

GENERAL C. N. HÈRJEU
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

ȘCOALA
COMANDAMENTULUI
ARMATEI

PRO PATRIA, PRO REGE, SEMPER

BUCUREȘTI
Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate anonimă
1910

Prețul 6 Lei.

Doii Titu Maiorescu,
membru al Academiei Romane
Omagia respectuos

General Herjulescu

22 / 11 / 19

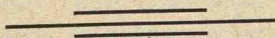
Focara

ȘCOALA COMANDAMENTULUI ARMATEI

GENERAL C. N. HËRJEU
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

ȘCOALA
COMANDAMENTULUI
ARMATEI

PRO PATRIA, PRO REGE, SEMPER

Donațiunea Maiorescu

BUCUREȘTI
Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate anonimă

1910

378.9 : 355.233

355.233 : 378.9

51739 ✓

Bd 429931

Inv. 40000

1953

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
51298
Cota.....

RC62/10

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C51739

PREFAȚA

Această scriere încheie studiul, ce am început acum șapte ani, asupra organizării și pregătirii armatei noastre pentru războiu.

În întreaga mea lucrare am căutat, neșădădit: să cumpănesc organizarea Armatei cu trebuințele noastre neînlăturate, cu mijloacele statului, cu tradițiunile și cu așezămintele ostășăști, sănătoase și încercate, cari dăinuiesc de veacuri în țările române; și se așez instrucțiunea pe temelia crezului militar *disciplina, doctrina și inițiativa*.

Școala comandamentului Armatei trebuie privită ca un program vast de instrucțiune și de meditațiune, ca o temelie largă, pe care se poate așază formarea și activitatea comandamentului Armatei Române.

*

Puterea armatei unei țări este sinteza virtuților ei sociale. Din aceste și trage armata virtutea sa specifică, care trebuie căutată în valoarea comandamentului său.

Înainte vreme o armată putea fi privită ca o turmă cu un singur păstor. Atunci noțiunea comandamentului era necunoscută, sau avea un înțeles, pe care noi nu l mai înțelegem la fel.

Azi, în capul unei armate nu mai stă un comandant, ci un comandament, adică o colectivitate, care lucrează, se mișcă și se conduce după o singură călăuză, *doctrina*, supt îndobândirea unei singure influențe, *inițiativa*.

INTRODUCERE

RĂSFOIREA ISTORIEI ȚĂRILOR ROMÂNE ȘI VECINE

1. Perioada de înălțare a Țărilor Române.

Spre sfârșitul veacului al 13-lea străbunii noștri, locuitori ai țărilor de dincolo de Carpați, se hotărâse, pentru a scăpa de domnia Ungurilor, și mai cu samă pentru a-și ocroti credința, să se scoboare din munți și să caute adăpost în țările, cari mai târziu se vor chema Muntenia și Moldova.

Pe acele timpuri religiunea înlocuia ideea de patrie. Ea legă pe toți cei de o credință și-i dezlegă de cei de altă credință. Aceasta este poate cauza care a făcut pe o parte din Români să pună munții între ei și Unguri și să se apropie de popoarele slave de peste Dunăre — Bulgari și Sârbi — de aceeași religiune ca dânsii¹⁾.

Ideea solidarității religioase, care a înflorit în evul de mijloc și a dat naștere cruciadelor, unind la un loc popoarele de neamuri și de aspirațiuni deosebite, dar

1) Vorbind de cultura literară din Moldova, d-l Ion Bogdan zice: „Eră o cultură de origine străină ce ne venise de peste Dunăre, dela două popoare slave cu cari împrejurările istoriei răsăritene ne siliseră să împărtășim această soartă, fiindcă aveam aceeași credință, pe atunci unicul factor ce putea cimentă legături intime între popoarele învecinate.

(Istoriografia Română și problemele ei actuale, discurs rostit la Academia Română, 1905).

de aceeași credință, a avut o mare înrăurire și asupra soartei poporului roman. Pentru a-și păstra credința neatinsă, Românii părăsesc țările lor de baștină și își întemeiază o nouă patrie. Dar, ideia păstrării credinței n'a întârziat de a deșteptă și închegă în ei și ideea neatârării politice; și astfel, când o mare primejdie îi amenință din nou, ei se ridică și cu arma în mână, singuri, sau uniți cu vecinii lor, încep lupta pentru apărarea credinței și a țării, lupta care va dură veacuri întregi.

În marea de nevoi, pe care plutesc țările romane, domnitorii lor însă perd adesa ținta către care trebuie să se îndrepte. Pe unii ideea neclintită a patriotismului îi împinge către cei cari trebuie să le fie aliați firești. Pe alții nevoia neîndurată a zilei îi îndreaptă spre vrăjmașul creștinătății. Toți însă, până la vremea decăderii, lupta cu credință și vrednicie pentru binele și mântuirea țărilor; și, când puterile le sunt istovite de greutatea luptei, ei se închină în fața neputinței, dar nu renunță la luptă, căci cauza lor e cea dreaptă și pe steagul lor sta scris: *vitejia dreaptă va birui*.

Abia începuse întemeierea statelor române de dincoace de Carpați și un nou vrăjmaș se ridică în fața Europei creștine.

În anul 1326, Turcii trec în Europa și, pentru a-și crea o puternică bază de operațiuni, pe care să-și poată clădi viitoarea lor împărăție, cuceresc Galipolea (1356), apoi Filipopolea și Andrianopolea (1362). Soarta imperiului bizantin este hotărâtă; nu vor trece nici o sută de ani și el nu va mai trăi. Dar, aceeași soartă va așteptă și pe popoarele vecine acestei împărății: pe Bulgari, pe Sârbi, pe Unguri și pe Români. În fața crucei se ridică semi-luna amenințătoare. În fața primejdiei, popoarele creștine din Orient se unesc și noi

cruciade pleacă pentru a cuceri cetățile pierdute și a alungă pe Turi din Europa.

În anul 1363, domnitorul Munteniei, Vladislav Basarab, chemat în ajutor de țarul Sârbilor, merge cu oștirea sa pentru a smulge Andrianopolea din mâna Turcilor. Armata creștină compusă din contingentele date de regii Bosniei și Ungariei, de țarul Sârbiei și de domnitorul Munteniei, e bătută și distrusă sub zidurile cetății de armata lui Amurat, care după această victorie își strămută capitala la Andrianopole.

Aceasta este întâia luptă din nesfârșitul șir de lupte, pe cari domnitorii români le vor avea cu Turcii în cursul veacurilor viitoare. Acesta este începutul jalnicei tragedii, care se va jucă cinci veacuri întregi pe pământul țărilor române. De aci înainte străbunii noștri, *vor privi neîntrerupt*, cum zice cronicarul, *cum plite vremuri și cumpănă mare pământului nostru și noa*, căci ei nu vor avea să țină pept numai cuceririlor turcești, cari se întind neîncetat până în inima Europei și nu găsesse stavilă decât la porțile Vienei, ci și popoarelor vecine, cari pe întrecute năzuiesc la neatâr-narea și credința lor.

În Muntenia, marele domnitor Mircea abiă începe la 1386 lucrul de organizare a statului și se vede silit să iee parte cu Bulgarii, Sârbii și Ungurii, în anul 1389, la o nouă cruciadă în contra Turcilor. Armata creștină e bătută crunt la Kossovo (Câmpia Merlelor). Dar Mircea nu se descurajază, ci cu mica lui armată ține din nou pept și lui Baiazet, fiul lui Amurat. Bătut și de data aceasta, el este trimis în captivitate, iar țara lui devine tributară Turcilor în anul 1391.

După ce se întoarce din captivitate, Mircea nu stă la îndoială de a luă parte la a doa cruciadă în contra Turcilor, înșghiebată de Sigismund al Ungariei cu Ger-

mani¹⁾, Unguri, Francezi și Munteni. La bătălia dela Nicopole (1396) și această armată creștină este sfărâmată din cauza nechibzuitei temerități a cavalerilor francezi.

Acum, neatârnuarea Munteniei este atinsă și jugul turcesc începe să apese din ce în ce mai mult asupra ei. Pentru a'și scăpa țara de dominațiunea turcească, Mircea, căruia istoria i-a dat numele de Mare, aveă nevoie de un tovarăș puternic; speranța lui eră în Unguri. Aceștia însă, în loc de a merge mână în mână cu el în potriua vrăjmașului comun, caută și ei să supună Muntenia; și astfel Mircea pe deoparte trebuie să lupte cu Turcii, iar pe de alta este silit să facă față uneltirilor Ungurilor.

Nenorocita năzuință a Ungurilor la coroana Munteniei a daunat mult acestei țări, căci de ea s'au folosit Turcii ca să o îngenunche și mai ușor. Romanii ca să cucerească și să stăpânească lumea întrebuițau două mijloace: diplomația și armata; tot meșteșugul puterii lor stă în deviza *divide et impera*. Turcii nu aveau nevoie de concursul diplomației fiindcă întriga domniă în statele creștine. Dezunite, ei nu aveau decât să le bată în parte pentru a domni peste toate.

Și totuși, pe când Muntenia nu aveă să se bizuiască decât pe slabele ei puteri, pe când Turcii urcau necontentit scara gloriei și a cuceririlor, se găsi un domnitor care se încumătă a se măsură cu însuși Mahomed al II-lea, vestitul cuceritor al Constantinopolei.

Vlad Țepeș provoacă pe Turci destrugând armata lui Hamza Pașa și pustiind ținuturile Nicopolei și Vidinului din dreapta Dunării. Sultanul Mahomed crezând răscoala destul de însemnată se pune singur în capul unei armate de 60000 oameni și trece Dunărea la Brăila. Domnul Vlad, nedispunând decât de o mică armată, cam 25000 luptători, se mulțamește a'l hârțui

¹⁾ Intre acești viteji se găseă și Frederic de Hohezollern.

în timpul trecerii; apoi, într'una din nopți, îl atacă cu toată nădejdea în tabăra întărită în care poposise, și i măcelărește peste 15.000 de musulmani. Falnicul sultan, bătut își ridică lagărul în grabă și se întoarce cu rușine peste Dunăre. Acest strălucit fapt de arme se petrece în vara anului 1462. „Viteazul domnitor, supranumit Kaziclu-Vodă (Țeapa-Vodă), a rămas la Turci figura legendară, stafia ce insuflă grozăvie, frica, încremenire... Când plâneau copiii turcoaicele le spuneau: *taci că vine Kaziclu-Vodă*“¹⁾.

În Moldova influența polonă se făcù simțită nu mult după descălecarea.

Alexandru cel Bun, organizatorul statului moldovean și contimpuranul lui Mircea din Muntenia, este silit să jure credință regelui Poloniei în anul 1402. Dela această dată influența polonă crește pe an ce trece până la Ștefan cel Mare, când începe a fi înlocuită prin influența Turcilor.

E trist de spus, — faptele istorice însă nu se pot tăinuți, — că dominațiunea rece și prea socotită a Polonilor a fost mult mai daunătoare acestei țări decât suzeranitatea Turcilor.

Dar, Moldova nu a avut să facă față numai vrăjmașilor dela miazănoapte și miazăzi, Polonilor și Turcilor, ci a trebuit să și apere și hotarele dela răsărit și apus, călcate de Tataři și de Unguri. Strânsă din toate părțile, călcată, pustiată și batjocorită pretutindeni, oștirile sale sunt nevoite să facă față la cele patru vânturi pentru a o apăra de atâți vrăjmași cotropitori.

E jalnică, dar măreață, istoria Moldovei, căci nu a existat pe pământ o țară, mică ca ea, care să fi

¹⁾ Analele Academiei Române 1894—1895: Sofia Paleologu și Domnița Olena, de Al. Papadopol-Kalimach.

fost apărută de poporul său cu atâta devotament și viteză împotriva atâtor vrăjmași, vicleni și puternici, ca scumpa noastră Moldova. Doar în zilele noastre s'a putut vedea în Africa de sud un alt popor, ale cărui virtuți ostășești și dragoste de țară se pot asemăna cu acele ale poporului moldovean din veacurile trecute.

Istoria domniei lui Ștefan cel Mare, luptătorul lui Hristos, este icoana credincioasă a trecutului glorios al Moldovei.

La urcarea sa pe tron (1457), eroul moldovean se vede înconjurat de toate părțile de vrăjmași. El începe prin a da o solidă organizare armatei sale și, apoi, când se poate bizui pe ea, năvălește în Transilvania, unde bate pe Unguri; se scoboară la Dunăre și atacă Chilia; bate la Baia (1467) pe Matias Corvin, vestitul rege al Ungariei, care pătrunsese în Moldova, și i destruce armata; reînnoește tractatul cu Casimir regele Poloniei pentru a avea mâna liberă și pătrunde din nou în Transilvania, unde Matias Corvin este silit a i ceda două cetăți.

După terminarea campaniei din Transilvania, începe un nou războiu mult mai greu, dar și mai glorios, care se termină cu victoria dela Rahova. Oștilitățile încep în anul 1471. Ștefan intră mai întâi în Muntenia, arde Brăila, asediază și ocupă Bucureștii și așază pe tronul Munteniei pe Laiot Basarab. Radu Vodă, alungat de Ștefan, cere ajutor Turcilor, cari pătrund în țară pentru a-i redă tronul. Pe când Ștefan caută în zadar să rădăce popoarele împotriva Turcilor, aceștia în număr de 120000 năvălesc în Moldova. Domnitorul Moldovei, deși nu avea decât 40000 ostași, primește lupta și bate înfricoșat pe Soliman la Rahova (Ianuar 1475).

Această bătălie este un adevărat eveniment, care smulge admirarea întregii creștinătăți; căci, ceea ce nu putuse face până atunci armatele aliate la Kossovo,

Nicopole, Varna, Ștefan al Moldovei face singur cu brava lui armată. Intreaga lume creștină îl slăvește pentru neîntrecuta lui biruință, dar, ca și cum cauza creștină n'ar fi fost în joc, nimeni nu-i vine în ajutor când sultanul însuși calcă anul viitor pământul Moldovei, pentru a răsbună înfrângerea armatei sale. *Vor trece 400 ani dela această dată și, la chemarea ce va face un mare împărat în fața primejdiei musulmane, se va găsi un domnitor român care, în capul armatei sale, va merge voios în ajutorul cauzei creștine.*

În vara anului 1476, sultanul pătrunde în Moldova cu 150000 de Turci. Tot atunci se aruncă și Tătarii asupra țării. Ștefan neavând decât 10000 ostași, se retrage dela Dunăre spre Nord, ajunge la pădurea dela Răsboieni și acolo, alegându-și o bună pozițiune de apărare, se întărește în ea, hotărît a primi atacul vrăjmașului. Turcii îl atacă cu o furie asiatică, dar de trei ori dearândul sunt respinși. La urma urmei numărul covârșește vitejia și mica oștire moldoveană e nimicită cu totul. Aci, mai mult ca oriunde, a strălucit vitejia poporului român. Toți luptătorii au perit cu arma în mână apărându-și femeile și copiii, cari și căutase scăpare în tabăra lui Ștefan. La Răsboieni Ștefan nu e bătut ci, după cum spune istoriograful său, stropșit de mulțimea dușmanului său. De aci înainte Răsboienii se va numi *Valea Albă*, căci ea fu adevărat albită de oasele soldaților moldoveni căzuți în luptă. După 400 de ani, în cea din urma batalie ce vor mai avea cu vrăjmașul lor vecinic, Românii vor da numele de *Valea lacrimelor* unei alte văi scăldată în sânge de soldații români, căzuți și ei luptând pentru neatârnarea țărilor-unite.

Cea din urmă ispravă militară pe care o voiu aminti, căci ea a ilustrat viața militară a marelui căpitan și istoria Moldovei, este lupta din pădurea Cosminului cu Albert regele Poloniei. Acesta, după ce ținuse

împresurată mai multe luni capitala Moldovei, Suceava, văzându-și neputința de a o lua, se hotărăște a se întoarce în Polonia. Ștefan îl așteptă în pădurea Cosminului, unde întrebuintând un meșteșug de rășboiu vrednic de imitat, îl bate, îi destruge cu totul armata și-l urmărește în Polonia, pustiindu-i țara până la Lemberg. Zece mii de Polonezi, făcuți prizonieri, sunt puși să tragă plugul pe locul care și astăzi păstrează numele de *Dumbrava Roșie*.

Eacă cu cine a avut a face marele și vrednicul domnitor și cum a știut el să lupte, timp de peste patruzeci de ani, pentru neatârnamarea țării sale și mântuirea Europei ¹⁾. Și totuși, noianul vrăjmașilor Moldovei eră așa de mare și așa de amenințător, încât însuși simți că urmașii săi nu se vor pute împotrivi încă mult timp. De aceea, cântărind toate rălele cari puteau cadere peste țara sa, găsi, în înalta lui înțelepciune, că cel mai mare nu venea din partea Turcilor; și așa fiind el lăsă cu limbă de moarte fiului său Bogdan să facă pace cu Turcii și, la nevoie, să li se supună.

Intâia capitulare a Moldovei are loc la 1511, dar influența stăpânirii Turcilor nu începe să se simtă cu adevărat decât dela 1538, adică după bătălia dela Mohaci.

¹⁾ „In anul 1499, solii principelui Lituaniei, trămiși la Moscova, ziceau țarului Ivan III: „După sfatul tău, noi am încheiat tractat de iubire și de prietenie cu Ștefan al Moldovei. Aflăm că sultanul se înarmează cu toate puterile lui ca să cucerească Moldova. Frații mei, regii Ungariei, Boemiei și Poloniei, și eu voim să o apărăm. Fii și tu cu noi contra obștescului făcător de rale, care acum a pus stăpânire pe mai multe țări creștine. *Moldova lui Ștefan este apărare pentru noi toți; dacă sultanul o va supune, va fi deopotrivă rău și pentru țările noastre și pentru țara ta.* La 1502, sultanul Baiazet II serie hanului Tătarilor din Zavolia, îndemnându-l să năvalească cu toate urdiile sale asupra Moldovei ca să o supună, și zicându-i: *Dacă tu vei avea în mână Moldova, drumul ne va fi deschis în toate părțile lumei*“.

Analele Academiei Române, 1894—1895: Sofia Paleolog și domnița Olena, de Al. Papadopol-Kalimach.

Cuceririle Turcilor se întind în Europa asemenea unor valuri neconținut crescânde, cari isbesc și destrug tot ce le stă în cale. Popoarele cari au ținut pept cotropirilor turcești au fost Albanezii, Bulgarii, Sârbii, Ungurii și Românii. Rând pe rând puterea lor trebui sfărâmată pentru ca domnia turcească să se poată întinde mai departe.

După nimicirea imperiului bizantin, veni supunerea Albanezilor și Bulgarilor, apoi supunerea Sârbilor și Muntenilor; în urmă de tot veni supunerea Moldovenilor; și, câțiva ani mai târziu, sfărâmarea puterii Ungurilor, cu tot eroismul marelui român Ion Corvin Huniade (pe care Turcii îl numeau: *cavalerul alb al Valahiei*, iar istoricul Rotteck: *cel mai primejdios dușman al Turcilor și antemurul cel mai nebiruit al Ungariei, ba chiar al Europei întregi, față cu prea puternicii Turci*; iar Românii: *Vodă Iancu*), și al vrednicului său fiu Matias Corvin, proclamat rege al Ungariei în anul 1457 ¹⁾.

După biruința dela Mohaci, în 1526, care deschise Turcilor valea Dunării, Ungaria fu ruptă în trei. Dela 1541, istoria vorbește de o Ungarie Austriacă, partea occidentală, care luptă vitejește contra absolutismului austriac și contra Turcilor; de o Ungarie neatărnată, partea orientală, formată în deosebi de Transilvania și ca atari putând-o numi Ungaria Română; și, în fine, de o Ungarie Turcească, partea centrală, greu apăsata de jugul turcesc. Capitala acestei din urmă este Buda; pe citadela ei a fâlfăit multă vreme semiluna osmanlie.

Cucerirea Ungariei însemnează apogeul domniei Turcilor în Europa. De acum înainte jugul lor apasă fără milă și fără cruțare peste statele creștine. Moldova

¹⁾ Lui Matias Corvin i se datorește organizarea infanteriei ungurești, arma necunoscută până atunci Ungurilor, pe care el a opus-o cu atâta izbândă ianicerilor lui Mahomed.

și Muntenia duc cu greu acest jug, ele au mult de suferit, dar din suferință vor naște eroi, cari vor încerca tot ce poate omul pentru desrobirea țării lor.

Către sfârșitul veacului al 16-lea doi mari domnitori, unul în Moldova și altul în Muntenia, se răsvrătesc în potrivea domniei Turcilor și, sculând țara în picioare, luptă pentru a-i redă neatârnamarea. Amândoi strălucesc deopotrivă în istoria țărilor; amândoi au aceleași însușiri sufletești și militare; amândoi au aceeași soartă.

Epopea lui Ion Vodă cel Cumplit nu țină decât doi ani, dela 1572 până la 1574, dar fù deajuns ca să arunce o nouă glorie peste neamul moldovenesc. Mare diplomat, acest domnitor lucră cu mintea și cu arma ca să scape Moldova din mânele Turcilor și Polonilor. Cea dintâie bătălie e dată de el la Jiliște (lângă riu-lețul Ramna), unde învinge oștirile aliate turco-muntene. De acolo el merge asupra Brăilei, una din cele mai puternice cetăți turcești, unde eră închis rivalul său Petru Schiopul; o încunjoară și o cucerește, afară de citadela care poate să i să opună. O biruință desăvârșită asupra Turcilor o câștigă la Tighina, unde cu mica lui oștire îi bate și le cucerește cetatea. În fine, cea din urmă bătălie o dă la Cahul, unde ar fi zdrobit de sigur pentru a patra oară oștirile musulmane fără neagra trădare a lui Eremia Golia (1574).

Ion Vodă a fost cel din urmă domn erou al Moldovei. În inima lui a ars focul sfânt al iubirii de neam și de țară, pe care a știut să-l împărtășească oștirii sale, mai toată alcătuită din țărănime. Fără trădarea lui Golia, acest domn s'ar fi putut rădică până la gloria lui Ștefan cel Mare și nu se știe dacă, găsind în Muntenia un aliat ca Mihai Viteazu, nu ar fi schimbat cu totul soarta țărilor surori.

De acum înainte Moldova continuă a suferi pe lângă jugul turcesc și dominațiunea polonă cu grelele ei urmări.

Dincolo de Milcov, într'o țară de țărani săraci și de nobili, fără energie și fără credință, un domnitor mic și necunoscut se revoltă în contra padișahului, îi sfărâamă armatele, cucerește Transilvania dela Unguri, Moldova dela Poloni, visează cucerirea Poloniei și a tronului creștin dela Constantinopole; toate acestea în șapte ani. Acesta a fost Mihai Viteazu, a cărui faimă a străbătut ca fulgerul tot orientul creștin.

Mihai Viteazu are să lupte cu liga turco-polonă și cu împărăția austriacă. Prins între trei mari puteri, el nu cade sfărâmat decât prin trădare. Totuși, deși planul său uriaș nu s'a realizat, nu trebuie să se uite că el a făcut din Dunăre bariera creștinătății și a îngăduit așezarea statelor creștine, Ungaria Austriacă și Transilvania.

Isprăvile acestui mare și viteaz domnitor sunt de toți cunoscute. Bătălia dela Călugăreni (August 1595), unde înfrânge cu 16000 de ostași puternica armată a lui Sinan-Pașa; luptele armatelor aliate la Târgovești în contra Turcilor; urmărirea lui Sinan, sfărâmarea armatei lui și cucerirea cetății Giurgiu; campania victorioasă din Bulgaria (1588); invaziunea în Ardeal (prin pasul Buzăului, 1599); înfrângerea armatei lui Andrei Batori la Schellenberg (lângă Sibiu) și cucerirea Transilvaniei; cucerirea Moldovei (1600), eacă ce a făcut acest domn întro domnie numai de șapte ani. Țelul său a fost neatârnairea și unirea țărilor române; această idee l-a călăuzit în toate faptele sale. Inceputul unirii a fost făcut de el; dar unirea nu s'a putut închegă, căci trădarea a răpus pe valorosul domnitor înainte de a-și vede visul împlinit.

Cu moartea lui Mihai se îngroapă și ideea unirii pentru două veacuri și jumătate. Cu moartea lui se

încheie și cele din urmă lupte pentru neatârnare ale Românilor până la răsboiul Independenței din timpul nostru, căci neînsemnatele cooperări ulterioare cu armatele puterilor creștine în răsboaiele lor cu Turcii nu pot fi considerate ca lupte naționale pentru neatârnare¹⁾.

2. Perioada de cădere a Țărilor Române.

Veacurile al 15-lea și al 16-lea întrupează era de mărire și de glorie a Țărilor Române. Domnitorii lor, sprijiniți pe armate închinete datoriei și dragostei de țară și de neam, luptă fără răgaz pentru apărarea moșiei strămoșești. Unii, chiar, înzestrați cu toate însușirile omului de războiu, săvârșesc fapte mărețe, vrednice de cei mai mari căpitani ai lumii.

Veacul al 17-lea începe în istoria Țărilor Române cu un an de doliu. Moartea lui Mihai Viteazu este o pierdere națională, este o ră prevestire a viitorului neamului nostru. Și așa a fost, căci în toată scurgerea lui nu găsim nimic vrednic de amintit, dacă nu chiar procesul căderii politice a țărilor române, care începe după asasinarea lui Mihai și se continuă până când mișcarea națională din 1821 a adus renașterea, care a creat România contemporană.

Soarta Țărilor Române fiind legată de soarta armatelor lor, aceste au putut să-și stăpânească soarta cât timp au avut armate bine orânduite și disciplinate, în cari partea pământeană a covârșit partea străină a lefegiilor. Covârșirea elementului străin în rândurile oștirilor noastre, desbinările lăuntrice, năvălirea furișă a Grecilor și câștigul ce găseau statele vecine ca să aducă țările noastre în neputință de a face față năzuin-

¹⁾ Epoele Istoriei Române de D. Onciul (Academia Română, discurs de recepțiune, 1906).

țelor lor cotropitoare, au slăbit din ce în ce așezămintele noastre militare, au dezorganizat armata și i-au pregătit desființarea. Dar, odată cu desființarea armatei se vor desființa și libertățile, și se va pregăti domnia neturburată a străinilor în țările române.

Către sfârșitul veacului al 17-lea două mari evenimente istorice deschid țărilor noastre o nouă eră, plină de nenorociri și de suferințe, care va dăinui aproape două veacuri. În această scurgere de timp ele vor străbate tot calvarul răstriștei și nu se vor opri decât atunci când nimic din ceea ce poate suferi un popor nu va rămâne neîncercat de poporul român.

Întâiul eveniment are loc în anul 1676, când Fedor al III-lea, țarul Rușilor, deschide întâiul războiu Turcesc. Al doilea se săvârșește în ziua de 23 Septembrie 1683, când Sobieski, regele Poloniei, ajutat de Germani, despresoară Viena, împresurată și bătută de Turci timp de șase săptămâni.

Infrângerile Turcilor în Ucraina (1681) și sub zidurile Vienei (1683) însemnează începutul căderii lor. Bizara întâmplare și vrednică de însemnat. Doă mari puteri deschid procesul căderii glorioasei împărății musulmane: Polonia, către apusul vieții ei, și Rusia la începutul unei vieți de mărire și de prosperitate; cea dintâie fără niciun țel politic, cea de a doua în numele creștinătății umilite și în interesul năzuințelor veșnice ale poporului rus.

Cu sfârșitul veacului al 17-lea, războaiele dintre Ruși și Turci se întetesc. Turcii cu cât slăbesc cu atâta devin și mai neîncrăzători și mai neliniștiți. Domnitorii pământeni neinspirându-le destulă încredere, ei găsesc cu cale să governeze Țările Române cu niște simpli funcționari turci, cari aveau și sarcina de agenți diplomatici, chemați să spioneze și să aducă la cunoștința

Sublimei Porți toate intrigele și uneltirile țesute de împărățiile vecine. Astfel, domnitorii Țărilor Române sunt înlocuiți prin dragomanii greci dela Constantinopole. Astfel începe domnia fanarioților în țările noastre.

Ziua de 10 Februar 1717, zice Bălcescu, *a fost o zi de doliu pentru Români*, pe care ei au fost osândiți să-l poarte un veac. În acest răstimp s'a stins cu totul strălucirea falnicilor noastre armate.

Intâia grijă a domnitorilor fanarioți este de a desființa toate instituțiunile noastre naționale pentru a'și asigura o domnie trainică în Țările Române; și de oarece armata pământeană ar fi fost totdeauna o primedie pentru domnia străinului, cei dintâi domnitori străini o reduc aproape la nimic, iar urmașii lor o desființează chiar, înlocuind-o cu o mică gardă a curței domnești, compusă din turci și arnăuți.

Istoria militară a țărilor române se încheie dar la sfârșitul veacului al 17-lea. De aci înainte viața lor politică este suspendată. Soarta vremelnică a Munteniei și a Moldovei va atârna de soarta țărilor cari o înconjoară, de isbânda războaielor purtate de aceste și de țesăturile mai mult sau mai puțin perfide ale diplomației lor. Cuprinse între patru mari puteri, Austria, Polonia, Rusia și Turcia, ele vor sluji puterilor belegerante în timp de războiu ca punte de trecere, ca teatru de operațiuni pe care se va desfășura un veac și jumătate toate groazele și suferințele războiului, ca depozite de hrană și de cele trebuincioase războiului. Din fiecare războiu ele vor eși și mai slăbite, și mai sleite și mai înjosite.

Nici în timp de pace soarta lor nu este mai bună. În ele se țasă intrigele diplomației orientului. Domnitorii lor nu pot fi decât niște servitori credincioși ai uneia din puteri și vrăjmași neîmpăcați ai celorlalte. De aci lupte necurmte între domnitorii cari voesc să se mențină cu orice preț pe scaun și pretendenții la domnie,

susținuți de cei cari speculează ajungerea lor la domnie; de aci schimbări dese și necurmte de domnitori; de aci toate ralele cari isvorăsc din nestabilitate, din nesiguranța pe ziua de mâni.

În împrejurări atât de jalnice, țările noastre sunt silite să și lege soarta de soarta puterii către care le împinge nevoia zilei, sau, și mai bine, interesul domnitorului lor.

Înrâurirea Poloniei asupra Țărilor Române se micșurează potrivit cu creșterea slăbaciunii ei, și se înlocuește cu înrâurirea Rusiei, care încet-încet îi iea locul și o înlătură cu totul, înainte chiar de a fi ștearsă din harta Europei.

Dar creșterea puterii Rusiei și înrâurirea ei în trebele Țărilor Române nu purced numai din decăderea Poloniei, ci sunt datorite în parte și slăbirii puterii Turcilor în războaiele lor nesfârșite cu *apărătorii creștinătății*, a căror misiune istorică — aparentă — este de a apăra popoarele creștine din Orient.

Înrâurirea Austriei în țările române este intermitentă și fără urmări de mare însemnătate. Prin combinațiuni diplomatice, mai mult decât prin isbânde rășboinice, ea pune mâna pe părți din pământul nostru. Astfel, în anul 1718, ea ne iea Oltenia, pe care însă o retrocedează Munteniei în anul 1739; iar după rășboiul ruso-ture din 1768, politica de despoiere care călăuzează pe cele trei puteri, Rusia, Austria și Prusia, îi adjudecă, pe lângă o parte din Polonia, și Bucovina moldovenească. Mai mult decât oricând fericita Austrie își merită cântecul:

Bella gerant alii, tu felix Austria nube,
Nam quae Mars aliis, dat tibi regna Venus.

Singurele puteri cari au o înrâurire statornică asupra Țărilor Române sunt, dar, Rusia și Turcia. Ceeace le deosabește numai este că, pe când influența

cele din urmă slăbește, a celei dintâie crește, căci pe măsură ce războaiele ruso-turce devin cronice, politica ruso-fila e considerată în țările noastre ca politică națională, pe care o urmează chiar o mare parte din domitorii fanarioți. Și, de aceea, pentru a ne da sama de soarta Țărilor Române în veacul al 18-lea și în întâia jumătate a lui al 19-lea trebuie să urmărim istoria politică și militară a acestor doi neînduplecați autogoniști.

Cercetând istoria politică a marii Rusii, un singur scop găsim neclintit urmărit. Încă din veacul al 10-lea Constantinopolea, pe care Rușii o numesc Țaribrod, orașul țarilor, devine obiectul preocupării lor, punctul către care se va îndreptă neconținut, în cursul veacurilor viitoare, privirile și aspirațiunile țarilor și diplomației ruse, oricare va fi fericitul ei stăpânitor, indiferent dacă pe turnurile sfintei Sofii va străluci crucea creștină sau semi-luna musulmană.

Primul strigăt răsboinic al națiunii ruse a fost: *la orașul cezarilor*; acest strigăt a răsunat timp de zece veacuri și va continua să răsună cât va trăi pe pământ națiunea rusă și cât timp Constantinopolea nu va fi a ei.

Când vechiul și putredul imperiu bizantin cade sub loviturile oștirilor musulmane, tânăra și viguroasa națiune rusă începe să se rădice la Nord-Estul Europei și să tindă a-i lua locul. Ioan cel Mare, marele duce al Moscovei, după ce se căsătorește cu Sofia Paleologu, nepoata lui Constantin XII, cel din urmă suveran al Imperiului Bizantin, adoptează în anul 1497 marca imperiului constantinopolitan, adică vulturul negru cu două capete, care simbolizează domnia peste Roma Veche și peste Roma Nouă, peste Apus și peste Răsărit; o unește cu marca moscovita (Sf. Gheorghe) și ia titlul de *Marele Duce, cu mila lui Dumnezeu, a toată Rusia*.

În anul 1499, sub auspiciile unei femei, Sofia Paleologu, se inaugurează sistemul agresiv al Muscalilor contra Turcilor. În anul 1554, Ioan IV cel Grozav, nepotul lui Ioan cel Mare și strănepotul lui Constantin XII Paleologu, își pune pe cap, la Moscova, coroana împărătească a Monomachilor, ridică marele ducat al Moscovei la rangul de Țarat, și își ieă titlu de Țar și Samoderjet, adică de *Cesar și Autocrat*, cum își ziceau împărații Constantinoplei. De acum înainte aspirațiunile națiunii ruse se confundă cu visul scump al creștinilor de a alungă din Europa domnia turcească și de a redă Constantinopolea creștinătății. De acum înainte religiunea va fi pretextul care va acoperi proiectele de mărire și de cucerire ale țărilor creștini.

Cele dintâi ostilități între Turci și Ruși încep în anul 1676, dar cel dintâiu țar care dă o formă curată năzuințelor vecinice ale poporului său, care încarnează în el geniul chiar al Rusiei, este Petru cel Mare. Cu el încep luptele nesfârșite dintre Ruși și Turci, și oricare va fi eșitul lor, soarta țărilor noastre va fi aceeași: pustiite în timp de războiu, ele vor rămâne pradă în mâna învingătorului după războiu. Nenorocite țări, a căror așezare geografică le-a pedepsit să stee neconținut între nicovala turcească și ciocanul rusesc.

În anul 1711, Moldova e călcată de armatele lui Petru cel Mare, care luptă ca să dea țării sale o mare și o civilizațiune. Spre sfârșitul domniei lui, acest mare monarh zicea: Am găsit Rusia *riu*, o las *fluviiu* și urmașii mei o vor face *mare*. În aceste cuvinte se cuprinde un întreg program politic și național, pe care, în adevăr, urmașii săi vor căuta necurmat să-l împlinească.

În anul 1738, Ruși bat pe Turci lângă Prut și ocupă Moldova.

În anul 1763, odată cu începutul glorioasei domnii

51739

a Caterinei a II-a, reîncepe și războiul Rușilor cu Turcii. După victoriile lui Romanzof și Repnin, Rușii ocupă Moldova și Caterina se numește deja *împărăteasa Grecilor*. Tractatul dela Kainardgi (1774) asigură Rușilor protectoratul Principatelor Române și-i apropie de Bosfor. În mintea țarinei începe să miște gândul împărțirii Turciei în două domnii: Imperiul Bizantin și Regatul Daciei, amândoă sub scutul Rusiei.

În anul 1788, Caterina rădică o cruciadă în potriua Turcilor. Cu ajutorul a 80.000 Austrieci ea ocupă Moldova. Șvarof bate pe Turci la Focșani și la Martinești, ocupă Muntenia, și apoi împresoară și cucerește Ismailul. După aceste strălucite biruinți, Caterina crede că a venit ziua ca să și mute scaunul la Constantinopole (1791).

În anul 1792, armatele lui Alexandru I ocupă iarăși principatele, dar revoluțiunea franceză chiemând toate popoarele la hotare scapă Turcia.

În anul 1808, Alexandru I cere lui Napoleon, la Erfurth, *cheia casei sale*, Constantinopolea. Napoleon i-o refuză, căci, după el, *acest oraș face singur cât un imperiu și poate să asigure stăpânirea lumii*. „Am voit să împart cu Rușii imperiul turcesc, zicea El; Constantinopolea l-a scăpat totdeauna“.

În anul 1809, Rușii continuă războiul cu Turcii, cari sunt bătuți pretutindeni. Imperiul turcesc se consideră pierdut, căci drumul spre Andrinopole e deschis prin căderea Silistrei și Șumlei; însă Napoleon îl scapă și de data aceasta. Pacea dela București, 1812, pune capăt războiului și Rusia se mulțumește cu Basarabia, care-i dă cheia Dunării. Astfel, începutul veacului al 19-lea completează desmembrarea și ciopărtirea sărmanei Moldove.

În anul 1828, Nicolae I ocupă principatele. Diebici cucerește Silistra și intră în Andrinopole la 1829. Holera împiedică restul. După tractatul dela Andrinopole, Țările

Române sunt aproape încorporate cu Rusia, care dobândește dreptul de a le reorganiza.

În anul 1848, țările noastre sunt ocupate de Turci și apoi de Ruși.

În anul 1854, tot sub domnia lui Nicolae I, armatele rusești trec Prutul, în ziua de 3 Iulie, *pentru a apăra credința ortodoxă în Orient*, și ocupă principatele. Mâna de ajutor ce dau *puterile creștine sultanului*, le împiedică de a-și îndeplini scopul. Ele se retrag din principate și în locul lor vin armatele austriace. Rezultatul războiului din Crimeea este unirea Principatelor Române.

Din scurta numărare a războaelor mai însemnate ce s'au desfășurat fără răgaz în țările noastre, să vede care a putut fi soarta lor în timp de un veac și jumătate. Cruda soartă, care a făcut pe mulți să peardă nădejdea într'un viitor mai bun și să zică plini de descurajare:

*Țara noastră e menită
Să rămână în vezi smerită*

Aceștia însă se înșelau, căci o nouă soartă se pregătea României.

3. Perioada renașterii și războiul pentru neatârnairea României

Cu începutul veacului al 19-lea începe în amândoa principatele o reacțiune puternică împotriva domnitorilor fanarioți. Simțul unei vieți de sine stătătoare încearcă să miște inimele Românilor.

În anul 1802, Români cer domnitorului C. Ipsilante să le redea vechile întocmiri militare. Acesta făgăduiește, dar nu se ține de cuvânt.

Intâmplările din 1821 siluesc lucrurile. Suirea domnilor pământeni, Grigore Ghica și Ion Sandu Sturdza, pe scaunele lui Mircea și Ștefan pun temelia redeșteptării simțului național. Tractatul de pace dela Adrianopole (Septembre 1829) încuviințează principatelor constituirea *milițiilor pământene*. Aceste straje, mici și neînsemnate la început, se înmulțesc și se îmbunătățesc, încet cu încet, de domnitorii noștri pământeni, cari văd în ele singura arma prin care se va pute împlini într'o zi visul lor de aur, *neatârnarea Țărilor*.

În anul 1850, domnitorul Munteniei Știrbei desgroapă cel dintâiu vechile și uitatele așezăminte ostășești și pune temelia unei noi alcătuiți, pe care de acum înainte se va așeză și va propăși încet dar statornic armata noastră. Aceleași porniri călăuzesc și în Moldova pe domnitorul Grigore Ghica, care, între altele, însghebează un corp de ofițeri destoinici, de cari se va folosi mai târziu întâiul domnitor al Principatelor-Unite ca să organizeze armata românească.

În anul 1859 vechiul vis al Românilor se împlinește. În ziua când unirea țărilor surori s'a făptuit, răsare soarele mult așteptat pe pământul românesc, care'i va da căldura și lumina ce'i trebuiau pentru a'și pregăti neatârnarea, la care aveà dreptul să năzuiască după trei veacuri de atârnare și de asuprire.

Cea dintâi grijă a întâiului și marelui domnitor al țărilor unite este ca să sporească armata și să o întărească prin așezăminte bine alcătuite. Așezămintele militare ale lui Vodă Cuza au fost așa de trainice și de încăpătoare, încât pe ele s'au putut pune toate îmbunătățirile ce strălucitorul suveran, domnitorul Carol, a adus armatei pentru a o rădică la înălțimea armatelor europenești, ca să poată cu ea, când ceasul va bate, să-și apere țara și să-i dobândească neatârnarea.

În anul 1854 coalițiunea anglo-franceză oprise în loc, cum am văzut, pentru câțva timp aspirațiunile de mărire ale Rusiei.

După războiul din 1870—71, Rusia impune revizuirea tratatului dela Paris (1856), și și reia drumul năzuințelor sale. Evenimentele ce încurând încep să se desfășoare în Orient, unele provocate de asprul regim sub care trăiau popoarele creștine din Peninsula Balcanică, altele urzite de comitetele panslaviste, dau Rusiei prilejul de a și reîncepe politica ofensivă, de a interveni în afacerile interioare ale Turciei și de a-i impune apoi, încă odată, războiul.

Insurecțiunea din Herțegovina este scânteia care aprinde focul în Orient în anul 1875.

În anul 1876, Muntenegrul și Serbia, susținute de Rusia cu bani, arme și voluntari, declară război Turciei. Serbia e bătută, dar, când e amenințată de a fi sfărâmată, Rusia impune Turciei un armistițiu. Conferința marilor puteri, întrunită la Constantinopole, neputând duce la nici un sfârșit, Rușii, cari și concentrase de mai multe luni armata în Basarabia, declară război Turciei și în ziua de 12 April calcă pe pământul românesc.

În România se știă de mult că războiul nu se va pute înlătură și de aceea guvernul țării sporise efectivele armatei și luase măsuri ca să i pregătească tot ce i trebuia pentru războiu.

În ziua de 2 April desnodământul crizei părând iminent, domnitorul Carol după sfatul primului său ministru, Ion C. Brătianu, convoacă miniștrii și foștii săi miniștrii, pentru a se sfătui cu ei asupra grelelor împrejurări în cari se găsea țara sa. El e în contra neutralității României și nu vede mântuirea decât în intrarea ei în acțiune.

În ziua de 4 April, se semnează de către împu-terniciții Rusiei și României convențiunea pentru trecerea armatelor ruse prin România.

În ziua de 11 April, Marele Vizir cere domnitorului ca armata noastră să iee măsuri, în unire cu cea turcească, pentru a se opune invaziunii rusești. Sara, domnitorul ține un consiliu de război cu generalul Cernat și colonelii Manu, Slăniceanu, Arion și Boteanu. În noaptea de 11 spre 12, avant-garda armatei ruse trece peste hotarul țării.

Ziua de 12 April 1877 are o mare însemnătate istorică pentru noi, căci în această zi armata rusească intră pentru întâia dată în România ca aliata ei, iar nu ca să o ocupe ca pe o provincie turcească. Împăratul Rusiei, recunoscând prin convențiunea ruso-română neatârnamarea României, se obligă să-i apere și integritatea teritoriului.

Către sfârșitul lui April, armata țării este mobilizată și în parte concentrată pe punctele strategice alese în vederea apărării teritoriului. 50000 oameni și 180 tunuri sunt gata să înceapă războiul. „Am încredere, a zis cu acest prilej domnitorul, în Dumnezeu și în tânăra și voinica mea armată, care așteptă cu nerăbdare ziua când să poată arăta lumii că are și ea virtuți ostășești“.

În preziua războiului cele două puncte strategice însemnate — Barboșii și Calafatul — așezate la capetele de răsărit și de apus ale țării, fuseseră solid întărite. Pe ele s'au sprijinit primele operațiuni ale armatelor ruse și române. Barboșii a îngăduit desfășurarea strategică a armatei ruse pe baza ei de operațiuni (Dunărea). Calafatul, ocupat de armata noastră, a împiedecat pe Turci de a-l întrebuiți ca un cap de pod de manevră pentru o întoarcere ofensivă strategică prin Oltenia, care ar fi întors dreapta armatelor ruse și le ar fi amenințat liniile de comunicațiuni.

Indată ce armata rusă trece Prutul, o mare parte din trupele noastre iau pozițiune pe râurile Sabar și Argeș pentru a acoperi capitala în contra unei întreprinderi a armatei turcești, care ar trece Dunărea pe la Oltenița sau Giurgiu.

Toate aceste măsuri sunt deajuns pentru a garanta țara de o invaziune turcească până la complecta desfășurare a armatei ruse pe baza ei de operațiuni și până la terminarea concentrării întregii armate române.

În ziua de 10 Mai, *România e proclamată țara neatârnată* și relațiunile cu Turcia sunt rupte în mod oficial. Îndeplinirea acestui suprem act, visul nostru de atâtea veacuri, e încredințat armatei. În ea își pun nădejdea Țara și Domnitorul și ea, mândră de sarcina ce i s-a dat, merge voios să își facă datoria.

Armata noastră se concentrează toată pe baza ei de operațiuni, între Turnu-Măgureli și Gruia.

În noaptea de 10 spre 11 Iunie, avant-garda Corpului XIV de armată rusă trece Dunărea la Galați și ocupă Dobrogea.

În noaptea de 15 spre 16 Iunie, grosul armatei ruse începe să treacă Dunărea la Zimnicea. În ziua de 19 trecerea ei e terminată și România se vede deocamdată ferită de primejdia războiului pe pământul său.

Dar situațiunea Rușilor în Bulgaria nu întârzie a deveni foarte critică. Cuprinsă între două cetăți, Nicopolea și Ruseiukul, și între două armate turcești — la răsărit armata principală din cadrulater și la apus armata lui Osman concentrată în Vidin, — armata rusă este nevoită să își lărgească frontul de acțiune strategic și să își deslege aripele. Pentru aceasta, cucerirea Nicopolei se impune în întâia linie.

În ziua de 4 Iulie, Nicopolea capitulează. Tot în același timp o raită împinsă la centru de un mare de-

tașament comandat de vestitul general Gurko străpunge Balcanii și reușește să pună mâna pe trecătoarea dela Șipka.

Astfel, după aceste două operațiuni fericite, aripele armatei ruse devin libere, frontul strategie se mai lărgește și drumul spre Andrinopole pare că e deschis. Un incident neașteptat, dar, pe cât se știe, întrevăzut de domnitorul nostru, schimbă brusc mersul lucrurilor. Acest incident e produsul firesc al împrejurărilor neprielnice în cari s'a conceput și început războiul.

Statul-major rus nu și-a dat sama bine de puterea de rezistență a Turciei, de valoarea adevărată a forțelor ei armate. Aceeași greșală o va repetă mai târziu în războiul cu Japonia, cu urmări mult mai dezaastroase pentru armată și pentru țară.

Statul-major rus nu și-a dat sama că un singur punct de legare (Zimnicea-Sistov) între armata de operațiuni din Bulgaria și baza ei de operațiuni din România va fi cu totul insuficient pentru a asigura traiul și mijloacele de luptă ale armatei;

Statul-major rus nu și-a dat sama ca frontul de operațiuni din Bulgaria, cuprins între râurile Vid și Lom, este prea strâmt pentru a încerca operațiuni la sud de Balcani.

Statul-major rus a împrăștiat armata pe o suprafață prea mare în raport cu efectivul ei, fără nicio legătură între grupuri și fără ca aripele ei să fie garantate.

Insfârșit, statul-major rus nu a putut întrevede formarea corpului lui Osman, nici putința amenințării flancului drept al armatei ruse de o armată turcă venită dela Sofia, Niș sau Vidin.

Osman-Pașa dându-și sama de situațiunea strategică a armatei ruse, de însemnătatea strategică a Plevnei, precum și de însușirile tactice ale acestei pozițiuni, părăsește Vidinul cu grosul armatei sale, ocupă Plevna, o întărește cu toate mijloacele de cari dispunea și o

preface într'o puternică *cetate de moment*, care va deveni *obiectivul final și hotărîtor al războiului*.

La marele cartier al armatei române ideile asupra situațiunii par a fi mai bine fixate, căci în ziua de 20 Iunie domnitorul nostru serie următoarele rânduri marelui duce Nicolae, comandantul suprem al armatelor de operațiunii din Bulgaria: „... Imi fac o agreabilă datorie a aduce la cunoștința Voastră o noutate care Mi vine dela fruntaria sârbă, noutate pe care V-o dau cum am primit-o, căci nimic nu ne îndreptățește până acum ca să o luăm sau nu de bună, și după care Osman-Pașa ar fi eșit din Vidin cu 15 batalioane și 2 baterii și s'ar fi îndreptat asupra Rahovei“.

La cartierul armatei ruse nimeni nu a luat în samă această informațiune, căci nu vedem nici-o măsură pentru a urmări și a stânjeni intențiunile ilustrului pașa; și astfel, pe când la Nicopole se sărbă o victorie ușor câștigată, Osman, care venea în ajutorul cetății, auzind de căderea ei, schimbă direcțiunea și printr'un marș forțat merge și ocupă însemnata pozițiune dela Plevna.

Mișcarea lui Osman, la care Rușii nu se așteptau, schimbă cu totul situațiunea armatei lor. Dreapta armatei de Vest e în mare primejdie; Sistovul, unde se află singurul pod al armatelor de Centru și de Vest este amenințat; iar corpul lui Krudner (IX), dela Nicopole, este expus a fi învăluit, tăiat de linia sa de retragere și aruncat în Dunăre. În fața acestei critice situațiuni, Krudner se hotărește să atace Plevna.

De acum înainte începe sângeroasă dramă, care se desfășoară timp de aproape cinci luni în jurul Plevnei, și în care armata noastră va jucă un rol însemnat.

Visul domnitorului nostru, din ziua fericită când a pus piciorul pe pământul românesc, a fost să'și vadă

țara scăpată de atârnarea străină. Acest vis l-a urmărit El unsprezece ani și pentru a-l vedea împlinit nu a așteptat de cât un prilej. Răsboiul ruso-turc I l-a dat.

În ziua de 26 Mai, când are loc întâia întâlnire cu împăratul Alexandru, domnul Carol îi spune, „că se așteaptă ca acest războiu să asigure neatârnamea țării și să dea armatei Sale puțința de a ține sus onoarea României printr'o participare la acțiune“.

Ideea cooperățiunii armatei noastre cu armata rusească nu intră în vederile țarului liberator, și de aceea planul operațiunii armatei noastre în regiunea Vidinului, pe care l urmărea domnitorul și statul-major român dela începutul războiului, este părăsit.

Armata noastră, concentrată pe malul stâng al Dunării, dela Turnu-Măgurele până la Gruia, este astfel silită să păstreze o atitudine absolut defensivă. Evenimentele nu întârzie însă a o împinge în războiu. Mersul lui Osman Pașa spre Vid și ocuparea Plevnei fac să cadă valul care întunecă vederea marelui cartier rus și să se vadă limpede situațianea critică în care se găsește armata rusă. Cucerirea Plevnei se împune, dar pentru această întreprindere, corpul IX, care avea de păzit și Nicopolea și regiunea Osmei, nu era de ajuns. Atât Krudner cât și cartierul general rus găsesc acum cu cale să ceară domnitorului nostru un mic ajutor: trecerea diviziei a 4-a (General Manu) pe malul drept al Dunării pentru a ocupa Nicopolea și a da mână liberă corpului lui Krudner în vederea operațiilor lui asupra Plevnei.

Domnitorul României refuză orice participare la războiu înainte de a se așeză condițiunile cooperării cu armata rusă și de a se atribui armatei Sale un rol onorabil în cooperățiune.

Marele cartier rus e deci silit să înceapă operațiunile dela Plevna fără concursul armatei noastre. Întâia bătălie are loc în ziua de 8 Iulie, când o divi-

ziune din corpul IX este bătută și respinsă de Osman cu pierderi însemnate.

Această înfrângere face să se vadă limpede situațiunea primejdioasă a armatei ruse. Acum Osman poate să se îndrepte lesne către Nicopole, sau Sistov, și să-i taie comunicațiunile cu România. Krudner nu mai dispune decât de o brigadă și jumătate pentru a veni în ajutorul diviziunii sale bătută la Plevna. Intr'o asemenea grea stare se găsește armata rusă, când împăratul Alexandru însărcină pe Generalul Ghica să ceară domnitorului nostru ca trupele române să treacă Dunărea și să ocupe mai în grabă Nicopolea. Și de dată această domnitorul își măntine hotărîrea luată „de a nu eși din atitudinea Sa expectativă decât în cazul când s-ar radica vre-un pericol pentru țara Lui“. Dar după ce împăratul intervine din nou și Generalul Ghica expune singur, la Poiana, starea de descurajare în care se găsește cartierul rusesc, El ordonă, în ziua de 15 Iulie, ca o parte din diviziunea a 4-a să treacă Dunărea și să ocupe Nicopolea.

Deși acum Rușii își dau bine samă de neajungerea armatei lor, deși însuși cancelarul Gorciakof recunoaște trebuința cooperării armatei noastre în Bulgaria, totuși se mai fac încă greutăți, cari-i vor întârziă intrarea în acțiune.

Condițiunea nestrămutată impusă de domnitor e ca armata Sa să formeze un singur trup și să aibă baza sa de operațiuni deosebită.

În ziua de 18 Iulie, armata rusă e bătută la Plevna pentru a două oară. De astădată domnitorul primește dela marele duce Nicolae aceea vrednică de amintire telegramă, prin care se cere ajutorul micii noastre armate pentru mântuirea armatei ruse și cauzei creștine.

Ion Brătianu e de părere că a sosit ora ca armata română să meargă întreagă în ajutorul armatei

ruse, pentru a împedecă aruncarea ei peste Dunăre și strămutarea războiului în România. Domnitorul însă se ferește de a luă vreo hotătăre înainte de a i se da garanțiile ce ceruse comandantului suprem al armatei ruse; și deocamdată ordonă ca întreaga diviziune a 4-a să treacă Dunărea și să dea mână de ajutor Rușilor acolo unde ei vor cere.

În sfârșit, în ziua de 21 Iulie, domnitorul scrie Marelui Duce că a luat măsuri să concentreze 30.000 oameni pentru a merge la Plevna. În scrisoarea Sa, El hotărește bine condițiunile coopeațiunii.

Trec peste evenimentele cari se desfășoară până la 20 August, când podul dela Corabia e terminat.

Ziua de 20 August, în cel din urmă războiu pentru neatărnarea țării, nu însemnează numai începutul operațiunilor armatei noastre în Bulgaria, ci are o însemnătate mult mai mare, căci ea arată Europei ființa acestei armate, în stare de a'și scrie singură istoria. Ziua de 20 August este zi mare pentru armata noastră, care încă tânără și neîncercată merge să smulgă din mâinile biruitorului de la Plevna, gaziului Osman, neatărnarea României.

După ce armata noastră trece Dunărea la Corabia, alegându-și o linie de operațiuni deosabită de a Rușilor, pactul ei cu armata rusă poate fi încheiat fără să i se știrbească nimic din drepturile sale suverane. Acum domnitorul poate să zică, dela Corabia, oștirea române:

„Reîncepem astăzi luptele glorioase ale străbunilor alătura cu numeroasele și bravele armate ale uniia din cele mai mari puteri din lume. Armata română, deși mică, se va distinge, sunt sigur, prin bravura și disciplina ei. Ea va redă României rangul ce a avut altădată, și care i să cuvine, între națiunile Europei.

Aceasta e și credința Augustului Împărat al tuturilor Rusielor. De aceea, nu numai că Românii vor lupta alături cu Rușii, pe același câmp și pentru același scop, dar încă comanda supremă a ambelor armate de la Plevna este încredințată Mie.“

Ca urmare a acestei noi stări de lucruri, trebuind să se deschidă o nouă linie de comunicațiune pentru armatele ce aveau să coopereze la Plevna, podul dela Corabia se desface și se întinde la Turnu-Măgurele.

În ziua de 25 August încep operațiunile Armatei Române la Plevna, cari vor continua necurmat până la 28 Noembre.

În ziua de 27 August, trupele noastre sunt puse la încercare. Regimentul 13 de Dorobanți, un batalion din regimentul 5 de Linie și o baterie din regimentul 3 de Artilerie merg cu bărbăție în foc și cuceresc o puternică întărire, care opreă drumul spre pozițiunea întărită dela Grivița.

În ziua de 29 August, 4 regimente de cavalerie române în unire cu cavaleria rusă, sub ordinele generalului Loscaref, susțin mai multe lupte la Gorni și Dolni Neatrapole, pe stânga Vidului, după care Turcii sunt siliți a se retrage peste Vid cu pierderi mari.

Armata noastră a primit botezul focului în fața Plevnei. De acum înainte ea va fi pusă la grele și dureroase încercări.

În ziua de 30 August, are loc atacul general al Plevnei, care se face în contra vederii și sfatului domnitorului, căruia i se pare că nici numărul trupelor nu eră îndestulător, nici acțiunea îndeajuns de pregătită. Totuși, El trebui să admită părerea cartierului rus, mai cu seamă pentru a nu lăsa să se bănuiască că nu ar voi să și expună trupele. În sarcina armatei noastre căzù atacul pozițiunii și cucerirea întăririlor dela Grivița, cari se găseau îndreptul aripei stânga a sectorului ocupat de ea. Cu această operațiune au fost

însărcinate trupe din diviziunile a 3-a și a 4-a ajutate de regimentul rus de Arhanghelograd.

E o zi mare ziua de 30 August, când tânăra noastră armată a fost chemată să lupte pentru întâia dată alături cu bătrâna, încercata și strălucita armata rusă.

Ziua se arată nepriincioasă. În ajun și noaptea căzuse fără continire o ploaie mărunță și deasă. Dimineăța, cerul eră închis și posomorît. Inceputul luptei fu greu și trist ca și începutul zilei. Dar bravii noștri soldați, români de viță veche, dorobanți din regimentele al 14, al 16, și al 10-a, vânători din batalionul al 2-lea, infanteriști din al 5-lea și al 8-lea de linie, își încordează puterile și luptă vitejește ca să sfârșească ziua cu bine. Cu bine au sfârșit-o, căci una din redutele atacate a căzut sara în mânele lor. *Aceasta fu singura izbândă a mării bătălii dela Plevna dată de armatele aliate.*

Marea probă e făcută. În vinele ostașilor domnitorului Carol curge tot sângele rășboinicilor lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazu. Mulți au căzut luptând pentru țară și steag. Valea lacrimilor și câmpia Griviței sunt acoperite de corpurile bravilor noștri soldați. De acum înainte reduta Grivița, cucerită de români cu atâta trudă și sânge, va fi numită de soldații turci *reduta sângeroasă* (Canli tabia), în amintirea sângelui vărsat pentru apărarea și cucerirea ei.

În ziua de 30 August oștirea și conducătorul ei au pus întâia piatră în temelia României neatârnată. Țarul mulțamește cu recunoștință domnitorului pentru bravura tinerii armate române; iar acesta i răspunde că este fericit că și-a implinit nădejdea ce pusese în în oștirea Sa.¹⁾

¹⁾ Eacă și o apreciere, făcută de o personalitate foarte autorizată, asupra conducerii tactice a operațiunilor în sectorul de Est al atacului.
„Am văzut că comandamentul socotea că infanteria să înainteze în timpul pregătirii făcută cu focul artileriei; și, cu toate că ideea luptei de

Neisbutirea acestei bătălii aduce o mare descu-rajare în cartierul general al armatei de Vest. Părerea tuturilor e că armata trebuie să se retragă dincolo de râul Osma. Numai domnitorul nostru și ministrul de războiu rus sunt pentru păstrarea pozițiilor ocupate. Părerea lor precumpănește și, încet încet, cei mai înverșunați potrivnici ai războiului de asediu sfârșesc prin a înțelege că minunata cetate a lui Osman-Pașa nu se va putea lua decât printr'o împresurare făcută cu rost, care s-o izoleze desăvârșit și să'i tocească zi cu zi pu-terile, până când Osman se va vedea silit să capituleze, sau să încerce a eși din ea pentru a'și deschide drumul spre Sud sau spre Est.

Aceasta convingere fiind făcută, împăratul Alexandru ordonă să se întărească armata de Vest cu întregul corp al gardei împărătești și numește pe generalul Todleben, ilustrul apărător al Sevastopolei și unul din cei mai celebri ingineri militari, ad-latus al domnitorului comandant al armatei de Vest.

De acum înainte operațiunile dela Plevna vor lua o nouă formă. Stabilindu-se mijloacele prin cari tre-buieă cucerită pozițiunea, toate operațiunile întreprinse vor tinde ca să închidă cercul de împresurare și să

pregătire e vagă și nehotărîtă. Românii par că au înțeles-o și'și dau os-tenela să îndeplinească gândul Comandamentului.

„In sectorul de Est, atacul își atinge obiectivul, reduta Grivița. Is- butirea e datorită superiorității numerice, acordului ce pare că a fost între infanteria și artileria română, și, desigur încă, marșului de apropiere a infanteriei și cooperării ei la pregătirea mișcării ofensive.

„In sectorul de Sud, nimenea nu'și da sama de lupta de pregătire, așa cum o înțelege Scobelef și cum o arată decretul nostru asupra servi- ciului în campanie; după pregătirea neeficace a artileriei urmează un atac hotărît. Nimene nu căută să pihonească pe vrăjmaș, să-l uzeze, să-l amenințe neînecat și să'și păstreze cu tărie terenul câștigat. Urmează de aici că, după un atac prematur, vrăjmașul poate să'și retragă apărătorii din sectorul unde s'a produs, și să'i ducă în sectorul de Nord, care nu e amenințat, pentru a face astfel o puternică rezervă, cu care să copleșească pe învingător în sectorul Sud-Vest.“

General H. Langlois. Enseignements de deux guerres récentes (pag. 48 și 60). Paris, H. Carles-Lavauzelle.

acopere terenul cucerit cu întăriri de pământ în stare de-a ține pept oriunde vrăjmașul ar încerca să străpungă linia de împresurare.

Domnitorul, care de mult își făurise acest plan de atac, n'a așteptat sosirea lui Todleben și a și ordonat, chiar în ziua de 31 August, ca să înceapă lucrurile de investire în sectorul de Nord și Nord-Est ocupat de Români.

În ziua de 1 Septembre lucrările încep în sectorul român și sunt conduse cu atâta pricepere și iuțea încât marele duce roagă pe domnitor ca să ordone a se face și în sectoarele ocupate de armata rusă.

Pentru a strânge și mai mult linia de investire, cartierul general al armatei române hotărăște să se atace și să se cucerească și a două redută Grivița, care faceă grup cu cea cucerită în ziua de 30 August.

În ziua de 6 Septembre, această redută e atacată de patru batalioane din diviziunea a 4-a. Eroismul batalionului din al 15-a de dorobanți, care constituie linia de luptă a coloanei de asalt, a fost mai presus de orice laudă. Aproape toți luptătorii cad pe câmpul de onoare. Cartierul general român dându-l în ordin de zi *ca model de bravură și de devotament*, a simbolizat prin el onoarea armatei. Atacul însă nu reușește din cauza focului istovitor al potrivicului, care a ținut pironite în loc coloana de asalt și rezerva ei.

În ziua de 7 Octobre, reduta Grivița No. 2 e din nou atacată în două rânduri, dar și de data aceasta atacurile nu isbutesc din cauza apărării vitejești a redutei și a focului bateriilor turcești, cari bateau terenul din fața ei.

Dacă atacurile din zilele de 6 Septembre și 7 Octobre nu ș-au atins scopul material, isbânda lor morală a fost mare, căci au dat prilejul să easă la lumină calitățile covârșitoare ale soldatului român la niște încercări, pe cari oricare altul nu le-ar fi putut susține.

Purtarea batalionului din al 15 de dorobanți, în ziua de 6 Septembrie și a regimentului 7 de linie, în ziua de 7 Octombrie, este vrednica de amintit și de dat ca pildă de bravură și de tenacitate în luptă; ea ne arată că poporul nostru nu a pierdut nimic în cursul veacurilor din virtuțile lui ostășești, virtuți cari 'l puseseră alături, în veacurile al 15-lea și al 16-lea, cu cele mai răsunătoare popoare din Europa.

În ziua de 12 Octombrie are loc cea din urmă bătălie ce se da în preajma Plevnei pentru închiderea cercului de împresurare. În această zi, garda împărătească primește botezul focului la atacul și cucerirea Gorni-Dubniacului cu prețul unor pierderi peste măsură de mari. Cu prilejul acestei operațiuni, un detașament, format din 2 batalioane române, brigada de roșiori și o baterie de artilerie, în unire cu un detașament rus, face față Dolni-Dubniacului pentru a împiedeca trupele cari 'l ocupau de a veni în ajutorul garnizoanei turcești din Gorni-Dubniac.

Sprîjinul dat de trupele române generalului Gurko, însărcinat cu închiderea cercului de investire, e mărturisit în ordinul de zi, pe care 'l da trupelor sale în ziua când le părăsește (3 Noembrie):

„... Turcii nu vor putea trece cu nici un preț prin rândurile armatei noastre și ale falnicei armate române, aliata noastră... Simt o plăcută datorie a mulțămii din toată inima trupelor române, cari au fost sub comandamentul meu și cari s'au ținut întotdeauna și 'n toate împrejurările la înălțimea datoriei lor“.

De acum înainte operațiunile împrejurul Plevnei să reducă la lucrările de întărire executate de Români și Ruși pentru a strânge și întări cercul investirii, și la contra-lucrările executate de Turci pentru a împiedeca strângerea acestui cerc și a prelunge rezistența armatei împresurate.

În acest răstimp un însemnat fapt de arme are loc

la stânga riului Isker. Detașamentul Colonelului Slănicianu, însărcinat să acopere spre Vest armata care asediă Plevna, ajungând în șirul operațiilor sale în fața Rahovei, o atacă în ziua de 7 Noembrie și silește garnizoana turcească, după o rezistență îndârjită, să se retragă cu pierderi mari în Vidin. Rahova e ocupată de trupele române în ziua de 9 Noembrie.

Suntem în ajunul însemnatei zile, care în istoria Țării poartă numele de ziua de 28 Noembrie.

Din ziua de 24 a acestei luni, un vânt puternic, dela S-E., se deslănțuise asupra regiunii Plevnei. Podul dela Nicopole se rupsesse în noptea de 24 spre 25. La Plevna, ploaia continuă desfundase drumurile de comunicațiune și șanțurile întăririlor și făcuse mișcările trupelor și serviciul pe linia de luptă cu desăvârșire anevoioase.

Munca necurmată, ploaia, frigul, vântul, ceața care acopereă mai toată ziua pământul, lipsa desăvârșită de îmbrăcăminte de iarnă, în fine lipsa hranei, din cauza întreruperii comunicațiunii cu România, slăbise cu totul puterile trupești și sufletești ale luptătorilor noștri și 'i aduse în aceeași stare de mizerie în care se găsiu trupele lui Osman-pașa, când acesta se hotărăște ca să părăsească Plevna și să-și deschidă drumul spre Sofia.

Osman făcuse până în acea zi tot ce stă în puterea unui om ca să prelungească rezistența Plevnei. Situațiunea armatei lui eră desperată încă dela 19 Noembrie. Acum rezistența atinsese limita la care puterile omenesti trebuie să se deie învinse. Hrana, redusă la un sfert de rațiune, nu mai rămăsese decât pentru o săptămână; îmbrăcăminte eră aproape destrusă; tifosul izbucnise în Plevna și amenință să secere populațiunea militară și civilă în câteva săptămâni; mii de cadavre de oameni și de animale zăceau neîngropate în șanțurile drumurilor și pe marginele riuulețelor Grivița și Tuce-

nița; în spitale, mii de bolnavi și de răniți zăceau fără îngrijire într'o promiscuitate și îmbulzeală neînchipuită. Plevna devenise un vast mormânt, unde peria de mizerie și suferință o armată de 50000 de suflete, complet deslipită de restul lumii.

Cartierul domnitorului-comandant al armatei de Vest avusese vînt de starea armatei turcești și de intențiunile probabile ale lui Osman; de aceea prescrisese, chiar din ziua de 23 Noembre, dispozițiunile de luptă ce trebuiau să se iee în cazul unei încercări a armatei asediate de a străpunge cercul de investire.

În ziua de 26, mai mulți bulgari din Opanez aduc știrea că eșirea lui Osman eră hotărîită, că se începuse chiar distribuirea hranei și munițiunilor de răsboiu în vederea eșirei, și că Turcii construiau două poduri pe rîul Vid.

Din pozițiunile române dela Opanez și Grivița se vedeau, în adevăr, mișcări neobișnuite pe șoseaua Plevna-Sofia în apropierea Vidului.

În ziua de 27, aceste mișcări ieau proporțiuni mult mai mari. Acum nici-o îndoială asupra intențiunilor lui Osman nu mai poate fi, și domnitorul iea măsurile cuvenite pentru a face față unui atac îndreptat spre sectorul de Vest.

În dimineața zilei de 28 Noembre, când încă întunericul domnea pe șesul Vidului, Osman își aruncă coloanele asupra pozițiunilor dela stînga sectorului generalului Ganetzki (sectorul din stînga Vidului). Ca un torent Turcii se răvarsă asupra întăririlor ruse, străbătînd cu un avînt impetuos distanța ce 'i desparte de ele, sub o ploaie de gloanțe, fără să se oprească, fără să tragă un singur foc. Osman însuși conduce atacul. În mai puțin de trei sferturi de oră, Turcii sunt lângă întăririle înaintate rusești, sar în ele și încing o luptă omerică cu apărătorii lor, grenadirii din regimentul de Siberia. În câteva minute întăririle sunt cucerite,

după ce toți apărătorii lor cad luptând unul cu zece. De aci, coloanele își urmează drumul spre linia principală.

Osman, deși nu erà urmat de a doa jumătate a armatei sale, care rămăsese la Vid, înaintează totuși cu aceeași pornire hotărîtă către a doa linie de întăriri, pe care începe s'o răstoarne. Dar, lumina zilei îngăduie pe Ruși să'și dea sama de situațiune. Trupe de ajutor încep să aflueze spre punctele atacate și să caute a le cuceri și împinge înapoi pe Turci. Brigada română, care luase pozițiune între Dolni-Neatropol și Vid, își unește și ea acțiunea cu trupele ruse, și toate împreună silesc pe Turci să înceteze atacul aripei stângi rusești și să-l îndrepte asupra centrului grenadirilor.

De aci înainte înaintarea coloanelor turcești e oprită de trupele rusești, cari neconținut vin dela Dolni-Dubniac spre pozițiunile atacate. Osman pașa se vede silit, mai întâiu să se mănțină în pozițiunile cucerite; apoi, fiind alungat și din ele, să se retragă la câteva sute de metri înapoi, și să se țină acolo într'o defensivă provizorie până la sosirea rezervei sale, lăsată la Vid.

Pe când în sectorul de Vest se pregăteau și apoi, se desfășurau aceste evenimente, în sectorul de N și N-E se petreceau următoarele:

Pe la ora 6 a. m., Comandantul trupelor de pază prinzând de veste că Turcii au părăsit reduta grivița, încunoștiințează pe Colonelul Cerchez, comandantul diviziunii a 2-a. Acesta ordonă trupelor sale să ocupe reduta și înălțimele dela Ianik-Bair (Bucov) și, apoi, în unire cu trupele diviziunii a 3-a să înainteze spre urmărirea Turcilor.

La ora 8 a. m., reduta Grivița, pe care Turcii o minase înainte de a o părăsi, e ocupată de trupele noastre. La ora 10 a. m., orașul Plevna fiind părăsit de Turci e ocupat de regimentul al 6-a de linie. În același timp o parte din trupele diviziunilor 2 și 3

înaintează pe înălțimea Ianik-Bairului, ocupă întăririle dela capătul de Vest din fața satului Bucov, iar artileria deschide foc asupra rezervei lui Ozman-pașa, adunată în preajma podului de pe Vid, și asupra bateriilor cari se încercau a împedecă înaintarea trupelor noastre. Celelalte trupe scoboară dealul și merg spre inamic, căutând a-i taie retragerea către pozițiunile părăsite și a împedecă rezerva turcească de a intra în acțiune.

În acest timp la dreapta sectorului român acțiunea eră în culmea ei.

Pe la ora 7 a. m., domnitorul nostru, primind dela împăratul Rusiei telegrama, prin care marele duce îl prevestise de mișcările Turcilor la gura Plevnei, telegrafiază generalului Cernat să întărească stânga sectorului de Vest (sectorul din stânga Vidului) ocupat de diviziunea a 4-a. Trupele de întărire întâlnindu-se în drumul lor cu trupele diviziunii a 4-a merg împreună la Dolni-Neatropol în ajutorul Rușilor.

Dar în fața sectorului românesc se găsiă formidabila pozițiune dela Opanez, care trebuia să sprijine întreaga acțiune a lui Osman, fiindcă că ea comandă gura Plevnei și ținea sub focurile sale și șesul Vidului și stânga sectorului de peste Vid. Pentru această, apărarea Opanezului fusese încredințată unui puternic detașament pus sub comanda generalului Edhem-Pașa¹⁾, cu îndatorirea de a rezistă până când soarta bătăliei se va hotărî. Cucerirea acestei pozițiuni a fost încredințată brigadei Sachelare (diviziunea a 2-a) și unui detașament din diviziunea a 4-a.

Atacul e condus cu multă vigoare și hotărîre. Edhem-Pașa, respins din întăririle înaintate, se retrage pe linia principală de luptă, unde, după o viguroasă apărare, văzându-se înconjurat de toate părțile și în

¹⁾ Viitorul comandant de căpetenie al oștirilor turce în războiul Greco-Turc din 1897.

neputința de a se retrage spre Vid, sau de a mai rezista, capitulează.

Cucerirea Opanezului și capitularea lui Edhem dau semnalul capitulării întregii armate a lui Osman-Pașa.

Trupele rusești din sectoarele de Est și Sud, după ce află și ele de eșirea lui Osman, înaintează către pozițiile turcești, ocupă întăririle părăsite și se scoboară în vale spre gura Plevnei, unde se găseau trupele noastre din diviziunile a 2-a și a 3-a.

Acum armata lui Osman, fiind oprită în față de trupele generalului Ganetzki, bătută dela spate de trupele române și rusești și fulgerate de tunurile române dela Opanez, trebuie să capituleze, căci și-a îndeplinit cu sfințenie datoria și a păstrat onoarea drapelului turcesc neatinsă.

La ora 11.30 a. m., domnitorul comandant al armatei de Vest trimite de pe înălțimile Bucovului următoarea telegramă împăratului:

„Bătălia a încetat la Stânga Vidului. Disting perfect de bine cele trei linii. Turcii sunt luați între două focuri. In acest moment mi se aduc cei dintâi prizonieri“.

In neputința de a se retrage, încunjurată și îngheșuită din toate părțile, strânsă într'un cerc de foc, care samănă moartea în rândurile ei, brava armata turcească, descurajată, zecimată, lipsită de cel ce o dusesese altă dată la isbândă, căci ilustrul mareșal zăcea acum rănit în căsuța de lângă pod, vede că nici-o încercare de rezistență nu mai e putincioasă, ca nici-o nădejde de scăpare nu'i mai rămăsese. Ora capitulării sunase. Din mijlocul armatei turcești se ridică drapelul alb; din pepturile a zeci de mii de Ruși și de Români se înalță în văzduh strigătul biruinței. Plevna nu mai este. Apărătorii ei depun armele.

La ora 1 p. m., Osman trimite un parlamentar să comunice comandantului trupelor celor mai apro-

piate că voește să'i vorbească. Acesta întâlnește pe Colonelul Cerkez, comandantul diviziunii a 2-a, care ajunsese cu trupele sale la podul dela Vid. Colonelul, însoțit de Colonelii Arion și Berindei, merge la Osman și are onoarea de a auzi, cel dintâiu, declarațiunea ilustrului învins că el și întreaga lui armată se constituiesc prizonieri de războiu.

Astfel se termină operațiunile dimprejurul Plevnei, operațiuni vrednice de amintit prin numărul și natura lor, prin tenacitatea cu care armatele potrivnice au luptat, și prin urmările ce ele au provocat.

Căderea Plevnei a avut o înrîurire hotărîtoare asupra restului războiului.

Din ziua de 8 Iulie, când una din diviziunile generalului Krudner este complet distrusă la Nord-Estul Plevnei, avântul ce-și luase armata rusă e oprit în loc; operațiunile pe tot cuprinsul Bulgariei încep să lăncezească și toate privirile se îndreaptă asupra Plevnei. Aceasta, deodată cu aparițiunea lui Osman în preajma ei, devine ținta finală a războiului.

Din ziua de 28 Noembre, Balcanii sunt întorși, căci drumul Sofiei e deschis. Din ziua aceasta, grosul armatelor aliate, devenit disponibil, se va îndreptă pe drumul cel mai scurt spre masele inamice și obiectivele secundare, pe cari le vor bate și cuceri fără multă trudă și vor sili încurând pe aprigul lor dușman să se închine în fața soartei. În adevăr, după câteva bătălii Rușii intră în Andrinopole la 8 Ianuare 1878, iar Românii încunjoară Vidinul, cetatea virgină, la 14 Ianuare și impun învinsului condițiunile păcii.

Pentru noi, ziua de 28 Noembre e mare în urmări.

În ziua aceasta armata română își iea răsplata muncii și a vredniciei sale. Marele țar recunoaște pe câmpia Plevnei armatei noastre calitatea de *aliata Sa*,

și consacră aceasta acordând domnitorului-comandant colanul Sfântului Andrei.

Marele duce Nicolae, luându-și rămas bun dela augustul său colaborator, *recunoaște că rezultatele strălucite dobândite la Plevna sunt în mare parte datorite cooperării bravei armate române și impulsunii ce trupele aliate au primit dela comandantul lor imediat (domnitorul Carol), a cărui hărnicie, curaj și devotament ostășesc sunt vrednice de admirat.*

Înaltele distincțiuni onorifice acordate suveranului nostru de suveranii și capii marilor state europenești, mărturisirea de stimă și de admirațiune pentru armata noastră, recunoașterea participării ei ca aliată a glorioasei armate ruse într'un mare războiu, care schimbă cu totul harta peninsulei balcanice, marile fapte de arme săvârșite de ea, confirmă existența unei armate române însghebată de curând, dar solid organizată și bine pregătită de augustul ei cap în vederea înaltei sarcine ce avea să'i încredințeze.

Ziua de 28 Noembre mai face să se vadă cât de prețios a fost sprijinul leal, necondiționat și fără interes, dat de Români pentru triumful cauzei creștine și pentru libertatea și mântuirea popoarelor asuprite din peninsula balcanică ¹⁾.

În ziua de 28 Noembre, dorința României de a și dobândi neatârnrarea, percută de veacuri, este împlinită.

¹⁾ „Urmărind cu atențiune decurgerea războiului ruso-româno-turc în momentele sale cele mai principale și gândind la eventualitățile ce se puteau naște, și cari se nășteau cu siguranță, dacă România, conform obligamentelor din tratatul de Paris, ar fi cooperat ca vasală cu Turcia, vom vedea lămurit că în al doilea războiu al „Chestiunii Orientale“ de fapt Principatul Român a fost cheia care a decis sorții de biruință; și tocmai în considerarea influenței sale hotărâtoare a fost factorul care asociindu-se armatei rusești, defectuoasă și greoaie, a întărit-o și dus-o la învingere.

„Nu e nimic mai ușor decât a dovedi că succesele realizate de către Rusia sunt a se mulțumi pe deoparte ținutei politice a României, pe de altă parte intervențiunii armatei a acesteia“. (Reamintiri despre Turcia — 1875-76-77 — serise de Ludovic Lakos. Tradusă în românește și tipărită în tipografia T. Basilescu, București 1896, pag. 192 și 193).

Cel d'întâiu obus tras la Calafat vestise Europei această dorință. Cea d'întâie sapă înfiptă în pământul Plevnei este începutul temeliei pe care se așeza neatârnarea țării; ea e terminată în ziua când gaziul Osman, învins, se închină înaintea domnitorului nostru învingător. Pe această temelie trainică, zidită de armata română și cimentată cu sângele ei, se înalță astăzi scumpa noastră Românie și privește cu încredere viitorul ei.

Armata și-a făcut datoria în cel din urmă războiu pentru neatârnare. Ea a bine meritat dela Patrie.

DREPTUL STATELOR DE A TRĂI LIBERE

1. Sancțiunea acestui drept o dă puterea armată.

Incheiând această scurtă amintire: a luptelor nesfârșite susținute de Români în cursul veacurilor trecute, ca să-și păstreze neatârnamea, limba și credința; a urgiilor și nevoilor, cari au trecut peste ei din ce în ce mai grele și mai istovitoare; și, însfârșit, a muncii renașterii și a celei din urmă opintiri pentru recăpătarea neatârnamei pierdute de atâta amar de timp, trebuie să arăt ce m-a împins să o pun în capul unei scrieri privitoare la comandamentul armatei.

Libertatea este un atribut natural al omului, e binele lui cel mai prețuit. Pe libertate se întemeiază drepturile omului și cetățeanului în societate, cari sunt egale pentru toți, nu se schimbă, nu se prescriu, nu se înstrăinează, rămân în principiu totdeauna deasupra oricărui act care le recunoaște, sau care le siluește; ele pleacă toate din același centru, care este însăși *persoana omenească*.

O persoană morală, adică aceea care e înzestrată cu judecata și cu voința (liberă), are o valoare desăvârșită, în puterea căreia ea nu poate fi luată ca un lucru, ca un mijloc, care nu are valoare decât raportat la un alt lucru. Dacă acesta e un *drept absolut* al individului liber, dintr'ânsul naște *datoria lui absolută*

de a recunoaște și respecta dreptul celorlalți indivizi liberi, cu cari societatea în care trăește îl pune în contact; și, deci, fiecare om, ca depozitar conștient al valorii absolute a persoanei și a libertății, are titlul și autoritatea ca să o reprezinte și să facă a se respecta în ființa lui.

Drepturile naturale ale omului sunt: viața, libera întrebuințare a facultăților sale fizice și morale în tot ce nu atinge egala libertate a altuia, proprietatea, dreptul de a rezista la impilare, moralitatea personală. Garanția acestor drepturi cade în sarcina forței publice constituite, arbitru care ține într'o mână puterea trebuincioasă și în cealaltă nepărtinirea. *Dreptul de a pedepsi* este sancțiunea acestei garanții; el izvorește din *dreptul individului de a fi apărat* și din *interesul superior al conservării societății*. Garanția drepturilor omului-cetățean impune deci ființa unei forțe publice, care trebuie să fie pentru folosul tuturor, iar nu numai pentru al unora, sau pentru al acelor cari o dețin. Urmărilor pedepsei sunt reducerea, sau suprimarea, în parte sau în total, temporal sau pentru totdeauna, a drepturilor individului.

Omul, care trăiește în societate, are dreptul de a se bucura deplin de libertatea lui, cu restricțiunea numai ca drepturile semenilor săi să rămână neatinse de el. Orice atingere va aduce individul libertății altora va fi pedepsită de societate, prin chiar restrângerea libertăților lui. Sunt dar împrejurări în cari omul poate, și trebuie chiar, să și peardă drepturile naturale în interesul conservării societății. Acesta este un drept netăgăduit al societății, pe care ea și'l manifestă prin mijlocul *forței publice*.

Instrumentul, prin care societatea își exercită drepturile, în interesul superior al conservării ei, este deci forța publică. Dacă acest instrument ar lipsi societății, sau ar fi nedestoinic de a și îndeplini chiămarea, societatea

s'ar găsi în neputința de a se apăra, și deci de a se conserva: individul s'ar impune colectivității și răsvrătirea în contra disciplinei sociale, în contra statului, în contra puterii și autorității lui, în contra ordinii economice și publice, și ar răsturna ordinea socială, pentru a pune în locu-i anarhia (ceea ce ar fi advenit în primăvara anului 1907, dacă forța publică, de care a dispus Statul Român, nu ar fi fost în stare să reprime răsvrătirea).

Dacă dela relațiunile dintre individ și individ și dintre individ și societate trecem la relațiunile dintre societăți, dreapta judecată ne face să credem că ele trebuie să fie așezate pe dreptul absolut ce are fiecare societate, sau stat, de a se bucura de libertate în limitele respectului libertății celorlalte societăți, sau state.

Statele constituind ființe colective, organisme politice și juridice, au, ca și indivizii, drepturi și datorii reciproce. Cine le regulează; există, sau poate exista, un drept internațional (un drept al ginților, *jus inter gentes*)? Se zice că, unde e o societate, este și un drept pentru ea, ca și pentru indivizii cari o constituiesc; dar individul găsește sancțiunea dreptului sau în puterea suverană a societății, care față cu indivizii e autoritatea supremă, pe câtă vreme statele fiind, fiecare în parte, suverane, drepturile unui stat față cu celelalte rămân fără sancțiune, negăsindu-se de asupra lor nici-o autoritate supremă comună. Nefiind sancțiune, nu poate fi nici drept, sau, dacă este, nu poate fi decât dreptul celei mai tare. Dar, atunci, puterea impune dreptului, statele nu se mai pot bucura, ca indivizii, de o libertate absolută, dacă nu-o pot întemeia pe sancțiunea dată de forța publică; iar dreptul internațional devine o utopie pentru state, dacă nu-și găsește sprijinul în puterea lor armată.

O societate constituită poate, ca și individul, să-și piardă libertățile, în parte sau în totul, timporal sau pentru totdeauna, când ea atinge drepturile celorlalte societăți; această pierdere ar fi intrucâtva sancțiunea

dreptului ce ar avè statele, considerate în colectivitatea lor, de a'și garantà prin pedeapsă drepturile. Dar, ea mai poate să-și peardă libertatea și când unul, sau mai multe state, ar găsi că libertatea, sau drepturile lor, ar câștigà, sau ar fi mai garantate, prin reducerea sau suprimare libertății ei (Ex: Statele Sud-Africane față cu Anglia; Polonia față cu Rusia, Austria și Prusia).

Inchierea la care ajungem este că, lipsând o autoritate superioară statelor, care să reguleze dreptul între națiuni, sau state, fiecare stat are dreptul să'și apere singur drepturile, adică libertatea, și să pedepsească pe acela care i le nesocotește. Sancțiunea acestui drept stă în forța publică, adică în puterea armată a statului. Ori, dacă mântinerea libertăților unui stat nu se poate întemeia decât pe puterea armatei lui, trebuie să constatăm că singura lege, care regulează drepturile dintre state — adevăratul drept al genților, arbitrul absolut și nediscutat, — este *armata*.

Dacă e adevărat că partea de drepturi, hărăzită de natura fiecărei spețe de ființe viețuitoare, este cumpănită după puterea ei de viață și de lucru, atunci și statele, adică ființele colective, pot să'și măsoare drepturile după puterea lor de viață socială și de acțiune, și, deci, să iee dela cele mai slabe partea din drepturi, care ar trece peste partea ce li să cuvine. Aceasta este teoria dreptului celui mai tare, teoria care, dacă nu e întemeiată pe dreptatea absolută, e cel puțin firească. Dreptul celui mai tare. nu numai că e cel mai vechiu drept recunoscut, dar e încă și izvorul și temelia tutulor spețelor de drepturi. În societatea omenească el s-a născut odată cu omul și nu se va pute suprima decât suprimând omul.

Când o raportăm la om, și deci la societatea omenească, teoria dreptului puterii nu trebuie socotită

tot în același chip ca și când o raportam la celelalte ființe viețuitoare. E adevărat că orice ființă viețuitoare e un luptător, care pune în joc toate facultățile, cu cari l-a înzăstrat firea, ca să-și păstreze vieața; aceasta însă o face împins numai de instinctul conservării vieței, care isvorăște din înșuși instinctul conservării speței. Omul, singur printre viețuitoare, unește judecata cu voința ca să-și păstreze vieața și să-și sporească puterile de luptă și de traiu. Omul primitiv, când s'a văzut întâia dată în fața unei fiare sălbatice, și'a dat sama de slăbăciunea lui și de îndată a născocit toporul și săgeata, arme pentru a-și apăra vieața și a-și agonisi cele trebuincioase pentru traiu. Astfel, unind voința cu inteligența, dreptul puterii a trecut în partea omului.

Tribul primitiv, — societatea în fașă — când s'a văzut în fața altor triburi mai sălbatice, cu cari, fiind mai tari, nu putea stă la luptă, și-a încunjurat locuințele cu o împrejmuire tare și înaltă de pământ sau de lemne, cu care ș-a pus vieața și avutul la adăpost. Acesta este începutul artei fortificațiunii, care procură celui mai slab puterea de a stă în fața celui mai tare.

Statul civilizată, când s'a văzut în fața altor state mult mai mari și mai tari, cari-i tăgăduiau dreptul egal la vieață și la prăpășire, a pus la contribuțiune totul: știința, arta, industria, instrucțiunea, imboldirea sentimentelor patriotice și cetățânești, orgoliul rasei, amintirea trecutului, ca să-și sporească puterea de luptă și de rezistență, și să poată face față primejdiei ori de unde ar veni. Astfel a trebuit să facă Franția la sfârșitul veacului al 18-lea, când Europa întreagă să sculase împotriva ei, și tot astfel a făcut Prusia după ce a fost nimicită de Napoleon la începutul veacului al 19-lea. Astfel s'a născut ideea națiunii armate și a armatelor solid organizate și instruite, idee care urmărește învingerea numărului și a puterii brute prin calitatea numărului, adică prin întovărășirea puterii fizice cu puterea intelec-

tuală și morală. Numai prin aceasta întovărășire, statele cele mici își pot garanta dreptul natural de a trăi în libertate, drept care e cumpănit după puterea lor de viață și de acțiune.

Pentru societate, ca și pentru om, dreptul puterii este dar rezultatul unirii puterii fizice cu puterea intelectuală.

Dreptul puterii — drept absolut al societății ca și al omului, — fiind în esența lui de natură materială, trebuie temperat, prin datorii morale, de acei cari îl întrebuițează.

„Orice drept e un izvor de datorii și pentru ceice îl întrebuițează și pentru ceice i să supun. Dacă privim, îndeosebi, dreptul puterii, datoriele impuse celor dintâi sunt chiar origina unui alt drept, de care trebuie să se folosească ceice i să supun. Dreptul complementar al dreptului puterii, acela care îi micșurează toate asprimele, este *dreptul justiției*, adică al reciprocității respectului drepturilor cari curg din datorii. Puterea nu își legetimează dreptul decât sprijinindu-se pe un sentiment adânc al justiției¹⁾“.

Așa de pildă, dacă dreptul puterii a îngăduit pe un popor să supună domniei lui un alt popor, dreptul justiției, care isvorăște din datoriele ce i impune dreptul puterii, cere că el să respecte limba, credința și naționalitatea poporului autocton; și, chiar, dacă interesele conservării statului ar impune cuceritorului să desnaționalizeze pe cel cucerit, dreptul justiției îi interzice de a întrebuița alte mijloace decât cele admise de civilizațiune și de morală; căci sunt mijloace prin cari, cu răbdare și stăruință îndelungată, se poate subjugă sufletul unui popor: e spiritul de dreptate, sunt calitățile

¹⁾ Général Kessler: *La guerre* (le droit de la force) Paris 1909.

nediscutate ale rasei, e trecutul strălucit, sunt serviciile aduse omenirii și civilizațiunii, e însfârșit acel fluid moral care pe nesimțite atrage pe cucerit spre cuceritor, îl face, încetul cu încetul, să-și uite trecutul, să nu se mai gândească la viitor, și să suporte, fără a se plânge și fără a suferi, întregul proces al desnaționalizării. De aceste mijloace s'au folosit: francezii ca să desnaționalizeze populațiunea germană din Alsacia după anexarea ei (1648) și populațiunea italiană din ducatul Savoii; și tot de ele s'au folosit și Englezii ca să desnaționalizeze populațiunea din Canada franceză (din America) pe care Francezii o stăpânise și o colonizase timp de mai bine de două veacuri (1534—1763).

A întrebuiță astăzi mijloace imorale și barbare pentru a răpi unui popor subjugat limba și iubirea neamului, din care se trage și cu care se înfrățește, este a călca în picioare și a-i tăgădui cel din urmă drept natural ce i-a mai rămas: acela de a își continua rassa, lăsând urmașilor săi moștenire limba și cultul strămoșilor.

„Din nenorocire, dreptul puterii, care ar trebui să păstreze un caracter pasnic și nepărtinitor, devine tiranic, fiindcă îi vine greu a să impotrivă solicitării pornirilor omenеști. Chiar în mâna unei colectivități, el nu poate fi pus la adăpostul acestei încercări, și împărțirea tiraniei nu îi micșurează greutatea, care atinge direct pe cetățeni, fără a le lăsa, cel puțin, puțința de a chema în ajutor dreptul justiției.....

„Din fericire însă, *domnia dreptului celui mai tare, când nu se întemeiază pe justiție, nu ține mult*. Orice putere materială se tocește curând când e rău întrebuițată; dreptul puterii se pierde prin violență și abuzuri; cetățenii investiți cu o parte din această putere, guvernele sau statele, cari nesocotesc drepturile eșite din putere în folosul celor cari îi sufer asprimea, își com-promit autoritatea prin disprețul ce inspiră și, la sfârșit,

chiar traiul, prin revoltele rădicate de violențele de cari ei se fac vinovați ¹⁾“.

Da. Dreptul puterii, dacă nu e întărit de dreptul justiției, să tocește cu timpul și lucrul lui de veacuri e zadarnic, căci reacțiunea celui care o supoartă, dacă firea l-a înzestrat cu destulă putere de vieață și de acțiune, sfârșește prin a-l nimici. Descompunerea statelor eterogene, în cari diferitele elemente naționale ș'au conservat individualitatea și nu sunt legate între ele decât printr'un guvern central unic, e fatală; timpul și puterea de rezistență a naționalităților au grijă s'o desăvârșască. În fața lor își vor păstra cu stăruință, sau își vor dobândi, fiindă, statele cari au fost constituite din elemente omogene, legate între ele printr'o puternică unitate politică și națională. A acestora va fi viitorul, a celorlalte a fost trecutul. În contra firei nimene nu poate lupta.

Eacă, dar, pentru ce am răscolit trecutul Țărilor Române.

Am voit să văd ce învățăminte putem trage din istorie pentru a ne întemeia pe ele munca viitoare în folosul păstrării și propășirii patriei și neamului nostru ²⁾. Am voit să arăt că puterea, dacă vom ști să o dobândim, sprijinită pe *dreptul justiției*, care e în partea neamului nostru, ne va da mijlocul să'i revendicăm drepturile, netăgăduite și neprescrise, de a se bucura de limba și credința lui strămoșască și de a năzuî totdeauna la un viitor mai bun. Și demonstrațiunea continuă mai departe.

¹⁾ Général Kessler: *La guerre (le droit de la force)*.

²⁾ Rostul istoriei este ca explicând prezentul cu ajutorul cunoștinței trecutului să putem îndreptă calea viitorului (Academia Română, discurs rostit de D. Onciul, în ședință solemnă la 22 Martie 1906).

2. Soarta Țărilor Române a atârnat totdeauna de puterea armatei lor.

Neamul românesc s'a așezat, s'a dezvoltat, și s'a constituit în state, pe pământul cucerit prin arme de strămoșii săi. La obârșie, găsim manifestațiunea dreptului celui mai tare. De aci încolo, poporul român, practicând deopotrivă acest drept și dreptul justiției, a trăit în bună frăție cu toate popoarele de alt neam ce s-au găsit în țările lui, respectându-le limba și datinele și împrumutând chiar dela ele tot ce le împuneau trebuințele timpului și legile progresului. Nici un fapt istoric nu poate înfirmă acest adevăr. Și cu toate aceste, Românii au ținut atât de mult la limba lor încât, deși peste ei s'au sprăvălit atâtea popoare de limbi deosebite, deși au fost influențați de atâtea culturi străine, totuși au știut să păstreze, cu o stăruință necurmată în curs de 18 veacuri, caracterul curat și neatinț al isvorului limbei lor străveche; și cu toate aceste, Românii au ținut atât de mult și la credința lor încât, deși au îngăduit în țările lor practica tuturilor credințelor, religiunea le-a rămas aceeași că la origine, fără să se fi ivit până astăzi nici-o schismă, nici-o rupere, decât aceea a *uniților*, (greco-catolici) pe care a născut-o numai nevoia apărării naționalității.

Pentru apărarea credinței lor și a popoarelor de aceeași credință, Românii nu s'au codit niciodată a da cu prisosință tributul lor de sânge. Din jumătatea veacului al 14-lea și până aproape de sfârșitul veacului al 19-lea ei plătesc regulat acest tribut cu prețul chiar al neatârării și al existenței lor politice. Pentru ei libertatea cugetării și a credinței nu a fost un cuvânt deșart nici chiar în timpurile de cea mai grea cumpănă pentru țările lor; și, astăzi, mai mult decât oricând, ei vor găsi arme ca să lupte pentru a o păstră.

Luptele pentru neatarnarea țarilor le încep Românii la sfârșitul veacului al 14. De atunci încoace, afară de veacul al 18-lea, îi vedem neconținut luptând fie ca să țină în cumpănă dreptul celui mai tare — și adesea chiar al celor mai tari — fie ca să redobândească cel puțin o parte din libertățile, cari reveneau puterii lor de viață și de acțiune. Luptele Românilor pentru neatarnare sunt lungi și nesfârșite; în ele se consumă toată energia lor, toată puterea lor de viață în timp de patru veacuri.

În dorința de a distruge mai curând împotrivirea Românilor și de a desființa naționalitatea lor, popoarele vrăjmate nu au voit niciodată să îndulcească dreptul celui mai tare cu blândeța și cu omenie, adică cu dreptul justiției, ci l-au întrebuințat tot cu măsura cu care îl întrebuințează celelalte ființe viețuitoare în lupta lor nesfârșită pentru traiu și pentru păstrarea speței. Se vede, însă, că tocmai această inversunată pornire a provocat și o rezistență așa de mare, care a sfârșit, după atâtea lupte seculare și după atâta rezistență pasivă, a o tocă și nimici. Tot aceeași soarta o va avea și în viitor orice năzuință a potrivnicilor neamului de a desnaționaliza pe Românii din țările atarnate, căci, oricarii puteri omenești, omul poate găsi ca să-i împotrivească o putere egală, căci oricării acțiuni îi corespunde o reacțiune egală și de semn contrariu.

În luptele lor nesfârșite pentru neatarnare, Românii nu au căutat niciodată cearta vecinilor lor, ci totdeauna, când au luptat, s'au găsit în caz de legitimă apărare.

În curs de patru veacuri, adică dela așezarea țărilor române, Moldova și Muntenia, până la sfârșitul veacului al 17-lea, istoria noastră națională să confundă aproape în tot cuprinsul ei cu istoria militară a domnitorilor români. La început și până la sfârșitul veacului al 15-lea, armatele noastre sunt *miliții naționale*,

cari păstrează tradițiunile dinainte de descălicare. Ele se compun din nobili și răzăși cu drepturi și îndatoriri egale; serviciul e obligator și gratuit pentru toți. Dar, alături cu elementul pământean vine de se așează și un element străin, lefegiii. Serviciul nu e permanent. Milițiile se ridică și lefegiii se tocimesc când trebuința cere. Armatele noastre în timpul acesta se pot considera ca naționale. În cursul veacului al 16-lea elementul băstinaș descreește și elementul străin sporește; armatele tind, ca pretutindeni, să iee caracterul unor armate mercenare. În cursul veacului al 17-lea, armatele încep să fie constituite din două elemente: permanent, compus din trupe pământene și străine; și de miliții, cari se ridică la trebuință dintre pământeni.

Aceasta e, aproape în întregul ei, perioada de glorie a armatelor, căria îi corespunde perioada de mărire a Țărilor Române.

Dela sfârșitul veacului al 17-lea și până la renașterea țărilor, armatele noastre se desorganizează încetul cu încetul, până când sfârșesc prin a fi desființate; și, odată cu desființarea lor, se încheie și istoria militară a țărilor și să suspenda vieța lor politică. Atunci soarta țărilor surori, ne mai putând fi pusă în mânele unei armate, a atârnat tot timpul de soarta țărilor cari le încunjurau, de isbânda războaielor ce aceste purtau între ele și de combinațiunile viclene ale diplomației lor. În tot acest timp, domnitorii străini nu dispun de altă armată decât de un mic număr de trupe străine, permanente, cari constituiesc garda curții domnești și garantează liniștea capitalei. Cu asemeni armate, ei au destulă putere ca, în scurtul lor termen de domnie, să schingiuiască și să suprime pătura superioară pământeană — boierimea țării, — să despoaie și să aducă la sapă de lemn și la sclăvie massa poporului.

Cu începutul veacului al 19-lea începe în țările noastre redeșteptarea simțului național și deci reacțiunea

în contra domnitorilor străini și lupta pentru redobândirea vechilor întocmiri militare. Sub regimul regulamentului organic, fiecare țară dispune de o mică armată, compusă din trupe permanente naționale și din miliții teritoriale, sub formă de *strajă pământescă*. Odată cu reînființarea acestor mici armate, reînviază și viața politică a țărilor și cu ea aspirațiunile veșnice ale poporului român: neatârarea și unirea țărilor stăpânite de ei. De acum începe o nouă luptă împotriva dreptului puterii celui mai tare și pentru dobândirea dreptului de libertate.

După săvârșirea unirii Munteniei cu Moldova se începe transformarea strajelor pământești în o armată solid organizată și bine instruită în vederea luptelor pentru neatârarea țărilor unite. Organizarea armatei, începută sub Vodă Cuza, e continuată sub domnitorul Carol, care dobândește cu ea neatârarea României.

Dela ultimul războiu până astăzi armata noastră caută să-și sporească efectivul și să capete o solidă organizare după măsura țării noastre, după partea de drepturi ce ni se cade potrivit cu numărul și calitățile neamului și cu serviciile ce am adus marelor state europenești prin luptele noastre nesfârșite împotriva vrășmașului comun, în sfârșit după revendicările istorice, nepreserise, pe cari vom ave să le formulăm într'o zi de dată apropiată.

3. Situațiunea Regatului Român față de statele vecine.

Lupta pentru dobândirea echilibrului politic în Peninsula Balcanică continuă.

Războiul din 1877—78 a adus, pe lângă neatârarea României, mari schimbări în harta Peninsulei Balcanice: teritoriul Muntenegrului se îndoiește, Serbia

câștigă și ea neatârnrarea, Bulgaria devine principat vasal, Rumelia Orientală provincie autonomă, Bosnia și Herzegovina sunt ocupate și administrate de Austria, iar teritoriul Greciei se sporește prin rectificarea frontierelor sale. Războiul acesta deschide procesul nimicirii stăpânirii Turciei în Europa; Turcia încetează de a mai fi o mare putere europeană și trebuie, vrând nevrând, să primească epitropia puterilor, cu cari până atunci stătea alături pentru a regulă soarta statelor mai mici din Europa.

Până la 1877 Turcia eră singurul stat puternic în peninsula balcanică, voința ei eră lege, și armata ei se putea măsura cu armatele celor mai mari puteri europene. Dela acest războiu, influența sa în peninsula descrește pe zi ce trece și este înlocuită treptat prin influența puterilor mari, a căror epitropie e silită să supoarte. Dar și micile state, alcătuite din desmembrarea ei, caută să-și mărească și ele teritoriul, prin anexarea provinciilor locuite de connaționalii lor, încă supuse dominațiunii turcești, și chiar să-i îndepărteze orice influență locală. Inșă aceste provincii, nefiind locuite de populațiunii omogene, devin în scurt timp obiectul de competițiune, mărul de vrajbă, al statelor cari găsesse în ele aceleași revendicațiuni teritoriale, sau etnice. Și astfel, de atunci încoace o luptă continuă s'a redeschis în această nenorocită peninsula, care nu a avut liniște și pace dela 1326, când Turcii au călcat pentru întâia dată pe pământul Europei; și această luptă o dau pe deoparte statele creștine Turciei pentru a intră mai rapide în moștenirea ce cred că li se cuvine, iar pe de altă parte statele creștine între ele fie pentru a-și asigura preponderența în peninsula, fie pentru a păstră echilibrul politic câștigat.

Eacă șirul evenimentelor petrecute în peninsula dela războiul neatârnrării încoace, pe cari Românii le-au privit cu o impasibilitate adevărat orientală, neputând, sau

nevroid, a-și da samă de influența ce vor avè asupra viitorului țării lor.

În anul 1885, insurecțiunea din Filipopoli declară Rumelia orientală unită cu Bulgaria, și prințul Alexandru se proclamă prinț al Bulgariei de Nord și de Sud. Imprejurările nenorocite, politice și economice, în cari se găseà Turcia, nu-i permit ca să împiedice această unire; ea e silită să primească faptul împlinit. Dar Serbia nu poate să primească o asemenea schimbare a echilibrului balcanic, fără să nu protesteze cu arma în mână. În adevăr, prin unirea cu Rumelia, Bulgaria, deși încă stat vasal, devine o putere de două ori mai mare ca Serbia, capabilă de a-și dobândi oricând neatârnamarea și de a-i luà locul pe care aceasta crede că-l merită în puterea trecutului ei glorios și a războaielor pe cari le-a purtat în timp de jumătate de veac pentru a dobândi neatârnamarea. E drept că Serbia judecă altfel evenimentele și că credeà că va avè să lupte alături de Bulgaria în contra Turciei pentru a luà dela aceasta partea ei de moștenire. În adevăr, după insurecțiunea din Filipopoli, lumea se așteptà la intrarea trupelor turcești în Rumelia orientală. Aceasta însă ar fi atras răscoala Macedoniei, care ar fi provocat desigur intervenirea Greciei și deci întinderea teatrului de războiu și de operațiuni în Macedonia. De această eventualitate, care se pareà foarte probabilă, voià Serbia să profite ca să treacă granița turcească pentru a câștigà ceea ce dorià. Turcia însă socotește că nu e bine a se expune la un războiu cu toate statele balcanice; și atunci Serbia, neputând restabili echilibrul pierdut în socoteala Turciei, își întoarce armata împotriva Bulgariei pentru a-i împiedecà unirea cu Rumelia. Dar tânăra armată bulgară, fiind superioară în calitate și mult mai bine condusă de vrednicul domnitor al țării, câștigă victoriile dela Slivnița și pune sigiliul pe unirea ambelor Bulgarii.

Aceasta este prima față din istoria Bulgariei ne-atârdate, scrisă cu litere de aur de armata ei. Eu cred că va trece timp până când ea să poată scrie a doua, mai glorioasă și mai luminoasă ca aceasta. O țară, care are o asemenea armată, își are viitorul asigurat. Cum a putut Bulgaria să ajungă la un asemenea rezultat cu mijloace așa de restrânse în cotitura cea mai grea a vieții ei, ne-o spune istoriograful războiului, colonelul Regenspursky, din armata austro-ungară¹⁾:

„Principele Alexandru și-a arătat în chipul cel mai fericit demnitățile reunite în persoana sa, de suveran și de cap de armată.

„Ca suveran el știu să provoace și să întrețină în sufletul poporului său sentimentele cele mai nobile.

„Plini de entuziasm, miile de voluntari, creștini și mahometani, se grăbesc să iee armele. *Toate puterile, toate mijloacele țării fură întrebuințate pentru nevoile armatei, și orice sacrificiu cerut de principe fu făcut din toată inima.*

„De când au început ostilitățile, toată gândirea, toată priceperea nobilului prinț au fost date armatei, al cărei cap era el. În timpul luptelor, el a rămas ziua și noaptea în mijlocul soldaților săi, a împărțit cu ei suferințele, primejdia și obosala. Toate aceste acte n'au avut decât un singur scop: victoria.

„Gândurile celelalte, mai cu seamă cele pentru persoana sa, au rămas în planul al doilea.

„Cel dintâiu prinț al Bulgariei oferă astfel pentru veceie poporului său, reînviat după o împilare de aproape cinci sute de ani, pilda sentimentului datoriei, devotamentului și dezinteresului. Nobila sa pildă a împins armata la fapte glorioase, cari fac astăzi orgoliul poporului bulgar.

„Pe înălțimea dela Slivnitza, în centrul pozițiunii

¹⁾ La guerre Serbo-Bulgare de 1885 (combats de Slivnitza) Paris, 1897.

bulgare, apărută cu atâta eroism în grelele zile de 17 și 19 Noembre, va trebui să se rădice statuia lui Alexandru, ca un monument, văzut de departe, al recunoștinței și al admirațiunii armatei și poporului Bulgariei pentru cel dintâiu prinț al său“.

Cu dreptul puterii poporul bulgar isbutește să întrunească cele două Bulgarii. Acesta e începutul mărețului plan, unirea tuturor Bulgarilor într'un singur și mare stat neatârnat, pentru îndeplinirea căruia nici o jertfă nu va fi cruțată. Iar noi, Românii, vom privi, desigur, la toate încercările ce ei vor face ca să își execute planul. cu cea mai desăvârșită liniște sufletească, le vom admiră faptele mărețe, vom pune cunune de lauri pe mormintele eroilor lor și ne vom zice încet, ca să nu ne audă nimeni: să'i admirăm și iar să'i admirăm, dar să nu'i imităm, căci avem altceva mai bun de făcut — o politică de căpătuială, meschină și ineptă, singura moștenire sufletească ce am fost în stare să păstrăm dela părinții noștri.

Echilibrul micilor state balcanice e rupt în profitul Bulgariei, cu asentimentul Europei — mulțumită neputinței Turciei — dar împotriva voinței și intereselor Serbiei. Această rupere de echilibru politic și național mai jignește încă o mică putere balcanică — Grecia. Interesele statelor balcanice se învârtesc împrejurul aceleiași provincii, Macedonia: cine o va stăpâni, va stăpâni însăși peninsula balcanică. Prin unirea celor două Bulgarii, Bulgaria a luat contactul cu Macedonia — ținta finală a aspirațiunilor sale, afară numai dacă, odată atinsă, nu o va împinge chiar până la Constantinopole. Grecia, dându-și samă de acest pericol, căci și ea urmărește aceeași moștenire, ține cu orice preț să restabilească echilibrul pierdut, și cere Europei să'i lărgească granițele spre Nord și să'i anexeze insula Creta.

Grecia însă nu are aceleași mijloace de acțiune, morale și materiale, ca Bulgaria; ea se întemeiază mai mult pe fineța unei diplomații răsuflete și pe puterea nevăzută a unei societăți naționale — *Etknikie Hetairia*, decât pe puterea ei armată.

Dela înființarea ei, în anul 1815, societatea *Etknikie Hetairia* lucrează prin toate mijloacele pentru mărirea și propășirea Greciei, pe care ea însăși a creat-o. Ea întreține în Macedonia și în Epir o mișcare aproape necurmată; ea provoacă și susține toate revoltele în Creta, ea conduce opiniunea publică în Grecia, ea încearcă să provoace războiul cu Turcia în anul 1886; ea provoacă răscoala Cretei în anul 1888—89 și apoi în anul 1896; în sfârșit tot ea reușește să târască Grecia, în anul 1897, într'un războiu nenorocit și neegal cu Turcia, din care nu aveà să câștige decât pagube materiale și morale: indemnitate de războiu, rectificarea granițelor în profitul Turciei, dezorganizarea armatei și pierderea materialului de războiu, toate aceste unite cu discreditul aruncat asupra armatei și asupra conducătorilor ei.

Pentru armata turcească izbânda a fost ușoară, nu atâta din cauza numărului, cât mai cu samă din cauza organizării și comandamentului ei, datorite misiunii germane, care, având în capul ei pe generalul Von der Goltz, lucră dela 1883 la reorganizarea ei și la regenerarea corpului de ofițeri.

Inercarea Greciei de a rupe echilibrul nestatornic, în care se găsià Peninsula Balcanică după evenimentele din 1885, neisbutind, micile state devin mai circumspecte față cu bătrâna Turcie, dar încep între ele o luptă ascunsă prin mijlocul bandelor, organizate și armate de societățile naționale și încurajate chiar de guvernele lor respective. În această luptă se istovește

nenorocita Macedonie, care nu are altă vină decât aceea de a nu ști a cui va fi când nu va mai fi a Turciei.

Agitațiunea e întreținută în peninsula de bandele armate grece, bulgare și sârbe, cari se întrec a probă Europei civilizate, întrebuințând focul, omorul, furtul și violul, că dreptul este cu țara lor. Această agitațiune dăinuiește până în anul 1908, când două mari evenimente provoacă o nouă schimbare în harta peninsulei.

Revoluțiunea politică și socială a Junilor Turci pare a fi începutul erei de regenerare a statului și a națiunii turcă. Dintre toate instituțiunile de stat, aceea care trebuia să profite mai mult sub noul regim era desigur armata. Sub vechiul regim lucrarea de reorganizare a generalului Von der Goltz nu a dat tocmai roadele așteptate din cauza destrăbălării în care se găseau finanțele imperiului și a pedicilor pe cari i le opunea bătrânul și stricatul regim. De acum o nouă eră se va deschide și armatei. Țara îi e recunosătoare, căci mulțumită ei marea revoluțiune, care a adus Turcia la o nouă viață, s'a făcut aproape pe cale pașnică. În cadrele armatei, dela mareșali până la cei mai tineri ofițeri superiori, se găsesc elevi și amici ai generalului german, crescuți și formați la școala sa, cărora de acum înainte li se va încredința complectarea organizării armatei și conducerea ei. În sfârșit, acum guvernul și opiniunea publică — care până anul trecut nu există în Turcia — își dau seama de rostul și de trebuința unei armate numeroase, bine organizată și instruită și complect pregătită pentru războiu.

Bulgarii, cari dela 1885 urmăresc neîncetat ideea unirii complete și neatârniei a celor două principate bulgare, au făcut sacrificii, cari depășesc puterile lor, pentru a avea o armată numeroasă, înzestrată cu tot ce-i trebuie pentru războiu și bine încadrată. Se găseau ei, în toamna anului 1908, gata a încercă soarta ar-

melor pentru a îndeplini o parte din programul năzuințelor lor? Cred că nu; și totuși ei nu s-au sfîit a trage sabia, după ce au cumpănit bine situațiunea ce le creau evenimentele din Turcia. A mai așteptă încă pentru a proclama neatănarea Bulgarielor unite și ridicarea lor la rîngul de regat, ar fi fost a da timp Turciei să și limpezească situațiunea politică și să și reorganizeze armata de uscat și de mare, adică a i da mijlocul de a și recăpătă superioritatea puterii, pe care o va putè avè fără îndoială.

Judecând și cântărind și partea bună și partea ra a situațiunii, Bulgarii se hotărăse a intră în acțiune; și, printr'un gest măreț, proclamă neatârnată țării lor. Audaces fortuna juvat.

Turcii de data aceasta se găsesse într'o situațiune mai nepriincioasă decăt în anul 1885, căci pe lângă greutățile din afară, cari erau neschimbate, mai aveau de învins și greutățile dinnăuntru, contra-revoluțiunea. Pentru a scăpă de primejdia dinăuntru, ei au fost siliți să cedeze celei dinafară și să primească faptul împlinit.

De acum înainte un nou stat neatârnat iea loc în Peninsula Balcanică.

Aceasta însă nu erà de ajuns.

În peninsula se găseau două provincii a căror situațiune nu fusese limpede așezată de tractatul dela Berlin. Prilejul a fost bine venit pentru Austria ca se declare Bosnia și Hertzegovina anexate la monarhie. Dar, ceeace e curios e că, în locul Turciei, stăpâna nediscutată a acestor provincii, singura care aveà dreptul de a protestă pe orice cale împotriva călcării tractatului dela Berlin, o altă putere, mica și bolnava Serbie, se rădică pentru a protestă și, chiar, a ține pept dreptului celui mai tare. Și astfel ne-a fost dat să vedem, timp de câteva luni, pacea și liniștea — dacă cineva mai poate vorbi de liniște în această parte sbuciumată a Europei răsăritene —

puse în primejdie de acest mic stat, care iea pozițiune amenințătoare în fața puternicei Austrii, pe când nevolnica Turcie, cedând și de data aceasta legii fatalității, se crede silită a se supune soartei.

Cercetând mai adânc lucrurile, se va pute găsi că Serbia își întemeiase acțiunea sa provocătoare pe sprijinul mării Rusii, care desigur că i-ar fi fost de mare folos, dacă un nou și puternic factor nu intervenia. Germania nu a îngăduit amestecul niciunei puteri, care nu eră direct interesată, și Rusia a trebuit să stee cu arma la picior. Serbia, lăsată în voia întâmplării, s'a închinat în fața celui mai tare și a ordonat demobilizarea armatei, după ce făcuse cheltueli, cari depășiau slabele ei mijloace, pentru a o ține luni întregi pe picior de războiu. Și de data aceasta dreptul celui mai tare a învins. Rusia se închină voinței Germaniei. Turcia și Serbia cedează voinței Austriei: cea dintâie perde pentru totdeauna două frumoase provincii; cea de-a doua va perde pentru mult timp nădejdea de a vedea înfiripată o mare Serbie.

A rămas o singură putere care nu a apărut încă pe scenă în această dramă balcanică, în care mare parte din rolurile cele mai însemnate par a fi jucate la întâmplare de artiști nepregătiți. Grecia n'a voit să și spună cuvântul decât în ultimul act; dar se vede că acest act a fost suprimat de cenzură, sau că i-a fost cu neputință să deschidă gura, când s'a văzut singură în fața puternicului ei partener. Căci, de astădată, Turcia — singurul actor care apare în toate actele — a ajuns în sfârșit să capete încredere în puterile ei și să se hotărască a și juca bine rolul în acest din urmă act. Turcia voeste să scape cel puțin Creta, și, bizuindu-se din nou pe armata sa de uscat și de mare, amenință să treacă hotarele Greciei, dacă aceasta nu mărturisește că renunță pentru totdeauna la Creta. Grecia, mai prudentă decât în anul 1897, nu îndrăz-

nește să iee nici o hotărîre și cere sprijinul puterilor garante. În acest stadiu se găsește afacerea cretană în ziua când scriu aceste rânduri¹⁾. Aștept cu nerăbdare cea din urmă scenă a celui din urmă act din cea din urmă dramă ce se joacă de un an pe pământul peninsulei. Intreaga intrigă precum și desnodământul ei purced dintr'o singură idee: dreptul puterii, drept neperitor, pe care se va întemeia toate dramele ce se vor jucă pe marea scenă a omenirii.

În acest conflict balcanic, ea și în cel trecut, România nu a jucat nici un rol. Unii zic că nu a voit, alții susțin că nu a putut. Oricare ar fi cauza, cei interesați au fost mulțumiți de această abțință; și Europa a avut încăodată prilejul să ne hărăzească titlul de înțelepți, pe care modestia nu ne poate împedica de a recunoaște că-l bine-meritam. De un lucru numai mi-e teamă: ca nu cumva să ne fie rușine a'l purtă în ziua când acest titlu va deveni proprietatea noastră de veci.

România trebuie să iee parte la lupta pentru dobândirea echilibrului politic în Peninsula Balcanică.

Nimeni nu poate tăgădui că relațiunile dintre state se întemeiază numai pe dreptul puterii, și că de acest drept ele se folosesc ca să găsească echilibrul statornic, care le trebuie pentru a'și asigura o pace îndelungată, în afară ca și înăuntru, necesară dezvoltării lor politice și sociale. La această convingere ajungem cercetând istoria popoarelor. Astăzi, ca și altădată, popoarele sunt silite să se bată între ele pentru a dobândi o pace trainică, pe care apoi nu o pot întreține decât tot prin ajutorul puterii; căci pentru popoare, ca și pentru indivizi, pacea nu poate să rezulte din atonia și inerția puterilor, ci din mișcarea

¹⁾ 18 August 1909.

voinței materiale și morale. Pacea sprijinită pe inerția puterilor e în adevăr mai mult decât trainică, e veșnică, dar ea se numește *moarte*; cea sprijinită pe mișcarea puterilor e numai trainică, dar se numește *vieață*. Așa trebuie să talmăcim zicătoarea latină *si vis pacem, para bellum*: pregătindu-ne neîncetat de războiu putem păstra pacea; prin războiu putem dobândi pacea.

Numai pentru a și asigura o pace trainică, Prusia a fost silită să poarte cele două mari războaie din 1866 și 1870; și pentru a se folosi în liniște de această pace, Imperiul German întreține de atunci o formidabilă armată de uscat și de mare. Mulțămită armatei sale, Germania a ajuns astăzi să fie țara cea mai prosperă din lume; mulțămită armatei sale Germania poate să garanteze astăzi pacea Europei.

Tot pentru a și asigura pacea, de care aveă nevoie, tânăra Japonie ș-a creat o armată puternică pe uscat și pe mare, de care s'a folosit pentru a frânge puterea rusească și a o depărta din cercul său de acțiune. Războiul din Mandciuria a redat Japoniei echilibrul statornic, pe care îl perduse în urma războiului din 1894, și de care aveă trebuință pentru a și asigura dezvoltarea economică și socială.

Aceste exemple, trase din cele din urmă file ale istoriei contemporane, sunt deajuns pentru a ne arăta că războiul mai este și astăzi, cum a fost în trecut, necesar existenței și propășirii popoarelor civilizate.

„În întinsa stăpânire a umanității, individul nu este decât un atom a cărui vieață nu prețuește mult; progresele materiale și morale nu se pot îndeplini de cât cu timpul și cu ajutorul tuturilor generațiunilor, cari se succed dela începutul evurilor. Ce ne pasă, atunci, dacă sacrificiile viețelor omenești, cari sunt prețul progresului, se îndeplinesc prin stângere normală, sau prin catastrofe neașteptate, sau chiar prin cataclisme con-

simțite, al căror merit, de altfel, face să se rădăce nivelul moral al popoarelor cari le suportă.

„Cât timp judecata și pornirile vor face fondul naturei omenеști, societățile vor fi silitе să caute echilibrul raporturilor dintre ele în lupta, a cării rezultat va hotărî condițiunile împăcării. Dacă ideea luptei impune întrebunțarea tutulor mijloacelor cari sunt în stare de a duce la isbânda, adevăratul progres moral trebuie căutat în procedeele întrebunțate pentru a triumfă. Pentru o colectivitate ierarhizată, în care disciplina face ca massa să se folosească de suma calităților fizice, morale și intelectuale ale indivizilor cari o compun, nimic nu e mai omenesc ca lupta cu arma în mână.

„Cuvântul de luptă pacifică nu are nici un înțeles pentru un popor; este o formulă falsă, care sub ipocrizia textului ascunde perfidiile diplomației. O națiune nu poate pricepe ideea luptei decât în destinderea tutulor arcurilor, în cari sunt condensate forțele fizice și calitățile sufletului cetățenilor. Adevăratele motive ale desgustului ce unele popoare simt pentru războiu trebuie căutate în materialismul societății moderne, roasă de cupiditate, sătoasă de plăceri și incapabilă de a înțelege că pentru națiuni, ca și pentru indivizi, lupta pentru viață trebuie să se facă după marile legi ale naturei, care urmărește îmbunătățirea spețelor pentru a ajunge la triumful spiritului asupra materiei.

„Războiul este în realitate un act religios, împlinit de un popor, care se încrede în viitorul său; neînțeles pentru cei cari au renunțat la orice ideal, el pare barbar categoriei de pozitiviști a căror îndeletniciri de căpetenie caută îmbunătățirea materială a vieții. Un popor fără credință nu e în stare să facă războiul; poporul cel mai vrednic, care ar ave nenorocirea să cadă în mânele unui guvern atins de ateismu, va fi pe jumătate dezarmat înainte de a luptă.

„O națiune, care perde prilejul de a'și cere dreptul prin mijlocul puterii sale, se expune la toate întâmplările; slăbăciunea progresivă a influenței sale morale o dă prada intrigelor vecinilor și șterge în popor simțul naționalității până intratată încât ajunge să se întrebe în fiecare zi dacă sacrificiile impuse de mântuirea țării sunt de vr-un folos. Dacă evenimente neprevăzute vin să scoată națiunea din starea de amortală care a cuprins-o, un războiu impus de împrejurări poate să fie punctul de plecare a redesteptării naționale, cu condițiune numai ca țara să aivă încă destulă sănătate morală ca să poată suportă o încercare atât de grea; ea se va găsi atunci în starea bolnavului pe care o criză violentă îl mântue sau îl răpune. Cu toată groaza ce inspiră națiunilor civilizate, războiul rămâne unul din cei mai puternici reactivi cunoscuți, în stare de a opri un popor pe povârnișul corupțiunii și decrepitudinii, sub rezerva ca leacul să nu sosească prea târziu¹.“

Vieța e sinonimă cu acțiunea. A trăi însemnează a lupta, a rezista, a învinge. Îndată ce vieța se stânge, acțiunea încetează. Un popor, ca să poată trăi liber, trebuie să lupte necurmat; dar lupta dintre popoare, cu năzuințele lor crescânde și cu pedicele ce necontenit își astern, unele altora, pe drumul ce străbat, este atât de crâncenă, încât pentru a face față și a învinge ele trebuie să'și desfășoare toate puterile intelectuale, morale și fizice. Vai de acela ale cărui puteri sunt istovite, sau atrofiate, sau care nu a știut să'și întrețină și să'și crească în mod armonic aceste trei puteri, cari strânse la un loc fac *puterea națiunii*. Căci statele, au dreptul, pentru a'și apăra interesele sau pentru a le satisface, să lupte cu aceeași tărie cu care luptă între ei indivizii cari le constituiesc. Nici o pedică

1) Général Kessler. La Guerre (Paris, 1909).

nu poate fi pusă oricării ambițiuni, care porcede din legea constantă a progresului moral urmărit de umanitate. De sigur că și prin unirea intereselor atinse, se poate îngrădi ambițiunile primejdioase (teoria alianțelor între popoare); dar numai prin războiu se poate rezolvi cu mai multă dreptate chestiunea concurenței dintre popoare, fiindcă victoria finală va fi a aceluia care stăpânește mai multe calități fizice, intelectuale și morale, fiindcă partea de drepturi dată de fire fiecărui popor, ca și fiecărui individ, trebuie să fie cumpănită după puterea lui de viață și de acțiune, fiindcă scopul luptei este în ultima analiză însăși selecțiunea popoarelor.

Lupta continuă dintre popoare, care e urmarea firească a traiului în state constituite, ne arată că întemeierea unui stat pe temelii solide și bine așezate nu e rezultatul unui singur războiu priincios. Un războiu poate să facă pe un stat să-și îndeplinească un scop urmărit, dar nu să-l și stăpânească. Așa de pildă, Mihai Viteazu, în urma campaniilor din Moldova și Transilvania a ajuns să unească la un loc Muntenia cu Moldova și cu Transilvania, dar nu a rămas stăpân pe această unire. A ajuns numai să-și așeze țările într'un echilibru vremelnic, nestatornic, care la cea dintâi izbire clătinându-se s'a rupt. El ar fi trebuit să dispună de mijloace — putere și timp — ca să asigure unirii un echilibru trainic. Mijloacele i-au lipsit și unirea s'a desfășurat pentru aproape trei veacuri. Prusia, ca să unească toate statele germane sub aceeași coroană, a început să se pregătească dela începutul veacului al 19-lea și abia după 1860 a fost gata să-și pună toate puterile în acțiune pentru a începe executarea planului. Unirea statelor germane într'un mare imperiu este rezultatul celor trei mari războaie din 1864, 1866 și 1870. Dar, și după cel din urmă războiu, echilibrul statornic al

statului german nu ar fi fost complet asigurat dacă Germania nu continuă a-l mănține rădicând la maximum de dezvoltare puterea armatei sale. Și azi, Germania impune voința sa lumei întregi, stăpânește pacea Europei și lucrează continuu a întregi unirea tuturilor germanilor, și a-și asigura un echilibru și mai trainic și mai așezat, sprijinindu-și voința și acțiunea pe o armată mai tare, mai solid organizată și mai bine pregătită pentru războiu decât toate armatele din lume.

Eacă pentru ce noă nu ni se pare că pacea armată este un non sens ca expresiune și o povară nefolositoare ca acțiune. Pentru judecata multora nu poate fi pace armată, după cum nu poate fi nici războiu nearmat. Pentru aceștia pacea fiind asigurată, armata devine nefolositoare și sarcinile, ce ea impune țării, dăunătoare rostului și dezvoltării statului. Maurul ș-a făcut datoria, maurul poate să plece.

Pentru cei cu judecata dreaptă, lucrurile stau altfel. Pentru ei căldura și frigul nu există, ci există numai o mișcare continuă a temperaturii, care pentru partea globului în care locuim e cuprinsă într'o scară hotărîtă. Unde se termină căldura și unde începe frigul nu se poate spune, fiindcă perceperea lor nu e aceeași pentru toți și pentru toate viețuitoare; există însă o scară de creștere și de descreștere, pe care se urcă și se scoboară temperatura. Așa e cu războiul și cu pacea. Ca expresiune poate că există, dar ca acțiune nu. Pentru națiunile cari voesc să trăiască libere, să păstreze ceea ce au și să năzuiască la ceea ce li s-a cuvine, nu există nici pace, nici războiu, ci o continuă stare de acțiune, care trebuie să se miște necontenit fără să se așeze vreodată. O țară, care în adevăr trăiește, trebuie să fie în stare de a trece brusc dela o stare de acțiune lentă, aproape neperceptută, la cea mai mare manifestațiune a ei, adică la războiu, fie că o acțiune externă ar sili-o, fie ca interesele sale i-ar impune.

Neatârnuarea dobândită de noi prin războiul din 1877—78 nu a fost un scop, ci un mijloc pentru a ajunge la scopul final pe care-l urmărim: aşezarea României într'un echilibru statornic, în stare ca să-i garanteze o pace îndelungată, de care are nevoie pentru dezvoltarea ei economică şi socială. Războiul fericit, pe care domnitorul nostru l-a pregătit timp de zece ani, nu e decât primul act al acţiunii noastre de stat neatârnat, care, ca să-şi poată urma cursul firesc, are nevoie de mijloace îndestulătoare şi desăvârşit pregătite. Ceeace s-a făcut dela 1866 până la 1877, pentru a pregăti mijloacele de acţiune, trebuie continuat cu aceeaşi râvnă şi stăruinţă cu care Germanii au căutat să-şi întretină puterea armată după războiul glorios din 1870, cu care Japonezii caută astăzi, după războiul din 1904, să-şi sporească armata şi s-o facă şi mai bună decât eră înainte de războiu.

4. Armata este expresiunea puterii de viaţă a unei ţări.

Armata este, orice ar zice pacifiştii şi visătorii omenirii, expresiunea puterii unei ţări; prin ea se manifestă puterea de viaţă a unui popor. Ştiinţa şi industria germană sunt cunoscute şi stimate în lumea întreagă, dar pentru lumea întreagă Germania e prototipul puterii armate; comerţul şi aurul englez cutreeră ţările şi apele întregului glob pământesc, dar pentru întregul glob pământesc Anglia e cunoscută ca stăpâna mărilor şi oceanelor prin puterea ei maritimă.

Orice ţară, mică sau mare, a căutat să se menţină în situaţiunea la care a ajuns, prin puterea ei de acţiune, tot prin aceeaşi putere. Anglia a ajuns să stăpânească mările şi oceanele după un lung şir de războaie, purtate în curs de mai multe veacuri, prin ajutorul unei

formidabile puteri maritime; pentru a și păstră această stăpânire, ea și-a condensat toată puterea militară în marină, pe care patrioții engleji nu o găsesse niciodată destul de tare pentru a le garanta și în viitor stăpânirea.

O țară, care ș'a perdut situațiunea politică sau libertățile, a căutat totdeauna să le redobândească numai prin mijlocul puterii. Reorganizarea armatei prusiene după campania dezastroasă din 1805, reorganizarea armatei franceze după nenorocitul războiu din 1870—71, sunt pildele cele mai convingătoare că până astăzi încă nu s'a găsit un alt mijloc prin care să se rădice un popor din prăpastia în care a căzut, în lupta lui pentru viață, decât puterea armată. Și dacă numai prin războiu, sau prin pregătirea mijloacelor de războiu, popoarele se pot regenera, atunci războiul este de esența morală, este un act religios, căci prin el dănele și păstrează viața morală înlăturând sinucidul moral.

Cât de departe am privi înapoi, vom vedea totdeauna că, după fiecare victorie politică, dobândită cu puterea armată, urmează o propășire trainică, iar după fiecare înfrângere politică o cădere economică și socială.

„Cu ruina puterii sale exterioare, Ispania a dispărut dintre marile puteri economice. Puterea comercială a Țărilor-de-Jos, care crescuse cu mărirea Spaniei și care se dezvoltase spontan în lupta fericită susținută în contra statului suzeran, s'a prăbușit odată cu ruperea echilibrului politic care s'a produs în profitul Angliei. Pas cu pas, și numai mulțămită isbândelor politice, Anglia ș'a așezat superioritatea economică asupra rivalelor sale. Propășirea noastră uriașă (Germania) pe același teren se datorește numai prestigiului noului imperiu.

„Dacă ne vom uita pe un atlas editat acum douăzeci și cinci ani, ne vom da sama de adâncele schimbări aduse posesiunilor diferitelor popoare. Ar fi o nebunie

să credem că aceste schimbări vor fi cele din urmă; după alți douăzeci și cinci ani, hărțile actuale vor fi iarăși schimbate. Echilibrul de astăzi nu e trainic, din potrivă ne găsim într'o clătinare continuă, căci nu s'a creat un compromis pacific între puteri, ci numai o retragere forțată pentru unele din cauza fricei inspirate de puterile rivale, sau o lichidare sângeroasă a pricinei pe calea armelor.

„Răsboiul din Extremul-Orient a probat din nou cât de hotărâtoare este influența victoriei sau a înfrângerii asupra tuturilor manifestațiunilor vieței unei națiuni, deși în cazul de față poporul nu a resimțit în mod nemijlocit contra-lovitura luptei, circumscrisă pe un teritoriu străin ambelor țări interesate. El ne arată cum o națiune, care în timp de pace nu cruță sacrificiile necesare pregătirii de războiu, care e gata de a se apăra și veselă de a o face, își pregătește și 'și asigură viitorul. Răsboiul din Extremul-Orient ne spune aceasta cu multă energie, și toți cetățenii trebuie să-și plece urechia, și mai cu seamă acei cari prin sfaturile sau prin faptele lor au răspunderea apărării naționale. El ar trebui să fie pentru întregul popor o nouă îmboldire ca să facă pentru Patrie toate sacrificiile, pe cari le cere puterea sa defensivă și pe cari țara le poate suporta pentru onoarea și paza ei.

„Suntem siguri că lecțiunile răsboiului vor da armatei o nouă impulsione, care o va face să lucreze încă cu mai multă conștiință și cu mai mult devotament la pregătirea victoriei, așa ca să ne folosim cu mai mult profit de sacrificiile consimțite în acest scop de poporul german“¹⁾.

Victoriile politice, câștigate cu arma în mână, trebuie să fie ca ploaia binefăcătoare, care, căzând pe pământul însetat, dă putere de viață vegetațiunei, o regenerează, o face să rodească. Dacă o țară nu știe să se

¹⁾ Major Loeffler. La guerre Russo-Japonaise (considerations) traduit de l'Allemand. Paris, 1907.

folosească de asemeni victorii, poate ar fi mai bine pentru ea ca să sufere o înfrângere, căci pentru un popor, care nu ș-a pierdut încă toate calitățile vitale, o lecțiune aspră va fi semnalul redeșteptării simțului conservării naționale.

Franța, sub al doilea imperiu, își preumblă armatele victorioase în Crimeia (1854—55), în Italia (1859), în China (1860), în Mexic (1862), dar uită că un stat e ca și o clădire: cu cât se urcă mai sus cu atât temelia pe care să așază trebuie să fie mai țapănă și mai largă. Franța nu a învățat nimic din cartea trecutului, și atunci a trebuit să vină aspra lecțiune din anul îngrozitor¹⁾ 1870, ca s'o deștepte din amorțea în care trăia și s'o regenereze. Redeșteptarea ei s'a făcut cu adevărat prin foc și fer; și o înfrângere i-a folosit mai mult decât toate victoriile trecute.

Rusia, aliata de astăzi a Franței, a căzut în aceeași greșală după războiul favorabil din 1877—78. Ea nu a tras niciun învățământ din lecțiunile acestui războiu și nu a făcut nimic ca să și pregătească victoria; ea nu a fost în stare să și dea sama de valoarea puterilor sale într'un războiu în Extremul-Orient — greșala făcută în 1877, pe care o repetă și în 1904 —, ea s-a pus dela început într'o situațiune inițială atât de greșită, încât cu greu s'ar fi putut înlătură în urmă rălele urmări cari curg dintr'o mare greșală inițială.

Dacă dela mare trecem la mic, aceleași greșeli le vedem făcute de unele popoare din Peninsula Balcanică.

Turcia esă învingătoare din războiul greco-turec (1897), dar nu face nimic pentru a sporî valoarea materială și morală a oștirilor sale, așa că evenimentele o surprind nepregătită în anul 1908 și o silesc să cedeze condițiunilor ce îi impune adversarul, fără să încerce soarta armelor, în cari nu aveà destulă încredere.

¹⁾ L'année terrible, cum îi zice Victor Hugo.

Grecia și Serbia nu învață nimic din războaiele nenorocite, în cari lipsa de judecată le împinsese orbește, nu fac nimic pentru a regenera puterile națiunii și a-și organiza o armată în raport cu mijloacele materiale de cari dispun; și lipsa unei bune armate le micșurează prestigiul față de puterile străine, le face să-și piardă creditul, și le pune în neputință de a-și susține drepturile — reale sau închipuite — când li s-a înfățișat un prilej prielnic.

În studiul ce urmează se va vedea dacă țara noastră a fost mai înțeleaptă și mai prevăzătoare decât statele Balcanice. Deocamdată, din tot ce am arătat tragem următoarele încheieri:

Pacea a fost, și va fi, funcțiune de războiu, căci numai prin războiu se poate asigura o pace trainică;

O armată bună poate singură să garanteze pacea;

Ruina puterii armate a unui stat a adus totdeauna după ea ruina politică a statului. Acest fenomen e demonstrat de istoria noastră și de istoria tuturilor popoarelor. Și potrivnica e adevărată: reîmființarea așezămintelor militare aduce regenerarea statului. Drept aceea, un mare om de stat italian (d-l Titoni) a zis, nu de mult: *o politică bună se razamă numai pe o armată bună* (vorbind de evenimentele petrecute în Peninsula Balcanică și de rolul diplomației germane în conflictul dintre Austria, Serbia și Rusia);

Ruina politică aduce totdeauna ruina economică și prin urmare nimicirea statului. Deci:

O țară nu poate să propășască decât călăuzită de o bună politică, care se razamă pe o bună armată, sau, în limba oștasească: „Cartușele sunt și vor fi totdeauna cele mai sigure valori pentru finanțele unui stat (mareșalul Moltke, 1886)“.

ARMATA NOASTRĂ

ARMATA NOASTRĂ

1. Puterea unei armate e produsul virtuților și calităților națiunii din care esă.

Puterea unei armate este produsul virtuților și calităților dobândite în timp de pace prin munca necurmată în toate ramurile activității militare ¹⁾. Pentru ca acest produs de virtuți și de calități să poată fi mare trebuie ca însuși poporul, din sânul caruia esă armata, să fie sănătos, tare, moral și patriot, însușiri pe cari le capătă prin instrucțiune și educațiune. Dintr'un popor cu mintea, sufletul și trupul sănătos se poate oricând scoate o armată tare.

Școala pregătește armata, căci menirea ei este să deie individului — viitorul cetățean și soldat — mijloace ca să lupte ca greutățile vieții morale și materiale, pe cari le va întâlni zilnic în drumul ce ș-a croit.

Individul în societate trebuie să lupte pentru a trăi și a-și face rostul vieții. În această luptă darviniană cei slabi și fără arme îndestulătoare cad și nu se mai scoală, pe când cei tari se rădică pe pepturile celor căzuți pentru a se împărtăși și gustă din toate bunurile vieții pământești. Dar individul nu are să lupte numai cu colectivitatea din care face parte. Trăind în această colectivitate, gustând din bunurile și rălele ei

¹⁾ Général H. Bonnal: Questions militaires. 3-ème Série. Paris, 1909.

atât cât puterile îl îngăduie, el își însușește o parte din ființa colectivității, devine trup din trupul ei, suflet din sufletul ei, și tot ce privește colectivitatea, adică societatea, îl privește: datoriele și drepturile ei sunt datoriele și drepturile lui. Și atunci individul, ca mădular al societății în care trăește, are să lupte nu numai pentru drepturile sale în societate, ci și pentru drepturile neamului său în lupta necurmată dintre neamuri. Și așa trebuie să fie, căci individul, înainte de ași căuta drepturile, trebuie să asigure drepturile colectivității, în cari mai apoi va găsi pe ale sale.

Dar, pentruca individul săși dea samă de drepturile colectivității trebuie să aivă noțiunea drepturilor sale; ca să apere drepturile colectivității trebuie el însuși să aivă drepturi și să i să respecte, căci omul e din fire egoist, și numai fiindcă trăește în societate trebuie să fie și altruist. Deci, școala trebuie să înceapă prin a cultivă bine firea egoistă a individului și a'i da arme cu cari săși poată satisface trebuințele; și apoi săi cultive mintea și sufletul pentru a'l face să primească ca bune și neînlăturate îndatoririle sale altruiste. Școalei îi revine dar, în ultima analiză, îndatorirea de a preface individul în bun cetățean și bun patriot, adică de a'l înarmă cu puteri mintale, sufletești și trupești, cu cari săși asigure trebuințele ființei sale prin lupta dreaptă și cinstită și să apere trebuințele și drepturile neamului și țării sale.

Această este menirea școalei. Când ea o va atinge, România va avè o armată pe care își va putea întemeia toate năzuințele sale.

Până astăzi, școală română nu a răspuns chemării ei. Educațiunea intelectuală și fizică nu a dat tineretului nostru arme îndestulătoare pentru a luptă fără ajutorul material și moral din afară. Tineretul nostru cult constituie astăzi în bună parte o colectivitate de oligi intelectuali, fără încredere în puterile lor de luptă,

gata neîncetat a pune mâna pe cea dintâie proptea ce găsesse în drum. Urmarea acestei stări este că bizuința în sprijinul proptelei face pe toți să își măsoare cu măsura falsă puterile personale și aspirațiunile ce și croesc. Aceste produse ale școalei române nu pot da buni cetățeni.

Nici educațiunea morală nu a dat tineretului destule arme pentru lupta neamului nostru, căci instrucțiunea în școale nu a avut ca temelie dezvoltarea simțului patriotic și național. Cu alte cuvinte, școală română nu a căutat îndestul până astăzi să formeze din tinerii școlari buni cetățeni și buni români; și, așa fiind, nici armată noastră nu poate fi încă ceea ce trebuie să fie.

O îndrumare mai sănătoasă se cade a da instrucțiunii și educațiunii tineretului nostru, și aceasta cât se poate mai curând pentru ca frământările sufletești, cari agită astăzi societatea și interesele cari stăpânesc popoarele, nu ne îngăduie să avem încredere în ziua de mâine. Trebuie să fim prevăzători, și, când e vorba de soarta țării și a neamului nostru, nu se cade să pierdem timpul, nici să facem încercări fără rost. Să ne călăuzim de tot ce au făcut alte popoare pentru regenerarea lor și asigurarea măririi patriei lor, și să aplicăm învățămintele ce vom trage cu pricepere și stăruință, pentru a întări în poporul nostru calitățile și virtuțile cu cari Dumnezeu l-a înzestrat, și a înlătură din el defectele și pornirile rele pe cari suferința, nedreptatea, destrăbălarea și educațiunea proastă ce i s-au dat, l-au făcut să le dobândească.

Aceasta trebuie să fie temelie — morală, intelectuală și fizică — pe care se cade a așeză puterea armată a țării noastre. Și dacă vom pute să-i asigurăm o asemenea temelie, rămâne, pentru a o ridica, să-i dăm pregătirea cuvenită unui bun instrument de războiu. Această pregătire se poate despărți în două:

Pregătirea individului, din care se constituie co-

lectivitatea: putere corporală, în vederea specializării lui militare; instrucțiune profesională și educațiune ostășească;

Pregătirea colectivității: putere, care rezultă din număr și din organizare solidă; instrucțiune colectivă și comandament instruit și destoinic.

În studiile mele anterioare, privitoare la pregătirea armatei pentru războiu, m-am ocupat de pregătirea puterii armatei și de pregătirea individului și a colectivității. În studiul de față mă voi ocupa de pregătirea comandamentului. Dar mai înainte voi atinge din nou *pregătirea puterii armatei*.

2. Condițiunile cerute unei armate ca să fie tare.

Generalul Bonnal, în ultima sa lucrare, apărută anul acesta¹⁾, crede că puterea unei armate se modifică după cum eforturile făcute pentru a o dobândi au fost călăuzite de un comandament la înălțimea sarcinii sau inferior ei, *cu alte cuvinte că puterea armatei atârnă de oamenii puși în capul ei*. „Spiritele, cari văd limpede, sunt singure în stare să prețuiască în timp de pace ce e tare și ce e slab într'o armată și să socotească sortii de isbândă cu cutare sau cutare armată. Cât de rari sunt oamenii de stat și militarii francezi, cari în Februar 1904, în momentul surprinderii escadrei ruse la Port-Arthur, au știut să prevadă isbânde repetate ale Japoniei. Aceasta fiindcă în Franța suntem porniți să judecăm pe străini numai după ideile culese din legendele istoriei. Înainte de înfrângerile din Mandciuria, armata rusă trecea pretutin-

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires. 3-ème série (Le haut commandement russe).

deni de foarte puternică, afară de Germania, unde un însemnat număr de ofițeri, în curentul afacerilor rusești, socoteau ca foarte slab înaltul comandament rus“.

Judecata generalului Bonnal e dreaptă dacă se raportează la o armată bine organizată și îndestul de numeroasă, căci atunci puterea ei ca instrument de războiu nu mai atârnă decât de pregătire și de conducere, sarcină și răspundere cari revin comandamentului militar. Dacă însă se raportează la o armată, care nu e îndeajuns de bine organizată și de numeroasă, atunci judecata sa nu e nici complectă nici dreaptă, căci răspunderea cade poate mai mult asupra guvernului țării. Afirmatiunea că înainte de războiul din Mandciuria (1904) slăbăciunea armatei ruse nu eră cunoscută, sau ghicită, decât de ofițerii germani, iarăși nu e cu totul exactă. Numai eu cunosc doi ofițeri francezi, de cea mai nediscutată valoare, cari înainte de acest războiu par a nu și fi făcut nici-o iluziune de valoarea comandamentului rusesc. Generalul H. Langlois în scrierea sa „Enseignements de deux guerres récentes“ pe care o tipărește la începutul războiului din Mandciuria, arată cu colori foarte vii slaba pregătire de războiu a armatei ruse și inferioritatea comandamentului ei¹⁾. Maiorul E. Manceau, în admirabila sa scriere „Armées Etrangères. Essais de psychologie militaire“ publicată în 1900, adică cu mult înainte de acest războiu, și-a dat atât de bine sama de valoarea armatei ruse încât nu s'a sfiit — îndrăsneală mare pentru un ofițer francez — să scrie următoarele rânduri despre armata unei țări aliate: „Pentru noi răspunsul nu e îndoielnic: când lumea o va vedea la lucru va rămâne înmărmurită de slăbăciunea ei, rezultat fatal al mării sale. Cu cât e mai mare, cu atât trebuie să fie mai bine condusă. Imensitatea ei chiar va încurcă co-

1) A se vedea pag.: 34, 60, 61...

losul, și o putere militară atât de formidabilă va fi redusă la defensivă. Un singur mijloc va avea: de a ataca cea dintâie; dar de acest mijloc ea nu se poate folosi..." Și în altă parte: „Nenorocire comandantului care uită că are răspunderea atâtor vieți, de cari trebuie să dea sama suveranului său și lui Dumnezeu. Panegiriștii armatei rusești sunt siliți să recunoască că acista toată slăbăciunea acestui organism colosal: lipsa de cadre. Armata are superbi conducători de oameni, dar mai adesea aceștia își duc oamenii la moarte sigură, căci, dacă au gustul comandamentului, nu i au de loc știința“¹⁾.

Am deschis această paranteză fiindcă 'mi va fi de folos în desfășurarea studiului ce întreprind.

O armată ca să fie tare trebuie mai întâiu să fie numeroasă și bine organizată, și apoi bine pregătită pentru războiu și bine condusă în războiu. Răspunderea numărului și a organizării o are numai guvernul și parlamentul țării, într'o țară cu regim constituțional. Dacă toți sunt de acord asupra trebuinței unei bune organizări, nu toți admit condițiunea numărului.

În Franța, după războiul nenorocit din 1870—71, s'a căutat prin toate mijloacele a se păstra echilibrul numeric între armata țării și armata germană: asupra acestei trebuințe neînlăturate toate guvernele cari s'au perindat la cârma statului au fost de acord. Dela 1872 până la 1897 Franța a făcut efortări, pentru a'și mări puterea militară, pe cari nici-o altă țară din lume nu ar fi fost în stare să le încerce, și ajunsese chiar să rupă echilibrul în folosul ei. Dar, o cauză—de altfel

¹⁾ În lucrarea publicată în 1905 „Pregătirea armatei pentru războiu“ am reprodus în larg părerea ce are maiorul Manceau de comandamentul rusesc, pentru a demonstra și mai mult trebuința instrucțiunii comandamentului în armata noastră.

prevăzută de Francezi — a venit de a pus stavilă luptei numărului și a hotărît limita maximă a sporirii efectivului armatei. În 1906 populațiunea Franței eră de 39 milioane, iar a Germaniei de 60 milioane. Un dezechilibru, atât de mare între populațiunile ambelor țări, a trebuit să aducă fatal un dezechilibru între puterile lor armate; efectivul de pace al armatei franceze a trebuit să cadă cu 100.000 oameni sub efectivul armatei germane, și Franța a trebuit să renunțe la lupta prin număr, după ce fusese stăpânită atâția ani de *nebumia numărului*. Astăzi ea, pentru a restabili echilibrul pierdut, e silită să-l caute într'o organizare superioară și într'un armament superior organizării și armamentului armatei germane. Iși va ajunge scopul pe această cale? Nu știu, dar știu că lupta e începută în Franța și noi trebuie să luăm act de ființa ei. Generalul francez Kessler explică în chipul următor cauzele cari au contribuit la sporirea neconținută a efectivului armatelor:

Trebue să ne întrebăm pentru ce de o jumătate de veac încoace efectivul armatelor a mers urcându-se neîncetat, deși îmbunătățirile continue ale armamentului ar fi trebuit să impună un efect invers, după cum se așteptă acum cincizeci de ani colonelul Ardant du Picq.

Succesele militare ale Prusiei au târît popoarele pe această cale, fără să fi dat nici unuia din ele timpul ca să se gândească la urmările morale și tehnice cari izvoresc din nouele arme de luptă. Mai mult decât atâta, astăzi trebuie să ne întrebăm dacă mintalitatea germanului nu e, pentru dânsul, o pedică ca să găsească o deslegare rațională problemului războiului pus de noul armament.

Germanul are o mare predilecțiune pentru regimul puterii, care în materie militară își găsește cea mai limpede expresiune în număr. Prusia, ca putere de al doi-

lea ordin, a trebuit să caute numărul într'o recrutare specială, pe care a aplicat-o Germaniei unite pentru a-i da puterea numărului la care ține atât de mult. Predilecțiunea, ce ea are pentru puterea numelului, a făcut-o să lase în al doilea plan puterile morale, deși ele s'au sporit cu îmbunătățirile armamentului.

Răsboiul modern nu'și mai da ca scop masacrarea ființelor: sacrificiul viețelor omenesti nu e decât un mijloc ca să învingem și să supunem voința dușmanului. Deci, adevăratul progres stă în căutarea mijloacelor prin cari să apăsăm asupra moralului lui, înlăturând toate celelalte răle nefolositoare, adică în unirea puterii materiale cu puterea morală și inteligentă. In această privință trebuie să ne amintim ca răsboaiele din Italia, Germania și Prusia, din 1796—97, 1805 și 1806, cari au dus la cele mai mari rezultate, au fost cele mai puțin sângeroase din toate răsboaiele napoleoniene.

Prin puterea și răpezeciunea efectelor materiale, prin lipsa de fum, care nu descoperă locul trupelor, armamentul nou are o influență morală, pe care nu o aveà cel vechiu. El da tutulor comandanților o putere morală prețioasă, dacă prin meșteșugul manevrei, ascunzându-și trupele, ei pot să ajungă a organiza o tragere nevăzută asupra unor ținte văzute. Dar, nu trebuie să se uite ca puterea efectelor materiale a noului armament nu poate fi dobândită de cât de un personal ales. Acest armament e o putere morală în stare de a ține cumpăna puterii materiale, care nu-și ar găsi expresiunea decât în număr. Intrebuințarea lui judițioasă ne îngăduie să ne așteptăm la rezultatele cele mai bune sub direcțiunea unor capi, cari se vor inspira de geniul particular al răssei franceze, care a știut de atâtea ori să-și asigure triumful puterii morale asupra puterii brutale.

Viitorul va fi al armatelor în cari va dominà elementul de profesiune, care va permite să se desvolte,

până în grupurile cele mai mici, arta de a trage folos cât se poate mai mult din puterea materială și morală a armamentului. Armata de meserie va triumfă asupra masselor națiunii armate, după cum altădată legiunea romană a triumfat asupra hordelor barbare¹.

Cunoaștem de mult teoria superiorității calității asupra cantității. În cazul de față apărarea calității este făcută de un francez în interesul cauzei franceze, pro domo sua. E, de sigur, o înaltă datorie pentru un bun patriot și un distins general să iee apărarea calității, când Franța a ajuns să renunțe la lupta cu numărul. Franța se găsește astăzi ajunsă la o răspântie și de hotărîrea ce va luă va atârna viitorul ei politic și social: să renunțe la revendicările ei istorice, la situațiunea nediscutată de putere mare și să-și organizeze o armată numai pentru apărarea teritoriului; sau să continue lupta păcei armate, căutând alte mijloace de luptă în locul celor pierdute. În lucrarea sa, generalul Kessler propune o soluțiune: o *puternică armată de cadre*, în care contingentul anual să se încorporeze într'un cadru permanent, mai mare decât contingentul, compus numai din gradați și soldați reangajați și din voluntari angajați pe termen lung. E și această o soluțiune, dar eu mă întreb: în lupta această dintre două mari națiuni, din cari una are mijloace materiale și morale mai numeroase decât cealaltă și a știut să-și păstreze superioritatea în timp de 40 ani, cine va învinge mai ușor: puterea care va căută, prin număr și calitate, să-și păstreze superioritatea câștigată; sau aceea care va căută să redobândească echilibrul pierdut și apoi să câștige superioritatea numai prin calitate? Răspunsul meu nu poate fi îndoios.

¹) Général Kessler. La guerre (l'instrument de la guerre). Paris, 1909.

Puterea organică a armatei noastre.

Puterea, numerică și organică, a armatei noastre este așezată de legea pentru organizarea armatei, pusă în aplicare în ziua de 1 Aprilie 1908. Această lege conține multe dispozițiuni bune, și ar fi o bună lege, dacă ar fi fost studiată mai adânc de organele militare competente și dacă parlamentul țării i-ar fi dat atențiunea cuvenită unei legi, pe care se razămă întregul așezământ militar. Dar ea a fost prea în pripă alcătuită și mai în pripă primită, aproape fără discuțiune, de corpurile legiuitoare, cari au căutat să și manifesteze simpatia către armată renunțând de fapt la dreptul lor de a-i alcătui legile. Sunt îndreptățit să cred această când mă gândesc că parlamentul francez a discutat aproape un an legea prin care se modifică organizarea artileriei și ca guvernul a pus chestiunea de încredere pentru a impune bateria cu 4 tunuri. Mă mai îndreptățește și ușurința cu care văd că legiuitorii noștri își fac datoria, căci eacă ce ne spune un distins deputat despre chipul cum se studiază, se discută și se votează legele, pe cari Țara își întemeiază traiul.

„Vă închipuiți ce zgomot, ce desordine domnesc în Cameră în timpul acestor votări vertiginoase. Un deputat se urecă la tribună și cetește câteva linii în mijlocul unui tumult infernal: e raportorul, care cetește proiectul de lege. Se aude vocea președintelui, care face întrebările regulamentare. Doă, sau trei mâni să rădică: proiectul e primit...

„Președintele invită pe deputați să treacă pentru cinci minute în secțiunile lor. Despre ce e vorba? Nimic; un ministru a depus un proiect de lege, care trebuie votat chiar astăzi. Indată sala se golește; cea mai mare parte de deputați profită ca să plece pe furiș, pe când restul se răspândește prin secțiuni. Secretarul de secțiune aleargă dela dreapta la stânga, cu mesagii ne-

imprimare și cu proiecte de lege fără expuneri de motive. Cel dintâiu care vine e improvizat președinte, dacă e cel mai bătrân. Dar, pentru a vota în secțiuni trebuie nouă deputați. Să numără. Nenorocire. Nu sunt decât șase. Un deputat, cu tragere de inimă, observă că a zărit trei deputați din secțiune în coridoare și, fiindcă sunt la Cameră, se pot socoti ca prezenți în secțiune. Astfel, numărul regulamentar se consideră că e complet.

„Pe cine delegăm? întreabă unul. — Pe cine o fi.

„Dacă e vorba de un proiect de lege relativ la armată, și dacă nici un fost militar nu-i de față în secțiune, președintele întreabă:

„Nu-i nimene printre domniile-voastre care să fi fost în garda națională?

„Ba, da, răspunde o voce, am fost maior în mahalaoa mea.

„Foarte bine. Vă alegem, ca cel mai competent.

„În timpul acela, nenorocitul secretar încearcă să dreseze procesul-verbal, dar deputații au dispărut; președintele deasemene. Atunci, el pune mâna pe un deputat oarecare, care a mai întârziat, și îl roagă să binevoiască a semnă în locul președintelui“¹⁾.

O fi, sau nu, aceasta icoana credincioasă a chipului cum se alcătuiesc toate legile țării, nu știu. Știu numai că multe din ele trec prin secțiuni și prin ședințele publice fără ca nici cei din secțiuni să-și aducă aminte că le-au studiat, nici cei cari au fost de față la debateri în ședințele publice că le-au votat. Și dacă astfel se alcătuiesc legile, nu ne prinde mirarea că ele esă așa de nedesăvârșite și că se schimbă atât de des. Miniștrii, cari le făuresc, sau le inspiră, pleacă mai curând poate decât se așteptau; ele rămân orfane și, dacă mai sunt și atinse de infirmități din naștere, nimene nu

¹⁾ Cele din urmă zile ale Camerei, de G. Panu, publicat în „Săptămâna“ și reprodus în ziarul „La Roumanie“, 12 Aprilie 1908.

se mai uită, nici nu mai ține la ele și mor abia născute. Aceasta e soarta legilor românești. Și când mă gândesc că în viața lor efemeră asemeni legi pot să răstoarne instituțiuni bine și solid așezate de zeci de ani, fără a aduce nimic, sau nimic bun, în locu-le, nu mă pot opri de a nu trage la răspundere regimul nostru parlamentar — mai bine zis închipuirea regimului parlamentar — care călăuzește astăzi soarta regatului român.

Legea pentru organizarea armatei în vigoare, de care mă văd silit să mă ocup în acest studiu, a vroit să asigure puterea numerică și organică a armatei țării, dar nu a putut.

Dacă e adevărat, și așa e, că Germania a găsit formula și mijloacele ca să aivă cea mai bună armată, cei dintâi cari trebuiau să o imite eram noi; prin urmare, principiul temeinic, pe care trebuia să se sprijine legea noastră de organizare, eră să asigure țării o armată numeroasă și bine organizată, adică o armată care să tindă neconținut a îngloba în ea totalitatea populațiunei noastre valide și a se folosi de toate mijloacele țării pentru a realiza o organizare și o pregătire de războiu din cele mai desăvârșite. Dacă acesta trebuia să fie principiul temeinic al legii:

1. Nu văd pentru ce s'a redus durata serviciului militar cu 5 ani, când nimic nu indrituia pe legiuitorii noștri să creadă că dela 40 de ani în sus românii nu mai sunt în stare să și apere țara. Am imitat legea italiană, uitând că locuitorii Italiei locuiesc sub altă latitudine, și am renunțat la 5 contingente, cari la vreme de nevoie puteau să ne fie de mare folos.

2. Nu văd de unde rezultă împărțirea anilor de serviciu formulată prin lege: 7 ani de activitate, 5 ani de

rezervă, 3 ani de miliții și restul în armata teritorială (art. 4), când ceva mai jos găsește că termenul de serviciu activ pentru trupele pedestre e de 2 ani, iar pentru cele călări de 3 ani (art. 5). Adevărul este că termenul de serviciu în activitate pentru toate trupele armatei de uscat e de 3 ani, căci în realitate și soldații de infanterie, deși sunt trimiși la vetrele lor, în concediu nelimitat, după doi ani de serviciu, sunt întrebuințați în tot cursul anului al 3-lea în serviciul pazei penitenciarelor, închisorilor și stabilimentelor militare (art. 8), și sarcina lor e de obște mult mai grea și mai anevoioasă decât a celor de sub drapel.

3. Cred că nu a făcut bine legiuitorul când, reducând, în principiu, termenul de serviciu în activitate la 2 ani, l-a lăsat tot de 3 ani pentru trupele de cavalerie, artilerie, jandarmi rurali și grăniceri, deși cum am arătat serviciu activ e tot de trei ani și pentru infanterie. A făcut rău, fiindcă a creat categorii în armată — deși principiul fundamental al datoriei militare, e că serviciul militar trebuie să fie egal pentru toți — impunând unora îndatoriri mai mari, fără să le dea în schimb nici un drept. Prin aceasta s'a îngreunat recrutarea elementelor bune în armele călări și s'a înlăturat din ele elementul angajaților voluntari, care dădea contingentul cel mai mare de gradați.

În Franța serviciul de 2 ani e pentru toate armele. Și la noi trebuia să fie tot așa, fiindcă în general toți recruții destinați cavaleriei și artileriei de câmp știu să încalce când sosesc la corp, așa că nu se întâmpină aceleași greutăți, cari în alte armate au motivat mântinerea celor trei ani de serviciu pentru trupele călări.

4. Legea stabilește prea bine elementele armatei noastre: 1-iul element, armata activă cu rezerva ei; al 2-lea element, milițiile; al 3-lea element, armata teritorială. Nu văd însă pentru ce nu a zis și elementului al doilea: armata milițiilor, căci acest element e chemat să constituiască, în principiu, armata de a doua linie.

Dar, deși milițiile constituiesc al doilea element al armatei, se pare că acest element nu ar avea decât trei contingente (art. 4), pe când în realitate el are mai multe, căci art. 7 prevede că toți dispensații și cei neîncorporați ca prisos al contingentului anual sunt înscriși deadreptul în miliții. Aci se vede ușurința cu care legea a fost alcătuită și votată. Elementul milițiilor este un element puternic, fiind chemat să ne îndoiască armata de întâia linie, aproape singura căriia legea bugetară îi da fință. Dacă așa e, acest element trebuie bine și complet definitiv prin lege. Există o categorie de tineri cari, dela etatea de 21 și până la 36 de ani, sunt înscriși în elementul milițiilor; așa dar el e constituit din 15 contingente, dar nu toate au aceeași valoare calitativă pentru a le amesteca la un loc când vom voi să punem pe picior de războiu regimente de miliții. Se cuvine deci a le împărți în două grupuri, cum s'au împărțit și contingentele armatei active, și a avea contingente active și de rezervă; și atunci elementele armatei noastre ar fi:

Armata activă cu rezervele ei; armata milițiilor cu rezervele ei, și armata teritorială (sau de gloate).

Această împărțire am propus-o în anul 1905¹⁾. Legea în vigoare²⁾ a adoptat-o însă în mod greșit și confuz.

Dacă aceasta e împărțirea puterii armate în elementele ei constitutive, timpul serviciului militar, scotit de 24 de ani, ar trebui împărțit astfel:

¹⁾ Pregătirea armatei pentru războiu. Vol. I, legea organizării puterii armate.

²⁾ Legea care este în vigoare când scriu aceste rânduri (1909).

12 ani în armata activă { 3 ani sub drapel; din cari 1 an în con-
 gediu nelimitat, pentru toate armele, la dis-
 pozițiunea ministerului de războiu; și
 9 ani în rezerva armatei active.

și
 3 ani în rezerva armatei de miliții.
 Sau

15 ani în armata de miliții { 4 ani în armata de miliții
 11 " " rezerva armatei de miliții,
 9 ani în armata teritorială (de gloate).

5. Infanteria e constituită din corpuri de trupă active: regimente de infanterie și batalioane de vânători; și batalioane, sau regimente, de rezervă. Ce sunt aceste regimente de rezervă, din ce elemente ale armatei sunt ele constituite?

După lege (art. 16) ele dispun în timp de pace de cadrele necesare pentru a se organiza la mobilizare; dar legea nu hotărăște din ce contingente, sau din ce element al armatei, se mobilizează. Pentru a găsi aceasta, trebuie să ne raportăm la următoarele dispozițiuni ale legii: art. 7 prescrie că toți dispensații și neîncorporații, ca prisos al contingentului, sunt înseriși deadreptul în miliții și primesc în primii doi ani după recrutare o instrucțiune militară suficientă pentru ca să poată fi chemați la trebuință sub arme cu clasa lor de recrutare; art. 26 arată că destinațiunea contingentelor de miliții se hotărăște prin lucrările de mobilizare, și că aceste contingente vor fi întrebuințate pentru a constitui unități de miliții, sau vor concura la complectarea efectivelor de războiu ale armatei active. Dar, niciunul din aceste două articole nu ne arată din ce elemente se constituiesc batalioanele de rezervă. Pentru a afla aceasta, trebuie să lăsăm legea și să cercetăm prima deciziune ministerială care împarte contingentele armatei între elementele armatei (Octomvrie 1908 ¹⁾).

¹⁾ Monitorul Oastei, No. 44.

Și în această împărțală găsim că milițiile sunt formate numai din 3 contingente (1897, 1896 și 1895), dar mai găsim următoarele prescripțiuni: regimentele de infanterie și batalioanele de vânători varsă contingentele de rezervă batalioanelor de rezervă (art. II lit. c); contingentele de miliții aparțin regimentelor (batalioanelor) de rezervă (art. III); oamenii trecuți deadreptul în miliții, în baza art. 7 al legii, sunt înscriși pe contingente în controalele nominale (Ml I) ale regimentelor de rezervă, dimpreună cu tinerii trupei cu schimbul din contingentele 1900—1907, cari nu au avut instrucțiunea complectă, ambele aceste doă categorii se înscriu în urma celor trecuți prin serviciul activ și cari constituiesc unități de rezervă (art. VI).

A trebuit dar să vină o deciziune ministerială, care se schimbă din an în an, ca să ne spună că batalioanele (regimentele) de rezervă se constituiesc din rezerva infanteriei, din cele 3 contingente de miliții și din cele doă categorii de militari trecuți în controalele milițiilor.

Legea ar fi trebuit să arate limpede ea însăși ce sunt regimentele de rezervă și din cine se constituiesc. Părerea mea este că rezerva infanteriei nu trebuie întrebuințată ca să constituiesc unități de comandă (independente), ci ca să umple golurile, cari se vor produce în corpurile de trupă ale armatei active; cu alte cuvinte ca să întrețină efectivul de războiu al corpurilor mobilizate, după ce mai întâiua l-a complectat când au fost puse pe picior de războiu. Cel mult din prisosul rezervei se pot face batalioane de marș (batalioane de înlocuire) pentru a înlocui batalioanele destruse, sau pentru a face față unei nevoi.

Batalioanele — eventual regimentele — de rezervă, așa cum le alcătuește deciziunea ministerială care aplică legea, nu pot fi considerate nici ca trupe de linia 1-a nici ca trupe de linia 2-a. Ca trupe de linia 1-a nu

pot fi luate căci conțin elemente bătrâne; ca trupe de linia 2-a iar nu, căci sunt constituite în mare parte, în aparență, de rezerva armatei active.

În realitate aceste batalioane, cu cadru permanent, nu pot fi batalioane de rezervă ci de miliții, adică cecece au fost desființatele batalioane teritoriale, compuse din tinerii cari nu fusese chemați în serviciul permanent, și cari căpătau instrucțiunea necesară prin concentrări anuale de primăvară și de toamnă; dar așa cum le întocmește legea ele nu au nici-o valoare militară, și nimeni nu se poate bizui pe ele.

Și, fiindcă analizând legea, a trebuit să-mi amintesc că până în anul 1908 am avut o infanterie de miliții (teritorială), care a fost temelia infanteriei noastre, cu care armata noastră a dus greul în cel din urmă războiu pentru neatârarea țării, și care s'a întors din acel războiu cu steagurile împodobite cu cununi de dafin și de stejar, îmi îndeplinesc o seumpă datorie aducându-i aci omagiul meu de recunoștință și de admirațiune, care nu poate fi decât o părticică din recunoștința ce-i datorește întreaga națiune română, și arătându-i dorul ce am de a o vedè reînviată și luându-și locul de cinste, ce i se cuvine prin serviciile aduse țării și prin gloriosul și îndelungatul ei trecut.

Batalioanele teritoriale trebuiesc reînființate, sub denumirea de regimente, sau de batalioane, de miliții, constituindu-le un cadru permanent destul de solid și dându-le mijloacele de instrucțiune de cari dispuneau sub domnia vechii legi ¹⁾.

E curioasă și dispozițiunea legii, care admite desdoirea batalioanelor de vânători — infanteria noastră de acoperământ — și o refuză regimentelor de infan-

¹⁾ A se vedè *Pregătirea armatei pentru războiu*: legea organizării puterii armate de generalul C. N. Herjeu și Rostul cuvintelor: *Doctrina*,... de același.

terie ca dăunătoare intereselor războiului. Nu am priceput și refuz de a pricepe o asemenea inconsecvență.

6. Legea nu arată din ce element al armatei fac parte regimentele de călărași. Ele nu sunt numite regimente de rezervă, cum sunt numite cele de infanterie, cu cari se asemănă prin organizare. În studiul „Pregătirea armatei pentru războiu“, am arătat că regimentele de călărași fac parte din armata de miliții, căci, după cum aveam o infanterie activă și o infanterie de miliții, tot așa trebuie să avem — nimeni nu poate s'o conteste — o cavalerie activă și o cavalerie de miliții.

Dacă nu prin noua lege, cel puțin prin aplicațiunea ei pe cale bugetară, s'a atins organizarea călărășimii noastre, reducând-o la 8 regimente și desființându-i aproape întregul cadru permanent. Eu găsesc că nu s'a făcut bine, și de aceea nu mă opresc de a repetă ceea ce am scris și altădată ¹⁾:

„Desgroparea vechilor așezăminte militare în întâia jumătate a veacului trecut și reînființarea trupelor de călărași au însemnat, între altele, și începutul regenerării rasei cailor din România; și această regenerare s'a făcut încet dar sigur, pe măsură ce trupele de călărași s'au înmulțit și s'au organizat mai temeinic. A păstră dar instituțiunea călărășilor așa cum a fost în timpurile vechi, adică sub forma de miliție călare, este nu numai a rămâne în tradițiunile noastre militare, cari sunt sănătoase, de oarece sunt legate de firea poporului, dar încă a îmbunătăți rassa cailor și a o face ceea ce a fost nu de mult.

„Greșit au lucrat dar cei ce au voit, la sfârșitul veacului trecut, să înlăture din rândurile cavaleriei

¹⁾ Pregătirea armatei pentru războiu. Legea organizării puterii armate.

noastre elementul cu schimbul și să transforme călărășimea în cavalerie permanentă; și de aceea cred că trebuie să părăsim cu totul această idee și să revenim la vechile tradițiuni“.

Mănțin și astăzi, fără a schimba nimic, tot ce am scris acum cinci ani și mi arăt nădejdea că călărășimea noastră își va relua locul de onoare ce l-a avut în trecut alături cu infanteria de miliții.

7. Găsesc că legea greșește păstrând organizarea artileriei de cetate în regimente și organizarea pompierilor ca trupă de artilerie. Artileria de cetate nu trebuie organizată în unități mari administrative, ci în unități mici tactice, ca să se poată împărți, după nevoie, acolo unde trebuie. Așa de pildă, regimentul I de cetate e împărțit de când a fost creat în trei grupuri: la Focșani, la Galați și la Nămolosa, cu statul-major și cu toate organele administrative la Focșani. Urmarea: aproape nici-o legătură de comandament nu poate exista între aceste trei grupuri; cel mai favorizat e grupul dela Focșani; iar cel mai năpăstuit, grupul dela Nămolosa, fiind cel mai mic și având garnizoana cea mai necăutată.

Nu văd ce legătură poate fi între artilerie și serviciul comunal însărcinat cu stingerea focului, și nu văd pentru ce acest serviciu poate să mai figureze și astăzi, nu printre serviciile, ci printre trupele de artilerie. Curios. Pe când legea modifică atâtea instituțiuni, cari puteau rămâne cum erau, păstrează serviciul comunal al stingerii focului ca trupă de artilerie.

8. Noua lege reorganizează radical arma și serviciile genului împărțindu-le în două: în trupe de Pionieri și în Geniu. Regimentele de Geniu sunt desființate

și înlocuite prin batalioane de Pionieri; iar companiilor li se atribuie cele trei specialități: ale săpătorului, minarului și podarului, dându-li-se și materialul aferent (art. 19).

Prin Geniu, legea înțelege: Serviciul Geniului și Trupele de Comunicațiuni.

Definițiunea dată de lege serviciului de geniu e foarte curioasă și trebuie reținută: serviciul de geniu constă din totalitatea ofițerilor de geniu întrebuințați în serviciul Ministerului, al Comandamentelor și al Intăririlor. Cu alte cuvinte, legea n'a voit să înțeleagă prin serviciu de geniu atribuțiunile, sarcinele, îndatoririle ce revin unui grup de ofițeri de geniu, ci însuși acest grup. Cuvântul serviciu derivă dela *servire*, a servi, și, legat cu atributul ce i se dă, arată sarcina ce are de îndeplinit: serviciul statului, serviciul public, serviciul sanitar, serviciul trupelor în garnizoană, serviciul trupelor în campanie, serviciul cazarmamentului, etc. Legea, dar, nu voește să definească atribuțiunile unui însemnat grup de ofițeri, și aceasta nu numai în dauna lor, dar și în dauna armatei. În puterea art. 20^a al legii, astfel formulat, se va pute desființa unul din cele mai însemnate servicii ale armatei, fără să se înlocuiască prin alt organ, și fără ca cineva să poată fi făcut răspunzător de urmările acestei desființări. Și așa a fost, căci, întemeiat pe el, s-a suprimat din budgetul anului 1908—1909, serviciul cazarmamentului armatei, fără a-l înlocui prin alt organ competente. Cum însă această suprimare a costat pe stat câteva milioane numai în timp de doi ani, aud că e vorba să se reînființeze desființatele servicii de geniu dela comandamente, chiar dacă acest articol s'ar opune.

Printre trupele de comunicațiune legea așază și batalioanele de pontonieri, deși sarcina construcțiunii podurilor în războiu e dată, tot de lege, batalioanelor de pionieri. Dacă legea a mănținut trupele de pontonieri, trebuiă să definească bine atribuțiunile lor. În

Franța până acum câțiva ani existau trupele de pontonieri și, concurent cu ele, trupele de săpători erau însărcinate și cu facerea podurilor; dar, pe când pontonierii construiau poduri cu material special pe care-l transportau cu ele, după cum artileriștii transporta cu ei tunurile, trupele de săpători nu construiau decât poduri, zise de circumstanță, cu materiale găsite în localitate. Legea noastră însă prevede ca toate companiile de pionieri trebuie să fie înzestrate cu *material de pod pentru râuri*; atunci batalionul de pontonieri cu ce material va fi înzestrat? Legea trebuie să o spună, ca nu cumva pontonierii să rămână fără niciun material de pod pentru râuri.

Legea noastră a vroit să dea trupelor de pionieri aceeași organizare și atribuțiuni ca trupelor de pionieri din Germania și așa a făcut, însă cei cari au alcătuit-o au uitat, se vede, că Germania nu are trupe speciale de poduri, adică pontonieri.

Ca să încheiu cu trupele de Pionieri și cu Geniul, îmi rămâne a rădică greșala ce s'a făcut prin desființarea regimentelor de Geniu. De sigur că legiuitorul a fost călăuzit de organizarea armatei germane, care ne servește tutulor ca prototip al unei bune organizări. Dar e o măsură în toate. E adevărat că în Germania, Austria și Rusia, trupele de pionieri sunt organizate în batalioane, și că numai în Franța și în Italia, vorbind de armatele mari, ele sunt organizate în regimente. Ar fi fost destul, însă, să vedem că aceste țări păstrează vechea organizare pentru că să ne întrebăm de ce. Răspunsul ar fi fost lesne de dat, dacă cei chemați ș'ar fi pus această întrebare.

Instrucțiunea trupelor de pionieri și pregătirea lor pentru războiu cer un cadru numeros și complet, mijloace de instrucțiune complete și costisitoare. Când trei batalioane erau întrunite la un loc, cu toată micimea cadrului, cu toată sărăcia mijloacelor, se putea cu oare-

care bunăvoință și muncă intensivă, să se înjghebeze și corpul instructorilor și materialul necesar pentru multiplele specialități ale armeei, și să li se dea astfel o bună pregătire de războiu. Astăzi însă, când regimentele de S.-M. s'au transformat în batalioane de Pionieri constituite din 3 companii, cu un efectiv de 12 ofițeri (din cari 3 ai statului-major) și 267 oameni de trupă (89 de companie), cum va putea oare comandantul unui batalion să asigure această instrucțiune fără niciun material de instrucțiune, fără mijloace bănești și fără ofițeri; căci nu trebuie să se uite că administrațiunea militară nu a dat niciun ban pentru înzestrarea batalioanelor cu cele trebuincioase instrucțiunii lor, și că din cei 9 ofițeri ai companiilor, lipsesc totdeauna cel puțin 4 (1 sau 2 în școala specială de A. și G., 1 sau 2 în școala superioară de războiu sau detașați la alte servicii). În Germania, batalioanele de pionieri au un cadru de ofițeri și de sub-ofițeri instructori numeros și totdeauna complet; în Germania fiecare batalion are tot ce-i trebuie ca să se instruiască în diferitele specialități ale armeei; în Germania există un personal superior însărcinat cu inspecțiunea trupelor de Geniu, care supraveghează și călăuzește neîncetat instrucțiunea lor. De sigur că a fost un motiv puternic care a militat în favoarea acestei transformări: trebuința de a da fiecărui comandament de corp de armată toate armele și serviciile din cari se va constitui în timp de războiu. Un asemenea motiv ar avea valoare, dacă ar fi fost pus în discuțiune cu sufletul curat; din nenorocire, în discuțiunea din Senat a legilor militare s'au dat pe față alte motive de ordin cu totul străin unei bune rânduiele a organizării armatei, motive de rivalitate între arme, pe cari în interesul superior al armatei le lasă să se odihnească în analele parlamentului. Dacă principiul de a avea pe teritoriul unui mare comandament toate corpurile de trupă și serviciile cu cari el se mobilizează nu trebuie

discutat și dacă legea a voit să-l așeze în interesul bunei organizări a armatei, atunci o singură întrebare voi face: dacă acest principiu s'a aplicat trupelor de Geniu în dauna chiar a bunei și vechei lor organizări, s'a aplicat și trupelor de cavalerie? Și dacă s'a aplicat, care e brigada de cavalerie care va intra în constituirea corpului IV de armată, și pe ce teritoriu se găsește în timp de pace? Și multe asemenea întrebări ași mai pute să fac, dar nu e nevoie.

Dar legea e lege, și datoria noastră este să ne supunem ei cât timp va trăi, și să o aplicăm cinstit și conștiincios, ceea ce în cazul de față însemnează că ofițerii de Geniu trebuie să se silească din răspuțeri ca, și sub noua organizare, trupele de Pionieri și de Geniu să continue a fi niște trupe fruntașe cum neîncetat au fost trupele de Geniu, de când le-au înființat căpitanul Pannait Donici în Moldova și generalul E. Florescu în Muntenia; și să caute a călca neîncetat cu cinste pe urmele foștilor lor capi, căroră și arma Geniului și armata întregă le datorește aproape tot ce au fost și mare parte din ceea ce sunt.

Ajuns aci, trebuie să deschid o mică parenteză. Pe când la noi se dădea această organizare trupelor de Geniu, adică se lucră la fracționarea lor, în noul Regat Bulgar se părăsă o asemenea organizare pentru a li se da aceea pe care noi o părăsisem. Prin ueazul din 1 Ianuarie 1909 trupele de Pionieri se organizează în 3 batalioane a 6 companii, în loc de 9 a 2 companii, (câte un batalion de fiecare diviziune) cum erau până atunci. Cauzele, cari au impus această reorganizare, nu pot fi decât acele cari la noi ar fi trebuit să ne impună păstrarea vechii organizări.

9. Legea stabilește un mare principiu organic:
„Compunerea marilor unități tactice, brigada, diviziunea

și corpul de armată, în timp de pace trebuie să corespundă, pe cât se poate, ordinei de bătaie din timp de războiu" (art. 28), pe care-l traduce astfel când hotărăște compunerea fiecărei unități în parte:

a) O brigadă, de infanterie, de cavalerie sau de artilerie, se compune din cel puțin două regimente. Brigada de infanterie mai cuprinde încă unul sau două regimente de rezervă.

O brigadă de cavalerie poate avea trei regimente, când e destinată unui corp de armată compus din trei diviziuni. Dar o brigadă de artilerie, după legea actuală, nu trebuie să aibă decât 2 regimente, căci fiecare brigadă e afectată unei diviziuni; și nu pot admite diviziune cu 3 regimente de artilerie, nici chiar când ar fi constituită din 3 brigade de infanterie, de oarece brigadele de infanterie nu sunt unități mixte. Dacă, însă, s'ar găsi că numărul tunurilor date unei diviziuni nu e îndestulător, se va putea adăoga fiecărui regiment încă un grup de 3 baterii, sau da bateriilor 6 tunuri în loc de 4; niciodată însă nu va trebui să se adauge un al treilea regiment brigadei divizionare. În Franța astăzi brigada de artilerie are 3 regimente, dar ea aparține corpului de armată, care da diviziunilor câte un regiment de 9 baterii și și rezervează pe cel cu 12 baterii.

Brigada de infanterie, pe lângă cel puțin două regimente de infanterie, mai cuprinde încă unul sau două regimente de rezervă. Prin urmare legea admite brigade de infanterie cu 3 și 4 regimente, și aceste constituite din diferite elemente ale puterii armate. Constituirea brigadei din trei regimente, adică *fracționarea ternară* se poate la rigoare discuta, niciodată însă nu pot admite brigada compusă din 4 regimente, adică din 12.000 sau 16.000 luptători.

După tacticienii cei mai autorizați, fracționarea ternară nu e necesară nici brigadei, nici diviziunii, pentru cuvântul că aceste unități nu sunt chemate să

opereze izolat, ei încadrat; din potrivă brigada cu 3 regimente perde din mlădiere, devine greoaie și nu mai răspunde rostului ei tactic pe câmpul de luptă.

În armata noastră totdeauna o brigadă de infanterie activă va fi formată în timp de pace din 2 regimente active; aceasta e organizarea care corespunde și celei de războiu. Dar, fiindcă, după lege, cele două cercuri de recrutare, cari se găsesc pe teritoriul brigadei, dau un regiment, sau două, de rezervă, legea a vroit să le introducă și pe ele în constituirea tactică a brigadei. Prin aceasta ea se vârșește o mare greșală, căci confundă mijloacele teritoriale cu compunerea, sau constituirea, marilor unități. Se invederez aceasta prin analogie. După vechea lege de organizare, un regiment de infanterie erè constituit din 3 batalioane (doă permanente și unul teritorial) și mai aveà și samburile unui batalion de miliții, care se mobilizà după normele stabilite astăzi pentru batalionul de rezervă. În timp de pace comandantul regimentului aveà autoritate de comandant asupra personalului permanent afectat batalionului, aveà răspunderea întreținerii și conservării zastreii batalionului și conduceà instrucțiunea trupei în timpul chemărilor periodice. Niciodată însă acest batalion nu s'a considerat ca încadrat în regiment. Ceeace au fost batalioanele de miliții pentru regimentele de infanterie sunt și trebuie să fie, regimentele de rezervă pentru brigadele de infanterie: unități puse în timp de pace sub autoritatea și comanda comandanților de brigadă, fără ca să intre în constituirea brigadelor lor.

După mine, regimentele de rezervă, adică de miliții, trebuie să constituiască brigade cu totul deosebite de brigadele active.

b) Compunerea diviziunii este cea normală. Nu pricep însă pentru ce nu s-a introdus în lege dispozițiunea marului stat-major, din anul 1903, prin care se afectà diviziunilor câte un regiment de cavalerie. Prin aceasta

legea ar fi dat o sancțiune puternică principiului stabilit la art. 28. În Germania fiecare diviziune de infanterie are în timp de pace o brigadă de cavalerie, deși pe picior de războiu nu i s-a dat decât 3 escadroane. Această fericită dispozițiune s-a luat pentru a asigura cavaleriei o desăvârșită pregătire de războiu, fără de care nu poate să fie legătură între arme pe câmpul de luptă.

Diviziunea noastră când se mobilizează are două escadroane de cavalerie, pe cari însă nu le vede în timp de pace decât în taberele de instrucțiune, date după întâmplare de regimentele disponibile, iar nu de acele cari intră în ordinea de bătaie a Corpului de armată respectiv.

Însă în taberele de instrucțiune nu se fac decât cel mult manevre de brigadă cu două partide, așa că această cavalerie nu poate să-și vadă rostul în cooperățiunea ei cu diviziunea decât cu prilejul marilor manevre; dar atunci nu se mai dă unei diviziuni cavaleria ei normală — 2 escadroane, sau un regiment — ci o masă mare de cavalerie: 3 brigade, sau cel puțin o brigadă de 3 regimente, care are cu totul alt rost, și care, tocmai din cauza efectivului ei prea mare, scapă din mâna comandantului diviziunii și face cu totul altceva decât ceea ce e chemat să facă micul detașament de două escadroane. Ori, rolul cavaleriei divizionare în marș și pe câmpul de luptă e foarte însemnat și greu de învățat, și de aceea zic că, dacă legiuitorul s-ar fi gândit la aceasta, de sigur că nu s-ar fi codit ca să introducă și un regiment de cavalerie în constituirea diviziunii, adică se împartă la diviziuni cavaleria afectată corpului de armată, cum a împărțit artileria. Așa s-ar fi făcut dacă legiuitorii noștri ar fi cunoscut mai bine rostul armatei în timp de războiu și al instrucțiunii ei în timp de pace. Astăzi armamentul nou, departe de a micșura rolul cavaleriei

pe câmpul de luptă, l-a mărit considerabil, cu condițiune însă ca ea să se mențină în legătură strânsă cu celelalte arme luptătoare. Această legătură nu se căpătă decât practicând-o în timp de pace.

c) În timp de pace, ca și în războiu, corpul de armată are, după noua lege, două sau trei diviziuni. Gătesc că legea ar fi trebuit să lase brigada de infanterie cu două regimente și să stabilească compunerea normală (cel puțin în războiu) a corpului de armată din trei diviziuni, din cari una de miliții—cum e corpul de armată austriac. Organizarea ternara a corpului de armată se impune prin importanța lui, fiindcă e cea mai mare unitate tactică, și prin rolul ce joacă pe câmpul de bătaie, care 'l pune mai adesea în situațiunea unui corp izolat. După scriitorii militari „organizarea corpului de armată cu două diviziuni nu are nici o valoare din punctul de vedere tactic; ea îi ridică orice putință de a manevra; dacă comandantul său se sfiște de a și dislocă diviziunile sau brigadele, pentru a constitui o ordine de bătaie normală, el se va vedea silit să caute razim și contact imediat într'un corp de armată vecin și va nesocoti poate avantajele ce'i oferă terenul pentru manevra sa particulară. Corpul de armată cu două diviziuni este o concepțiune falsă, care tinde să eternizeze tactica lineara, care conduce la dislocarea corpului de armată chiar, cum s-a întâmplat în partea Rușilor, în războiul din Mandciuria; ea provoacă, încetu cu încetu, împărțirea în mod egal a cavaleriei și a artileriei între cele două diviziuni; corpul de armată dispăre atunci ca unitate tactică și nu mai e decât o simplă întrunire de diviziuni ca în Germania ¹⁾.

d) Legea prevede ca și trupele ce se vor forma din al treilea element al armatei — teritorial — se pot

¹⁾ Général Kessler. La Guerre: tactique des grosses unités.

grupă în unități mari, cu deosebire în compunerea garnizoanelor cetăților, după aceleași norme ca și armata activă, făcând parte din comandamentul cetății, împreună cu trupele de cetate ale acestui comandament (art. 29). Și aici trebuie să se observe următoarele:

Până acum nu s-a vorbit decât de armata activă, în constituirea căreia intră și trupele de rezervă (art. 28), și cu toate acestea, sărind peste elementul milițiilor, legiuitorul trece deadreptul la trupele armatei teritoriale. De sigur că acest important element nu a putut fi dat uitării; dar atunci unde sunt „unitățile de miliții constituite din acest element“ (art. 26)? Aceste unități sunt de sigur așa zisele regimente de rezerve, din cari se constituie a 3-a diviziune a corpurilor de armată.

10. Impărțirea teritoriului țării, din punctul de vedere al organizării și al comandamentului armatei, s-a făcut, zice legea, în regiuni de corp de armată, iar aceste în regiuni de diviziune (art. 30). Se pare, după cum e formulat textul legii, ca dedesuptul comandamentului diviziunii nu se mai găsește niciun comandament investit cu atribuțiuni teritoriale. Și de sigur că așa ar trebui să fie și spiritul legii, care se completează prin textul art. 31: „fiecare regiune de diviziune se împarte în patru cercuri de recrutare“, dacă nu ar fi art. 38, care-l modifică cu totul: „În fiecare cerc de recrutare, comandantul regimentului, sau al batalionului, de rezervă, care e și comandantul cercului de recrutare este pus sub ordinea comandantului brigădei de infanterie respective“. Acest articol, schimbând cu totul spiritul dat legii de articolele precedente, investește pe comandantii brigadelor de infanterie cu atribuțiuni teritoriale în regiunea cercurilor de recrutare respective, așa că toate operațiunile privitoare la re-

crutare, mobilizare și control al oamenilor aflați la vetrele lor, se fac de comandanții regimentelor (batalioanelor) de rezervă sub controlul și supravegherea acestor comandanți de brigadă.

Așa este și așa se aplică legea; găsește dar că și textul ei ar fi trebuit să fie mai limpede redactat. Mai întâiu, dacă teritoriul unui corp de armată constituie o regiune, acela al diviziunii nu poate constitui decât o sub-regiune (a se vedea împărțirea teritoriului Franței în: regiuni și subdiviziuni de regiuni). Apoi, legea trebuie să prevadă și împărțirea subregiunii unei diviziuni în zone de brigadă, căci de fapt, și în puterea chiar a acestei legi, teritoriul unei diviziuni e împărțit în două părți, cari corespund teritoriului celor două brigade de infanterie, iar cele patru cercuri de recrutare în două grupuri, de câte două, puse sub autoritatea și ordinele celor doi comandanți de brigadă.

11. Prescripțiunea legii că comandanții de diviziune au sub ordinele lor toate trupele, serviciile și stabilimentele militare, chiar dacă nu fac parte din componerea organică a acelu comandament, afară de comandamentele Cetăților (art. 37), rămâne de fapt neaplicată din cauza împărțirii teritoriului și distribuțiunii trupelor, care astăzi cu greu s-ar pute schimba. De sigur că răul n-ar fi fără leac, dacă s-ar revizui grabnic această împărțire, fără să se țină sama, bine înțeles, de interesele locale și de intervenirile străine rânduelei oștirii. Dar, aceasta nu se va face, și prescripțiunea legii nu se va pute niciodată aplică, pentru ca interesele armatei au cedat totdeauna altor interese. O pildă. Noa lege atribue fiecărui corp de armată un al patrulea regiment de artilerie, care dimpreună cu cele trei de până acum constituiesc două brigade de artilerie, câte una de fiecare diviziune. Eră logic ca cele două regimente de

artilerie cari se găseau pe teritoriul unei diviziuni să constituască brigada sa, iar al treilea, dimpreună cu cel nou înființat, să constituie brigada celeilalte diviziuni. Dar, tocmai fiindcă ar fi trebuit să se facă așa, nu s-a făcut. Pe teritoriul diviziunii a 6-a se găseau două regimente, la Focșani și la Brăila, iar pe teritoriul diviziunii a 5-a un singur, la Buzău. Eră logic ca regimentul al patrulea să se așeze pe teritoriul acestei din urmă diviziuni; dar, pentru a răsturnă logica, regimentul se va așeză la Focșani sau la Râmnicul-Sărat, adică tot pe teritoriul diviziunii a 6-a, pentru ca cu chipul acesta regimentul de Buzău să poată constitui cu regimentul de Brăila, aflat pe teritoriul altei diviziuni, brigada diviziunii a 5-a.

12. O însemnată schimbare s-a adus sistemului de recrutare a infanteriei pe temeiul legii organizării armatei: de unde până acum recrutarea unui regiment se făcea dintrun singur cerc de recrutare, astăzi se face din întreaga regiune a diviziunii pe teritoriul căruia se găsește.

Cunosc motivele cari au provocat această modificare, dar nu le admit, și cred că e mai bine a se reveni la vechiul sistem, cu atât mai mult cu cât azi efectul legii e anulat în parte prin mutările, cari neconținut au loc dintrun regiment în altul.

Cu aceasta am terminat analizarea celei mai însemnate legi militare pusă în aplicare în anul 1908. Eu cred că tocmai graba ce s-a pus ca să se alcătuiască, să se voteze și să se aplice, au fost cauzele inițiale și finale ale slăbăciunii ei. E un an și jumătate de când legea s-a aplicat și regulamentul care să explice legea nu s-a elaborat încă, și corpurile de trupă, cari trebuiau să se strămute pe teritoriul comandamentelor căror ele aparțin, au rămas tot pe loc (bata-

lionul 4 de pionieri, regimentul 3 de artilerie, etc.), și corpurile de armată încă nu au pe teritoriul lor cavaleria care li să afectează la mobilizare (al IV), și regimentele de artilerie s-au văzut reduse la 4 sau 5 baterii, și unele din ele fără garnizoană hotărâtă și fără mijloace de locuință și de traiu.

Prin urmare, nu trebuie să fie luat în nume de rău dacă voi spune că actuala lege asupra organizării puterii armatei nu asigură armatei noastre o bună organizare, deci puterea organică a armatei e slabă.

Trec la cercetarea puterii numerice.

Puterea numerică a armatei noastre.

Puterea numerică a unei armate rezultă din combinarea legii organice cu mijloacele bugetare. Oricât de bună ar fi o lege de organizare ea rămâne fără efect, dacă nu se dă mijloace ca să se aplice în toată întregimea ei.

O lege de organizare trebuie să fie privită ca un program, după care o armată se pregătește, din punctul de vedere material, pentru războiu. Idealul ar fi ca un asemenea program să se îndeplinească întrun an. Aceasta nu se poate. Chestiunea complectei pregătiri a războiului este esențial relativă: o națiune e cu atât mai pregătită cu cât face sacrificiile bănești necesare pentru executarea unui program întrun număr mai mic de ani¹⁾

În armata noastră neexistând, alături de legea organizării, și o lege a cadrelor armatei, bugetul anual îi ține locul, așa că numărul unităților organice, cadrele și efectivele armatei din timp de pace atârnă în fiecare an de excedentul sau de deficitul bugetului anului

¹⁾ L'Armée française en 1906, par L. Klotz, préface du general H. Langlois.

trecut, de buna voință a majorităților guvernamentale din Camerele Legiuitoare și, poate chiar, de voința, fără control, a ministrului de războiu. Existând o *lege specială a cadrelor și a efectivelor*, care să fixeze compunerea amănunțită a corpurilor de armată, a diviziunilor, și a brigadelor, care să hotărască cadrele și efectivele corpurilor de trupă atât pentru timpul de pace cât și pentru cel de războiu, nimic nu va mai pute fi lăsat în voia nevoilor zilei, sau la bunul plac al patimelor omenești, fiecare an va veni să adauge ceva la complectarea programului de organizare stabilit prin lege, și munca de astăzi se va adăoga la cea de ieri; atunci armata, ca orișice instituțiune socială, condusă de oameni culți și devotați interesului public, va merge neconținut pe drumul progresului, și dacă, întâmplător, va ave clipe de oprire, va face pasul pe loc, dar nu va călea niciodată îndărăt.

Fiindcă nu avem o lege a cadrelor, legea organizării puterii armate a trebuit să fie pusă în aplicare în anul 1908 prin legea bugetară, și să i se continue aplicarea în anul 1909 tot prin legea bugetară anuală; și astfel aceste două legi combinate au adus în timp de doi ani schimbări însemnate armatei noastre, cari merită a fi cercetate pentru a găsi înrîurirea ce ele ar pute ave asupra armatei țării în timp de războiu.

1. Infanteria este arma căriia i s-a adus cele mai însemnate modificări.

Regimentele de infanterie ale armatei active fiind considerate ca unități constituite din același element al armatei, s-a suprimat batalionul teritorial și s-a înlocuit printrun batalion de tipul celor dintâi două; așa că astăzi ele se compun din trei batalioane active, afară de cele cu No. 33, 35 și 36 cari nu au de cât două batalioane, lucru la care legea nu se opune.

Dar, legea organizării a prevăzut și batalioane, sau regimente, de rezervă. Bugetul armatei nu le a ne-socotit și a creat 34 batalioane cărora, însă, nu le a dat decât 2 ofițeri și 55 oameni de trupă, în mijlocie, de fiecare batalion. Aceste batalioane însă nu au nici o ființă în timp de pace, fiind organizate nu ca foastele batalioanele teritoriale, ci ca batalioanele de miliții, des-ființate și ele prin această lege.

Legea desființând trupa teritorială, sau cu schimbul, varsă tot prisosul contingentului neîncorporat în miliții și prevede a i se da, în timp de doi ani, după recrutare, o instrucțiune militară suficientă pentru a pute fi chemat la trebuință sub arme cu clasa sa; bugetul însă nedând batalioanelor de rezervă nici cadre și nici fonduri pentru concentrările lor de instrucțiune prisoasele celor două contingente, 1908 și 1909, au rămas până astăzi fără cea mai mică instrucțiune militară.

Suprimarea instrucțiunii tinerelor contingente de miliții și desființarea cadrelor companiilor teritoriale vor ave o ră influență asupra educațiunii militare, cetățenești și morale a populațiunii rurale. Dacă țărănimea are astăzi sentimentul datoriei și al respectului legilor militare, atât de pătruns în ea, nu se datorește decât micelor autorități militare, presărate în toată țara prin comunele rurale. Aceste fiind necontestat autoritățile cele mai corecte și cele mai influente din comune, au început a așeză în mintea și în inima țărănimei sentimentul datoriei militare, care încetu cu încetu, în curs de trei generațiuni, s'a transformat într'o disciplină militară, gata să pregătească la rându-i acea înaltă disciplină socială, care, unind într'o strânsă legătură toate puterile morale și producătoare ale unei națiuni, îi asigură echilibrul și prosperitatea și-i dă arme îndestulătoare de luptă în contra uneltirilor ascunse și primej-dioase, cari urmăresc răsturnarea ordinii sociale, răslitirea puterilor unei națiuni, ura și lupta între clase,

destrugerea sentimentelor patriotice și naționale, și sfârșesc prin a desființa orice noțiune de datorie și a pregăti astfel robirea masselor și declasarea națiunii.

Am avut, în timpul răscoalelor din primăvara anului 1907, greaua sarcină de a asigura liniștea și pacea în județul Prahova. Atunci am putut să mi dau bine sama de influența ce poate avea sentimentul datoriei militare asupra masselor răsvrătite și cum acest sentiment poate să restabilească ordinea în mințile cele mai dezechilibrate și să înfrâneze cele mai primejdioase porniri. Am văzut sate răsculate, unde masele prădătoare s'au potolit într'o clipă la cel dintâiu semnal de chemare a rezerviștilor și concediaților sub arme; am văzut cum uniforma militară a transformat, ca prin farmec, niște fiare sălbatice în cei mai buni apărători ai ordinii publice; am văzut rezerviști, luați de câteva zile din mijlocul tovarășilor lor de răsvrătire, rezistând în contra uneltirilor de a și călca datoria și rămânând până la sfârșit credincioși datoriei militare; am văzut răspunzând la chemare, în mai puțin de 48 ore, peste 3000 de rezerviști și concediați dintr'un singur regiment de infanterie. Ași vroi să știu în ce țară din lume se pot vedea asemeni calități ostășești, asemeni sentimente de ordine și de datorie, cari fac temelia cetățanului român trecut prin școala armatei. Și să nu se uite că mare parte din rezerviștii și concediații din 1907 erau eșiți din armata teritorială, trecuți prin școala companiei teritoriale, instruiți și deprinși să și facă datoria de modestul căpitan cu modestele și neîndestulătoarele lui cadre permanente. Onoare lor, căci lor le datorește țara curmarea răscoalei într'un timp atât de scurt și *înlăturarea rușinei de a fi cerut ajutorul unei armate străine.*

Dacă e adevărat ca mărirea Prusiei se datorește școalei, care a făcut educațiunea morală a poporului, tot atât de adevărat e că renașterea și propășirea Ro-

mânii se datorește restabilirei vechilor sale instituțiuni militare, adică școalei ostășești naționale, care, în lipsa altor factori culturali, a contribuit mult la educațiunea morală și cetățenească a poporului român; și de aceea, nu mă pot oprî de a spune că legiuitorii noștri ș-au asumat o mare răspundere când au lăsat să se suprimă cu atâta ușurință infanteria de miliții — numită pe atunci „teritorială“ — și să se reducă cea mai mare parte din cavaleria de miliții — legendarii noștri călărași. Nădejdea mea este ca bunul simț al Românului — apănagiul rasei noastre — își va recăpăta drepturile, și că în curând se va redă armatei vechea sa miliție, care a făcut până mai eri temelia armatei romane, iar populațiunii rurale școala, care o deprinsese să cetească în cartea datoriei militare și sociale.

Mobilizarea regimentului de infanterie sub domnia vechii legi se făcea contopind la un loc contingentele necesare permanente și teritoriale cu rezervele lor, și împărțindu-le în patru batalioane active. Această mobilizare a infanteriei se făcea dar cam după principiul dedublării. Pe lângă cele patru batalioane active, regimentul de infanterie mai mobiliză un batalion de miliții, ale cărui cadre permanente se asemănau puțin cu cadrele batalioanelor de rezervă create de noua lege. Prin actuala lege desdoirea neputându-se face decât pentru batalioanele de vânători, un regiment de infanterie nu va mobiliză decât 3 batalioane active și unul de rezervă.

Eacă o dispozițiune hotărîtoare a noiei legi, care reduce numărul unităților active mobilizate prin introducerea unui principiu restrictiv, pe care voese a'l discuta.

Legea organică, combinată cu legea de cadre — dacă există — sau cu budgetul, trebuie ca împreună : să asigure punerea pe picior de răsboiu a tuturilor puterilor volnice ale unei țări, și apoi să dea mijloacele necesare

ca să se instruiască și să se pregătească aceste puteri pentru războiu.

Legea organică nelimitând numărul batalioanelor unui regiment, bugetul armatei ar fi putut rădica numărul batalioanelor active la patru, și atunci regimentul ar fi putut mobiliza tot patru batalioane ca înainte de 1908; dar, fiindcă guvernul țării nu a voit, sau nu a putut, să treacă peste suma cheltuelilor acordate armatei, regimentul a trebuit să rămână cu trei batalioane, și astfel, din cauza neajungerii mijloacelor financiare și și din cauza întocmirii legii organice, armata noastră va pune pe picior de războiu 36 de batalioane active mai puțin decât sub domnia vechii legi, care nu se opunea la desdoirea unităților.

Dar, se poate ca unei pagube de cantitate să răspundă un câștig de calitate, cu alte cuvinte se poate ca cele patru batalioane rezultate din transformarea a trei batalioane eterogene să aivă o valoare mai mică ca cele trei pe cari le mobilizează astăzi regimentul. Eu cred că nu, și susțin aceasta prin însăși dispozițiunea legii, care îngăduie desdoirea batalioanelor de vânători și transformarea lor în regimente cu două batalioane; și eată cum judec: Dacă legea admite că o trupă de acoperământ se poate, fără a compromite cea mai delicată operațiune strategică pe care se întemeiază tot mersul unui războiu, nu numai desdoi dar și transformă într'o unitate administrativă și de comandament mai mare, atunci cu atât mai mult trebuie să admită că un regiment ordinar cu 2 batalioane se poate transformă în altul cu patru. Cred ca dreapta judecată îmi dă dreptate și că nimene nu se poate îndoii de temeiul ei. Prin urmare, dacă un batalion de vânători nu perde nimic prin desdoire, cu atât mai puțin va perde un batalion de infanterie; și deci un regiment mobilizat cu 4 batalioane va valoră mai mult ca unul cu trei.

Pentru aceasta eu am propus și propun încă întocmi-

rea regimentului activ din două batalioane, solid constituite, care la mobilizare să se transforme într'un regiment activ cu 4 batalioane. Pentru infanteria de miliții, propun ca fiecare cerc de recrutare să aivă cadrele permanente necesare pentru a încadră și instrui cel puțin un batalion de miliții în timp de pace și pentru a mobiliză cel puțin două batalioane în timp de războiu (prin dedublare).

Aceasta e, pentru timpul de față, singura și cea mai bună soluțiune ce se poate da organizării infanteriei noastre, cu tendința însă ca să sporim numărul regimentelor active la 40, iar regimentele de miliții să le mobilizăm cu 4 batalioane.

Și încheierea acestei discuțiuni va fi comparațiunea ce fac între infanteria noastră și infanteria unei puteri vecine și prietenă noastră.

a) Armata bulgară e organizată astăzi ca să mobilizeze următoarele unități de infanterie, deduse din organizarea ei din timp de pace:

În timp de pace: 72 batalioane permanente, și 36 batalioane de cadre.

În timp de războiu: 144 batalioane active.

” ” ” 36 ” de cadre, la cari se vor adăoga în curând 144 batalioane de a doua linie (rezerva).

b) Armata română are:

În timp de pace: 108 batalioane active, 36 batalioane de rezervă, și 9 batalioane de vânători.

În timp de războiu: 108 batalioane active, 18 batalioane de vânători și 72 batalioane de rezervă.

Am pus față în față infanteriile a două țări:

Bulgaria, care cu o populațiune de 3.750.000 locuitori și cu un budget militar de 29.000.000 lei (din un budget total de 112.000.000 lei, din anul 1907-1908) poate, sau va putè, mobiliză 144 batalioane active și 144 batalioane de rezervă; și

România, care cu o populație de 7.000.000 locuitori și cu un budget militar de 56.000.000 lei (din un budget total de 400.000.000 lei) nu poate mobiliza decât 126 batalioane active și 72 batalioane de rezervă.

Diferența e prea mare și echilibrul dintre puteri prea rupt în paguba noastră, pentru a nu rădică glasul și a arunca asupra legii organizării armatei și asupra alcătuirii budgetului armatei toată vina și răspunderea rălelor urmări ce pot avea asupra viitorului țării noastre.

O armată, în care serviciul militar pentru infanterie e redus la doi ani, e un mare așezământ cultural, în care contingentele chemate nu dispun decât de prea puțin timp pentru a căpăta instrucțiunea cerută unor luptători. Astăzi regimentul de infanterie e o școală în care instrucțiunea militară se predă în timp de doi ani, după care contingentul, deplin instruit, e trimis în concediu pentru a face loc contingentului următor. Când noul contingent sosește la corp, cel vechi se află de abia la jumătatea instrucțiunii sale; el nu poate, deci găsi călăuzele necesare pentru educațiunea și instrucțiunea sa militară de cât în instructorii unității din care face parte. Altfel era, când serviciul ținea trei, patru, sau cinci ani. Atunci cel din urmă, sau cele din urmă două sau trei contingente, erau contingente complete instruite, așa că fiecare recrut găsea o călăuză nu numai în instructorii unității sale dar și în camarazii din contingentele cele mai vechi; atunci fiecare unitate avea un cadru de soldați—egal cu a treia parte din efectiv, când serviciul era de 3 ani—complete instruit și în stare de a ajuta instrucțiunea noului contingent. Atunci instrucțiunea militară se dobândia în doi ani, și soldatul mai dispunea de un an, sau doi, ca să și întemeieze instrucțiunea și să devină militar desăvârșit. Astăzi pentru a da unui soldat în doi ani

instrucțiunea, care altă dată se căpătă în trei sau patru ani și eră mult mai simplă și mai ușoară, se cere din partea soldatului și din partea instructorului o muncă de două și de trei ori mai mare.

Aceste fiind condițiunile în cari se săvârșește instrucțiunea contingentelor de infanterie, din cari se va constitui armata activă, trebuie neapărat ca arma să dispună de un cadru de instructori numeros și capabil, adică de un cadru de subofițeri de profesiune, căci „adevărata apărare a țării trebuie căutată în gruparea primelor forțe disponibile... Pentru a garanta siguranța funcționării numeroaselor organe puse în mișcare în momentul mobilizării, e neapărat ca armata de întâia linie să poată fi întrebuintată la cel dintâiu ordin, să fie compusă numai din soldați tineri și din profesioniști, a căror valoare tehnică și putere morală sunt capabile să facă un instrument de războiu destul de solid, pentru a înlocui numărul prin calitatea luptătorilor ¹⁾“.

De această nevoie, particulară termenului de serviciu redus, nu s-a ținut sama în deajuns fiindcă nu s-a cunoscut, nici când s-a alcătuit budgetul, nici când s-a alcătuit legea de reangajări a subofițerilor; și de aceea, pe când budgetul armatei bulgare dă armatei 4.105 subofițeri reangajați, budgetul nostru nu ne îngăduie să avem de cât 2.933, în care număr intră subofițerii de administrațiune și subofițerii guarzi de artilerie și de geniu.

Dacă dela cadrul subofițerilor instructori, se trece la cadrul ofițerilor instructori, aceeași disproporțiune simțită se vede între cele două infanterii, căci pe când în armata bulgară se găesc 28 ofițeri instructori pentru un regiment cu 2 batalioane active, armata noastră nu are de cât 17—19 pentru un regiment cu 3 batalioane. Cu efectiv așa de redus, fără subofițeri și ofi-

¹⁾ Général Kessler. La Guerre (l'instrument de la Guerre), Paris 1909.

teri instructori îndeajuns, batalionul nu poate fi o unitate de instrucțiune; și, deci, infanteria noastră, nepunându-se instrui nici pregăti pentru războiul, va rămâne și calitativ și cantitativ mai prejos de cât infanteria armatei vecine.

2. Budgetul, prin care s-a pus în aplicare legea organizării armatei, a sporit cu 13 numărul escadroanelor (inclusiv cele cu schimbul), așa că astăzi armata noastră va pute mobiliza 86 escadroane de 1-a linie, ceea ce raportat la numărul de batalioane de 1-a și a 2-a linie, pe cari le mobilizează, adică la 198, ne dă un raport de $\frac{1}{2.2}$, mai mare chiar de cât raportul admis în armata germană ($\frac{1}{2.5}$). Numărul escadroanelor fiind prea mare în raport cu al batalioanelor, găsește că sporul adus cavaleriei prin ultimele budgete nu e îndreptățit de nici o considerațiune organică dedusă din echilibrul dintre arme. Ar fi foarte mult mai nemerit dacă sporul de cheltueli atribuit cavaleriei s-ar fi dat infanteriei pentru a-i consolida cadrele și mări efectivul companiei, pentru a o scăpa de anemiă de care suferă de mai bine de 30 de ani.

În orice caz, cavaleria nu are nevoie nici de un regiment de escortă, care de altfel nu există de cât în budget, nici de permanentizarea a două regimente de călărași și nici de rădicarea numărului escadroanelor, de la patru la șase, la cele patru regimente zise divizionare, cari în realitate nu sunt destinate diviziunilor. O singură nevoie are și aceea nu a fost satisfăcută: consolidarea organizării cavaleriei de miliții (regimentele de călărași) și sporirea numărului cailor escadroanelor ¹⁾.

3. Budgetul s-a încercat să pună în aplicațiune

¹⁾ 135 sau 120 cai de escadron e absolut insuficient. Fără 160 cai în timp de pace, escadronul nu se va pute niciodată mobiliza cu 150 călăreți.

organizarea artileriei dată de noua lege organică, însă, din obicinuință, a început cu coada în loc să înceapă cu capul. Căci ceea ce trebuia armatei noastre era restabilirea echilibrului între artileria și infanteria noastră și stabilirea echilibrului pierdut între artileria noastră și artileria armatei bulgare. Ea avea nevoie de unități de luptă, iar nu de unități de comandament; și tocmai de aceea, fără a i se spori numărul bateriilor, i s-a sporit numărul regimentelor și îndoit numărul brigadelor; și așa se face că avem astăzi de fiecare diviziune o brigadă de artilerie cu 8 sau 9 baterii în loc de un regiment, cum era înainte, cu 9 baterii. De sigur că îndeplinirea programului așezat de lege nu trebuia început așa. Cu sporul bugetar, destinat înființării noilor regimente și brigade, s-ar fi putut transforma bateriele-cadre în baterii active; iar, cu o parte din banii ce s-au afectat cazarmelor acestor regimente, s-ar fi înființat alte baterii ca să se completeze cele 24 baterii de corp de armată numai cu baterii de tunuri de câmpie, lăsând peste acest efectiv bateriile de obuziere, de munte și călărețe.

Procedând astfel, s-ar fi lucrat cu chibzuiala unui bun organizator, care nu sacrifică niciodată fondul pentru formă, nici nu uită ceea ce e de întâia trebuință pentru a-și aminti de lucruri cari se pot amâna.

Față cu creșterea numărului batalioanelor se impune și sporirea numărului gurilor de foc; însă, fiind căluzit numai de interesele neapărate ale armatei, un bun organizator nu va cere sporirea numărului bateriilor, ci numărul tunurilor din baterie, adică va înclina spre organizarea bateriei cu 6 tunuri din armata germană, iar nu spre organizarea bateriei franceze cu 4 tunuri.

Azi corpul de armată german dispune de:
24 baterii de câmp a 6 tunuri, sau de 144 guri de foc, și
4 baterii de obuziere a 4 obuziere, sau de 16 guri de foc;

iar corpul de armată francez numai de:
30 baterii a 4 tunuri, sau de 120 guri de foc.

Cu alte cuvinte, deși s-a sporit cu șase numărul bateriilor, totuși corpul de armată francez are 24 tunuri mai puțin ca corpul de armată german.

În interesul unei bune organizări trebuie a înzestră armata noastră cu următoarea artilerie:

120 baterii de câmp cu 6 tunuri, adică 12 baterii de diviziune;

15 baterii de obuziere a 4 ob., adică câte 3 baterii de corp de armată sau de grup de divizii;

6 baterii de munte a 6 tunuri; și

6 baterii călărețe a 4 tunuri.

De sigur că aceasta ar fi organizarea ce se cade a da artileriei noastre, și în acest chip ar trebui să se urmărească executarea programului așezat de lege.

4. Nici cu reorganizarea trupelor de Geniu, bugetele anuale nu au fost mai fericite. Camera deputaților s-a grăbit să desființeze regimentele de geniu, pentru a da un început de aplicare legii, și le-a înlocuit cu batalioane de pionieri și de comunicațiuni, cari nu pot avè nici-o ființă organică, fiind lipsite de tot ce trebuie unor unități organice pentru a putè trăi și a se instrui. Și pentru a ajunge la acest rezultat negativ bugetul trupelor de geniu a fost sporit. Nu contest intențiunea de a face bine, căci același dor și aceeași pornire de a fi folositori țării ne încălzește și ne mișcă pe toți, dar nu mă opresc a constată că în chestiunea reorganizării armatei noastre s-a avut în vedere mai mult forma aparentă, decât fondul solid.

Experiența dobândită din războiul ruso-japonez a făcut să se vadă folosul trupelor de geniu și să se caute înmulțirea lor. În marile armate se urmărește de atunci complectarea acestor trupe și înzestrarea lor cu tot ce industria și știința le poate pune la îndemână pentru ași îndeplini cu cinste sarcinile ce le revin în războiu.

Armata bulgară a ajuns și ea a avea 2 companii de pionieri pentru o diviziune, înzestrate cu material tehnic bun și îndestulător. Numai armata noastră nu are de cât 12 companii pentru 9 diviziuni, adică numai o companie și jumătate pentru o diviziune. Ne lipsește dar cel puțin 6 companii de pionieri pentru a restabili echilibrul pierdut.

Restul organizării trupelor de geniu este tot atât de defectuos.

Comaniile de telegrafie nu sunt nici intrunite în batalion, nici nu au o organizare individuală. Și, ceeace s-a stricat prin lege și nu s-a putut îndrepta prin budget, s-a cârpit pe cale administrativă, lipindu-se câte-o companie la fiecare batalion de pionieri; ceeace însemnează că prin dispozițiuni contrarii legii organice s-au constituit unități de comandament compuse din trupe de pionieri și din trupe de comunicațiuni.

Dar, dacă organizarea trupelor de geniu e defectuoasă și nu răspunde cantitativ la trebuințele armatei, înzestrarea lor cu material de specialități este aproape nulă. Spun aceasta cu riscul chiar de a comite o indiscrețiune profesională, căci conștiința mea și răspunderea grelei sarcini ce port mă silesc să o fac.

Din scurta analizare a legii organice și a legilor bugetare din cei din urmă doi ani s-a văzut că nu am ajuns încă a da armatei noastre puterea numerică și organică care i se cade. De aceea eu nu cred ca armata a intrat într-o nouă eră. Recunosc că bunăvoința a fost, că muncă s-a desfășurat, că puteri s-au sleit ca să se creeze o nouă eră; dar una e a voi și alta a pute. Era nouă va începe când armata va fi înzestrată cu legi bune și trainice, când cărmuitorii țării se vor pătrunde de trebuința neînlăturată a unei armate numeroase și solid organizată, când armata va

avè tot ce'i trebuie ca să o putem pregăti pentru războiu, însfârșit când familia și școala vor da armatei tineri pregătiți cu trupul și cu sufletul pentru a învăța cum să'și apere țara. Numai atunci era ncuă va începe. Și, pentru ca toate aceste să se împlinescă, trebuie ca cei chemați să se pătrundă de un singur adevăr:

O religione, care se întemeiază pe însuși învățătura lui Hristos, există și va exista, cât va fi omul pe pământ: iubirea aproapelui, legătura familiei, iubirea societății în care trăește, iubirea neamului. Din acest sentiment izvorăște și va izvorî devotamentul pentru ai săi, pentru societate și pentru neam, a cărui sancțiune este însuși dreptul de a'i apăra prin toate mijloacele materiale și morale. Mijlocul material e armata, care'și găsește origina în acest sentiment firesc și moral; ea va dăinui cât sentimentele omului vor rămâne aceleași, adică până când se va stinge cel din urmă om de pe pământ. Altfel, nu văd putere în stare să o desființeze, căci nu se poate găsi putere mai mare ca iubirea, din care purced toate sacrificiile ființelor viuitoare și care e însuși principiul păstrării și continuării rasei.

Numai când cei cari țin în mână soarta României se vor pătrunde de acest înalt și neschimbat adevăr, numai atunci țara noastră va avere o armată care să răspundă menirii ei, și cu ea va începe era nouă.

3. Insemnătatea comandamentului

Comanda și conducerea maselor se sprijine pe legea firească a împărțirii muncii.

Comanda și conducerea maselor armate se întemeiază astăzi, în întregime, pe inițiativa capilor din

toată scara comandamentului, pe neatârnairea de care ei trebuie să se bucure în limitele determinate de doctrina militară, și pe răspunderea care isvorăște chiar din această neatârnaire. Insemnătatea comandamentului e o urmare firească a schimbărilor aduse, în cursul veacului al 19-lea, vechilor metode de războiu și introducerii unui nou factor în știința conducerii războiului: autonomia marilor și micilor unități pe câmpul de operațiuni și pe câmpul de bătaie. Intâia manifestațiune a acestei autonomii o găsim în războiul franco-rus din 1812, când ea provoacă dezastrul armatei franceze, din cauza incapacității comandanților în subordine de a se folosi de ea. Cea din urmă manifestațiune a fost înregistrată în istoria militară la începutul acestui veac, cu prilejul războiului ruso-japonez (1904-1905), când prin ea armata japoneză, înzestrată cu un bun comandament, ajunge să dobândească victoria desăvârșită.

În altă parte, și cu alt prilej, am spus că victoria se câștigă mai mult prin organizarea comandamentului, făcută de mai înainte cu pricepere și judecată, de cât prin capacitatea generalului de căpetenie. Atunci am fost luat în nume de rău. Ca să arăt că dreptate am avut, repet și măntin afirmarea, fără nici o restricțiune.

Sporirea efectivelor și marile îmbunătățiri aduse armelor de luptă au impus împărțirea muncii, adică crearea organelor subalterne ale înaltului comandament. Ființa acestor organe a avut ca urmare firească și neînălaturata acordarea inițiativei; dar pentru a împedeca ca inițiativa organelor comandamentului în subordine să nu destrugă unitatea de acțiune și să compromită reușita războiului, i s-a dat ca corectiv doctrina. Astăzi dar comandantul de căpetenie nu va mai pute conduce operațiunile războiului decât cu cooperațiunea comandanților săi în subordine, care pentru a fi putincioasă, pe câmpul strategic ca și pe cel tactic, trebuie să se sprijine pe doctrina războiului și pe inițiativa subal-

ternilor. Afirmatiunea aceasta e cel mai mare învățământ ce s-a putut trage din războiul franco-prusian (1870) și s-a verificat în războiul ruso-japonez (1904).

„O trăsătură caracteristică a tuturor capilor francezi, trimiși în ajutorul lui Frossard (bătălia de la Spicheren. 6 August), este desăvârșita lor pasivitate, care așteaptă neconținut îmboldire din afară. Generalii francezi nu se mișcă de cât în puterea ordinelor ferme venite de sus; fiecare din ei se leagă, pentru executarea ordinelor, de *literă*, și se găsește cu totul zăpăcit când se ivește deodată o situațiune care nu e prevăzută în ordin. Ei ar fi lucrat în *spiritul* instrucțiunilor lor dacă s-ar fi dus când trebuia în ajutorul lui Frossard; de fapt, în loc de a-l susține când luptă, nu au luat parte decât la retragerea lui. Cu totul altfel de cum făceau Germanii, cari se aruncau în luptă cu hotărâre și cu încredere nestrămutată că vor fi ajutați de camarazi, în partea Francezilor fie care consideră situațiunea sa cu încrederea că nu poate să se bizue pe vecinul său, fiecare se credeă izolat și fără să voiască se uită înapoi. Incalea, când eră vorba să se țină sama de situațiunea generală a războiului, pentru a 'și regulă propria-i purtare, nimene dintre Francezi nu se gândea la aceasta. Fiecare ordin a fost executat după literă, iar nu după spiritul lui, și în toate împrejurările s-a arătat cea mai desăvârșită silă pentru acțiune.

„Temelia acestui sistem o găsim în nepriceperea drepturilor și îndatoririlor comandamentului. Se crede că gândurile și voințele comandanților în sub-ordine ai unei întregi armate se pot confundă cu gândul și voința comandantului de căpitanie, fără a se ține sama de depărtare, de timp, de accidentele putincioase și chiar de inițiativa neatârnată a adversarului, atâtea cauze cari cer neapărat rezoluțiuni spontanee din partea comandanților în sub-ordine. De acolo esa o centralizare absolută, de altfel cu totul teoretică, potrivitcă tre-

buințelor practicei, tăgăduind oricărui inferior dreptul de a se gândi și de a se mișca fără ordin; de acolo pleacă obiceiul inveterat al subordinațiunii oarbă și trândavă, rădicată ca lege domnitoare, care aduce cu ea neactivitatea și neacțiunea și apoi părăsirea ideii ofensive, căci sub-ordonatul inert în cea mai mare parte a carierii sale nu poate deveni un cap cu hotărîre. Dar atunci comandantii în subordine nu se mai gândesc să facă față numeroaselor nevoi zilnice ale vieții în războiu, așteptând să fie regulate de înaltul comandament; ei nu se mai păzesc, nu se mai luminează, numai îndrăsnesc să se servească de cavalerie și îndată orbia ajunge absolută, inacțiunii urmează surprinderea și aceștia înfrângerea. În deșert se va căuta de unde ar pute eși mișcarea într'un organism din care s-a scos viața. De la cartierul general, poate? *Da, acolo se împinge îndrăzneala până a lua asupra și sarcina de a gândi și de a hotărî pentru toată lumea.* Făcând așa, se socote că o nouă *Mare Armată* se va pute duce cum o ducea *Marele Napoleon*. Fără a vorbi de cîrîțele nesfîrșit crescînde ale războiului, pentru cari chiar aceste două *mării* nu au fost de ajuns, se perde din vedere că astăzi nu mai avem nici executanții marii epoci, nici geniul neasemănat al Impăratului. Prin ordine, cari nu arată nici acțiunea, nici nu însailează cel puțin operațiunea generală, se regulează mișcările corpurilor de armată, diviziunilor, trupelor de cavalerie, fără a li se fixa scopul și a li se lăsa libertatea, ca și cum, când vine ora hotărîrilor, când evenimentele se precipită unul după altul, nu am fi siliți, vrînd nevrînd, să slăbim frîul și să învoim pe fiecare să iee hotărîrile ce va crede că sunt mai nemerite în raport cu situațiunea de față, sub rezerva, bineînțeles, de a rămîne în limitele instrucțiunilor ce a primit dela autoritatea superioară, și al căror înțeles general stă în a lăsa fiecăruia libertatea trebuincioasă de a se mișca. Ca și

cum Napoleon chiar n-ar fi scris: „în regulă generală, „comandantul de căpetenie nu trebuie să arate decât „direcțiunea generală, să hotărască numai scopurile de „atins; cât pentru mijloacele necesare pentru a ajunge, „ele trebuiesc lăsate ca să le aleagă în libertate orga- „nele de execuțiune, fără care izbânda nu se poate „dobândi“.

„Un comandament superior, care apăsă sistematic pe gândirea și pe voința subordonaților, năzuind a mării singur trupele sale, ca pe figurele unui joc de șah, nu se putea mira de a avea împrejurul său, în orele grele ale războiului, niște simpli pionii în locul unor ajutoare destoinice. Credea totuși că, la urma urmei, victoriile se câștigă cu soldați, că însușirile din naștere ale rasei puteau, în zilele de acțiune, să înlocuiască direcțiunea subredă, că, în sfârșit, chiar acele însușiri puteau fi, la nevoie, înlocuite prin puterea hotărâtoare a focului, prin apărare și, deci, prin nemișcare.

„În fața acestei pasivități, urmărite și dobândite de toți, excesele chiar ale inițiativei germane trebuiau să ducă la izbândă: ziua de 6 August e începutul ei.

„Victoria trece totdeauna în partea acelor cari o merită prin puterea lor de voință și de inteligență“¹⁾.

Aceasta este icoana comandamentului francez în războiul din 1870. Priveliștea se schimbă când cercetăm acțiunea comandamentului german în același războiu și partea ce i se cuvine la dobândirea victoriei.

„... Comandantul de căpetenie este un monarh de 73 ani; el se abține obicnuit de a interveni în împrejurările grele, decât numai când trebuie să sprijine cu a sa autoritate hotărârile ce i sunt propuse; el nu comandă, în înțelesul militar al cuvântului, ci își continuă la războiu rolul de *rege sfătuit*. Sfatul său aci

¹⁾ Le Général F. Foch, commandant l'Ecole Supérieure de Guerre : *De la conduite de la Guerre* (Paris, 1909).

este capul de stat-major, director sufletesc al întreprinderii, dar lipsit de titlul, de funcțiunile și de mijloacele trebuincioase pentru a-și întemeia planurile și a le asigura împlinirea. În fruntea armatelor se găsesec trei personalități de întâia mărime: moștenitorul tronului, o rudă apropiată a regelui—cel mai militar dintre prinții familiei regești, și un soldat al războaielor Neatârării. Câteșitrei au dat, în 1866, probe de inițiativa cea mai fericită; ei sunt, în ochii armatei, părinții recunoscuți ai victoriilor câștigate.

„Din această întrunire rezultă, la marele cartier general, o direcțiune sistematică, depărtată, oarbă și de închipuire, căriia executanții scapă în fața inamicului, fără puțința de a o înlocui printr'alta. Pe teatrul de operațiuni, acțiunea lui Moltke se exercită adesa în gol, sau în fals, pentru a ajunge la neputință. Nu dintr'o combinațiune, limpede închipuită de el și credincios executată de trupe, iese isbânda—pe care câteodată însuși capul statului-major o compromite—ci trupele o dobândesc încă, unde și când el nu o proiectă. Conducerea superioară a acestui războiu nu poate fi comparată cu a lui Napoleon; arta e de sigur în scădere, modelele de imitat sunt rare.

„Cu toate aceste, isbândeile sunt nediscutate și rezultatele cele mai mari din câte a înregistrat istoria. Fiindcă, în lipsa unui geniu—singur în stare de a combina și execută o manevră, produs al artei—Germanii au avut asupra bătăliei o morală sănătoasă, o doctrină sigură. La temelia ideii războiului s-a pus bătălia. Ea se caută înainte de orice, i se cunoaște firea, argumentul capital, atacul hotărîtor. Pentru a lupta nu lipsește nimic: o organizare puternică, întregă și foarte îngrijită în amănuntele ei, care se traduce mai cu samă într'o zdrobitoare superioritate de efective și de artilerie; virtuți războinice, spirit de ofensivă, simțimântul trebuinței de a ataca, solidaritatea, hotărîrea; o desă-

vârșită instrucțiune a întregului corp ofițeresc, ținută la zi; floarea corpului cu îngrijire aleasă și pregătită, și apoi lăsată cu toată încrederea liberelor și propriilor sale inițiative.

„Și pentru aceasta, ideea tactică, de și aruncată cu stângăcie de direcțiunea superioară, a putut lua o formă în mânele executanților, *plini de tinerețe și de vigoare*. Pe terenul de întâlnire, ei au învins, de sigur, un inamic adesa neașteptat, dar care nu știà nici chiar să mai atace; care, departe de a căuta judecata prin arme, credeà că poate să caute desnodământul luptei prin mijloace dilatorii, sau chiar criminale.

„Aceste toate, pentru că Germanii au organizat larg de tot războiul național eșit din revoluțiunea franceză. La Waterloo, armata lor, cu serviciul personal și obligator, a adus isbânda armatei engleze cu serviciul mercenar, bătută ea însăși de armata franceză cu recrutare restrânsă. Apoi, când Napoleon a putut să fixeze direcțiunea și strategia acestui războiu național, Clausewitz și Moltke au venit să aducă la cunoștința statului-major bazele războiului.

„In mânele acestui corp, conducerea masselor s-a realizat atunci fără greutate. Astfel geniul prusian, fără a creà ceva, dar dând ideelor franceze dezvoltarea cea mai metodică și cea mai vastă, *uzinând* războiul maselor, a ajuns la isbânzile ne mai pomenite dela Metz, dela Sedan, dela Paris. In zilele noastre, evoluțiunea se continuă în Germania: aceeași idee, cu îngrijire întreținută, pentru pregătirea unei lupte colosale; o organizare neîncetat mărită, crearea de corpuri noi, o dezvoltare profesională și intelectuală larg asigurată; un comandament minuțios selecționat.

„In orice caz, dacà Moltke nu a făcut singur victoria pe câmpul de bătaie, a făcut-o armata, care e întreagă opera sa. *Cauzele succeselor germane din 1870 reprezintă bine în împreunurea lor o rezervă de puteri,*

acumulată încetul cu încetul de un guvern înțelept și prevăzător, pe care el l-a luminat și l-a călăuzit minunat de bine. Prin aceasta, adevărații învingători redevin regele și capul statului-major, arătând încă odată că în lipsa de o uriașă personalitate, cu o concepțiune genială, organizările și pregătirea din timp de pace fixează bine reușita în fulgerătoarele întâlniri ale marilor noastre armate; arătând în deosebi rolul considerabil al unui cap de stat-major în timp de pace: nu numai ca să întrețină materialicește armata, să-i asigure mobilizarea și concentrarea, dar ca să și-o prepare și să o instruiască pentru trebuințele războiului modern, să desvolte în particular într'un corp de stat-major, format de el în doctrina lui, unitatea de vederi, singura în stare de a garanta în execuțiune convergența tuturilor sforțurilor.

„Cât pentru monarh, crescut în aspra școală a războaelor neatârării, el nu vede victoria decât ca o răsplată a devotamentului tuturilor cauzei comune. De parte de a încarnă Statul în persoana sa, el s-a făcut întâiul lui servitor; adesa el și-a părăsit ideile proprii și a abdicat dela prerogativele cele mai prețioase ale puterii sale regale, trecându-le în mânele unor consilieri capabili. Ca preț al abnegațiunii sale, el a adus din războiul cu Franța coroana de împărat al Germaniei și va câștiga poate în istorie titlul de mare¹⁾“

Cauza dezastrelor neconținut suferite de armatele rusești în războiul din 1904 nu poate fi decât slaba pregătire a comandamentului pentru războiu. Neapărat că sunt și alte cauze inițiale cari au concurat la dobândirea acestui rezultat, dar mai toate s'ar fi putut compensa printr'un comandament destoinic, conștient de datorie și pregătit ca să o îndeplinească.

¹⁾ Le général F. Foch, Commandant l'Ecole Supérieure de Guerre: De la conduite de la guerre (Paris 1909).

Oricât de rezervată ar fi critica, nu se poate spune astăzi că, mai cu samă în marile bătălii hotărîtoare, atât comandantul de căpetenie cât și comandanții în subordine au dat dovezi netăgăduite de neștiință în conceperea planului de operațiuni și în conducerea bătăliei. Pentru a susține cu probe această mărturisire, voiu aminti împrejurările în cari s-a săvârșit bătălia de la San-de-pu și Ho-keu-tai.

Ideea atacului aripei stângi japoneze trebuie să se fi zămislit pe la jumătatea lui Ianuar 1905. Cu executarea lui a fost însărcinată armata a 2-a (corpurile VI, X și VIII) a generalului Grippenbergh, căria i s-a mai adăogat corpul I de armată siberian al generalului Stackelberg, unul din cei mai activi și mai energici comandanți ruși. Atacul începù la 25 Ianuar. Corpul I siberian trecù râul Hung-ho pe ghiață și atacă satul Ho-keu-tai, care formă cu satul San-de-pu cele mai puternice puncte de sprijin ale aripei stângi japoneze. Ho-keu-tai căzù tocmai sara, după o luptă înverșunată. A douazi, 26 Ianuar, corpul VIII de armată încercă să cucerească San-de-pu, ajutat de o brigadă din I-iul siberian, pe când corpul X de armată rămase în neacțiune în pozițiunea de la N.-E. de San-de-pu. Dar în această zi, de dimineață, Japonezii nu stau inactivi ci se îndreaptă pe la S. și S.-E. de San-de-pu asupra satului Ho-keu-tai, ceeace ținù în loc acțiunea corpul VIII, până când mișcarea Japonezilor, cari nu vârișe în acțiune decât rezervele de sectoare, se opri. Acțiunea Japonezilor avù ca rezultat că Rușii nu putură să pătrundă în San-de-pu decât seara (la ora 6), fără să aivă vreme de a cuceri și redusul apărării acestui sat. Rezultatul final al acțiunii zilei a fost că Rușii, după ce au dat foc satului, s-au retras, remânând ca a doazi (27 Ianuar) să reînceapă atacul.

Zilele de 27 și 28 Ianuar se trec în atacuri și contra-atacuri, la cari au luat parte și fracțiuni din

corpul X de armată și din corpul mixt de vânători cu scopul ca să ușureze corpurile I și VIII, cari luptau din greu la Ho-keu-tai și San-de-pu.

Atacurile date de Japonezi, cu trupe noi, satului Ho-keu-tai, asupra căruia ei îndreptase acțiunea principală, nu au nici-un rezultat până în sara de 28 Ianuar. Mareșalul Oyama se vede silit atunci să încerce un atac de noapte cu toate diviziunile cari intrase în acțiune. A doazi, 29 Ianuar, la ora 5.30 a. m., Rușii sunt siliți să părăsască Ho-ken-tai și să treacă îndărăt riul Hung, mișcare executată sub ordinele generalului Kuropatkin, comandantul de căpetenie, care se temeă, fără nici-un temei, ca nu cumvâ Japonezii să-i rupă frontul. La ora 9.30 a. m., întregul sat Ho-keu-tai e în mânele Japonezilor și cu aceasta bătălia dela San-de-pu și Ho-keu-tai se consideră ca terminată.

În ce scop s-a dat această bătălie, care a ținut cinci zile, la care au luat parte trei corpuri de armată ruse și care le a pricinuit o pagubă de 10.000 luptători? Afacerea e încă nelimpezită, dar eaca ce se știe:

Pe când armata a 2-a luptă, armatele 1-a și a 3-a stăteau în repaos în întăririle lor; iar corpurile de trupă își omorau timpul făcând exerciții de ordine strânsă. Deci, această bătălie nu a fost dată cu scopul ca să se pregătească ofensiva generală a armatei ruse, căci atunci masa principală a puterilor ei nu eră să rămână neactivă pe frontul întărit.

Când e vorba de o acțiune hotărîtoare, comandantul de căpetenie trebuie să vâre în acțiune toate trupele de cari dispune. Acest principiu nu îngăduie nici un compromis. Unde trebuie să isbim cu pumnul, nu e deajuns să atingem numai cu degetul. Toate puterile trebuie să și coordoneze acțiunea lor în vederea scopului urmărit; până chiar și cele mai mici detașamente trebuie să simtă nevoia de a intra în acțiune, de a dà obolul lor acțiunii generale. Prin urmare, dacă din 11 corpuri

de armată, numai 3 iau parte la acțiune, iar celelalte stau în cea mai liniștită inacțiune, ideea urmărită de generalul Kuropatkin n-a putut fi pregătirea unei ofensive generale prin acțiunea de la San-de-pu și Ho-keu-tai.

Ideea că a voit să ocupe un sector determinat și să și mai întindă frontul, deja destul de lung, e atât de slabă din punctul de vedere strategic, în cât cu greu s-ar pute atribui generalului Kuropatkin, deși generalul Grippenberg mărturisește la Petersburg, după ce a părăsit comandamentul armatei sale și teatrul de operațiuni, că intențiunea generalisimului a fost să pună numai stăpânire pe cele două sate, fără să împingă mai departe.

Dar, declarațiunea generalului Grippenberg duce la o a treia ipoteză, mult mai probabilă de cât cele dintâi două: Acesta a executat cu armata sa un atac ne ordonat, pe care mai pe urmă generalul de căpetenie l-a încuviințat, limitându'l numai la localitățile San-de-pu și Ho-keu-tai. Dacă această ipoteză se admite, judecata operațiunii se transformă în judecata comandamentului.

Eaca un comandant de armată care improvizează o bătălie particulară, care, fiind date și situațiunea generală și vederile marelui cartier general, nu putea duce la nici un rezultat folositor; el săvârșăște o mare greșală. Dar tot atât de mare e și greșala generalisimului, care încuviințează o asemenea întreprindere, și o îngreădește în localitățile San-de-pu și Ho-keu-tai ¹⁾.

Mi amintesc că aceeași greșală s-a făcut de comandamentul armatei române, în războiul din 1877-78, cu prilejul operațiunilor dimprejurul Plevnei. Comandamentul Diviziunii a 4-a a însgebat și el o luptă particulară, în ziua de 7 Octobree, care, deși nu putea

¹⁾ Major Loeffler. La guerre russo-japonaise, traduit de l'Allemand. Paris, 1907.

duce, chiar în caz de isbândă, la nici un rezultat practic, totuși după multă stăruință și insistență a fost înec-viunțată de generalul Gernat, dar limitată numai la atacul redutei Grivița N°. 2. Reduta a fost atacată, cu mult avânt și curaj, de doători în acea zi, de trupele diviziunii a 4-a, ne-a costat perderi mari, dar a rămas tot în stăpânirea Turcilor, fiindcă grosul armatei române a stat în acea zi în repaos absolut. Aceleași greșale dau aceleași rezultate, și sunt produsul aceluiași cauze: nedestoinicia comandamentului. E însă aci o mare deosebire. Pe când faptul din urmă se petrece în anul 1877, într-o armată tânără, cu un comandament tânăr, și nu târziu după ce greșale mult mai mari de cât aceasta se petrecuse în războiul din 1870, evenimentul de la San-de-pu se petrece în anul 1905, într-o armată bătrână, încercată și cu tradițiuni dobândite în atâtea războaie glorioase.

„Personalitatea unui comandant de armată (în subordine) poate, de sigur, să dea o direcțiune evenimentelor, cum a fost cazul lui Blucher în 1813 și 1815. Dar atunci trebuie ca armata să aibă o oarecare libertate de mișcări și o oarecare neatârtnare, și aceasta impulsione trebuie să o dea numai rezultatele reale dobândite prin luptă, iar nu rezultatele cari se scotează în chip problematic. Inițiativa capilor în subordine, cea mai bună și mai mănoasă calitate a soldatului, devine vătămătoare când vederea nu caută să străbată dincolo de orizontul său propriu și să îmbrățișeze situațiunea denerală. Planul, chiar cel mai bun și mai judițios în alte împrejurări, poate să ne facă să lovim pe întu-neric și să ne lovim pe noi înșine.

„Transportată în domeniul tactic, executarea (bătălia de la San-de-pu și Ho-keu-tai) a făcut să se vadă aceleași băjbâieli ca și în conducerea strategică. Din cele patru corpuri de armată, un singur începe atacul în ziua de 25 Ianuar, corpul Siberian la Ho-keu-tai.

A doazi, un nou corp intră în linie, al VIII-a, contra satului San-de-pu. Pe drum însă el e întâmpinat de un atac inamic, care 'i sfarmă energia. La răsărit de acest corp de armată, corpul al X stă în atitudine expectantă.

„Generalul Grippenbergh declară singur că Ho-keu-tai aveă o mare însemnătate pentru a asigura mișcarea înainte cătră San-de-pu. Dar flancul corpului al VIII eră acoperit prin marșul corpului siberian asupra satului Ho-keu-tai în ziua de 25; ar fi trebuit deci ca tot în această zi să se atace și San-de-pu înainte de a se fi dat timp Japonezilor ca să iee dispozițiuni de apărare...“¹⁾.

Armata are nevoie de un bun comandament

Acțiunea comandamentului superior și activitatea organelor subordonate trebuie să se lege și să se susțină una pe alta. Înaltul comandament fixează direcțiunea și scopul și dă impulsivnea. Comandamentele în subordine își împart lucrul și, sub impulsivnea de sus și în direcțiunea dată, concură la îndeplinirea scopului propus; ele sunt instrumentele de lucru ale comandamentului superior. Cu instrumente proaste cel mai desăvârșit artist nu va face nimic bun, pe câtă vreme cu instrumente bune chiar și un artist mediocre va pute face o lucrare de valoare. Ținta noastră însă trebuie să fie ca să avem instrumente bune puse în mânele unui bun artist; căci în mâni îndemânatică ele se tocesc numai, producând lucru util; pe câtăvreme, în mâini stângace, se știrbează, producând adesea numai lucru nefolositor și sterp.

¹⁾ Major Loeffler. La guerre russo-japonaise: bataille de San-de-pou, Ho-Keu-tai. Paris, 1907.

Un bun comandament, așezat pe toată scara comandamentului militar, asigură unitatea în judecată și unitatea în acțiune, din cari isvorăște dorința de a fi totdeauna în acțiune, întemeiată pe prudență în hotărîre, adică *inițiativa și curajul răspunderii*.

Reușita unei bătălii nu atârnă atâta de o tactică superioară și de un armament mai bun de cât al adversarului, cât de un comandament superior. În războiul din 1870, nu numai tactica prusiană, nici pușca prusiană—inferioară celei franceze—au atras victoria în partea Germanilor, ci mai cu seamă comandamentul armatei lor. În războiul din 1904, prea lungelile perioade de ședere pe loc a trupelor Japoneze ar fi constituit o primejdie mare pentru atac, căci ar fi dat unei apărări bine înțelese și bine rânduite timpul trebuincios ca să iee la rându'i ofensiva; dacă Japonezii s-au arătat întotdeauna superiori Rușilor, aceasta se datorește nu numai superiorității formațiunilor lor tactice, ci mai cu samă activității și energiei lor, cari 'i împingeau neconținut înaintea către scopul comun. Aceasta e cauza adevărată a isbândeii, care a întrebuintat numai ca mijloc formațiuni simple, mlădioase și apropiate terenului și împrejurărilor.

În aceasta constă astăzi însemnătatea comandamentului militar. Cultura lui profesională trebuie îndreptată în această direcțiune de activitate intelectuală și fizică, de judecată și inițiativă, întemeiată pe cunoștinți tactice sănătoase, încercate și practicate neconținut în timp de pace pe câmpurile de manevră.

Puterea unei armate atârnă astăzi de capacitatea comandamentului, adică de valoarea oamenilor puși în capul ei, căci ea e produsul calităților dobândite an cu an prin munca acestora, pricepută și conștiincioasă, în toate ramurile activității militare. În timp de pace însă e foarte greu a măsura această putere, căci de multe ori calitățile aparente înșală judecata și ascund

scăderile reale, pe cari puțini pot să le descopere; și de aceea fiindcă nu toate armatele au prilejul să-și măsoare puterile în războiu, e bine ca din încercările celor cari au avut acest prilej să se folosească și celelalte, pentru a trage învățăminte practice și de îndreptare. Sub acest titlu cred că e bine a analiza studiul generalului Bonnal asupra înaltului Comandament rus, pe care l-am găsit în cea din urmă a sa scriere apărută anul acesta ¹⁾.

Armata rusă are o așa aparență de putere, încât înfrângerile reiterate în Mandciuria au pricinuit peste tot o adâncă nedomirire. După războiu câteva publicațiuni datorite unor ofițeri ruși de un grad înalt au scos la lumină vițuriile organizării și funcționării unei armate reputată formidabilă, dar care nu era decât un colos cu picioare de lut. Printre lucrările cele mai recente asupra cauzelor de slăbăciune, constatate în armata rusă din Extremul Orient, se cade a cită articolele prințului Kotshubey, apărute în *La Défense Nationale*, revista ruscă care se publică în două limbi, și un studiu al generalului Martinof, din Statul-Major rus, publicat în *Le Spectateur Militaire*. Din aceste lucrări, inspirate de patriotismul cel mai curat, autorul reține deocamdată faptele cari privesc înaltul comandament rus.

După generalul Martinof, trei drumuri duc la posturile cele mai înalte ale armatei ruse. Intâiul e cel constituit de serviciul în garda imperială, unde cheltuețile sunt atât de mari, în cât numai ofițerii foarte bogați pot singuri să le poarte. Al doilea drum începe la Academia de Stat-Major Nicolae, unde se învață din toate câte puțin afară de arta de a conduce trupele și de unde să iesă pentru a intră în biourile roditoare în înaintări răpezi și în decorațiuni.

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité, 3-ème Série. R. Chapelot et C-ie. Paris 1909.

Al treilea drum constă, pentru ofițerul arivist, în a se sili ca să ajungă ofițer adjutant al unui prinț din familia domnitoare, sau al unui mare comandant. Rusia nu e de altfel singurul stat unde astfel de ofițeri au o înaintare răpede, dobândită numai prin favoare.

Printre acești din urmă, foștii elevi ai Academiei Nicolae sunt în majoritate. Această academie n-are nicio asemănare cu academia de războiu germană, nici cu școala superioară de războiu franceză. Academia Nicolae se asemănă mai mult cu fosta școală de stat-major franceză, unde se învață cursuri de tactică teoretică, de istorie, de geografie, de matematică, de topografie, de desen și chiar de fotografie, dar în care elevii nu erau de loc deprinși să lucreze în împrejurările atât de diferite născute din operațiunile unui războiu.

Urmează că ofițerii ruși de stat-major au o instrucțiune întinsă și variată, dar nu pot aduce decât slabe servicii generalilor lor, cari și ei, în mare parte, au fost crescuți la aceeași școală. Și dacă, cel puțin cei mai inteligenți dintre ei, cei mai bine înzestrați sub raportul caracterului ar fi putut, chiar cu puțina lor pregătire pentru războiu, să pătrundă până la înaltul comandament, tot ar fi fost în stare să aducă servicii bune armatei, dar ideile ce se fac în sferele diriguitoare ruse asupra talentului sunt de un caracter cu totul special. Ofițerul bine înzestrat, neatârnat, plin de inițiativă, hotărît să și apere ideele, trece drept un om *ușurel și neliniștit*; pe când carieristul măsurat, fără convingere, nepăsător pentru binele serviciului, desbrăcat de orice idee personală, de multe ori foarte mărginit, dar oportunist, trece drept un om cu *bun simț și iscusit*. Cei dintâi să înlătura cu orice preț pentru a se deschide drumul celor din urmă, cari au știut să și creeze *relațiuni folositoare*.

Dar, această priveliște nu se vede numai în Rusia: aceleași cauze produc aceleași efecte.

Slăbăciunea înaltului comandament rus trebuia să isbească ochii tuturilor, după întâiele operațiuni ale unui mare războiu.

S-a văzut destul de bine, în 1877, în marșul ofensiv al Rușilor între Dunăre și Balcani; dar căderea Plevnei, urmată de invaziunea rusă până la porțile Constantinoplei, a făcut să se uite marile greșeli ale comandamentului dela începutul războiului.

Fiindcă întăririle nu'i puteau veni de cât pe calea transsiberiană, foarte încet și cu mari greutate, bunul simț indică înaltului comandament rus trebuința de a se inspira de evenimentele din 1812, adică de a face golul în fața năvălitorului și de a'i refuza lupta până în ziua când i-ar fi putut-o da cu destui sorți de isbândă.

Generalul Kuropatkin, când a fost investit cu comandamentul de căpetenie, a schițat și el un plan în felul acesta; dar, neavând tăria de a'l urma cu stricteță, a făcut greșala, pe când trupele sale se retrăgeau spre Mukden, de s-a oprit pentru a da mai multe lupte și bătălii, cu și fără voia sa, cari au fost toate dezastroase, fiindcă au arătat soldatului rus neputința silințelor lui de a învinge.

O bătălie defensivă, ca cea de la Liao-Yang, voită și pregătită, nu se explică de cât în cazul când nădăjduim că vom dobândi superioritatea tuturilor condițiunilor în punctul ales ca hotărîtor și deci că vom câștiga victoria, mulțămită marilor economii de trupe, ce întăririle ne îngăduie să facem pe toată întinderea frontului. Ori, nici Kuropatkin, nici subordonații săi nu erau manevrieri; și numai manevra singură îngăduie de a contra-ataca cu folos un inamic care stăpânește ofensiva de la începutul războiului.

La Liao-Yang, ca și la Mukden, Kuropatkin a avut veleități ofensive, dar, în loc de a schița un plan simplu generalilor săi, lăsându-le grija de a'l desvolta

singuri, după marea lege a împărțirii muncii, acest general de căpetenie a pregătit, prin al său stat-major, proiecte de operațiuni, cari răspundeau la numeroase ipoteze asupra inamicului, dar din cari niciuna nu s-a împlinit.

Se mângăia topuri de hârtie, se făceau planuri voluminoase însoțite de desemnuri ilustrate și de scheme. Operațiunile pentru mai multe zile erau prevăzute, regulate și figurate graficește. De sigur că, dacă ar fi lipsit inamicul, aceste lucrări colosale ar fi putut face gloria autorilor lor; dar Japonezii nu se luau după capul altora, ei atacau unde și când Rușii se așteptau mai puțin.

Generalul Martinof arată, prin exemple, copilăria preocupățiunilor zilnice ale generalului Kuropatkin. S-a văzut dând ordine asupra ferberii alimentelor, întreținerii încălțăminteii, așternutului în corturi... Preocupat numai de amănunte și dând uitării esențialul, el își alegea personalul după chipul și asemănarea sa.

Calitățile lui de bun administrator nu au cumpanit neajunsul omului de războiu.

Oare ceilalți mari capi, cari se găseau sub ordinele sale, ar fi fost în stare să ducă mai bine decât el comandamentul de căpetenie? Ne îndoim, fiindcă știm cât e de precară în Rusia educațiunea militară superioară.

În rezumat, Rusia nu are un înalt comandament în înțelesul strict al cuvântului, și dacă voește să și-l formeze trebuie să chieame, pentru un timp oarecare, elemente străine, alese de preferință printre ofițerii francezi, cari numera printre ei atâția oameni de înaltă valoare, *mediocru sau chiar rău întrebuițați în țara lor*¹⁾.

Generalul Bonnal recunoaște, alături cu criticii ruși, boala de care suferă comandamentul armatei ru-

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité: Le haut commandement russe. Paris, 1909.

sești și propune, pentru a o tămădui, să se ceară ajutorul ofițerilor speciali francezi. Dar, de această boală a suferit mult și comandamentul francez, și se găsesc, chiar astăzi, critici foarte aspri, cari spun că, de și tratamentul pe care-l urmează ține de patru-zeci de ani, îndreptarea nu'i încă desăvârșită.

În fiecare an, după manevre, se critică foarte aspru înaltul comandament și se împinge asprimea criticii până a pretinde că armata franceză nu e comandată. Astfel, chiar generalul Bonnal, în darea sa de samă asupra manevrelor mari, executate anul trecut (1908) în regiunea Loarei mijlocii, nu se sfiște a scrie că „ordinul general din 13, pentru 14 Septembre, dat la armata Albastră, *desfide critica*, atât e de contrar regulilor admise pretutindeni în materie de înalt comandament“; și citând următoarea prescripțiune din acel ordin: „Numai prin recunoașteri ofensive se va pute luma situațiunea“ el face următoarea observațiune, mai mult decât aspră:

„Fiind douăzeci de ani de când învățământul Școlii superioare de Răsboiu se întemeiază pe critica istorică a răsboaelor moderne, s-ar fi putut crede că expresiunea „recunoaștere ofensivă“ nu se mai gaseste decât în arheologie“.

Dar anul trecut greșalele constatate la manevrele franceze au fost criticate cu asprime numai de criticii militari, pe câtă vreme anul acesta ele au fost inferate de însuși directorul marilor manevre, generalul Trémeau, la critica verbală ce a făcut după terminarea manevrelor, care a luat forma unui blam adus comandantului unuia din partide. Blamul public, adus unui înalt comandant, fiind cea mai aspră pedeapsă, denotă gravitatea greșalelor ce i s-a imputat, deci el ne face să vedem comandamentul francez în culori foarte întunecoase. Care poate fi cauza unei scăderi, la care, trebuie să mărturisesc, eu nu mă așteptam?

„In fiecare an, scrie generalul Langlois, după manevre, să iea la socoteală înaltul comandament (diviziuni, corpuri de armată, armata) și se merge până acolo în cât se pretinde că armata franceză nu e comandată. Aceasta e prea mult. In realitate avem în Franța un număr de generali cari au încrederea trupelor lor și cari o merită: unitățile, luate în parte, sunt bine instruite și răspund impulsunii ce li se dă. Incoherența ce se constată la manevre nu ține de neajunsul capilor, dar de lipsa unei unități de doctrină. De acolo procedări de tot felul, sfortări descusute, cari dau impresiunea unei mașine cu frecări aspre, cu mers neregulat.

„Aceasta ar fi foarte jignitor dacă nu ar fi cu putință să se îndrepte cât mai curând, dar se poate...

„Nici oamenii nu ne lipsesc, nici așezămintele. Ceeace ne lipsește este o personalitate permanentă, care să îndeplinească în Franța rolul avut de Moltke în Germania, *un instructor de armată*, dacă mă pot exprima astfel. Școala superioară de războiu a tras din studiul trecutului o doctrină fermă, care s-a transformat în decret asupra serviciului armatelor în campanie. Dar, nu'i de ajuns a decretă un regulament; o doctrină nu poate fi decât rezultatul obicinuințelor zilnice, și aceste obicinuințe numai comandamentul are puterea să le creeze. Acesta ar trebui să fie rolul generalisimului ¹⁾“.

Am spus mai sus că aceleași cauze nase aceleași efecte. Boala de care suferă în alte părți comandamentul bântuie încă și în armata noastră. Dar, fiindcă în studiul de față nu me preocupă cauzele boalei — pe cari le-am arătat destul de larg în scrierile precedente — ci mijloacele prin cari s-ar pute da sănătatea complectă organului de conducere al armatei, me opresc aci, scopul ce am urmărit fiind atins.

¹⁾ Général Langlois. Questions de défense nationale. (Berger-Levrault Paris 1906).

ȘCOALA COMANDAMENTULUI

ȘCOALA COMANDAMENTULUI

COMANDAMENTUL ESTE FUNCȚIUNEA CARACTERISTICĂ A OFIȚERULUI

1. Cum se dobândește știința comandamentului

Comandamentul este funcțiunea caracteristică a ofițerului. În afară de armată nu e niciăeri comandament; ofițerul singur comandă, comandamentul este meșteșugul lui, și acest meșteșug el trebuie să-l dobândească, nu prin rutină, ci prin știința adevărată, învățată și practică zi cu zi, de când intră și până iese din carieră.

Pentru a comanda, ofițerul trebuie să stăpânească știința de a comanda, adică să întrunească pe lângă instrucțiune profesională, o cultură generală foarte dezvoltată și o educațiune militară și cetățenească bine așezată. Unde și cum poate el dobândi toate aceste?

În războiu știința se transformă în artă; trebuie dar ca ofițerul să stăpânească știința militară și să o aibă introdusă în reflexele lui, pentru a deveni artist, când va fi chemat să coopereze cu trupele ce comandă la îndeplinirea planului unei operațiuni; însă, pentru a ajunge la acest sfârșit, trebuie ca toți cei chemați să coopereze, să judece situațiunea în același fel și să aprecieze din același punct de vedere planul operațiunii. Aceasta nu se poate dobândi decât prin practica în-

delungată a comandamentului, sprijinită pe o pregătire științifică, neconținut susținută și cu pricepere îndreptată.

Astăzi nu se dobândește cu greu instrucțiunea profesională. Școalele militare, de toate gradele, sunt pretutindeni cuviincios așezate, literatura militară e foarte înaintată, istoria militară a studiat și studiază trecutul cu scopul de a descurcă evenimentele militare, a le raporta la adevăratele lor cauze și a le face drept înțelese de toți. Ceeace e mai greu, e asimilarea acestei științe și transformarea ei în artă. Aceasta nu se poate dobândi decât prin practicarea comandamentului.

„Principiile comandamentului ne fiind nicăiri formulate, trebuie ca singur ofițerul să și le așeze pe socoteala sa și prin judecata sa. Și chiar dacă ar ființa, tot ar trebui studiate, așa că fiecare să le așeze, ca să zicem astfel, din nou prin intelectul său personal, căci ele sunt menite a lua forma regulilor practice și a hotărî chipurile și orientările acțiunii. Nu e deajuns ca aceste reguli să fie susținute de o autoritate exterioară, ci trebuie încă ca ele să devină ale noastre, ca ele să intre în spiritul nostru în stare de convingeri definitive și să se transforme în niște adevărate arcuri morale, gata a se destinde la cea dintâie nevoie, fără a cere nicio sforțare și fără a cauza nicio sdruncinare.

„Când principiile comandamentului nu ni sunt înfățișate decât ca niște reguli impuse, sau ca rutine, noi le aplicăm mecanicește fără a ne gândi cum, atât cât ni se par ușoare și cât acțiunea e fără mare însemnătate. Le băgăm în samă cum se bagă în samă atâtea prescripțiuni sau obiceiuri de valoare secundară, cari ne obligă, de pildă, a purta o uniformă de aceeași tăietură și de aceeași culoare, sau a răspunde la apel la aceeași oră. Dar, când e vorba de un act grav, când trebuie, de pildă, să punem în joc vieța oamenilor cari ni sunt încredințați, principiul acțiunii, care trebuie

să ne determine, nu mai are în ochii noștri o îndestulă siguranță, dacă înșine nu o am stabilit și verificat. În împrejurări critice nu suntem în stare să lucrăm îndată și cu stăruință, dacă nu găsim în capul, sau în inima noastră, un principiu de care ființa noastră morală să fie, așa zicând, personal sigură.

„Această convingere, rezultând din convingerea personală, este necesară chiar în împrejurările ordinare ale serviciului pentru a da acțiunii comandamentului persistența care o face priincioasă. Un om inteligent nu încearcă nimic până nu pricepe ceea ce vrea să facă.

„E dar neapărat ca pentru ofițer comandamentul să fie obiectul unui studiu personal¹⁾).

Scopul comandamentului în timp de pace este de a pregăti o trupă pentru războiu, adică a o instrui, a o disciplina și a îngriji ca să i se dea toate mijloacele materiale de acțiune pentru *a pute face ceea ce știe să facă și vrea să facă*. În timp de războiu, scopul comandamentului este de a duce aceeași trupă în luptă și de a o face să lupte. Acțiunea comandamentului în timp de pace e numai mijlocul: scopul, e acțiunea lui în timp de războiu. Deci nimeni nu va fi în stare de a exercita un comandament în războiu, dacă nu a făcut acte de comandament în timp de pace, adică dacă nu a pregătit trupe pentru războiu, pentruca pregătindu-le să învețe însuși a le conduce pe teatrul de operațiuni și pe câmpul de luptă.

A comandă în timp de pace însemnează a ordona, a instrui, a administra; prin aceste trei mijloace un comandament își manifestă cele trei atribuțiuni: *puterea, știința și voința*, prin cari își exercită acțiunea asupra unității ce comandă, și se pregătește a o guvernă, adică a o conduce și stăpâni în timp de războiu (bellidux =

¹⁾ André Gavet. L'art de commander. Berger-Levrault. Paris 1905.

comandant = guvernator = stăpânitor = otcârmuitor¹⁾. Proverbul românesc *culegi ce sameni*, se potrivește bine în cazul de față. O armată, care nu a fost bine comandată în timp de pace, nu poate fi bine condusă în războiu.

Pentru a garanta buna conducere a armatei în războiu trebuie a i se da un bun comandament în timp de pace. Credința mea este că în toate armatele se cunoaște această nevoie și că toți caută să o satisfacă; de aceea, când văd că intratate armate, mari și mici, se aduc imputări înaltului comandament, eu îmi zic că meseria de comandant trebuie să fie foarte spinoasă și greu de îndeplinit, că exercitarea ei trebuie să se isbească de multe pedici, că astăzi, ca și întrecut, cei investiți cu un comandament nu vor pute să și îndeplinească sarcina, chiar în timp de pace, dacă le lipsește dragostea de armată, devotamentul pentru binele țării, voința de a și face datoria cu orice preț, uitarea de sine și stoicismul de a nu cere altă răsplată, când vor crede că învingând toate greutățile ș'au făcut datoria, decât cea dată de o conștiință curată și împăcată.

„*Inteligență, caracter, devotament*, eacă cele trei calități primordiale ale comandantului, și, din aceste trei, pe cea din urmă trebuie s'o însușească în cel mai înalt grad. Inteligența e calea pe care trebuie s-o urmeze, deplin luminată; caracterul, sunt, în înțelesul moral,

¹⁾ În proclanarea sa către locuitorii Moldovei și Valahiei, din 29 Noevre 1770, Feldmarșalul Romianțov se intitulează: stăpânitorul armiei (după un exemplar tipărit).

În proclamarea din 20 Iunie 1783, același se intitulează: poruncitor armiei.

În manifestul împărătesei Rusiei Ecaterina către locuitorii Moldovei și Valahiei, din 17 Fevruar 1788, găsim: Otcârmuitorii acestor oști sunt ai noștri felmarșali Grafu Romianțov și Kneazu Potemkin (după original tipărit).

A se vedea: *Acte și documente referitoare la istoria renașterii României*, de D. A. Sturza și C. Colescu — Vartic, volumul I. Academia Română, 1900.

mușchii viguroși cari-l vor duce la popas; devotamentul este partea pasională care-l va împinge neconținut ca să ajungă la scop cu orice preț. Devotamentul este arcu comandanului¹⁾.

*Legătura dintre elementele constitutive ale armatei:
elementul luptător și elementul neluptător.*

Armata se compune din două elemente deosebite prin felul lor de a-și exercita acțiunea:

Elementul luptător, acela care, prin mijloacele de cari dispune, e însărcinat să nimicească puterea vrăjmașului; acela a cărui voință și acțiune se găsesc în luptă cu voința și acțiunea vrăjmașului;

Elementul neluptător, acela a cărui voință și acțiune nu se exercită direct asupra voinței și acțiunii vrăjmașului.

Războiul se face de elementul luptător cu concursul elementului neluptător. Instrumentul de luptă este numai elementul luptător, dar acest instrument nu poate fi întrebuințat fără ajutorul și sprijinul elementului al doilea, neluptător.

Comandamentul este caracteristica capilor elementului luptător. Cum însă elementul luptător nu poate să se miște, să stea și să lupte fără concursul celui neluptător, autoritatea comandamentului trebuie să se resfrângă direct și nemijlocit și asupra acestui din urmă. Un comandant poate să zică unității sale de luptători: mergi, mori, scapă onoarea drapelului tău. Unitatea sa va trebui să se supună; dar, pentru a pute merge, lupta și muri cu glorie, trebuie să aibă mijloace ca să străbată toate obstacolele pe cari Dumnezeu, mâna

¹⁾ André Gavet. *L'Art de Commander*. Berger-Levrault. Paris, 1905.

omului, sau mâna dușmanului, i le-a pus în cale; trebuie să aivă arme bune de luptă, cel puțin tot așa de bune ca și potrivnicul său. Ne având nimic din toate aceste, autoritatea comandamentului este desființată, căci puterea ei morală va fi anulată de factorii materiali, cari intră în alcătuirea ei.

Legătura între elementul luptător și cel neluptător trebuie dar să fie strânsă și nemijlocită. Autoritatea comandamentului trebuie să se întindă deopotrivă asupra ainândurora. Serviciile, chiamate să asigure armatei tot ce-i trebuie pentru luptă, trebuie să fie subordonate comandamentului și conduse de un personal militar în stare de a înțelege nevoile războiului și ale luptei și de a le satisface. În căderea comandamentului trebuie dar să intre toate serviciile administrative ale armatei.

Am ajuns, din deducțiune în deducțiune, să ating o mare chestiune, care interesează vieța și pro-pășirea armatei noastre.

Regele e capul suprem, e comandantul de căpetenie al armatei, și El, în puterea dreptului constituțional și a legilor organizării armatei și a comandamentului, deleagă comanda armatei comandanților corpurilor de armată, iar administrațiunea și conducerea intereselor armatei ministrului de Războiu.

Ministrul de războiu, ca organ administrativ al armatei, e subordonat autorității înaltului comandament al întregii armate. Ministrul de războiu, ca cap răspunzător al tuturor organelor și serviciilor administrative ale armatei, e chemat să le dea vieță și mișcarea necesară pentru a satisface toate nevoile armatei; și, când zic toate, nu înțeleg numai pe cele de azi, văzute sau simțite, ci mai cu samă pe acele cari se vor ivi în împrejurări grele, când armata va fi chemată să apere hotarele țării, sau să treacă peste ele, nevoi cari nu se pot lesne vedea dinainte, și cari totuși trebuie să satisfăcute deîndată ce se vor ivi.

Ministrul de Răsboiu, marele administrator al Armatei, trebuie să cunoască desăvârșit și să simțã toate nevoile de astăzi ale armatei, și să prevadă pe cele de mâni; el trebuie să cunoască în tot adâncul lui rostul armatei și să aivă conștiință de menirea ei. Neapărat că toți românii culți, și cari se zic patrioți, vor mărturisi lesne, mai cu samă în împrejurări de felul celor din primăvara anului 1907, că țara datorește totul armatei, că armata e făcută pentru răsboiu și că trebuie a i să dă totul pentru a o rădică la înălțimea datoriei ei; dar toate aceste se vor spune cu convingere în ziua de încercare, sau cel puțin a doazi; încetu cu încetu însă, pe măsură ce primejdia se va depărtã, convingerea se va micșurã și nevoiele reale ale armatei vor fi uitate pentru a se satisface altele de mai puțin folos pentru țară, dar mult mai oportune pentru a împacă interesele zilei și, poate chiar, ale oamenilor zilei. Și atunci, se poate întâmplã, că trecând an cu an și nevoiele armatei fiind sacrificate în interesul altora, să vinã ziua de apoi, când nici un sacrificiu nu va mai fi în stare să dregã ceea ce timpul perdut și nepăsarea, sau neștiința, au stricat.

Ministrul, care răspunde de administrațiunea armatei și e chemat să 'i dee puterea necesară pentru a se răsboi, trebuie să 'i cunoască desăvârșit nevoiele și să facã a i să satisfacă. Intro țară cu un regim parlamentar bine așezat, cu moravuri politice mult mai curate de cât ale țării noastre, unde pentru a ajunge ministru se cere probe de capacitate, se poate admite și oameni politici în capul Ministerului de Răsboiu. In Anglia, unde guvernele nu se schimbã așa de des ca la noi, unde controlul parlamentar nu e o ficțiune, unde interesele țării trec nu numai înaintea intereselor private dar chiar și înaintea intereselor partidului de la cârmã, se poate admite un ministru de răsboiu civil; acela ș-a făcut probele până să i să încredințeze porto-

foliul războiului, a studiat armata, îi cunoaște trebuințele și va stă destul timp în capul ei pentru a deveni un bun administrator al armatei. Și, cu toate acestea, chiar în Anglia s-a discutat și s-a criticat mult acest sistem, de și intrat de mult în obiceiurile țării. Nu vorbesc de Franța, a cărei armată, de uscat și de mare, a suferit mult din cauza miniștrilor civili, căci acolo sunt și alte cauze cari lucrează la dezorganizarea puterii țării.

România nu trebuie să caute a imita pe Anglia, fiindcă nu a atins încă educațiunea ei politică, nici nu are mijloacele ei. La noi pentru a ajunge ministru nu se cer aceleași probe de capacitate ca în țările occidentale, iar portofoliurile nu se împart după specialitatea sau aptitudinea candidatului, ci după interesele majore ale echilibrului partidului de la putere. În astfel de condițiuni nu văd cum ar pute administra și conduce interesele vitale ale Armatei un ministru civil, care nu o cunoaște și căruia nu i se va da timpul ca să o cunoască. Recunosc că am avut și miniștri de războiu civili, unu sau doi, cari au lucrat pentru binele armatei, dar nu trebuie să se uite cine au fost aceia. Un Ion Brătianu a ajuns în capul administrațiunii militare la sfârșitul carierei lui politice, după o muncă și o încercare de o jumătate de veac în serviciul țării. Acela a fost un om de mână întâia. Situațiunea lui în partid, prestigiul câștigat în întreaga țară, încrederea desăvârșită ce i-au acordat suveranul și parlamentul țării, cunoștința intereselor armatei, toate acestea l-au îngăduit să facă buna administrațiune. Dar tocmai excepțiunile confirmă puterea unei legi, și de aceea credința mea nestrămutată e că în capul administrațiunii războiului trebuie să stee un ministru militar, căci armata nu poate fi administrată și pregătită cu tot ce'i trebuie pentru războiu de cât de acei cari 'i cunosc rostul și 'și dau singuri sama de nevoiele ei. Numai un ministru militar

poate fi, în adevăr, cap răspunzător al administrațiunii armatei și i poate conduse toate serviciile așa cum *legea asupra administrațiunii armatei* hotărăște ¹⁾).

Numai un ministru militar poate garanta *legătura intimă între servicii și comandament*, pe care se întemeiază pregătirea armatei pentru războiu. Și această legătură trebuie să fie așa de strânsă și de tare încât nimic să nu o poată desface.

Pentru a ne încredința de această trebuință, se cade a căuta ce influență directă pot avea diferitele *servicii* în războiu și în luptă, și până la ce punct funcționarea lor din timp de pace le pregătește pentru serviciul războiului.

Organizarea serviciilor armatei: a) Serviciile luptătorilor și b) Serviciile neluptătorilor.

Funcționarea oricărui serviciu cere un personal de *direcțiune* și un personal de *execuțiune*, fiecare cu calități și aptitudini diferite ²⁾).

Sarcina direcțiunii este de a da serviciului impulsivitatea trebuincioasă pentru a satisface nevoile armatei, cele de astăzi și cele cari nu vor exista de cât după o trecere de timp când se va efectua executarea serviciului. Cu cât ne rădicăm pe scara serviciului cu atât directorul trebuie să împingă mai departe prevederile sale în timp și în spațiu. Trebuie dar ca personalul de direcțiune să fie apt de a urmări trebuințele armatei și mersul operațiunilor militare și să prevadă la timp tot ce trebuie armatei. Cunoștințele tehnice, profesionale, nu sunt de ajuns, oricât de întinse ar fi, dacă

¹⁾ Ministrul dirige prin organe distincte: Ministerul și Comandamentele (corpurile de armată, diviziile, brigadele și corpurile de trupă). Aceste organe cuprind servicii de comandament și servicii administrative speciale, cu atribuțiuni cari definesc rolul fiecăruia.

²⁾ La liaison des armes et des services, par le Lt.-colonel Klein. Revue militaire générale. Juin, 1909 (Berger-Levrault, Paris).

condițiunea de căpetenie lipsește: legătura direcțiunii serviciului cu comandamentul. Pentru a garanta această legătură trebuie, neînlăturat, ca personalul de direcțiune să se recruteze din personalul care exercită comandamentul. *De aci încheierea că înaltul director al tuturilor serviciilor administrative ale armatei — Ministrul de Răsboiu — trebuie căutat în rândurile înaltului comandament al armatei.*

Personalul de execuțiune trebuie, la rândul lui, să fie apt de a 'și îndeplini sarcina tehnică ce 'i revine. Fiecare serviciu întrebuințează procedări de executare, cari se depărtează cu atât mai mult de procedările întrebuințate în lucrul obicinuit, cu cât legătura lui cu operațiunile militare e mai mare. Personalul unui serviciu în contact cu trupele trebuie să meargă, să trăiască și să se supună neprevăzutului ca și acele trupe; în anumite împrejurări el trebuie să muncească și să facă efortări neobicinuite în viața de toate zilele; acest personal va trebui să fie organizat militarmente. Din potrivă, personalul unui serviciu depărtat de trupe, va trăi, va munci și va întrebuința *propedările obicinuite*; pentru el nu va exista altă legătură cu trupele de cât cea impusă de conștiința sa de a lucra bine și de a satisface mai bine nevoile trupelor; un asemenea personal e deajuns să fie militarizat pentru a satisface cerințele disciplinei.

Direcțiunea și execuțiunea se ating și se imbină. În organismul direcțiunii există oarecare lucru de execuțiune, pe care 'l face personalul în sub-ordine după cum și organismul execuțiunii are o parte de direcțiune îndeplinită de cadre; nu trebuie însă ca această pătrundere să rupă echilibrul dintre elementele cari constituiesc serviciu, așa ca unul să câștige o însemnătate mai mare în paguba celuilalt. De pildă, într'un stabiliment de artilerie trebuie să se dea procedărilor și mijloacelor de fabricațiune o mare atențiune; dacă însă dreapta măsură

se depășește, personalul de execuțiune va lua o importanță precumpănitoare și se va substitui încet-încet personalului de direcțiune; din momentul acela trebuințele tehnice vor lua înaintea tuturilor celorlalte, funcționarea serviciului va încetă de a fi în armonie cu trebuințele armatei și legătura va fi ruptă. Stabilimentul va da bune produse, dar, dacă fabricațiunea va merge prea încet din cauza necumpănirii timpului cu trebuințele, adică din cauza slăbăciunii direcțiunii, aceste produse vor ajunge prea târziu la armată și operațiunile militare vor suferi.

Armata fiind constituită din două elemente, ea are două categorii de servicii: serviciile luptătorilor și serviciile neluptătorilor.

a) *Serviciile luptătorilor.* Legea asupra administrațiunii armatei confundă serviciile luptătorilor cu serviciile administrative, le pune la un loc cu serviciul intendenței și sanitar, le amestecă și le încurecă astfel rostul, încât conducerea și executarea lor se face cu multă greutate, iar legătura lor cu comandamentul este cu desăvârșire rupta.

Eu înțeleg prin serviciile luptătorilor serviciile armelor luptătoare și serviciul acestor arme întrunite.

Fiecare armă, care ia parte la luptă, are mijloacele sale caracteriste de luptă; aceste mijloace îi determină natura serviciului, cu care ea poate fi firește însărcinată în interesul său și al celorlalte arme luptătoare.

Infanteria este caracterizată prin acțiunea individuală a omului, a cărui valoare singură precumpănește valoarea celei mai bune arme de luptă. Soldatul de infanterie chiar fără arma e încă în stare să lupte. Acestei arme îi revine, mai mult decât oricării alta, sarcina *recrutării oamenilor* pentru întreaga armată.

Instrumentul de luptă, caracteristic, al cavaleriei este calul. Caracterul acestei arme este unirea intimă a omului cu calul; ei îi revine dar sarcina *remontei generale* a armatei.

Artileria și trage valoarea mai mult din valoarea armelor de foc pe cari le întrebuințează, din calitatea și cantitatea munițiilor pe cari poate să le ducă pe câmpul de luptă. În sarcina ei trebuie să cadă procurarea *armelor și trăsurilor* necesare armatei.

Geniul e caracterizat prin întrebuințarea la olaltă a omului și a instrumentelor de tot felul create, sau modificate, pentru trebuința războiului. Geniului îi revine sarcina de a da armatei *uneltele și materialul* zis *tehnic*.

Constituirea în fiecare armă a unui serviciu special, numit să îndeplinească trebuințele întregii armate, este cea mai înțeleaptă aplicațiune a principiului economiei puterilor și a legăturii permanente dintre arme; fiecare lucrează pentru ea și pentru celelalte, toate se ajută pentru îndeplinirea unicului scop: pregătirea materială a armatei pentru războiu ¹⁾.

De asupra acestor servicii, constituite de fiecare armă în parte pentru folosul tuturilor armelor, este un serviciu îndeplinit de reprezentanții tuturilor armelor luptătoare, care e un serviciu al armelor întrunite și se numește *serviciul de stat-major* și e făcut pentru folosul armatei întregi.

Serviciul Recrutării. Omul fiind recrutat pentru luptă, trebuie, pentru a asigura legătura între comandament și serviciu, ca direcțiunea acestui serviciu să fie încredințată unor ofițeri cari au servit la trupă, cari i cunosc trebuințele, au avut destul contact cu ea și au fost investiți cu comandamentul care revine gradului lor.

¹⁾ La liaison des Services et des Armes, par le Lt.-colonel Klein.

Tot în interesul legăturii trebuie ca acest serviciu să fie centralizat, la fiecare comandament, în mânele unui ofițer luptător, oricare i-ar fi arma de origină.

Serviciul recrutării este un organ de pregătire, el intervine numai în constituirea armatei iar nu și în întrebuințarea ei¹⁾.

Serviciul remonteii. Acest serviciu e numit să procure cai armatei, să'i crească și să'i distribue corpurilor de trupă, serviciilor și ofițerilor de toate armele. Rolul direcțiunii este mult mai redus decât acela al execuțiunii. Interesul armatei cere ca acest serviciu să fie condus de cavalerie, sub forma unui serviciu permanent; iar interesul legăturii între armele călări cere ca pe lângă ofițerii de cavalerie să se adauge și ofițeri de artilerie.

Acest serviciu, ca și precedentul, privește numai pregătirea armatei.

Serviciul armamentului și materialului de transport. Ofițerii artileriei posedă cunoștințe tehnice suficiente pentru a asigura bunul mers al acestui serviciu în locul unui corp special de ingineri civili. Prin ei se poate asigura mai bine legătura între trebuințele trupelor și satisfacerea lor, cu condițiunea numai ca să și păstreze contactul cu trupa, pentru ca legătura de care am vorbit să nu se rupă, și serviciul să nu se transforme din militar în civil.

Misiunea ofițerilor însărcinați cu acest serviciu fiind o misiune de războiu, ei trebuie să și păstreze aptitudinile la comandament și contactul cu toate armele. O asemenea condițiune însă ar fi în paguba bunului mers al serviciului, căci l-ar lipsi de stabilitatea personalului, și nu ar pute să fie împlinită dacă serviciul ar fi organizat în stabilimentele militare în vederea dării economice, ca în industria civilă. Acest neajuns se poate înlătură dacă se face deosebire între personalul care

¹⁾ La liaison des Services et des Armes, par le Lt.-colonel Klein.

trebuie întrebuințat în vederea misiunii de războiu și între personalul creat, în special, pentru a asigura serviciul de pace. Fără de această deosebire, suntem expuși sau a cere unui luptător vremelnic adus în serviciu același lucru ca unui inginer, sau a'l obliga să se consacre numai acestui serviciu și să-și peardă *legătura*.

Pentru a garanta bunul mers al serviciilor artileriei și trebuințele armatei trebuie a'i da un personal mixt, militar și civil, pentru direcțiune ca și pentru execuțiune. Observând o rotațiune înțeleaptă între comandament și serviciul armeei, ofițerii de artilerie vor pute să-și păstreze calitățile de luptători și aptitudinile de războiu; legătura serviciului va fi asigurată pentru războiu și interesele economice ale țării păzite.

Judecând astfel lucrurile, găsesse că organizarea dată stabilimentelor artileriei noastre este și în interesul țării și al armatei. Arendarea Arsenalului și Pirotehnjei armatei, sau transformarea lor în stabilimente de industrie privată, ar fi fost o mare greșală, care ar fi isbit interesele cele mai vitale ale armatei, și implicit ale țării.

Serviciul Geniului. Neatârnat de sarcinele ce li se da în timp de pace, ofițerii întrebuințați în serviciul Armeei au o sarcină mult mai grea de îndeplinit în timp de războiu pe lângă diferitele comandamente ale armatei. Serviciile de Geniu de la comandamente, considerate la noi, în timp de pace, ca simple servicii teritoriale, fără altă menire decât aceea de a satisface trebuințele casarmamentului trupelor, au fost desființate, ca o povară greu de purtat (fără a fi înlocuite prin alte organe similare, mai puțin împovărătoare); și în locul lor s-a lăsat la comandamentele Corpurilor de Armată câte un ofițer însărcinat numai cu inspecțiunea uneltelor și materialului tehnic al Armatei (care încă nu există în armata noastră). De sigur că o asemenea greșală nu s-ar fi consumat, dacă s'ar fi știut că ser-

viciile de Geniu sunt servicii de comandament și dacă cei chemați ș-ar fi dat socoteala de rostul lor în războiu. Dar, cred că e mai bine a da cuvântul scriitorului al cărui important studiu mă călăuzește în această parte a lucrării mele¹).

„Statul-major particular al Geniului e mult mai numeros decât personalul ofițerilor din Corpurile de trupă. Aceasta e urmarea rolului armei în timp de războiu, și trebuie să o suportăm, de și face grea rotațiunea ofițerilor între serviciu și trupă. Rezultă că ofițerii de Geniu nu se pot pregăti în timp de pace pentru rolul ce le revine în timp de războiu, dacă serviciul lor special nu se organizează *ad hoc*. Dar nu; și nu e serviciu administrativ, unde eventualitatea războiului să aivă o înriurire mai slabă. Deschideți un anuar și căutați cât vreți numele comandantului Geniului al unui Corp de Armată.

„Serviciul a făcut din el un organ teritorial. Rezultatul?

„Acum câțiva ani, comandanții unor diviziuni ar fi voit ca și ofițerii de Geniu, cari li se destină în timp de războiu, să iee parte la lucrările de studiu ce se executau sub direcțiunea lor. Nu au putut. Legătura neexistând în timp de pace, s-a suprimat acest comandant al Geniului din timp de războiu, cu tot folosul lui nediscutat.

„Ofițerii de Geniu nu lucrează niciodată în războiu decât pentru celelalte arme; ei s-ar pute folosi de vecinătatea lor cu diferitele arme pentru a le studia trebuințele din timp de războiu. Dar toate încercările făcute în acest scop rămân literă moartă, pentru că serviciul curent cere altceva.

„Nu vom vorbi de serviciul cazarmamentului, unde nenorocitul genist caută soluțiunea acestei grea pro-

¹) La liaison des Services et des Armes, par le Lt.-Colonel Klein.

bleme: să rărească oamenii în camere, reducând în același timp numărul camerelor, sau să mărească capacitatea cazarmelor, fără nicio cheltuială.

„In serviciul fortificațiunii, îi trebuie, înainte de a se gândi la inamic, să fie pe rând: agent domেনial, inspector al muncii, avocat la conțențios și gerant al Cassei de retragere. Sunt ofițeri, plini de zel, cari nu pot să și studieze terenul, pe care mâni vor avè să l pună în stare de apărare, *fiindcă trebuie să reguleze hârtiele, cari nu pot să aștepte.*

„Mirați-vă acum, când legătura e așa de percută, dacă veți vedè cutare organ al apărării rău pregătit pentru a și îndeplini sarcina în răsboiu. Mirați-vă dacă veți vede la manevre trăsuri, destinate bătăliei, cu înfățișarea și mersul unui drier înhamat cu trei cai. Limita a fost, în adevăr, atinsă, și încă se vād trăsuri de ale Geniului, trupa de avant-gardă, înhamate ca trásurile coloanelor de subsistență.

„Fiecare din noi cunoaștem destui nenorociți camarazi, cari au fost militari cu corpu și sufletu, și cari, încet-încet, ș-au pierdut calitățile din cauza serviciului curent și a administrațiunii. Când va sosi ziua ei vor ști să moară ca mai bătrânii lor, dar fără niciun folos pentru cei dimprejur și pentru țara lor.

„Trebuie, pentru aceasta să se creeze arhitecți militari? Ar fi o soluțiune puțin economică și nu neapărată. Pentru a îngădui pe ofițerii de Geniu, de cari ne folosim în timp de pace, ca să se pregătească pentru răsboiu, va fi de ajuns să se reguleze efectivele după trebuință, să nu se măsoare trebuința unui ofițer după cheltuiala pe care o face, și să se admită, pentru funcționarea serviciului în timp de pace, principiile aplicabile în timp de răsboiu. Dacă trebuințe speciale, dacă considerațiuni de ordine administrativă impun o altă soluțiune, va trebui totuși să se asigure legătura, adică să se recruteze noul personal de direcțiune din

personalul luptator, iar nu din personalul de execuțiune. E greu aceasta? Nu...“

Ceeace e adevărat în armata francesă nu poate fi neadeverat în armata noastră. S-a făcut o mare greșală când s-a desființat cu atâta ușurință serviciile de Geniu de la comandamente, cari sunt tot atât de trebuincioase în timp de pace, pentru satisfacerea atâtor trebuințe ale armatei ce cad în sarcina lor, pe cât sunt și în timp de războiu pentru a asigura cooperatiunea armelor luptătoare pe câmpul de luptă și a trage de la teren tot sprijinul ce poate da luptătorilor. Ne existând în timp de pace, cu greu se vor pute constitui în timp de războiu; legătura dintre comandamente și aceste servicii fiind ruptă în timp de pace, cu greu se va mai pute dobândi în timp de războiu.

Serviciul Geniului, ca și *serviciul Artileriei*, trebuie să funcționeze în permanență și să fie constituit dintr'un personal de direcțiune, compus din ofițeri luptători din Geniu și dintr'un personal de execuțiune, compus din ofițeri neluptători, din ofițeri retrași din serviciul activ și din ingineri și arhitecți civili. Mai trebuie ca el să fie așezat pe bazele unui adevărat serviciu de comandament, făcut pentru trebuințele războiului, dându-i-se și atribuțiuni teritoriale, pentru satisfacerea trebuințelor timpului de pace.

Serviciul de Stat-Major. E constituit din ofițeri de toate armele cu aptitudini pentru acest serviciu, după cum serviciile armelor sunt constituite din ofițeri din arma respectivă cu aptitudini pentru serviciul acelei arme.

Organizarea serviciului trebuie făcută în vederea trebuințelor războiului, pentru ca personalul său să se poată deprinde din timp de pace cu ceea ce cade în sarcină în timp de războiu.

Ofițerii de stat-major sunt ajutătorii comandamentului: lor le revine sarcina de a păstra neatinsa legătura între comandament și între armele luptătoare și

de a lucra la întărirea legăturii între arme. Ofițerul de stat-major trebuie, dar, să cunoască îndatoririle serviciului său special, pentru satisfacerea trebuințelor din timp de pace, și să priceapă bine rostul armelor luptătoare, pentru a pregăti legătura lor cu comandamentul și cooperarea lor în luptă; pentru aceasta ofițerul de stat-major trebuie să păstreze contactul cu arma sa de proveniență și cu celelalte arme, fără a perde contactul cu serviciul de stat-major. O rotațiune bine cumpănită între aceste trebuie observată.

Ofițerul de stat-major, ca ajutor al comandamentului, se pregătește el singur pentru comandament; ca atari el trebuie să adune zi cu zi, din toate acțiunile și împrejurările, cunoștințe precise asupra artei de a comanda și să nu nesocotească nimic din toate îndatoririle atât de variate și complexe, cari constituiesc greaua sarcină a unui comandant militar. Numai astfel, el va putea fi folositor serviciului special căruia s-a destinat și va deveni un bun comandant de trupe.

Pentru aceste cuvinte, serviciul de Stat-Major trebuie constituit din ofițeri luptători, personalul de direcțiune, și dintr'un cadru ajutor, personalul de execuțiune, constituit el însuși din ofițeri luptători cu anumite aptitudini și din ofițeri și sub-ofițeri de administrațiune specializați.

b) *Serviciile Neluptătorilor. Serviciul Sănătății.* Acestui serviciu trebuie să i se dea un loc deosebit între serviciul luptătorilor și al neluptătorilor, fiindcă se execută în cea mai mare parte pe câmpul de bătaie în mijlocul luptătorilor și chiar sub focul lor, fiindcă are o înrîurire morală în bătălie asupra luptătorilor și fiindcă contribuie la conservarea efectivelor.

„Serviciul Sănătății e singurul, care în timp de pace, intră adânc în viața zilnică a trupelor; personalul său,

în mare parte, constituie corp comun cu cadrele lor și trăește la un loc cu ele. Făcându-se o rotațiune convenabilă, ușor de stabilit, putem fi siguri că medicul militar însărcinat cu direcțiunea serviciului va cunoaște în totul trebuințele comandamentului și ale omului. Legătura asigurată astfel în timp de pace e o garanție pentru timpul de războiu.

„Această organizare e prea prețioasă ca să o modificăm. Desigur că în timp de pace se poate suprima medicul militar, sub pretext că boalele sunt aceleași, fie omul civil sau militar. La aceasta nimic nu se opune; dar totul se opune când ne gândim la trebuințele timpului de războiu ¹⁾“.

Eu merg mai departe și zic că chiar pentru trebuințele serviciului de timp de pace personalul sanitar al Armatei trebuie să fie militar. Această trebuință se constată nu numai în timpul manevrelor și concentrațiilor pentru instrucțiune, dar chiar în vieța de toate zilele din garnizoană. Obligațiunile serviciului militar nu sunt aceleași ca ale serviciului civil; ele cer pe lângă instrucțiunea profesională, o educațiune și o instrucțiune specială, adaptate naturii serviciului.

Și de aceea, cu drept cuvânt s-a zis că medicul militar trebuie, ca și oficerul luptător, să păstreze contactul cu trupa. Dar, pentru ca acest contact să nu fie în paguba legăturii cu știința profesională, trebuie ca rotațiunea între serviciul propriu zis al trupei și serviciul în marele stabilimente sanitare (spitalele mari) ale Armatei să fie respectată cu stricteță.

Serviciul Intendenței Militare. Desigur că acest serviciu nu are o influență directă asupra luptei, că un om poate să lupte și fără încălțăminte în picioare și după un post de câteva zile; și cu toate aceste scopul serviciului este tocmai ca să ajute bunul mers al ope-

¹⁾ La liaison des Services et des Armes, par le 1-t colonel Klein.

rațiunilor războiului dând luptătorilor tot ce le trebuie — îmbrăcăminte, mâncare, bani de buzunar — pentru a pute rezista cât mai mult greutăților războiului și a pute desfășura munca cea mai grea pe câmpul de luptă. Influența serviciului asupra luptei de și e indirectă, este hotărâtoare; și de aceea el nu poate fi decât un serviciu militar, constituit din neluptători, al cărui personal de direcțiune trebuie să păstreze neapărat legătura cu trupa și cu comandamentul: cu trupa pentru a-i cunoaște toate nevoile; cu comandamentul pentru a-i cunoaște intențiunile, ca așa să fie în stare a satisface la timp nevoile trupelor.

Personalul acestui serviciu trebuie și el să fie constituit din un personal de direcțiune și un personal de execuțiune.

El neapărată trebuință ca personalul de direcțiune să fie recrutat dintre ofițerii luptători cari satisfac condițiunile de aptitudini cerute acestui serviciu, adică cari au cunoștințe speciale și întinse asupra administrațiunii și legislațiunii militare. Inșă, ca legătura să fie și mai strânsă se mai cere ca ei să cunoască în adevăr *trupa*, adică să fi servit la trupă. Aceasta ar trebui să fie o condițiune strictă pentru admiterea în corpul ofițerilor de intendență.

Personalul de execuțiune trebuie să constituiască un corp ajutator de funcționari militari, pregătit pentru îndeplinirea multiplelor servicii administrative cari cad în sarcina Intendenței Militare.

2. Pregătirea Comandamentului.

Pentru ca o armată să și poată face datoria în războiu trebuie să concure mulți *factori*; toți însă se strâng în mânele unui singur factor superior, care e comandamentul. Acesta trebuie să le cunoască rostul

pentru a asigura legătura lor intimă și a dobândi astfel prin ei un lucru maxim printr'o cheltuială minimă de puteri. Toți acești factori sunt forțe concurente, cari împreună lucrează pentru buna stare a armatei în timp de pace și pentru asigurarea victoriei în timp de războiu. „Forța unei armate este produsul virtuților și calităților câștigate, în timp de pace, cu prețul lucrărilor cari privesc toate ramurile activității militare. Această putere variază după cum eforturile făcute pentru a o dobândi au fost călăuzite de un comandament la înălțimea sarcinii sale sau mai jos decât ea. Cu alte cuvinte, puterea unei armate atârnă mai cu samă de valoarea oamenilor puși în capul ei ¹⁾”.

Buna stare a unei armate atârnă, întâi, de organizarea și apoi de instrucțiunea ei. Organizarea e completă când nu'i lipsește niciunul din organele, cari constituie ființa ei materială și'i dau mijloace materiale de viață și de acțiune. Instrucțiunea va fi asigurată când cadrul comandamentului ei va fi în stare să o pregătească pentru războiu și să o ducă pe câmpul de operațiuni și de luptă. Organizarea constituie corpul armatei; instrucțiunea, mintea ei: *in sano corpore, sana mens*. Fără o bună organizare nu putem avea o armată instruită, oricare ar fi valoarea comandamentului ei.

Admițând că armata are o bună organizare ²⁾, instrucțiunea ei va atârnă de valoarea comandamentului său, adică de valoarea *corpului ofițeresc*, care îndeplinește îndoita misiune de *instructor*, în timp de pace și de *conducător*, în timp de războiu.

Facultatea de a comanda se dobândește și se întreține prin însăși exercitarea comandamentului. Ca un

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité. (R. Chapelot et C-ie Paris, 1909).

²⁾ Presupunere teoretică pentru armata noastră, a cărei stare e aproape tot cea arătată în scrierile mele de mai înainte: *Pregătirea Armatei pentru războiu și Rostul cuvintelor: Disciplina, doctrina, inițiativa*.

ofițer să devină bun comandant trebuie să comandeze, și ca să și întrețină aptitudinile de comandament, trebuie să continue de a comanda. Fără a comanda, această facultate nu se poate dobândi. Lăsată în neacțiune, ea se slăbește și cu timpul se perde; căci și mintea și sufletul se pătrund de alte tendințe, sugerate de ocupațiunile zilnice; regulile practice cari se fixase în minte încep să se miște, să și slăbească puterea și să se peardă una câte una; ofițerul începe să se transforme, pe nevăzute, din comandant în sensul nouilor sale ocupațiuni, luând mișcările și apucăturile unui cap de masă sau de serviciu, unui arhitect sau unui inginer, unui învățător sau unui judecător; și odată luate, toată puterea sa de muncă, toate năzuințele sale se vor perde în dosare și'n registre, în planuri și'n devize, în cărți și'n legi.

Interesul comandamentului Armatei cere ca ofițerii luptători să și exercite comandamentul în fiecare grad, în toată plinătatea lui, fără nicio reducere, sau restricțiune. Cu cât un ofițer va comanda mai mult, cu atât știința comandamentului va pătrunde mai adânc în creierul lui, aptitudinile sale de comandament se vor dezvoltă și îmbunătăți; știința se va transformă pentru el în artă, și comandantul va deveni un adevărat artist pe câmpul de luptă. Unui comandant militar îi trebuie timp ca să dobândească știința comandamentului; odată dobândită, îi mai trebuie încă timp ca să o transforme în artă.

A fost o mare nenorocire pentru armata noastră ca până mai alaltăieri nimene nu dădea atențiunea cuvenită acestui adevăr. Legea actuală de înaintare, făcând din exercitarea comandamentului o condițiune absolută pentru înaintarea în grad și în comandament, a înscris începutul regenerării comandamentului nostru militar. Mărturisind aceasta din toată inima autorilor, sau autorului, legii, nu mă pot oprî de a arăta și satisfacerea mea personală, căci cu câțiva ani mai înainte eu în-

scrieam aceasta condițiune în proiectul de lege ce propuneam ¹⁾.

În armata noastră știința militară a făcut progrese simțite dela 1882, când au început să se înființeze marile școli militare. Ofițerii eșiți din Școala Specială de Artilerie și de Geniu și mai târziu absolvenții Școlii Superioare de Răsboiu au răspândit știința în armată și au lucrat la rădicarea culturii corpului ofițeresc. Dar, din cauza prea marii elasticități a legii de înaintare și a lipsei unui regulament de aplicare, știința aceasta a fost practică mai mult speculativ decât ca știința de comandament, căci, fie din cauza trebuințelor unor anumite servicii, fie poate din cauza intereselor personale, mare parte din ofițerii cei mai luminați au nesocotit legătura cu comandamentul, lăsând să treacă și anii și gradele fără să practice arta comandamentului după o rotațiune cuvenită și neînălăturată. Aceasta e singura explicație a scăderii comandamentului nostru, iar nu valoarea corpului ofițerilor, care e reală.

De acum nu mă îndoiesc ca comandamentul nostru va merge răpede înainte, cu mijloacele cari încep a i se da și cu obligațiunile ce i impune legea de înaintare.

Învățământul tacticei, pe calea aplicativă, a pătruns în rândurile ofițerilor noștri, dar nu deajuns ca să putem mărturisii că întregul comandament, începând dela cel de regiment, e constituit de taticiani.

„Tactica nu se învață numai în cărți și pe hartă, ci mai cu seamă pe teren cu trupa în mână. Pentru a se întrupa în ființa noastră ea cere o bună călăuză inițială și exerciții cât de dese. Simțul tactic, parte integrantă a artei comandamentului, unde caracterul și cunoașterea oamenilor joacă un mare rol, acest simț prețios se desvoltă, mai bine și mai răpede, la ofițerii

¹⁾ Pregătirea Armatei pentru Răsboiu. Partea I-a: Legea de înaintare în Armată (Pag. 260—273).

tineri cari au făcut războiul decât la camarazii lor mai puțin norocoși.

„Cei dintâi dovedesc, în general, că au *ochiu și hotărâre* la exerciții și manevre și aceste calități odată dobândite dăinuiesc până la sfârșitul carierii.

„Această constatare, făcută de mult la Școala Superioară de Războiu, arată cât e de folositor pentru un tânăr ofițer să iee parte la câteva expedițiuni înainte de a se da studiului artei militare“ ¹⁾.

Eacă o constatare mai mult, foarte folositoare pentru a așeză normale ideii ce urmăresc: *școala comandamentului*.

Ar fi bine ca tinerii ofițeri să învețe primele noțiuni ale artei războiului pe câmpul de luptă, iar cei bătrâni să și întărească știința comandamentului comandând tot pe câmpul de luptă. Dar, războaiele au ajuns foarte rari ca să putem așteptă asemeni prileje pentru a așeză în mintea tinerilor și bătrânilor ofițeri simțul tactic și știința conducerii trupelor; de aceea, ne vedem siliți să căutăm a dobândi știința comandamentului, produs al simțului tactic combinat cu simțul strategic, de timpuriu prin mijlocul studiilor teoretice și practice, și apoi să continuăm a o întreține prin lucru continuu până la sfârșitul carierii.

„Psihologia ne arată că la patruzeci de ani creierul omului nu mai primește excitațiuni noi și nu se mai poate desvoltă decât în direcțiunea lucrărilor anterioare (G-al Bonnal)“. Chiar dacă regula aceasta ar fi prea absolută, totuși o putem consideră ca aplicabilă majorității indivizilor, și deci, ajutându-ne și de ea, voi pute așeză cele ce urmează:

Intre 30 și 40 ani este etatea cea mai prielnică pentru un ofițer ca să și întindă cunoștințele referitoare

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité, I-ère série: le haut commandement. (Chapelot et C-ie Paris. 1906).

la știința militară și ca să-și întărească aptitudinile cerute comandamentului ce exercitează și comandamentelor superioare. A studia la această etate nu înseamnă numai a ceti și a căuta a-și asimila lucrările altora. Ofițerul, care voește a-și desvoltă personalitatea sa militară, va trebui încă să producă lucrări personale, cari, oricât de modeste ar fi, îl silesc să reflecteze, să studieze mai adânc chestiunile militare, să le analizeze și să tragă încheieri pe cari nu le-ar pute găsi într'o simplă citire sau meditare. El va mai trebui să caute a-și desvoltă și perfecționa simțul tactic printr'o continuă aplicare și verificare practică a tuturilor cunoștințelor tactice, dobândite prin cetire și meditare.

La 40 de ani personalitatea ofițerului este complet desvoltată. Instrucțiunea dobândită până atunci i este îndestulătoare pentru a corespunde sarcinilor impuse de comandamentul ce are, sau la care aspiră.

Acum el e pregătit pentru a produce lucrări personale folositoare armatei, și a face școală sănătoasă camarazilor săi mai tineri. De acum încolo, nu i mai rămâne decât să-și întrețină facultățile comandamentului prin practicarea lui cât se poate mai susținută¹⁾.

Un ofițer, care a trecut de 50 de ani, fără să-și fi întreținut aceste facultăți între 40 și 50 de ani, nu mai poate nădăjdui, oricâtă muncă și bună-voință ar pune, ca să câștige aptitudinile trebuincioase comandamentului. El va mai pute fi folositor serviciului Armei sale, sau serviciilor Armatei, dar va fi neapt de a mai exercita un comandament. Acest adevăr trebuie ținut în samă când e vorba de înaltul comandament, căci în timp de războiu comandanții de armată se caută printre comandanții de corp de armată și de diviziune, și, dacă selecțiunea acestora nu a fost riguros făcută,

1) Pregătirea Armatei pentru Războiu. Partea a II-a: Comandamentul militar și însușirile lui. Instrucțiunea și Educațiunea militară a Ofițerilor; mersul progresiv al instrucțiunii.

nu văd cum dintr'un mediocru comandant de corp de armată, sau de diviziune, se va pute vreodată improviza un bun comandant de armată, sau de grup de diviziuni.

Insemnătatea pregătirii tactice a ofițerilor se mai pune în vază dacă cercetăm până la ce grade superioare se poate simți direcțiunea tactică a luptei și până la ce grade subalterne se poate ea scobori.

„Nu e ușor a fixa limita superioară. Inaltul comandament încetează de a lua parte la *executarea tactică* când masele pe cari le pune în mișcare și distanța până la inamic sunt atât de mari, încât nicio întărire trimisă de trupele ținute în rezervă nu poate să își pronunțe acțiunea la timpul trebuincios. Comandamentul trebuie atunci să se mulțamească a crea pe terenul strategic, prin gruparea puterilor pentru bătălie, condițiuni inițiale priincioase în vederea hotărîrii ce caută.

„Această restricțiune privește mai mult atacul decât apărarea. In acest din urmă caz, orice comandament energic va restrânge de preferință întinderea frontului său pentru ca să poată lua, cu rezervele sale, mărite printraceasta, dispozițiuni convenite la o mare distanță înapoi; el va încerca astfel să se opună acțiunii inamicului și va căuta hotărîrea după planul ce și-a făcut în loc de a se lăsa, mistuindu'și toate puterile, la voia inamicului și a întâmplării. Bătălia de la Mukden este, în această privință o pildă care trebuie meditată.

„In atac, care trebuie să își manifesteze cel dintăiu intențiunile, care se găsește din ce în ce mai legat de execuțiunea proiectată prin sporirea neîncetată a maselor și greutatea lor crescândă, nu există pentru comandant nicio trebuință identică de a păstra rezerve. El nu mai poate, în adevăr, în desfășurarea acțiunii ce a pregătit, să conceapă și să execute un nou plan;

el nu poate de cât să reunească destule puteri în punctul unde caută *hotărîrea*, pentru a nimici cu ele contra-atacurile inamicului.

„Mareșalul Oyama a mântinut totuși forțe importante înapoi, atât la bătălia de la Liao-Yang cât și la următoarele. Aceasta erà de trebuință la bătălia de la Șa-ho, care pentru Japonezi a fost în realitate o bătălie defensivă. La începutul acțiunii nimene nu'și puteà încã dà socoteala de gruparea puterilor ruse, nici ști ce formă va luà bătălia, nici unde se va jucà actul hotărîtor. Din potrivă, comandamentul japonez ar fi trebuit să se îngrijească mai puțin ca să și păstreze rezerve pentru bătălia ofensivă de la Mukden, fiindcă nu aveà nicio îndoială asupra punctului hotărîtor, fixat de el însuși, unde erà să se dee bătălia, în care forțele ținute afară din luptă, la început, au putut fi trãmise la aripa stângă, prin mijlocul cării s-a căutat acțiunea hotărîtoare, și unde ele au fost în adevăr întrebuițate mai târziu.

„De altfel, în bătăliile ofensive *forțele superioare*, pe cari comandamentul le duce pe punctul ce ș-a ales, sunt drept vorbind *rezervele* sale. Locul unde ele intră în scenă și felul întrebuițării lor sunt dejà determinate, în trăsuri generale, după intențiunile ofensive ale capului; ele servesc să împedice contra-atacurile posibile ale inamicului în locul hotărîtor, sau, dacã acesta nu a organizat nimic pentru apărare, să mărească în adâncime acțiunea proprie a atacului. Toate trupele, cari merg asupra unui punct oarecare accesoriu, trebuie considerate pentru moment ca inutilizabile; acțiunea lor se găsește natural anihilată prin faptul chiar al succesului, care se simte mai pronunțat la punctul hotărîtor. Dacã e altfel, acțiunea atunci a fost dusă pe o cale greșită, grosul puterilor îndreptat asupra unui obiectiv secundar și inamicul ș-a impus voința și a câștigat *causa*.

„Pentru aceasta, la bătălia de la Königgrätz armata prințului de coroană se poate considera ca rezerva comandamentului prusian, dacă ne întemeiem pe opiniunea lui Clausewitz asupra modului de acțiune al rezervelor.

„Tot așa, comandamentul japonez, în planul ce stabilise în vederea bătăliei de la Mukden, trebuiă cum am zis, să considere forțele de la aripa stângă ca rezerva sa propriu zisă, rezervă menită să sfărâme în ghioaca sa orice intervenire a inamicului în momentul hotărîtor și să exploateze isbânda până la nimicirea lui. Păstrarea provizorie a unei rezerve particulare înapoia aripei eră atunci o dispozițiune de importanță secundară. De sigur că simplitatea și limpezala acestui proiect, dacă ideea ar fi fost bine prinsă, ar fi făcut să dispară lipsa de preciziune care s-a văzut la cea dintâie mișcare înainte a aripei drepte, împinsă prea departe, mișcare făcută de sigur cu scopul de a sili pe vrăjmaș să comită greșale, dar care de fapt le a provocat în partea opusă și a adus un rezultat dezastros.

„Dacă acum căutăm până la ce grad al ierarhiei trebuie să ne scoborîm pentru ca comandamentul să aivă încă un rol tactic și o influență pe câmpul de luptă, nu riscăm dacă vom fixa această limită între comandamentul batalionului și al companiei. Acțiunea căpitanului nu se mai poate, în general, exercita de cât înainte, în direcțiunea și conducerea luptei prin foc.

„Japonezii au avut aceasta în vedere când au desfășurat sistematic companii întregi pe linia de foc¹⁾. Cu chipul acesta lupta prin foc este hrănită de trupe dinapoi și comandantul de batalion e, de la început, obligat să îngrijască de întărirea liniei de luptă.

¹⁾ Regulamentul de manevre al Infanteriei japoneze hotărăște precis două principii tactice: 1) Compania e cea mai mare unitate care se poate conduce în luptă (desfășurată în trăgători); 2) Intreaga companie se poate desfășura în trăgători de la începutul acțiunii, dacă nevoia cere. Regulamentul german nu stabilește primul principiu, iar pe al doilea îl așează cu multă sfileală.

„Regulamentele noastre (germane) silesc din potrivă pe comandantul de companie, de și nu printr-o prescripțiune formală, să țină cât se poate mai multe fracțiuni înapoi, cu cari să hrănească focul liniei de luptă; noi îi dăm mai puțină libertate. Japonezii îl rânduesc de la început pe linia de foc. E greu de spus cine face mai bine, dar chestiunea nu are de cât o importanță relativă.

„Dacă voim să tragem o aplicațiune folositoare pentru procedările noastre tactice din învățămintele războiului ruso-japonez, e poate mai folositor ca să studiem mersul forțelor ținute înapoi și cari urmează de aproape linia de foc. Indată ce nu se mai poate întrebuița un adăpost, Japonezii, după cum s-a spus, desfășură susținerile în trăgători; această procedare a putut să accelereze fără voie absorbirea susținerilor de prima linie.

„Noi (germanii) găsim că e bine a lăsa aceste fracțiuni în ordine strânsă. Aceasta va fi desigur imposibil sub focul inamicului și împrăștierea trupelor, cari au ajuns să formeze o țintă pentru focurile inamicului, va fi o urmare firească, așa cum s-a constatat în cele din urmă războaie. Să se vadă, în această privință, diferitele pilde luate din bătălia de la Königgrätz, sau de la extrema stângă prusiană la bătălia de la Vionville, sau din lupta de la rapa Mance (bătălia de la Gravelotte): pretutindeni unitățile au fost dislocate, fără ca această ruptură a legăturilor tactice să fi fost făcută chiar în folosul liniei de foc.

„Nu rămâne deci de cât a încheiă, cu tărie, că orice trupă care cade în zona eficace a focului inamicului, oricare 'i ar fi de altfel formațiunea, încetează de a mai fi în rezervă. Deci, pentru *rezervele propriu zise* comandantul, care dispune de ele, are datoria să le ferească de foc; iar pentru susținerile liniei de foc¹⁾

¹⁾ Pe cari noi le numim *rezervele* unităților intrate în luptă (Regulamentul de manevră și luptă al Infanteriei. București, 1909.

această grijă revine comandantului trupei intrată în luptă.

„Rezervele (trupa de manevră) trebuie, înainte de toate, să se poată mișca liber pe flancurile (coastele) lor. Și de aceea trebuie să ne întrebăm privitor la pozițiunea lor și la mișcarea lor înainte în timpul bătăliei, până la ce distanță de linia de luptă trebuie să le ducem.

„Cât pentru susțineri, ele nu au, de obște, altceva de făcut de cât să se îndrepte înainte și să hrănească la timp linia de foc. Până la ce distanță de această linie le pot apropiă comandantii lor? Cercetarea amănunțită a terenului ce se străbate, căutarea adăposturilor și alegerea formațiunilor ce trebuie luate în timpul mișcării și în timpul opririlor, observațiunea mișurării intensității focului vrăjmaș, care îngăduie plecarea înainte, toate aceste cer tot atâta pricepere și muncă cerebrală ca și comandamentul pe linia de foc.

„Și, din acest punct de vedere, nu există procedări mecanice aplicabile în toate cazurile; și de aceea considerațiunile critice pot părè adesea sterpe celui care caută scheme și formule pentru a se călăuzi mai târziu în momentul acțiunii. Cu toate acestea, rezultatul acestor critice e pozitiv și desăvârșit determinat, fiindcă ele arată că, în cuptor, nu forma particulară împiedică metalul de a se topi, ci tăria, calitatea și natura lui.

„*Forma* omoară, *spiritul* singur dă viața, de aceea critica simte la fiecare pas că e de trebuință neapărată pentru instrucțiunea trupelor ca să se cultive acest spirit și să se așeze în capul lor ofițeri pătrunși de el (spiritul comandamentului, adică al conducerii trupelor pe câmpul de luptă, adică spiritul tactic) cari au fost hrăniți cu idei tactice sănătoase, capabili de a deprinde unitățile de sub comanda lor cu formațiunile cele mai simple și mai mlădioase. Nu voim să vorbim aci de spiritul care îmbrățășează toate formațiunile cu aceeași

nehotărîre superficială, dar de acest spirit simplu și cu bun simț, care caută a pătrunde până în fundul lucrurilor, a lua în stăpânire și a se servi apoi de ceea ce a găsit. Pentru acesta formațiunile nu constituiesc niciodată lucrul de căpetenie¹⁾“.

Incheierea la care am ajuns este că educațiunea tactică trebuie îngrijită și dezvoltată în toți ofițerii, de la comandantul de batalion până la cel de corp de armată.

Metoda întrebuințată

Instrucțiunea ofițerilor, cari dețin comandamentul armatei, formează o parte numai din educațiunea lor militară, obiectul ei fiind transmiterea științei militare și dezvoltarea judecății tactice; și această parte nu e cea mai însemnată, căci valoarea unui comandant atârână tot atât de mult de caracterul, sufletul și obiceiurile sale, cât de inteligența și știința sa.

Când ne ocupăm de instrucțiune trebuie să considerăm două lucruri: programul și metoda; unul determină materiile ce se învață, celălalt mijloacele.

Programul indică, până la un punct oarecare, metoda, prin ordinea în care dispune materiile de învățat; dar orice ofițer care instruește, sau se instruește, trebuie să ceară și să obțină ca un drept al său o largă parte de inițiativă în alegerea mijloacelor. Pe orice treaptă a scării, și din ce în ce mai mult cu cât ne radicăm, libertatea e sufletul învățământului.

Pentru a întrebuința cu folos această libertate, instructorul trebuie să și impună singur o metodă de învățământ, și de aceea trebuie să și dea bine sama de însemnătatea acestui cuvânt.

¹⁾ La Guerre Russo-Japonaise (Enseignements tactiques et stratégiques) par le Major Loeffler, de l'Etat-Major Royal Saxon, Paris 1907.

Metoda e drumul pe care spiritul omului ajunge să cunoască adevărul în știință. Dacă drumul urmat e rău ales, el nu poate ajunge să descopere adevărul. De aci importanța metoadei. Descartes zicea că „nu e de ajuns a ave spiritul sănătos, principalul e a'l aplică bine“.

În știința militară metoda e experimentală. Ea se descompune în trei momente. 1, Momentul observării; 2, momentul presupunerii (ipoteze); și 3, momentul verificării. Spiritul observă, adică culege fapte singulare pentru a le examina cu atențiune și a descoperi legea lor. Spiritul presupune, adică enunță legea așa cum crede că a descoperit-o din complexitatea faptelor observate. În urmă, spiritul verifică legea (ipoteza), adică deduce din ea oarecari urmări și vede dacă experiența le confirmă sau le contrazice. În primul caz ipoteza devine o adevărată lege; în al doilea, ea se modifică, sau se înlocuește.

Știința militară nu urmărește descoperirea adevărului absolut, necontestat, ci stabilirea unor reguli trase din încercări numeroase, neconținut supuse controlului, cari strânse la un loc constituie doctrina militară¹). Cei cari se instruesc urmăresc descoperirea adevărului relativ; fiecare din ei caută să descopere o regulă a științei, și toți la un loc muncesc și se trudesesc ca să așeze doctrina militară. Școala comandamentului poate fi, deci, privită și ca mijloc și ca scop: e mijloc, pentru a ave un corp de ofițeri instruit și capabil de a conduce armata în războiu; e scop, pentru a ajunge să așezăm o doctrină sănătoasă în armată, pe care să se întemeieze viitorul ei și pregătirea generațiilor viitoare de ofițeri. Și pentru a atinge acest îndoit țel nu e de ajuns a ave programe de învățământ, mai mult sau mai

¹) Rostul cuvintelor Disciplina, Doctrina, Inițiativa, de generalul Herjeu (Atelierele Socec, București, 1907).

puțin complete, eșite din oficina marelui stat-major și date ca mijloace absolute pentru alungarea întunericului din oștire și răspândirea luminei binefăcătoare, ci trebuie, mai cu samă, să avem metoade sănătoase de instrucțiune, cari să ne călăuzească munca pe drumul unde se găsește adevărul, să ne îngăduie a munci cu spor, și, să ne cruțe timpul, care, când e vorba de pregătirea armatei, e foarte prețios. *Carpe diem*, trebuie să fie deviza muncii în armată.

Călăuza instrucțiunii

Oricare ar fi gradul comandamentului ce deține un ofițer, instrucțiunea sa militară trebuie să urmărească două scopuri: să *învețe a se servi cu îndemnare de mijloacele de luptă de cari dispune și să capete îndrăsneala*¹⁾. Astfel, de pildă, comandantul de batalion trebuie mai întâi să cunoască mijloacele de luptă ale batalionului său și apoi să învețe a se servi de ele; aceasta însemnează a avea totdeauna batalionul gata pentru războiu. Cunoscând bine instrumentul sau de luptă și că pătând deprinderea de a-l conduce în toate împrejurările în luptă, el va *căpătă încredere în sine și în unitatea sa* și apoi *îndrăsneala*, condițiunii neînălțurate pe cari un comandant își sprijine *inițiativa sa pe câmpul de luptă*.

Aceasta se aplică oricărui comandant de pe întreaga scară a comandamentului militar. Prin urmare, oricare ar fi faza în care se găsește instrucțiunea sa, ofițerul trebuie să se preocupe în deosebi de ceea ce se raportează direct la mijloacele de luptă ale unității ce comandă, și, numai după ce s-a încredințat că stăpâ-

¹⁾ Regulamentul asupra Serviciului în Campanie în Armata Japoneză (14 Octobrie 1907).

nește tot ce privește comandamentul sau, va pute să împingă mai departe instrucțiunea sa pentru a căpăta însușirile cari revin comandamentului superior.

Instrucțiunea militară e teoretică și practică. Cea dintâie e temelia celei din urmă. Instrucțiunea teoretică dobândită în școalele militare se întreține și se sporește progresiv de ofițer în cursul carierii sale. Ea se întemeiază la rându'i pe instrucțiunea generală, care trebuie, pentru aceasta, întreținută și complectată prin citire și studiu necurmat.

Instrucțiunea practică se dobândește de ofițer în cursul carierii sale militare; ea începe de când e investit cu cel dintâiu comandament și se încheie în ziua când sună pentru el retragerea din serviciul armatei. Cariera și școala sunt cuvinte sinonime, căci niciunei meserii acest cuvânt nu se poate aplica în adevăratul lui înțeles ca meseriei armelor. În adevăr pentru ofițer cariera e un loc închis¹⁾, în care el aleargă o vieță întreagă ca totdeauna să fie gata a'și face datoria. Aceasta e o adevărată *carieră* de muncă, intelectuală și fizică, de devotament, de abnegațiune și de stoicism, în care ofițerul odată intrat nu mai iese decât când, părăsit de puterile trupești și sufletești, nu mai poate alerga.

Călăuza oficială a instrucțiunii militare a ofițerilor o găsim formulată astăzi prin *Ordinul general No. 10* al Marelui Stat-Major, publicat în Monitorul Oastei No. 13 din 28 Mart 1909, modificat cu *Ordinul general No. 33* din 20 Octobree 1909, cari conțin: programul instrucțiunii și directive asupra conducerii ei.

Programul împarte instrucțiunea militară în două:

1) *Instrucțiunea fără trupă, sau teoretică*: Regule și Ordine Permanente. Convorbiri Militare. Jocul

¹⁾ Cariera (carrus = car), loc închis pentru alergările de cai sau de care.

de Răsboiu. Teme pe hartă. Teme pe teren. Manevre de cadre.

2) *Instrucțiunea cu trupă, sau practică*: Aceasta e instrucțiunea ce capătă ofițerii de orice grad în arta comandamentului instruindu'și trupa, adică pregătindu'și pentru răsboiu unitatea ce ei comandă.

Ciclul acestei instrucțiuni este de un an, astfel întrebuințat:

Luna Octobree: Pregătirea instructorilor.

Lunile Noembre, Decembre, Ianuar și Februar: Instrucțiunea individuală a Soldatului (de Infanterie, Artilerie, Cavalerie, și Geniu); instrucțiunea contingentelor vechi.

Lunile Mart, April și Mai. Instrucțiunea plotonului și a companiei (Infanteria); instrucțiunea plotonului și a escadronului (Cavaleria); instrucțiunea secției și a bateriei (Artileria); instrucțiunea congediaților și rezerviștilor (chiamăți timporal pentru aceasta); exerciții de garnizoană; exerciții de manevră în taberele regionale.

Lunile Iunie, Iuliu și August: Instrucțiunea batalionului, regimentului și brigadei (Infanteria); instrucțiunea regimentului și brigadei (Cavaleria); instrucțiunea divizionului (grupul de Artilerie); instrucțiunea congediaților și rezerviștilor; manevre de garnizoană; exerciții și manevre în taberele regionale.

Luna Septembrie: Instrucțiunea congediaților (chiamăți timporal pentru aceasta); exerciții și manevre pe teren necunoscut.

Trupele de Geniu — pionierii și trupele de comunicațiuni — își alcătuiesc programul de instrucțiune, ca trupe speciale și de infanterie, potrivit acestei împărțiri a timpului de lucru.

Ordinul precitat e foarte econom în povețe:

Programul de lucru al fiecărei unități e făcut de comandantul ei, care conduce instrucțiunea și e singur răspunzător de mersul și rezultatul ei.

Comandantul imediat superior iea cunoștință de acest program, fără a-l modifica decât în cazuri excepționale.

Comandanții superiori exercită numai controlul și nu intervin decât în caz de greșale, sau de abateri de la prescripțiunile regulamentelor.

Metoda de instrucțiune „*în mod practic*“ se va aplica nu numai la regulamentele de exerciții, ci la toate regulamentele și la toate categoriile de instrucțiune, chiar și la educațiunea militară, căci toată instrucțiunea militară trebuie să fie practică.

Datele concentrării trupelor în taberele regionale de instrucțiune se lasă la latitudinea comandanților de corp de armată, în limitele de timp din tabela anexată la ultimul ordin (No. 33).

Trupele pot fi concentrate în tabere fie pe brigade, sau corpuri de toate armele, fie pe diviziuni. Durata oricărei concentrări în taberele regionale, sau întralt loc, e de 20 de zile.

În taberele regionale se trimit și regimentele de călărași cu schimbul. De regulă, pentru orice exercițiu cu trupa sau ofițerii, care necesită cheltuele, se cere prealabil aprobarea Ministerului.

Executarea acestui program general de instrucțiune e pusă sub controlul „Regulamentului Inspecțiunilor Militare“ intrat în vigoare la 29 April 1909, care definește astfel scopul inspecțiunilor în armată: Să constate și să asigure *pregătirea de războiu a armatei; exacta, buna și cinstita administrațiune și întreținere a personalului și materialului; cunoștința deplină a comandanților cu inferiorii și cu trupele de sub ordinele lor.* Și pentru a-și atinge scopul ce urmărește, regulamentul da următoarele directive:

Inspecțiunile nu sunt o simplă formalitate. E în interesul armatei și a pregătirii de războiu ca ele să se facă cu exactitate, adică constatările să corespundă realității;

Inspecțiunile, cari nu constată adevărata stare de pregătire pentru războiu, sau cari nu îndrumază pe această cale, sunt mai mult periculoase decât folositoare. O inspecțiune făcută în mod superficial, sau contrară realității, atrage răspunderea celui ce a făcut-o;

Inspecțiunile trebuiesc făcute în mod obiectiv; orice critică va ave în vedere numai interesul comun;

Inspecțiunile trebuiesc făcute de cei răspunzători pentru cercul lor de acțiune și în limitele acestui cerc;

La inspecțiuni nu se examinează propriu zis nici ofițerii, nici gradele inferioare, ci se constată pe teren și pe hartă; dacă fiecare grad posedă hotărâre, energie, judecată, destoinicia practicei și dacă știe a da ordine.

Afară de inspecțiunile permanente, cari sunt regulate de Regulamentul asupra Serviciului Interior, regulamentul inspecțiunilor prescrie inspecțiuni periodice, cari se fac la sfârșitul fiecărei perioade de instrucțiune, și cari au de scop ca să constate instrucțiunea și educațiunea trupei și celelalte părți ale pregătirii de războiu.

Aceste inspecțiuni se fac de comandantul imediat superior unității ce se inspectează: comandantul de batalion inspectează instrucțiunea Companiei; cel de regiment instrucțiunea Batalionului; etc. La ele pot să asiste și ceilalți comandanți superiori.

Inspecțiunile aceste, și în special cele de la batalion și divizion în sus, se fac numai pe teren variat și constituiesc adevărate zile de instrucțiune.

Ofițerii sunt aprețiați la sfârșitul fiecărei perioade de instrucțiune, când ei pot să și arate munca, capacitatea și zelul ce au depus. În special, la inspecțiunile dela batalion în sus se aprețiază instrucțiunea și aptitudinea tactica pe teren a comandanților de batalion, de regiment, etc.; pe când la inspecțiunea recruților, companiilor, escadroanelor și bateriilor se controlează

mai mult instrucțiunea individuală și întrunită a trupei¹⁾.

Aceste sunt pe scurt programul de învățământ al Școlii Comandamentului militar și controlul lui, adică inspecțiunea învățământului.

Pentru a asigura bunul mers al acestei Școlii i s-a dat o sancțiune legală prin legea asupra înaintării în armată. Eacă în ce constă sancțiunea.

Nimene nu poate fi înaintat maior dacă nu a comandat cel puțin doi ani compania, escadronul sau bateria (art. 8) și nu a trecut examenul de capacitate (art. 18), prin care să probeze că posedă știința de a comanda unitatea ce revine gradului la care aspiră precum și detașamentele mixte constituite cu această unitate.

Nimene nu poate fi înaintat locotenent-colonel dacă nu are cel puțin doi ani de serviciu efectiv la trupă în gradul de maior (art. 9).

Nimene nu poate fi înaintat colonel dacă nu a servit cel puțin trei ani la trupă ca ofițer superior (art. 10).

Nimene nu poate fi înaintat general de brigadă dacă nu a comandat cel puțin doi ani un regiment, și dacă nu posedă aptitudini și capacitate pentru conducerea celor trei arme combinate (art. 11).

Aceste condițiuni, ferm așezate de lege pentru înaintarea în grad, sunt completate printr'alte, cerute pentru înaintare în comandament, pe cari le hotărăște regulamentul legii.

Dar înainte de a arăta și pe aceste, sunt silit să mărturisesc că legiuitorii au săvârșit o mare greșală lăsând în sarcina regulamentului legii ca să hotărască condițiunile de înaintare în comandament, înaintare

¹⁾ Inaltul Decret No. 1513 din 29 April 1909, publicat în M. O. No. 19 (partea regulamentară No. 9).

mult mai însemnată decât cea în grad; căci pe când aceasta din urmă se poate considera ca o răsplată dată ofițerilor meritoși, cea dintâie nu poate fi făcută decât în interesul superior al armatei. Prin înaintare în grad se răsplătesc meritele și serviciile aduse oștirii de membrii săi, pe când prin înaintare în comandament se caută numai a se ocroti interesele oștirii asigurându-i un bun comandament. Inconsecvența legii e și mai mare când pentru gradul de maior stabilește precis condițiunea de capacitate (art. 18), care satisface și pe cele pentru înaintare în comandament (batalian sau divizion); iar pentru gradele de locotenent-colonel, colonel și general de diviziune, lasă să le stabilească regulamentul legii odată cu cele privitoare la comandamente. Și cu toate aceste, se pare că autorul legii a avut intențiunea să le stabilească chiar prin lege, deschizând un titlu special pentru aceasta (*Titlul IV. Despre însușirile cerute pentru funcții*), dar de toate se vor găsi supt acest titlu, numai însușirile cerute pentru funcții (comandamente) nu. Aceasta justifică și mai mult traiul efemer al legilor țării, și în special al legilor armatei.

Condițiunile de înaintare în grad și în comandament, precum și corespondența între grad și comandament, trebuiau mai întâi hotărâte prin lege și apoi dezvoltate amănunțit prin regulamentul ei, așa cum s-a făcut pentru gradul de maior; căci nu admit ca un regulament să creeze condițiuni neprevăzute prin lege, sau să modifice chiar spiritul legii, după cum face regulamentul actualei legi de înaintare. Așa cum e alcătuită, legea nu ocrotește îndeajuns nici interesele armatei, nici interesele ofițerilor, fiindcă le lasă la bunul plac al unui regulament, pe care un ministru poate oricând să'l nesocotească, să'l modifice și chiar să'l suspende.

Trec la condițiunile formulate de Regulamentul legii.

Un maior, sau locotenent-colonel, ca să poată fi

numit definitiv comandant al unui batalion, sau divizion, făcând corp în parte și să fie investit cu calitatea de comandant de corp, trebuie să fi comandat cel puțin un an un batalion, sau divizion, încadrat (art. 43).

Un locotenent-colonel ca să poată fi numit definitiv comandant al unui regiment trebuie să fi comandat, ca ofițer superior, cel puțin un an batalionul sau divizionul, să fi îndeplinit un an funcțiunea de ajutor al comandantului de corp (art. 44), și să fi luat parte, cu rezultat favorabil, la o călătorie de instrucțiune de Corp de Armată (art. 48).

Un colonel ca să fie numit definitiv comandant de brigadă trebuie să fi comandat cel puțin doi ani un regiment și să fi participat, în această calitate, la cel puțin un exercițiu mare¹⁾ (art. 45). I se mai cere încă să fi luat parte la o călătorie de instrucțiune, executată cu rezultat favorabil, sub conducerea capului statului-major general al armatei (art. 48).

Pe lângă aceste condițiuni, se mai cere unui colonel, pentru ca să poată fi înaintat la gradul de general, să probeze, printr'un raport special al comandantului Corpului de Armată, că a comandat mulțamitor, la concentrările de instrucțiune, sau la manevre, un detașament de trei arme (art. 33).

O bună dispozițiune pentru școala comandamentului este cea următoare: colonelii comandanți de brigadă, admiși pentru înaintare la gradul de general, pot fi atașați, în baza hotărârei Consiliului Superior al Armatei, pentru un stagiu de un an în altă armă decât cea de origină (art. 20).

Un general nu poate fi numit comandant de diviziune dacă nu a comandat cel puțin doi ani brigada și nu a comandat cel puțin într'un mare exercițiu cele

¹⁾ Ce se înțelege prin exercițiu mare? Cred că se înțelege: să fi comandat detașamentul mixt, fie în tabăra de instrucțiune, fie la manevrele de toamnă.

trei arme (art. 46). I se mai cere să fi luat parte la o călătorie de instrucțiune executată, cu rezultat favorabil, sub conducerea capului Statului-Major general al Armatei (art. 48).

Un general de brigadă nu poate fi propus la înaintare la gradul de general de diviziune dacă nu a avut în cel puțin două manevre un comandament independent (art. 36).

Un general nu poate fi numit comandant de corp de armată dacă nu a comandat cel puțin doi ani diviziunea și nu a avut într'o manevră mare comanda unui partid (art. 47).

Condițiunile de capacitate pentru gradul de general de diviziune și pentru comandamentul unui corp de armată sunt incompatibile și nu pot fi îndeplinite. Se probez.

După regulamentul legii, gradul de general de diviziune corespunde comandamentului de corp de armată (art. 3), prin urmare nimene nu poate fi numit definitiv comandant de corp de armată dacă nu are acest grad. Provizoriu poate fi numit și un general de brigadă dacă satisface condițiunile cuprinse în art. 47, căci dacă va fi numit fără să le satisfacă, adică fără să fi comandat doi ani diviziunea și fără să fi avut într'o manevră comanda unui partid, ca comandant de diviziune, acest general nu va pute fi niciodată întărit definitiv în comanda corpului de armată, de oarece nu va mai ave puțința de a satisface condițiunile regulamentului. Astfel, dar, trebuie să se tălmăcească și să se aplice art. 47 din regulamentul legii.

Să urmărim mai departe pe acest general de brigadă numit provizoriu comandant de corp de armată, și să presupunem că a fost apoi numit definitiv, fără a i se fi dat în același timp și gradul de general de diviziune, de și eu cred că numirea definitivă implică și înaintarea în grad; dar, cum corespondența între

grad și comandament nu a fost prevăzută și în lege, contrariul s'a putut face prin călcarea regulamentului. De oarece generalul de brigadă a fost numit definitiv comandant de corp de armată, urmează să i se dea și gradul corespunzător; dar, pentru aceasta el trebuie să satisfacă o nouă condițiune, adică să aivă în două manevre un comandament independent (art. 36). Cum însă la numirea sa în capul corpului de armată nu comandase decât o singură dată în manevre ca cap de partidă, va trebui acum să aștepte manevrele mari de armată pentru a avè prilejul să comande ca comandant de partidă un corp de armată. Când va găsi acest prilej? Probabil niciodată. Dacă unui divizionar nu'i vine rândul să comande o partidă ca comandant de diviziune decât din patru în patru ani, unui comandant de corp de armată nu-i va veni nici din zece în zece ani (dela 1895 nu au mai fost manevre de armată în România).

Așa dar, după regulamentul în vigoare al legii de înaintare, acest general comandant de corp de armată nu va mai putè fi înaintat la gradul de general de diviziune.

Nu tot așa s-ar fi întâmplat dacă același general ar fi fost propus la înaintare în grad înainte de a i să dà comandamentul corpului de armată, căci atunci ar fi trebuit să îndeplinească prealabil condițiunea de a fi comandat independent în două manevre, condițiune de și greu de îndeplinit — căci unui general îi va trebui să comande 5 până la 8 ani diviziunea pentru a avè în două manevre un comandament independent — dar posibilă.

Eu cred că interesul comandamentului, și deci al armatei, ar fi fost mai bine apărat dacă condițiunea de vechime în grad (art. 12 al legii) ar fi fost combinată cu condițiunea de capacitate din regulamentul legii (art. 47), adică:

Nimeni nu poate fi înaintat general de diviziune dacă nu a servit cel puțin 5 ani în gradul de general de brigadă, dacă nu a comandat cel puțin 2 ani diviziunea și nu a avut într'o manevră mare comanda unei partide. Astfel stabilită condițiunea de înaintare, art. 36 din regulament trebuie suprimat, căci încurcă aplicațiunea legii și provoacă călcarea regulamentului.

Eacă la ce rezultate se ajunge când o lege nu e bine studiată, și când printr'un regulament de punere în aplicare să cauta a se completă legea, sau chiar a i să modificeă spiritul.

Am ajuns să arăt că pentru a asigura instrucțiunea ofițerilor, cari constituiesc cadrul comandamentului militar, există un program destul de bine alcătuit, pus sub controlul regulamentului inspecțiunilor generale și supus constrângerii legii și regulamentului legii de înaintare în armată.

Avem toate aceste, dar nu avem tot ce ne trebuie. Ne lipsește partea cea mai însemnată, care singură poate asigura bunul mers al instrucțiunii, adică calăuza muncii. Ne lipsește metoda de învățământ.

Metoda aplicată în învățământul militar trebuie să urmărească un întreit scop: studiul adânc al tuturilor cunoștințelor militare; legătura și articulațiunea ce trebuie să existe între aceste cunoștințe pentru a putè fi întrebuințate cu folos în războiu; dezvoltarea meditațiunii și judecății în toate ale lor aplicațiuni. Scopul acesta odată atins, pregătirea armatei de războiu va fi asigurată printr'un comandament instruit și destoinic de a o conduce în luptă, și de a asigura pe câmpul de luptă o legătură desăvârșită între diferitele elemente cari o constituiesc.

Dar de la a cunoaște un scop și până la a'l atinge drumul e lung. Nu e de ajuns ca o teorie să fie cunoscută și

admisă într'o armată pentru ca să fie și drept aplicată, ci mai trebuie să pătrundă adânc în armată printr'o îndelungată practică în timp de pace; și apoi ca această practică să fie făcută cu pricepere și metoadă.

La începutul războiului din Mandciuria armata japoneză cunoștea bine principiile războiului modern, pe cari le și practicasă cu zece ani mai înainte în războiul Sino-Japonez; ea eră pătrunsă de necesitatea legăturii armelor și, cu toate aceste, de câteori nu a nesocotit-o la început. Eacă ce ne istorisește în această privință un martur ocular, generalul Lombard, capul misiunii franceze de pe lângă armata japoneză din Mandciuria :

De la prima bătălie la care a luat parte, la Liao-Yang, în zona armatei a 2-a (general Nodzu), i s-a părut că infanteria și artileria nu mergeau împreună. Artileria se instală la 4 sau 5 km., de pozițiunea rusască, își făcea adăposturi (la început tunurile japoneze nu aveau scut) și nu se mai mișcă de acolo. Atacul infanteriei eră astfel susținut de prea departe pentru ca ajutorul ce'i da artileria să'i fi fost de folos. Chiar după ce infanteria ajungea să pună mâna pe o pozițiune rusască, artileria nu venea niciodată să'i asigure stăpânirea.

La Șa-ho aceleași observațiuni. Tocmai la Mukden evoluțiunea se produce. La diviziunea a 8-a, comandată de Generalul Tatsumi, care trecea de cel mai bun tactician al armatei, artileria nu se sfiește în multe împrejurări ca să se apropie până la 1500 m. de adversar, pentru ca să se lege mai bine cu atacul infanteriei. Pe la sfârșitul războiului, se vede, pe frontul de apărare al armatei a 2-a, adăposturile bateriilor construite numai la 400 m. înapoia liniei ocupată de întăririle infanteriei. Tendința de a'și simți coatele crește din zi în zi la aceste două arme. Cum se explică, dar, frica ce manifestă artileria japoneză la începutul răs-

boiului de a se apropiã de infanterie? Instrucțiunea ei tehnicã erã bunã; artileriștii japonezi știau sã se serveascã foarte bine de materialul lor, care nu erã cu mult inferior celui rusesc (afarã numai de bãtaie), în sfârșit bravura și avântul lor erau neîntrecute. Singura explicațiune nu poate fi decãt aceasta:

Pentru ușurința serviciului și trebuințele instrucțiunii tehnice, ei ș-au grupat artileria în garnizoane favorabile, însă au izolat-o de celelalte arme. Din această cauzã, întâlnirile între arme au fost foarte rari în timpul de pace și artileria s-a învățat astfel sã se instruiascã pe socoteala ei; și ceeace a învățat în garnizoanã a continuat a practicã și în timp de rãzboiu, pânã când încercãrile pe câmpul de luptã au fãcut sã'și vadã greșala și sã o îndrepte. A mai contribuit poate la aceasta și voința de a cruțã un material prea scump (Japonia e sãracã) și un personal mai greu de înlocuit decãt infanteria.

E greu sã se vorbeascã de legãtura cavaleriei cu celelalte arme, fiindcã ea a avut în acest rãzboiu un rol foarte șters. Cu toate acestea nu trebuie sã se atribue rezultatul constatat unui sentiment greșit ce ar fi avut de rolul ei. La începutul rãzboiului, deși aveã cai fãrã valoare și cãlãreți novici, erã totuși pãtrunsã de spiritul ofensivei, dar fiind inferioarã și în numãr și în calitate cavaleriei ruse, nu a putut sã'și susținã izbirea. În asemeni condițiuni gãsindu-se, ea s-a transformat într'un fel de infanterie cãlare în contact nemijlocit și permanent cu infanteria. Acest contact a dat loc unei *legãturi prea strânse*, uitându-se cã a legã armele între ele nu însemneazã a le coase una de alta. Legãtura nu trebuie sã suprimã libera întrebuintare a mijloacelor de acțiune, cari dau fiecãrui arme caracteristica ei.

Numai infanteria a fost la locul ei: a fost perfectã. În rezumat, armata japonezã a avut o instrucțiune

desăvârșită, așezată pe teoriile cele mai recunoscute asupra războiului modern, însuflețită de o bravură fără samăn, de patriotismul cel mai înflăcărat, de un spirit de solidaritate neîntrecut. Și cu toate acestea, în această frumoasă armată înrîurirea obiceiurilor tehnice, dobândite în timp de pace, e așa încât a trebuit experiența războiului ca să se poată da legăturii artileriei cu celelalte arme caracterul unei solidarități permanente.

Din toate aceste trebuie să reținem că nu e de ajuns a admite în teorie oarecari principii pentru a crede că vor fi aplicate în războiu. În războiu ne conducem mai tot timpul aproape din instinct: momentul nu'i priincios lungelor reflecțiuni. Trebuie ca practica neconținută din timp de pace să pregătească și să rânduiască automaticește acțiunea judecății asupra voinței noastre¹).

Revue Militaire Générale. Le principe de la liaison des armes
Janvier 1907. (Paris, Berger-Levrault).

INSTRUCȚIUNEA TEORETICĂ **(fără ajutorul trupei)**

Instrucțiunea teoretică se întreține, se îndreaptă și se completează prin cetire, prin meditare, prin convorbire și prin aplicațiuni asupra cunoștințelor militare făcute pe hârtie, pe hartă și pe teren.

Mersul progresiv al acestei instrucțiuni, pentru ofițerii cari încep să învețe la Școala Comandamentului, este următorul:

Ordine permanente și regulamente militare; cetire, convorbiri militare și lucrări scrise; resolvire de teme tactice pe hârtie; exerciții tactice pe hartă (joc de războiu); studiul temelor tactice pe teren (călătorii de instrucțiune); manevre de cadre.

1. Ordine Permanente și Regulamente Militare.

Intâia grijă a unui ofițer, după ce a luat comanda unității sale, oricare 'i ar fi gradul, este ca să iee cunoștință de ordinele permanente privitoare la instrucțiunea și administrațiunea acelei unități. Prin ele va cunoaște trecutul; prezentul i'l asigură destoinicia sa în știința comandamentului; împreunând lucrul zilei de astăzi cu rezultatul muncii de ieri, adică întemeindu-și toată activitatea pe tradițiuni, va asigură continuitatea și sporul muncii și va îndrepta viitorul.

Ordinele permanente sunt de mai multe categorii. Întâi vin înaltele ordine regești, deciziunile ministeriale, ordinele generale și instrucțiunile speciale privitoare: la instrucțiune, la aplicarea regulamentelor militare, la administrațiune, la îngrijirea sănătății, etc.

După aceste, vin ordinele, instrucțiunile și sfaturile date de comandamentele superioare.

În urmă, vin ordinele de zi și instrucțiunile date de foștii comandanți ai unității.

Cele cari au un caracter permanent trebuie întrinite într'un dosar special și înregistrate întrun registru-repertoriu. Dosarul va conține ordinele, instrucțiunile, etc., primite de unitate; iar registrul-repertoriu va conține, în ordine cronologica, indicațiuni, cari să ușureze găsierea lor, atât asupra celor primite cât și asupra celor publicate în Monitorul Oastei.

Când un ordin e înlocuit prin altul, sau încetează de a mai fi aplicat, se scoate din dosar și se înlocuiește, dacă e cazul, cu cel nou, iar în registru-repertoriu se anulează și se face mențiunea cuvenită.

Printre ordinele permanente sunt unele, pe cari orice ofițer învestit cu un comandament trebuie neconținut să le cetească și totdeauna să le aivă în vedere: ordinele de inspecțiune date de comandanții superiori după fiecare inspecțiune (art. 36 al Regulamentului Inspecțiunilor Militare). Aceste ordine, cari trebuie să cuprindă și ce s-a găsit bun și ce s-a găsit rău și să arate măsurile de îndreptare, sunt niște adevărate călăuze pentru școala comandamentului, când sunt făcute cu pricepere și când inspecțiunea nu a fost un act de simplă formalitate. Ce călăuză mai bună poate să găsească comandantul companiei în conducerea instrucțiunii unității sale, decât observațiunile și sfaturile cuprinse în ordinul de inspecțiune dat de comandantul de batalion, sau de regiment?

Apoi, cunoștința instrucțiunilor și ordinelor date

de predecesori sunt folositoare și din alt punct de vedere: ele îngăduesc pe comandanții actuali să întrebuinteze timpul disponibil pentru a complectă și îmbunătăți ceea ce predecesorii lor au făcut, sau pentru a face ceea ce aceștia nu au avut timpul să facă. Astfel, dacă directivele pentru conducerea instrucțiunii recruiților au fost găsite bune, sau nu au cerut decât mici modificări, comandantul batalionului se va folosi de timp ca să dea instrucțiuni și directive complete pentru instrucțiunea companiei.

Urmând astfel și punând fiecare la contribuțiune rezultatul muncii și încercării predecesorilor săi, se va stabili pe toată scara comandamentului tradițiunii sănătoase, se va asigura propășirea instrucțiunii armatei și se va pune temelia doctrinei militare, care singură poate garantă pregătirea armatei pentru războiu.

Regulamentele tactice conțin prescripțiuni pentru instrucțiune și directive pentru luptă, pentru marșuri și pentru staționare. Ca instructori militari, ofițerii trebuie să cunoască regulamentele armeei lor; ca conducători de trupe, ei trebuie să cunoască și regulamentele celorlalte arme, de oarece în războiu armele luptătoare merg, stau și luptă împreună. Această strânsă legătură dintre arme, care dăinuiește cât ține războiu, trebuie pregătită din timp de pace; și începutul pregătirii stă în cunoașterea regulamentelor tactice ale tuturilor armelor luptătoare.

Datoria militară impunând oricărui comandant de trupă—de la comandantul de companie în sus—răspunderea instrucțiunii regulamentare a subordonaților săi¹⁾, îi cere implicit să cunoască însuși litera și spi-

¹⁾ Règlement de Manœuvres pour l'Infanterie Allemande, de 1906, traduit de l'Allemand: Introduction.

ritul regulamentelor tactice. Dar, dacă cel care aplică un regulament trebuie să 'i cunoască textul, cunoștința adevăratului spirit al aceluia regulament este de trebuință hotărâtoare pentru conducerea instrucțiunii. Și, fiindcă din toate regulamentele tactice cel mai însemnat este cel privitor la manevrele și luptele Infanteriei, care e arma principală de luptă și tacticei căriia trebuie să se subordoneze tacticile celorlalte arme, se cade să ne oprim puțin la regulamentul ei.

Caracteristica noului regulament (1909) este următoarea: el înlătură orice schemă și nu dă de cât principii, cari la rândul lor nu trebuiesc luate ca scheme tactice; el dă atențiunea meritată exercițiilor de ordine, zise și exerciții în ordine strânsă, sau formațiuni și mișcări de manevre, dar face din instrucțiunea de luptă adevăratul scop al instrucțiunii infanteriei; el dă indicațiunile necesare pentru a instrui trupa în vederea războiului, iar nu principii invariabile pentru luptă, cari trebuie să rămână neconținut subordonate armelor de luptă, terenului și împrejurărilor în cari se găsesc trupele cari luptă. Aceasta trebuie să fie prima călăuză a ofițerului în conducerea instrucțiunii trupeii sale. A doua călăuză va fi următoarea: însemnătatea instrucțiunii individuale a soldatului și a ordinei strânse a companiei a fost învederată de încercările războaelor. Trupele cu o solidă instrucțiune în ordinea strânsă au dat bune rezultate pe câmpul de luptă, când au fost bine conduse; pe când cele cu o instrucțiune necomplete, sau neîngrijită, au suferit totdeauna înfrângerii—cum de pildă Buri în ultimul lor războiu cu Englezii — nu din cauza lipsei bravurei sau a simțului datoriei, nici din cauza lipsei îndemnării la tragere, sau a celorlalte calități cerute luptătorilor, ci numai din cauză că le a lipsit disciplina severă în luptă, care singură poate să facă din niște trupe răslețe un instrument sigur de luptă. Un asemenea instrument de luptă nu se poate căpăta decât

prin exerciții de ordine, executate cu precizie cât se poate de des și în toate împrejurările și actele serviciului. Aceasta e însemnătatea instrucțiunii în ordine strânsă; dar, oricât de mare ar fi, ea nu trebuie privită decât ca mijloc, iar nu ca scop. A cere mai mult de la această instrucțiune însemnează a face cea mai mare greșală.

Scopul final al regulamentelor tactice, de orice armă, fiind astăzi numai instrucțiunea de războiu, aceasta trebuie făcută chiar de la început în condițiuni cât mai apropiate de cele reale, și pe câmp accidentat și neconținut schimbat. Părăsind cu totul instrucțiunea de luptă pe câmpul de exercițiu, care cerea precizie în mișcări și impunea adesea uniformitate chiar în formațiunile de luptă, se desființează pentru totdeauna dualismul în instrucțiunea tactică a trupelor: exercițiile pe câmpul de instrucțiune cu regule tactice surrogate și instrucțiunea de luptă după adevăratele regule tactice¹⁾.

Acesta fiind spiritul tuturilor regulamentelor tactice astăzi în vigoare în armata noastră, ofițerii trebuie să'l cerceteze în adâncul lui pentru a'l desluși în mod de-săvârșit; altfel, ei nu vor pute să'și îndeplinească obligațiunea de a conduce și supraveghe instrucțiunea tactică a subordonaților lor.

Rămâne să cercetez cum se dobândește cunoștința regulamentelor.

Mai întâiu prin cetire. Fiecare ofițer le cetește și meditează asupra textului cetit. Dar aceasta nu e de ajuns. Prin cetire și meditare putem ajunge a ne da sama de rostul unei regule, sau unei prescripțiuni tactice, dar pentru a'i pătrunde firea trebuie a o aplica pe hartă sub toate formele și combinațiunile ei. De pildă, principiile luptei de întâlnire sunt simple, regulamentul

¹⁾ Baron de Freytag-Loringhoven, lt.-colonel: Regulamentul exercițiilor Infanteriei, comentat cu ajutorul istoriei războaielor. Tradus din limba germană de generalul M. Aslan (București, 1909).

le aşază în două pagine; dar pentru a le pătrunde şi a ni le asimilă câte exerciţii nu trebuie să facem, singuri pe hartă, în tăcerea şi liniştea cabinetului nostru de lucru.

Astfel se studiază regulamentele tactice. Dar aceasta nu e deajuns pentru ofiţerii de pe întâiele trepte ale comandamentului. Pentru a se unifica înţelesul lor, e nevoie ca ele să fie comentate ofiţerilor sub forma de *conferinţe asupra regulamentelor*, cari se vor ţine în corpuri, sub direcţiunea comandanţilor de corp, la începutul fiecărui an de instrucţiune, adică în cursul luni Octobree,—destinată de altfel formării instructorilor. Aceste conferinţe pot fi împinse şi în Noembrie, când nevoia va cere.

Pentru a trage tot folosul din ele, conferinţele asupra regulamentelor militare trebuie să fie nişte adevărate conferinţe tactice, în cari se despică chestiunile ce se studiază, se comentează şi apoi se întrupează pentru a le găsi adevăratul înţeles şi a le hotărî scopul; iar nu şedinţe de cetire, unde un ofiţer ceteşte camarazilor săi, cari se prefac că ascultă, capitolul destinat zilei, iar altul le spune ce a înţeles. Această veche metodă de instrucţiune trebuie îngropată odată cu vechile regulamente.

Pentru a călăuzi priceperea, comentarea şi aplicarea regulamentelor tactice, ofiţerii se pot folosi mai întâiu de cartea d-lui general Crăiniceanu «*Note asupra exerciţiilor de manevră şi de luptă ale Infanteriei*»¹⁾, al cării scop e arătat prin următoarele rânduri:

„Regulamentele moderne ale Infanteriei au dat loc, când s-au introdus în diferite armate, la mari greutăţi, atât din cauza obicinuinţei ofiţerilor cu vechile regulamente, de cari cele noue se deosebeau în mod radical, cât şi din cauză că ei nu cunoşteau la început principiile şi ideile cari serviseră de bază la alcătuirea noului

¹⁾ Institutul de Arte Grafice Carol Göbl. Bucureşti, 1909.

regulament și cari adesea nu se găseau expuse în text. De acolo, a rezultat pretutindeni necesitatea studiilor și explicărilor particulare, cari au înlesnit foarte mult înțelegerea și aplicarea regulamentului.

„În acest scop se publică și lucrarea de față în vederea noului regulament român, apărut sub titlul de „Instrucțiuni provizorii“, cu explicările și complectările ce propunem să i se aducă“.

Această cărticică trebuie să servească ca prima călăuză învățături și priceperii regulamentului infanteriei. Mai este una, pe care nu mă pot opri de a o recomanda cu stăruință ofițerilor de toate armele: e cartea deja citată, tradusă din limba germană de d. general M. Aslan, care comentează regulamentul infanteriei germane cu ajutorul istoriei războaielor.

Regulamentul manevrelor Infanteriei germane, se deosebește, ca și al nostru, de cele anterioare prin faptul că în instrucțiunile privitoare la luptă el se ocupă de cooperatiunea tuturilor armelor și așază principii tactice referitoare la această cooperatiune. Scopul scrierii colonelului Von Freytag-Loringhoven e ca să comenteze amănunțit numeroasele și valoroasele principii tactice ale noului regulament.

„Această lucrare, scrie autorul, nu are intențiunea de a da o colecțiune de exemple. Prin felul de a prezenta chestiunile, ea le leagă de o serie de cazuri tipice întâmplate în războaiele mai recente. Pentru a fi în concordanță cu natura războiului și cu spiritul regulamentului, s-a studiat mai cu samă operațiunile unităților mari, cari formează în războaiele de astăzi regula generală. Aceasta va fi de folos și pentru un ofițer tânăr, căci studiul lor îl va ajuta să pătrundă spiritul prescripțiunilor regulamentare... Autorul speră însă ca citațiunile din istoria războaielor vor servi ca stimulent ofițerului superior. În experiențele câștigate pe câmpul de manevre și pe câmpurile de instrucțiune se pot ușor

strecură greșale; ele trebuiesc dar totdeauna controlate cu experiențele istoriei războaelor. Nici aceste însă nu trebuiesc considerate ca rețete pentru cazuri definite. Exemplele expuse în această lucrare nu urmăresc alt scop decât ca să servească de învățământ pentru conducerea trupelor în general și ca să îndemne la studiul adânc al istoriei războaelor...“.

Adevărul este că scrierile mai sus citate sunt de mare folos pentru studiul regulamentelor tactice, căci ele aduc lumină în judecată, fac să se priceapă rostul fiecărei prescripțiuni, formațiuni, sau mișcări tactice și justifică instrucțiunile și directivele cuprinse în regulamente; cu un cuvânt, ele sunt pentru regulamente ceea ce comentariile legilor sunt pentru legi. Dar aceasta nu e de ajuns. Cu cât ne radicăm mai sus pe scara comandamentului cu atât trebuie să cercetăm și mai adânc rostul acestor regulamente și să 'l căutăm în studiul războaelor moderne și recente.

Astfel, din studiul celor din urmă războaie: anglo-bur și ruso-japonez, comandamentul și statul-major general al nostru s-au putut încredința că vechiele noastre regulamente de manevre nu mai erau în acord cu condițiunile luptei de astăzi, și că venise vremea să statornicim o nouă metodă de instrucțiune și nouă directive de luptă. Din învățămintele acestor două războaie trăsesese Germanii și Francezii modificările radicale aduse nouelor regulamente tactice ale Infanteriei; și de experiența lor ne am servit noi ca să alcătuim noul nostru regulament.

Studiul războaelor mai e necesar pentru ofițerii cari exercită un comandament mai înalt, ca să pătrundă partea sufletească a regulamentului și să o poată tâlmăci celor pe cari 'i instruesc.

O pildă. Regulamentul tactic prescrie formațiuni simple și priincioase pentru mișcările de apropiere, pe cari le face infanteria sub focul puștei și al tunului

în drumul ei spre pozițiunea vrajmașului. În scrierea colonelului Von Freytag-L. se vor găsi exemple cari să arate eficacitatea acestor formațiuni. Deci vom pute, sprijinindu-ne pe date istorice, să afirmăm fără a greși că întrebuițând anumite formațiuni tactice Japonezii au putut, în războiul din Mandciuria, să ajungă până la pozițiunea ocupată de Ruși și să o cucerească. Această constatare o facem din analisarea unor fapte certe de războiu. Dar, oare putem transforma, prin sinteza, această constatare în principiu tactic și zice că: victoria se poate dobândi prin întrebuițarea unor formațiuni schematice? De sigur că nu. Din studiul amănunțit al acestui războiu se constată, fără nicio îndoială că infanteria japoneză nu a răușit să se apropie de adversarul său și să câștige victoria numai cu talismanul unei formațiuni oarecare. În cursul unei bătălii lungi și grele ceace ne trebuie neapărat nu sunt niște *formațiuni particulare*, combinate cu măiestrie și executate cu precizie, ci capi destoinici, a căror pricepere limpede și voință hotărâtă însuflețesc și împing înainte trupele. Înaltul comandament trebuie să pregătească succesul prin gruparea puterilor; în sarcina comandanților în subordine de orice grad rămâne sarcina de a lucra la dobândirea victoriei prin acțiunea lor tactică pe câmpul și pe frontul de luptă.

Neapărat că și formațiunile sunt folositoare, căci fără ele o trupă se preface într-o turmă; ele însă trebuie mlădiate după teren și după acțiunea armelor de foc. Aceasta ne spune studiul campaniei din Mandciuria: victoria se câștigă prin cea mai bună întrebuițare a terenului, unită cu cel mai mare efect al focului pe linia de luptă; „eacă pentru ce, în general, nici o altă formațiune, afară de aceea a liniei trăgătorilor, nu trebuie reținută“¹⁾.

¹⁾ Major Loeffler. La guerre russo-japonaise, traduit de l'Allemand. (Berger-Levrault. Paris, 1907): Considerations.

Din studiul celor din urmă războaie se constată că în bătălie nu există cazuri generale ci numai particulare, și această constatare a făcut să se condamne schemele, formațiunile normale de luptă, *abacurile tactice*, și să se înlocuiască prin dreapta judecată tactică a conducătorilor de trupe.

Tot din studiul acestor războaie (1877 și 1904) s-a mai constatat că Rușii nu au căutat niciodată să dobândească, în ofensivă, prima condițiune neînălăturată, *superioritatea focului*, din care cauză au suferit atâtea sîngeroase înfrîngeri; pe cîtă vreme la Japonezi *focul* a fost singurul mijloc eficace ca să micșureze activitatea adversarului, pentru a pute merge înainte și a câștiga teren pas cu pas.

Prin aceste puține pilde credem că am făcut să reeasă că, pentru ofiterii investiți cu un comandament mai înalt, studiul războaelor recente și, în special, studiul tactic amănunțit al principalelor bătălii este neapărat trebuincios pentru priceperea regulamentelor tactice și comentarea lor.

2. Cetire, Convorbiri și Conferințe militare. Lucrări scrise.

„Un an și mai bine de războiu cu Japonezii ne a procurat o mare experiență și învățăminte destul de folositoare pentru a pute—fără a căuta încheieri definitive—să hotărîm, cu oarecare siguranță, cari au fost greșalele noastre permanente, scăderile noastre întâmplătoare, și să schițăm îndreptările, pe cari încercările le arată că sunt de trebuință neînălăturată...”

„Principiele artei războiului s-au găsit și de astădată confirmate în totul. Toate încercările de a se depărta de la ele, sau de a improviza altele, au fost pedepsite. Prin aceasta chiar războiul a pus în evi-

dență trebuința pregătirii științifice a capilor armatei de orice grad.

„Isbânda e rezultatul unui plan bine așezat. Condițiunea unei operațiuni nu e posibilă decât dacă toate elementele lucrează în vederea aceluiași scop. Pentru a dobândi această din urmă condițiune trebuie ca toți să judece situațiunea în același chip și să o aprefieze din punctul de vedere al planurilor de operațiune și de luptă proiectate. Numai o pregătire științifică serioasă, cu pricepere condusă, poate să procure acest fel de a vedea, comun tutulor.

„Pentru ca fiecare să și poată pricepe manevra, Napoleon sfătuiă să cetească și răscețească istoria celor 88 răsboaie ale lui Alexandru cel Mare, Anibal, Cezar, Gustav-Adolf, Turenne, prințul Eugeniu, Frederic cel Mare. Marele nostru Șuvarov ziceă și el: Știința isvoarăște din cetire. La început, regulamentele, cursurile tactice...; pe urmă istoria răsboaelor...

„Astăzi e mai lesne ca să ne instruiem. Istoria militară a studiat totul și a dat tutulor evenimentelor o formă apropiată și înțeleasă. Un singur lucru ne lipsește: dorința de a ne o asimilă“¹⁾.

Pregătirea științifică a capilor armatei este un ade-văr absolut, pe care nimeni nu l-a contestat de la Napoleon și Șuvarof până astăzi. Știința comandamentului se dobândește atât prin practicarea ei cât și prin cetirea scrierilor militare de valoare bine așezată. Dar, practicarea acestei științe nu mai e azi deajuns pentru a iniția pe ofițerii de diferite grade în arta răsboiului, căci răsboaiele devin din ce în ce mai rari; nu rămâne decât al doilea mijloc, de care putem dispune oricând pentru a confirmă în ei știința grea a comandamentului. Numai prin instrucțiune, adică prin cetire și meditare,

¹⁾ L'Expérience de la guerre Russo-Japonaise, par le colonel Neznamof (Paris, 1907).

se poate complectă și întări capacitatea capilor în arta conducerii trupelor pe câmpul de războiu și de luptă.

Acest mijloc e neapărat trebuincios, mai cu samă pentru ofițerii de pe treptele înalte ale comandamentului, căci doctrina militară nu se poate așeza fără ajutorul învățămintelor din trecut.

Un bun comandant de trupe trebuie să cunoască nu numai partea materială a războiului, pe care o învață în cărți de artă și de istorie militară, ci și partea lui nematerială, adică psihologia războiului. Această știință se va dobândi studiind omul în toate însușirile lui sufletești.

Adevăratul instrument de războiu e *omul*; armele ce i se dau nu sunt decât instrumente accesorii. Și cu toate acestea, omul, adică luptătorul, e cel mai puțin studiat, științificește, de ofițeri, adică de conducătorii săi; și, dacă nu'l cunosc îndeajuns, ei nu vor pute nici să se folosească în luptă de toate proprietățile acestui instrument însuflețit, nici să înlătore prin educațiune și dresare neajunsurile instrumentului. Deci, pentru mine rămâne bine hotărît ca știința tacticei nu se poate concepe fără cunoștința desăvârșită a omului, și ca atare ea trebuie privită ca rezultatul împarecherii a doa științe parțiale: știința omului și știința întrebuiințării armelor de luptă. Și dacă este așa, atunci modificările ce se aduc din timp în timp științei tactice nu trebuiesc considerate ca provocate numai de îmbunătățirile armelor de luptă, cum se credea până acum, ci și de evoluțiunile prin cari trece omul: starea culturală, starea socială, tendințele lui ¹⁾.

Numai cunoscând omul cu toate însușirile lui sufletești, vom pute cultivă și desvoltă în el puterile lui morale, pe cari se întemeiază *puterea morală a armatei*,

¹⁾ Rostul cuvintelor Disciplina, Doctrina, Inițiativa, de Generalul C. N. Herjeu (București, Socea și C-ia, 1907).

fără de care puterea și materială nu are nici-o valoare. Toți marii căpitani ai veacurilor trecute au cunoscut desăvârșit sufletul omului și sufletul colectivității. De sigur că nu au dobândit această știință cetind cărți de psihologie și de sociologie, ci studiind omul și societatea omenească în toate manifestațiunilor lor. Alexandru, Anibal, Cesar, Napoleon și toți marii strategii și taticiani au fost politicieni desăvârșiți, căci cum ar fi putut ei să frământa și să modeleze materia omenească dacă nu i-ar fi cunoscut proprietățile, și cum ar fi cunoscut atât de bine pe oameni, dacă nu i-ar fi studiat?

O inteligență superioară, o putere extraordinară de observațiune și de asimilare i-au îngăduit să dobândească răpede și cu puțină trudă știința omului. Știind să vadă și să talmăcească mai bine faptele, practicând din tinereța războiul și știința comandamentului, având prilejul să cetească nenumărate învățăminte trase din actele vieții, ei au simțit mai puțin trebuința de a răsfoli cărțile.

Cum au făcut acești frunțași nu pot face niște simpli muritori cu o inteligență mijlocie, cari nu au prilejul de a observa înșii faptele de războiu și de a dobândi experiența. Aceștia trebuie să se instruească prin cetire. Studiul științelor omului e de sigur mijlocul cel mai simplu și mai sigur de a dobândi cunoștința omului, pe care trebuie să se întemeeze astăzi știința războiului.

Introducerea psihologiei și sociologiei științifice în programul de învățământ al ofițerilor, și deci în Școala Comandamentului, are un mare folos: ușurează și grăbește stabilirea unei *doctrine tactice*, care trebuie să țină samă de calitățile și tendințele sufletești ale luptătorilor și de caracterul capilor armatei. Soldații lui Alexandru, Cesar, Napoleon aveau *încrederea într'un om și gloria ca ideal*; armata lui Mahomet era mișcată de *credința religioasă*; mulțimea dimprejurul Ioanei de Arc era călăuzită de *credința religioasă, cea mai curată și de*

ideea patriei franceze, care începea să răsară; soldatul german în războaiele din 1866 și 1870 era călăuzit de *ideea unității națiunii* germane; în cel din urmă războiu, Japonezii aveau asupra adversarilor lor superioritatea morală nediscutată ce le dadea *credința în viitorul rasei galbene*, în supremația Japoniei asupra întregii Asii. Care va fi puterea morală, care va mișca pe soldatul român în războaiele viitoare? Eacă o chestiune pe care ofițerii noștri trebuie să o studieze, pentru a sprijini pe ea metoda lor de instrucțiune militară.

Privind evoluțiunile prin cari a trecut războiul putem să le reducem la trei mari forme: *Războiul teologic*, inform, barbar, reprezentat prin hordele călăuzite de ficțiuni hiératice, cari merg, unde le duce dumnezeu, fără rânduiala, fără organizare; cari isbese la întâmplare, trăesc, luptă, mor, împinse de o singură idee morală: credința. Războiul teologic trăește sute și mii de ani și reprezintă începutul culturii omenesti; lui îi urmează *războiul metafizic*, care strălucește câțva timp la Greci și la Romani, dar face loc mișcării retrograde din evul de mijloc, în care timp starea teologică își reea preponderența cu feudalitatea. Renașterea — aurora gândirii omenesti — alungă pentru totdeauna războiul teologic și face să reinvieze clasicismul greco-roman. Atunci războiul metafizic e hrănit de conceptele dogmatice ale lui Mauriciu de Nassau, ale lui Gustav-Adolf, ale lui Mauriciu de Saxa și rădicat sus prin știința militară a lui Frederic cel Mare. La sfârșitul veacului al 18-a, metafizica e stăpână pe arta militară: se dă formațiunilor tactice virtuți speciale; se creează ficțiuni cărora li se atribue caracterele realității; se dă discuțiunilor militare forma disputelor scolastice. Napoleon sosește și cu o lovitură de picior culca la pământ toată schelea metafizică, pentru

a o înlocui prin *răsboiul pozitiv*. Dintro artă ideologă el face o artă pozitivă, dar nu încă o știință, căci nici dezvoltarea politică, nici dezvoltarea științifică a națiunii nu îngăduiau.

După Napoleon, arta războiului lăncezește, căci generalii săi au știut să'l asculte, dar nu să'l înțeleagă. El nu putuse să facă discipoli. Mai târziu arta lui Napoleon se cultivă în Prusia, unde se rădică la înălțimea unei scoale — școala napoleoniană. În Franța însă nimene nu înțelesese că opera lui Napoleon rezultase din condițiunile sociale, politice și științifice de la începutul veacului; nimene nu văzuse că și timpul și țara mersese înainte; nimene nu înțelesese ca totul trebuie să progreseze neîncetat, și ca arta războiului trebuie și ea să meargă dimpreună cu științele, pe cari se razămă, și cu omul care o practică.

Când, după războiul din 1870, s'a văzut greșala făcută, o transformare radicală s'a produs în arta războiului, nu numai în Franța dar și în toate țările continentale. Armata a devenit a națiunii și națiunea a devenit armată. Conflictele dintre țări se vor rezolvi prin acțiunea masselor armate. Massa armată, organizată cu răbdare, instruită cu pricepere și condusă cu știință, va fi călăuza civilizațiunii viitoare și triumfului rasselor.

Condițiunile sociale, cari au transformat puterea armată a unei țări în armata națională și națiunea întreagă în națiune armată, au impus și *legea masei*, și această lege astăzi să impune în toate direcțiunile. În domeniul politic ea cere sufragiul universal; în domeniul social ea impune drepturi egale la muncă și la răsplată; în chestiuni de muncă, ea caută să organizeze syndicate de muncitori, cari cu timpul vor deveni puteri colective în stare de a stă de vorbă cu puterile publice. Legea masei transformă astăzi comerțul creând marele case comerciale, cari cu timpul vor deveni ade-

vărate monopoluri ale unor colectivități; ea tinde să monopolizeze industria, creând sau devenind stăpână pe fabrici și uzine; tot ea caută să transforme proprietatea rurală individuală în proprietate colectivă, creând asociațiuni numeroase și puternice; în fine tot ea, în finanțe, colectează capitalurile și caută prin puterea aurului să impună guvernelor voința sa și din interesele sale să facă interesul statului (răsboaiele mercantile).

Cu un cuvânt, totul astăzi, în domeniul ideilor ca și în al faptelor, tinde să fie condus de legea masei; și războiul, ca și celelalte, e silit să se supună acestei legi.

Eacă pentru ce războiul a încetat de a fi o artă și s'a prefăcut în știință, și pentru ce militarul numai poate face arta militară dacă nu posedă știința militară. Pentru a așeza știința războiului trebuie să rezolvim o mulțime de probleme, aplicându-le toată rigoarea tehnicii științifice, căci secretul victoriei — scopul final al războiului — numai stă în combinațiunea liniilor și figurelor geometrice făcute cu luptători, ci în organizarea masei și în orientarea unică a intelectualității ei. Mai trebuie încă, și mai cu samă, să se modifice mentalitățile pentru a le face susceptibile de a pricepe condițiunile noi ale războiului științific.

Ne apărât că marile principii ale tacticii și strategiei rămân neschimbate, și că nu trece prin gândul meu ideea unei tactice naționale, cum se preconiză nu de mult în armata rusească; dar aplicațiunea acelor principii trebuiește modificată nu numai potrivit cu progresele științei, — cari ne au dat telegrafia, telefonía, drumurile de fer, automobilele, baloanele, aeroplanele, armele de precisiune, blindele metalice — ci și cu evoluțiunile sociale ale omului. Aceasta am voit să pun în vază: trebuința de a studia și cunoaște omul, pentru a face din el adevărata pârgie a războiului.

Studiul științific al omului trebuie să formeze temelia culturii intelectuale a ofițerilor. Pentru aceasta, ei trebuie să capete în școală cunoștințe solide asupra biologiei generale, psihologiei, psihologiei științifice și militare, și noțiuni precise asupra sociologiei; și apoi să le completeze și să le consolideze prin cetire și observațiuni personale, făcute cu prilejul serviciului zilnic ce fiecare îndeplinește.

Acesta e rostul studiului, prin cetire, a științei militare și a științei omului. Atâta însă nu e destul. Ofițerii cu cât se urcă mai sus în comandament cu atât trebuie să și însușască cunoștințe variate și numeroase, cari se îmbracă pe specialistul militar în haina enciclopedistului. Cum am arătat, legea masei, care impune pretutindeni transformări radicale organizării sociale și politice a popoarelor, a impus o mare transformare și pregătirii armatei pentru războiu, înlocuind încet-încet instrucțiunea militară—instrucțiunea mecanică a trupelor, fără suflet și fără simțire, race și stearpă—prin educațiunea militară, merită să dea masei luptătoare o inimă caldă, un cap care se cugete și să și dea sama de datoria sa și de mijloacele prin cari o va pute îndeplini.

Massa cere să i să dea, pe lângă instrucțiune, și educațiune militară. Dar educațiunea militară nu poate fi de cât continuarea educațiunii civice. Ofițerul trebuie dar să stăpânească toate cunoștințele unui bun instructor și educator militar, și de aceea i să cere o instrucțiune largă și tot mai largă, care nu se poate dobândi de cât prin cetire neconținută.

Seriind aceste rânduri, dorința mea a fost ca să ațîț gustul cetirii printre camarazii mei tineri și bătrâni, căci și eu, ca și alții, am constatat cu multă părere de rău, că acest gust lipsește masei ofițerilor. Nu și poate nimeni închipui cât m-a durut când am cetit mai anii trecuți într'o revistă literară următoarea constatare:

În orașul X., unde se găsea un regiment de infanterie, societatea intelectualilor era compusă din: ofițerii regimentului, sub-prefectul, judecătorul de pace, 3 institutori, 2 preoți, 2 apărători, și capul oficiului postal. Orașul avea o mică bibliotecă, înființată din inițiativa institutorilor cu ajutorul comunei și orașanilor. După câțiva ani, făcându-se o dare de samă asupra mersului acelei biblioteci, s-a putut vedea că procentul cetitorilor a fost cel mai mic pentru militari, de și ei dădeau cel mai mare procent al intelectualilor din localitate. Dorește din suflet ca acea dare de samă să fi fost greșită, dar mai dorește ca ofițerii să se îndemne mai mult la studiu și la citire.

Scopul convorbirilor militare este de a ține la curent pe ofițeri cu toate chestiunile militare—în special cu cele referitoare la armă—cari se discută sau se studiază în revistele și scrierile militare din țară și străinătate. De obicei, și de preferință, aceste convorbiri se țin la corpurile de trupă în cercul ofițerilor corpului; în garnizoanele mici ele se pot ține și în cercul tuturilor ofițerilor din garnizoană.

Ca să fie mai folositoare trebuie ca în ajunul întrunirii să se facă cunoscut ofițerilor subiectul convorbirii, ales sau impus: aceasta pentru a permite ca să iee parte la discuțiune cât se poate mai mulți ofițeri. În ziua hotărâtă convorbirii, ofițerii se adună în sala de întrunire a corpului, sau a garnizoanei; ofițerul, care deschide convorbirea, face cunoscut subiectul, pe derost sau cetindu-l în cartea, sau în revista, militară, și și expune părerile sale; apoi se începe discuțiunea sub direcțiunea ofițerului celui mai vechiu aflat de față.

Aceste convorbiri sunt foarte folositoare când sunt bine conduse, căci ațîță interesul studiului, dezvoltă pricepera și dreapta judecată, alungă sfiala la vorbă

și deprinde pe tinerii ofițeri a vorbi corect și cum-pănit.

Prin conferințe militare se înțelege expunerea de pe catedră, în fața unui grup de ofițeri, a unei chestiuni militare studiată de un ofițer. O conferință ca să fie folositoare trebuie să însușească mai multe condițiuni: să fie scurtă, adică să nu țină mai mult de 45 sau 60 minute; să fie referitoare la un subiect care interesează întregul cerc al celor de față și le ațîța curiozitatea; să fie instructivă; în fine, să fie bine cetită sau bine spusă. Pentru aceasta, nu oricine poate fi bun conferențiar.

Prin conferință se mai înțelege și acele explicațiuni ce se dau ofițerilor, întruniți în sala de studiu sau de conferențe, asupra unui ordin general, asupra punerii în aplicare a unui nou regulament, asupra unei noi metode de instrucțiune, asupra întrebuintării unui nou material de războiu, etc.

Subiectul conferințelor nu se impune, ci se alege de conferențiar. În regulă generală, nu trebuie să se admită ca subiect de conferință decât lucrările cu caracter personal, sau acele cari pot aduce lumină asupra unor chestiuni nedesluite în deajuns, sau necunoscute încă de corpul ofițerilor. Astfel sunt: chestiunile privitoare la apărarea țării; studiul războaielor puterilor vecine, cari au avut ca teatru de operațiuni țările române; studiul strategic și tactic al războaielor și bătăliilor marilor noștri domnitori; studiul organizării armatelor române în cursul veacurilor trecute; organizarea armatelor țărilor vecine; studii geografice asupra țărilor vecine și în special asupra regiunilor cari se învecinesc cu teritoriul țării noastre.

Lucrările de studiu, sau scrierile, constituiesc un prea bun mijloc pentru a dezvoltă instrucțiunea personală a ofițerilor, dar ele nu pot fi impuse, și cu atât mai puțin nu se poate impune ofițerilor subiectul lucrărilor, nici limită timpul de lucru¹). Dacă o spun aceasta este că acum câțiva ani asemeni lucrări s-au impus chiar ofițerilor de cel mai înalt grad. Rău s-a făcut, căci nu prin aceasta se poate îndeplini scopul pe care 'l urmărim.

Da, asemeni lucrări au darul de a deprinde pe ofițeri cu cercetarea și meditația chestiunilor militare din vasta știință a războiului. Înțeleg ca munca ofițerilor tineri să fie călăuzită neîncetat și totdeauna îndreptată spre rezultate folositoare lor, potrivit inteligenței, culturai și tendinței fiecăruia, pentru a'i face să nu lucreze în zadar și a'i feri de boala preuziunii, în care cad prea adesea cei cari au căpătat o instrucțiune neîndeajuns echilibrată—boala care se manifestează cam între 25 și 30 ani, prin mania de a critica lucrul militar al lui Napoleon, de a găsi cusur strategiei lui Moltke, de a preconiza noue metode de luptă, sau de a născoci cu condeiul arme de războiu, aparate de sburat, etc. Dar prin aceasta nu înțeleg să se impună fiecăruia subiectul lucrării, să i să împartă pe capitole și pe articole și să i să hotărască și numărul zilelor de lucru. Nu, aceasta nu intră în metoda mea de instrucțiune, căci o găsesse incompatibilă cu școala comandamentului, care urmărește munca liberă, cumpănită, cu produse folositoare, iar nu munca silnică, nemăsurată, sau rău măsurată, și cu produse surugate. Și, dacă o asemenea muncă nu o pot încuviința nici pentru ofițerii mici, cu atât mai mult nu o pot admite pentru cei mai mari. Mai mult decât atât,

¹) Règlement sur les manoeuvres de l'Infanterie (Paris. H. Ch. Lavauzelle, 1905): Règles générales et méthode d'instruction.

chiar călăuza intelectuală și profesională trebuie să dispară îndată ce ofițerul a dobândit personalitatea sa, și e în stare a și canaliza singur munca, cu alte cuvinte îndată ce a ajuns la acea maturitate intelectuală și profesională, care îi dă dreptul să și călăuzească singur instrucțiunea.

Astfel am judecat, și când am comandat regimentul și când am comandat brigada, și niciodată nu am impus ofițerilor mei în subordine lucrări scrise. Dar, fiindcă le-am găsit folositoare, le am încurajat și călăuzit prin toate mijloacele legale și morale de cari am dispus, și astăzi am satisfacerea de a vedea multe lucrări de valoare eșite din pana lor.

3. Studiul temelor tactice scrise.

Scopul acestui studiu este de a pregăti pe ofițeri pentru exercițiile pe hartă, adică pentru jocul de războiu.

Temele tactice studiate pe hartă se lucrează de ofițeri, în cabinetul lor de lucru, sau în sala de studiu a corpului. Pentru cele dintâi se dă ofițerilor un număr hotărît de zile; pentru cele din urmă, numite și extemporale, se dă numai câteva oare. Subiectul temelor se impune ofițerilor.

Dar, dacă lucrul tinerilor ofițeri trebuie călăuzit, ofițerii înaintați în grad trebuie să și desvolte singuri instrucțiunea, fie pentru folosul lor personal, fie pentru ca la rândul lor să poată călăuzi instrucțiunea celor tineri. Pentru acest sfârșit, ei trebuie să studieze și să rezolvească neconținut, în cabinetul lor de lucru, teme tactice cu subiecte variate și cu efective din ce în ce mai mari. La început ei se vor servi de o carte de teme tactice¹⁾, pe urmă și vor stabili singuri tema și

¹⁾ Printre altele, sfătuesc să se cetească cartea de teme a colonelului Gârdescu: *Deslegări și discuțiuni de teme tactice aplicate pe hartă* (2 volume), tipărite în anii 1906 și 1908.

apoi o vor rezolvi. In ambele cazuri, de îndată ce au meditat asupra datelor temei și au găsit soluțiunea, o vor scrie pe hârtie și apoi o vor lucra înscris, pentru a căpăta deprinderea redactării ordinelor și rapoartelor.

In redactarea lucrării temei, ca și în redactarea ordinelor și rapoartelor, trebuie să se observe cu stricteță prescripțiunile regulamentelor tactice, să se întrebuințeze limba și terminologia militară, înlăturându-se orice expresiune a cărei întrebuințare nu a căpătat încă consacrarea tuturilor, și întrebuințându-se frazele scurte și pline în locul celor lungi și goale.

Metoda ce trebuie urmată la deslegarea temelor tactice este următoarea:

Cel însărcinat cu deslegarea cetește tema de mai multe ori, având harta în față, până când i se fixează bine în minte și nu mai rămâne nicio îndoială asupra înțelesului ei. In urmă, își pune, pe rând, următoarele întrebări:

1-a întrebare. Cunoscând scopul ce se urmărește și situațiunea inamicului, fiind date: terenul, timpul și puterile de cari dispun, cari sunt soluțiunile pe cari le ași pute da temei? Apoi, care e, dintre aceste, soluțiunea care reunește, în acelaș timp, mai puține neajunsuri și mai mulți sorți favorabili pentru a'mi îndeplini scopul urmărit?

Neapărat că orice temă tactică admite mai multe soluțiuni. Greutatea e de a alege totdeauna pe aceea care prezintă mai mulți sorți de isbândă, cu mijloace mai strânse și cu sacrificii mai mici. Pentru aceasta, trebuie să se cumpănească cu multă judecată părțile bune și părțile răle ale fiecărei soluțiuni, apoi să se facă o clasare a soluțiunilor în ordinea lor de preferință, și numai în urmă să se hotărască soluțiunea admisă. Operațiunea clasării soluțiunilor e foarte delicată și cere inteligență și simț tactic.

2-a întrebare. Dacă m-ași găsi în locul adversa-

rului, ce ar trebui să fac ca să trag cel mai mare folos din situațiunea actuală și ca să de joc planul ce am combinat în contra lui?

Această chestiune este tot atât de însemnată ca și cea dintâie, căci, numai după ce vom considera toate pedicele, adică toate contra-măsurile, ce adversarul ar pute opune măsurilor adoptate de noi pentru executarea temei, vom fi în stare să ne dăm sama de toate greutățile ce probabil vom întâmpina în timpul executării temei și, deci, vom fi în stare, la rândul-ne, să luăm din vreme dispozițiuni pentru a anula pedicele ce vom întâmpina până la rezolvirea completă a temei.

3-a întrebare. Dacă m-ași găsi în locul subordonatului meu, care primește acest ordin de execuțiune (de ex. ordinul pe care-l trimite comandantului avant-gardei, în vederea executării temei), de ce lămuriri ași mai ave nevoie, pentru a-i pricepe înțelesul așa cum a stat în gândul celui care mi l-a dat?

În adevăr, nu e de ajuns ca cel care dă un ordin să-l înțeleagă numai el, ci trebuie să-l alcătuiască așa ca nimeni să nu-i poată da alt înțeles decât acela ce a vroit să-i deie autorul său. Dacă această condițiune nu e îndeplinită, ordinul va aduce îndoiala în judecata celui-ce-l primește; și îndoiala va da loc la măsuri cari pot aduce prejudiții rezolvirii, adică executării temei.

4. întrebare. Preocuparea de a asigura cutare măsură de amănunt nu mă face oare să perd din vedere scopul final pe care trebuie să-l ating?

Preocuparea prea mare de amănunte e foarte primejdioasă pentru rezolvirea temelor tactice, căci orientează greșit educațiunea tactică a ofițerilor. Cine în studiile sale de cabinet să deprinde a da prea mare atențiune accesoriilor în paguba scopului principal, pe teren va procedea tot astfel. Numai stăruința neclintită de a executa planul admis, într-o operațiune hotărâtă, poate asigura reușită. Acest adevăr se afirmă totdeauna

în războiu, fiindcă fiecare greșală atrage după sine fără întârziere sancțiunea ei. În manevre însă el trece ne observat, dacă critica nu atrage atențiunea asupra însemnătății lui.

Observațiunea aceasta pune și mai mult în vază folosul ce trag ofițerii din studiul temelor tactice pentru a căpăta știința comandamentului¹⁾.

Progresiunea ce trebuie urmată în acest studiu e următoarea:

1. Teme privitoare la staționarea trupelor (de la Batalion la Corp de Armată).

Staționarea unei trupe izolate departe de inamic.

Staționarea și paza unei trupe izolate aproape de inamic. Calcule privitoare la instalarea sistemului de pază.

Staționarea și paza unei trupe izolate, care bate în retragere după o luptă neisbutită.

2. Teme privitoare la marșul trupelor (de la Batalion la Corp de Armată).

Marșul către un vrăjmaș depărtat. Calcule privitoare la executarea marșului.

Marșul către un vrăjmaș apropiat, care se găsește înaintea. Calcule privitoare la executarea marșului.

Marșul unei trupe, vrăjmașul găsindu-se pe una din coastele coloanei.

Marșul unei trupe izolate, care se retrage după o luptă neisbutită. Calcule privitoare la executarea marșului.

3. Teme privitoare la luptă (de la Batalion la Corp de Armată).

O trupă aflându-se în staționare, ia măsuri de luptă pentru a rezista unui atac.

O trupă, fiind în marș și întâlnind pe vrăjmaș înaintea ei, ia măsuri pentru a lupta. Calcule relative la executarea manevrei.

¹⁾ Le général Devaureix: Soixante problèmes tactiques discutés et traités sur la carte. (Paris, Librairie militaire Berger — Levrault. 1909).

O trupă, fiind în marș, și văzându-se amenințată de un atac pe una din coaste, ia măsuri pentru a lupta.

O trupă, mergând într'o direcțiune, primește ordin să schimbe direcțiunea marșului pentru a ataca pe un vrăjmaș, care a apărut în noua direcțiune. Calcularea timpului necesar pentru schimbarea direcțiunii și executarea manevrei.

O trupă, care bate în retragere, primește ordin să facă față spre vrăjmaș și să meargă în ajutorul arier-gardei.

Atacul unei, sau unor localități (sau pădure). Dispozițiuni relative la conducerea unităților în subordine în atacul localităților.

Apărarea unei, sau unor localități (sau păduri).
Idem.

Atacul unei strâmtoni (trecătoare, sau vale îngustă, pod, dig).

Apărarea unei strâmtoni (trecătoare, sau vale îngustă, pod, dig).

Atacul unei pozițiuni întărită prin fortificațiune de pozițiune, sau permanentă. Dispozițiuni relative la conducerea unităților în subordine în atacul pozițiunii. Calcule relative la executarea manevrei.

Apărarea unei pozițiuni întărită prin fortificațiune de pozițiune, sau permanentă. Dispozițiuni relative la conducerea unităților în subordine în apărarea pozițiunii. Calcule privitoare la executarea manevrei.

O coloană ușoară întârzie, prin manevrele sale răpezi, mersul unei coloane mult mai tari.

Lupta dată de o arier-gardă, pentru a îngădui coloana, care se retrage, de a scăpa de urmărire trecând o strâmtonare.

Conducerea și apărarea unui convoiu de trăsuri, sau de prizonieri.

Atacul unui convoiu de trăsuri, sau de prizonieri.

Executarea și apărarea unei rechizițiuni în țara vrăjmașă și în apropierea trupelor vrăjmașe.

Atacul unei trupe care execută rechizițiuni.

Destrugerea unei lucrări de artă, executată de o coloană de cavalerie și pionieri.

Apărarea unei lucrări de artă de o trupă de infanterie și cavalerie.

La alcătuirea acestor teme se va alternă operațiunile de ziua cu cele de noapte, sau chiar se vor combina împreună, pentru ca ofițerii să capete deprinderea pregătirii și conducerii operațiunilor de noapte, cari sunt foarte grele și cer o instrucțiune deosebită.

4. Exerciții tactice pe hartă (jocul de războiu).

Exercițiile pe hartă fac pe ofițeri să-și deie sama de mersul operațiunilor unei acțiuni de războiu și de condițiunile în cari ele se desfășoară, îi deprind cu aplicarea regulamentele tactice la teren și cu principiile întrebuintării armelor luptătoare, procura comandantilor de partida prilejuri numeroase ca să facă acte de hotărâre, învață pe ofițeri să formuleze răpede și să redacteze ordine, rapoarte, etc., în fine, constituiesc o bună școală pregătitoare pentru studierea temelor tactice pe teren.

Înainte de a se începe ședințele jocului de războiu, ofițerii trebuie să revadă regulamentele tactice ale armii și ale celorlalte arme luptătoare, regulamentul asupra serviciului în campanie, regulamentul transporturilor militare, regulamentele tehnice ale armelor și manualul ofițerului de stat-major.

Primele exerciții pe hartă, adică primele teme rezolvite pe hartă, sunt referitoare la arma din care fac parte ofițerii corpului; după ele urmează exercițiile cu arme combinate.

La început toate aceste exerciții se fac cu o singură partidă; în urmă cu două.

Ca să fie folositoare instrucțiunii ofițerilor, trebuie ca cel care le conduce, directorul jocului, să cunoască bine: regulamentele militare; tactica armei sale și a armelor combinate; istoria campaniilor, pentru a sprijini neconținut observațiunile și sfaturile sale prin exemple trase din ele; în fine să aibă deprinderea jocului de războiu. El trebuie să țină neconținut samă de toate pedicele și greutatea pe cari trupele le pot întâlni pe terenul de manevră (lupta), pe cari harta, neindicându-le îndeajuns, ne împinge de multe ori a le nesocoti.

Exercițiile pe hartă trebuiesc limitate la dispozițiunile generale, pentru cari harta ne îngăduie să aplicăm pe ea mijloacele de execuțiune; căci, deîndată ce trebuie să alegem mijloace amănunțite pentru cari natura terenului joacă un rol precumpănitor, harta nu mai poate da decât indicațiuni generale.

Jocul de războiu se face: în corpuri, de către ofițerii fiecărui corp; și în garnizoană, de către ofițerii din garnizoană. E bine, și în interesul metoadei ce urmez, ca toate aceste exerciții să se execute pe harta împrejurimilor garnizoanei și pe harta teritoriului militar din care face parte corpul, sau orașul de garnizoană, respectiv.

Pentru conducerea acestor exerciții în corpurile de trupă, am dat instrucțiuni într-o lucrare precedentă¹⁾. Aci mă voiu interesă mai mult de instrucțiunea care se dobândește afară din corp.

1. *Exercițiile pe hartă cari se execută în corpuri*, au de scop mai mult ca să învețe pe ofițeri cu aplicarea și discutarea regulamentelor tactice, decât cu rezolvirea chestiunilor înalte de tactică și strategie. Pentru aceasta, ele se împart în două serii.

¹⁾ Pregătirea Armatei pentru Războiu. Partea a II-a: Instrucțiunea ofițerilor dobândită în corp.

a) Jocul de războiu începe cu exercițiile din prima serie, la cari iau parte toți ofițerii inferiori ai corpului, și se fac: pe batalioane (sau divizioane) sub direcțiunea comandanților de batalion, sau întrunite sub direcțiunea unui ofițer superior numit de comandantul corpului. Această din urmă alternativă e cea mai obișnuită, fie din cauze materiale, fie pentru a asigura folosul instrucțiunii, care atârnă numai de priceperea cu care directorul exercițiilor știe să le conducă. De aceea, chiar, regulamentele germane prescriu că toate exercițiile pe hartă trebuie conduse de ofițeri în special ași, fără a ține samă de vechimea în grad. Eu ași preferă întâia alternativă, căci cu cât sunt strânși la un loc mai puțini ofițeri, cu atâta se instruesc mai bine.

Exercițiile din prima serie sunt privitoare la staționarea, mersul și lupta plotonului, companiei și batalionului pentru infanterie (plotonului, escadronului și regimentului pentru cavalerie; bateriei și grupului pentru artilerie); ele se fac în tot cursul iernei, odată pe săptămână după amiază, și numai cu o singură partidă.

Temele, ce se studiază, trebuie să fie: simple, variate, aplicate pe terenuri variate, și să se poată complet studia, fiecare, într-o singură ședință de 3 ore. Pentru rezolvirea lor trebuie hărți topografice pe scara $\frac{1}{5000}$ și $\frac{1}{2000}$ (aceasta din urmă pentru operațiunile plotonului și companiei).

b) A doua serie cuprinde exercițiile cu două partide, referitoare la operațiunile și la luptele batalionului și regimentului de infanterie în unire cu celelalte arme luptătoare (pentru cavalerie, escadronul și regimentul în unire cu celelalte arme; pentru artilerie, bateria și grupul în unire cu celelalte arme).

La aceste exerciții iau parte toți ofițerii superiori și căpitanii Corpului. Ele se fac în tot timpul iernei, odată pe săptămână, după amiază sub direcțiunea comandantului de corp; durata unei ședințe e de 3 ore.

Pentru executarea lor se întrebuințează harta $\frac{1}{50000}$ (pentru marșuri) și harta $\frac{1}{10000}$ sau $\frac{1}{5000}$ (pentru luptă și staționare).

Pentru a face mai profitabile exercițiile din această serie e bine ca armele străine, cari intră în constituirea partidelor luptătoare, să fie comandate de ofițeri din acele arme. Așa de pildă, artileria și cavaleria, cari intră în detașamentul format de un regiment de infanterie, trebuie comandate de căpitani de artilerie și de cavalerie. În garnizoanele mari, acest deziderat se poate îndeplini prin mijlocirea comandanților de regiment către comandantul garnizoanei, care va alege, printre căpitanii ce au trecut examenul de maior sau se pregătesc de examen, pe cei destinați a lua parte la jocul de războiu executat de corpurile de altă armă.

Scopul ce urmăresc prin această dispozițiune e îndoit: se pregătește legătura dintre arme chiar prin instrucțiunea teoretică, și se pune la îndemâna ofițerilor tineri mijloace de instrucțiune. Acesta e un început al stagiului ofițerilor de valoare în armele străine, pe care dorește să'l vadă regulamentat în armata noastră.

În garnizoanele mici, armele străine vor fi comandate de ofițerii din corp cari au absolvit școala de războiu, sau cari sunt veniți pentru stagiu.

Exercițiile pentru ofițerii de Geniu se execută de asemenea cu detașamente mixte după normele arătate. În organizarea partidelor trebuie să se prevadă numai trupele de Geniu, cari intră în mod normal în constituirea marilor unități. Astfel, unei diviziuni nu i se va da decât o companie sau două de pionieri, o jumătate companie de telegrafie și eventual un echipaj de poduri. Se pot însă forma și detașamente cu misiuni speciale, în cari proporțiunea trupelor de Geniu e sporită; d. ex. un detașament sburător însărcinat să distrugă o mare lucrare de artă pe flancul său înapoia unei armate.

2. *Exercițiile și manevrele pe hartă, cari se execută în garnizoane*, au de scop ca să deprindă pe ofițerii superiori și generali cu conducerea și cu operațiunile unităților mari—brigada, diviziunea și corpul de armată—pe câmpul de luptă. La ele ieau parte toți ofițerii generali și superiori din garnizoană. În garnizoanele mari, ofițerii superiori se împart în serii; în garnizoanele mai mici, lipsele se pot complectă prin căpitanii cari au trecut examenul pentru gradul de maior.

În regulă generală, la o ședință de joc de războiu nu trebuie să fie de față mai mulți ofițeri decât cei cari intră în constituirea partidelor; prin urmare, la împărțirea ofițerilor în serii se va ave în vedere: numărul temelor cari urmează să se studieze în timpul iernei, așa că fiecare ofițer să iee parte la cel puțin o temă, și importanța trupelor cari constituiesc partidele, păstrându-se norma ca unitățile în subordine, cari constituiesc detașamentul mixt, să fie reprezentate prin comandanții lor. Așa de pildă, la o diviziune trebuie să fie reprezentate, afară de ofițerii cari constituiesc cartierul diviziunii: brigadele de infanterie, regimentele de artilerie, comandantul cavaleriei, comandantul trupelor de pionieri, comandanții trupelor de comunicațiune și comandantul coloanelor de munițiuni. La neajungere, un singur ofițer va comandă ambele regimente de artilerie și coloanele de munițiuni, și un singur ofițer de Geniu toate trupele tehnice; iar cartierul va fi redus la: comandantul artileriei, un ofițer de stat-major, intendentul și medicul diviziunii.

Jocul de războiu al garnizoanei începe în Ianuar și se termină la sfârșitul lui Mart, în care timp se studiază trei teme tactice: una de Brigadă, una de Diviziune și una de Corp de Armată. În garnizoanele unde nu se poate execută tema relativă la Corpul de Armată, se va înlocui cu o temă suplimentară pentru una din unitățile inferioare.

O temă nu se poate rezolvi decât în cel puțin 4 ședințe de 3 ore de lucru fiecare, și anume: 1 ședință pentru mersul de apropiere al partidelor; 1 ședință pentru staționare; 1 ședință pentru luarea contactului și preliminarile acțiunii, și 1 ședință pentru lupta. Prin urmare, va trebui ca în fiecare din cele trei luni să se studieze o temă tactică de cel puțin 4 ședințe fiecare; și pentru ca profitul să fie mai mare va trebui ca ședințele să se succedă cel mult din două în două zile, așa că studiul ei să se termine în aceeași săptămână.

În fiecare garnizoană, comandantul garnizoanei, trebuie să supravegheze și să conducă singur jocul de războiu, păstrând următoarea regulă:

Dacă e comandant de brigadă, va conduce, ca director, exercițiile brigadei mixte;

Dacă e comandant de diviziune, va supraveghe exercițiile brigadei mixte, însărcinând cu direcțiunea lor pe unul din comandanții de brigadă, și va conduce, ca director, exercițiile diviziunii;

Dacă e comandant de corp de armată va supraveghe exercițiile diviziunii, însărcinând cu direcțiunea lor pe unul din comandanții de diviziune, și va conduce ca director exercițiile corpului de armată.

Pentru a deprinde pe ofițerii de grad înalt din garnizoanele mici ca conducerea unităților ce comandă și a unităților imediat superioare, trebuie a'i chema în garnizoanele mari, la reședința Diviziunilor și Corpului de Armată, unde se execută exerciții, cu aceste unități, întocmai cum se chiamă vara pentru a lua parte la călătoriile de instrucțiune, adică la studiul temelor tactice pe teren. Prin aceasta, ofițerii chemați, ca și comandamentul lor, vor profita mult: instruindu-se își vor spori aptitudinile la comandament; căpătând noi cunoștințe asupra conducerii jocului de războiu, vor deveni instructori mai buni și vor ști să conducă cu mai mult folos ședințele jocului de războiu, care, fie

zis în treacăt, nu a folosit mai de loc până astăzi instrucțiunii ofițerilor, din cauză că nu a fost pretutindeni bine condus.

Pentru buna călăuzire a acestor exerciții, dau următoarele sfaturi:

1. Ideea temei trebuie să fie simplă, precisă și astfel concepută încât cel ce o studiază să poată lua, fără a se îndoii mult, o hotărîre în raport cu chestiunea tactică la care se referă. Pentru exercițiile cu două partide, ideea generală a temei trebuie să definească situațiunea celor două partide; trebuie să conțină numai acele date cari s-ar pute cunoaște într'un caz real de cei doi adversari. Ideea specială trebuie să conțină pentru fiecare partidă: mijloacele de acțiune de cari dispune, informațiuni mai complete asupra adversarului și scopul urmărit, sau misiunea ce i să dă.
2. Trupele din cari se compun partidele trebuie să aivă efectivul de mobilizare, și să fie constituite întocmai ca în războiu. Una din partide trebuie să reprezinte armata țării, cealaltă, armata unei țări vecine.
3. Ofițerul care conduce jocul de războiu trebuie să fie ajutat de doi secretari, câte unul de partidă, aleși printre ofițerii cu mai multă experiență.
4. Jocul de războiu se face pentru unități mari pe hărțile: $\frac{1}{100000}$ sau $\frac{1}{50000}$ pentru marșuri și staționari, și $\frac{1}{10000}$ pentru lupte.
5. Cu două sau trei zile înainte de a începe ședințele jocului de războiu, directorul alcătuește temele și le trimite capilor de partidă, însoțindu-le de o tabelă, care cuprinde ofițerii destinați fiecărei partide. Aceștia își organizează partida, dând fiecărui ofițer un comandament, sau un serviciu, și ieau toate dispozițiunile pregătitoare.
6. În dimineața zilei de începere, directorul jocului primește de la capii de partidă comunicațiune asupra dispozițiunilor ce au luat și ordinelor ce au dat.

Cu ajutorul acestor date el pregătește foile de informațiuni, pe care le comunică la începutul ședinței comandanților de partidă și le cere să stabilească situațiunea partidelor la o oră dată. În asemeni condițiuni, manevra va pute să înceapă la ora fixată de director fără nicio pierdere de timp.

7. Executarea manevrei se poate face în două moduri, după cum se dispune: de o cameră pentru fiecare partid, în care se găsește harta manevrei așternută pe o masă; sau de o singură cameră, cu o singură hartă, pentru amândoa partidele.

— În cazul întâiu, fiecare cap de partidă, după ce primește buletinul de informațiuni, dă înscriș ordinele convenite comandanților în sub-ordine, pe cari aceștia le execută cum se pricep dând ordine scrise; apoi se procede la așezarea pe hartă a pionilor, cari reprezintă situațiunea tuturor trupelor partidei la ora indicată de director. Directorul jocului merge în camera unei partide unde, după ce ia cunoștința de tot ce s-a făcut, dictează secretarilor săi știrile cari ar pute fi date partidei potrivnice, conform cu mijloacele sale de cercetare și cu dispozițiunile ce va fi luat.

După aceasta, directorul și secretarii jocului trec în camera celeilalte partide, unde capul partidei a procedat în mod identic. Acolo, după ce va luă cunoștință de situațiunea trupelor partidei la ora indicată, va da capului partidei știrile asupra adversarului, pe cari acesta le ar fi putut căpăta prin patrulele de descoperire, recunoașterile de ofițeri și orice alt mijloc de investigațiune întrebuintat; apoi dictează secretarilor săi știrile cari urmează să le dee partidei adverse potrivit cu măsurile de recunoaștere și de descoperire ce el luase.

Tot astfel procede directorul, mergând din cameră în cameră și dând pe rând capilor de partidă știrile ce ar fi putut să primească la anumite ore, din anumite puncte, până când partidele ajung față în față și des-

fășurarea tuturilor trupelor se termină pe întregul front de luptă.

— În cazul al doilea, când e o singură cameră, directorul chiamă o partidă, care va procede ca mai sus. După ce s-a terminat toate operațiunile, s-a așezat pionii, și a acoperit trupele cu cartoane pentru a ascunde situațiunea partidei sale, capul partidei părăsește sala cu ofițerii săi și este înlocuit cu partida potrivnică, care procede identic.

După ce capul acestei partide a terminat și el darea ordinelor și comandanții în subordine au așezat pioanele la locurile lor, directorul îi dă știrile cuvenite de la partida potrivnică, și apoi îl lasă să judece situațiunea și să dea noi ordine. Când și aceste ordine au fost executate și pioanele puse în nouele pozițiuni, directorul dictează secretarilor săi știrile cari trebuiesc date celeilalte partide, și face să se acopere trupele cu cartoane; apoi ordonă partidei să părăsască sala și chiamă din nou partida precedentă. Se continuă tot astfel până la sfârșitul manevrei.

8. Ordinele ce se dau de diferiții comandanții în subordine sunt: scrise, acele cari se dau și pe teren tot scrise și acele cari sunt mai însemnate; verbale, ordinele simple cari se dau subalternilor din apropiere și trebuiesc executate imediat.

9. După sfârșitul manevrei, toți ofițerii se întrunesc în aceeași sală pentru a ascultă critica.

Directorul jocului face să se cetească de cătră secretarii săi ordinele inițiale și mersul progresiv al manevrei și se oprește la toate punctele asupra cărora nu e de aceeași părere cu executanții, le critică și arată cum ar fi trebuit să se opereze. Punctele, cari merită o mențiune favorabilă, sunt de asemenea puse în vază. La sfârșit el trage încheeri generale din punctul de vedere al instrucțiunii tactice a ofițerilor.

10. Ofițerii, cari iau parte la jocul de războiu,

trebuie să aivă tot ce'i necesar pentru studiul și rezolvirea chestiunilor tactice ce li se dă de capii de partide: harta manevrei ($\frac{1}{50000}$ și $\frac{1}{100000}$), carnete, creioane de diferite colori, hârtie de decalcare, curbimetru, dublu decimetru, lupa, călăuza ofițerului de Stat-Major, etc.

11. Termin cu următoarele sfaturi, cari se aplică și la jocul de războiu ca și la toate studiile de cabinet, sau pe teren.

Studiul unei teme se începe cetind-o și recetind-o cu toată atențiunea. Cu cât o temă va fi mai lungă cu atât va trebui să se pună mai multă atențiune. Se studiază cu îngrijire terenul pe hartă și mai ales rețeaua căilor de comunicațiune; cu cât terenul va fi mai accidentat, cu atâta va trebui cercetat mai de aproape. Se studiază și se pătrunde bine situațiunea trupelor amice și situațiunea celor potrivnice.

După ce s-a studiat bine terenul, pe care are să se desfășoare manevra, s-a pătruns ideea tactică a temei și se cunoaște situațiunea partidelor, se cetește în călăuza tactică, în diferitele regulamente ale armelor și în regulamentul asupra serviciului în campanie tot ce'i referitor la tema de față.

Această procedare se pare lungă, dar e singura care duce la rezultate bune, mai cu samă la început.

Acum ofițerul e pregătit deajuns ca să și schițeze planul de operațiuni și să dicteze ordinele comandanților în subordine.

Pentru a manevră, sau a merge, trebuie să se calculeze timpul de marș și timpul de scurgere de la un punct la altul după datele temei, și să se măsoare cu exactitate distanțele.

Să se reflecteze mult și bine asupra dispozițiunilor pe cari le poate lua adversarul.

Hotărârile luate trebuie să fie ferme și cu fermitate executate; jumătățile de măsură sunt totdeauna păgubitoare.

Cine se hotărăște să iee ofensiva, trebuie să atace cu toată energia și cu toate trupele sale. Cine se retrage, se retrage serios.

Impărțirea trupelor trebuie făcută cu multă judecată.

Condițiunile ce se cuvine să îndeplinească un ordin sunt: să se desfășoare în mod logic; să fie scurt; să fie limpede și precis; dispozițiunile lui să nu calce peste hotarul drepturilor subordonanțelor; să nu ochiască un viitor prea departe și nesigur; să arate timpul și locul¹⁾.

Nu pot încheia chestiunea privitoare la executarea jocului de războiu fără să reamintesc încheerea ce am făcut tot asupra acestei chestiuni într'o precedentă lucrare: „Pregătirea Armatei pentru războiu“.

Țara noastră ș-a creat puternice întăriri permanente și are de gând să și mai creeze altele, toate făcând parte dintr'un plan de apărare a teritoriului, bine studiat. Dela 1886 până la războiul din Mandciuria s-a crezut că întăririle permanente au perdut cu totul înșămăntatea ce au avut în trecut, din cauza progreselor uriașe făcute de mijloacele de atac, și că războiul de asediu va fi silit să și schimbe cu totul tactica. În contra acestei credințe m-am ridicat și rândurile ce am scris în anul 1904, erau inspirate de evenimentele cari se petreceau împrejurul cetății Port-Arthur.

Astăzi, când se cunosc toate actele sângeroase drame jucată la Port-Arthur, pot să confirm ceea ce am scris acum cinci ani: cetățile ș-au păstrat rolul lor important în apărarea teritoriului, și războiul de asediu își are tactica sa, în multe părți deosebită de tactica bătăliilor de câmp. De aci încheerea:

Ofițerii, chemați să asigure și să conducă apă-

¹⁾ Maior Griepenkerl: Teme tactice pe hartă, traduse de maiorul A. Saegiu (București 1897). — Général Goiran: Résumé d'exercices sur la carte exécutés en 1904—1905 (Revue militaire générale, 1909. Paris) — Pregătirea armatei pentru Războiu, de general C. Herjeu.

rarea cetăților și locurilor întărite din țara noastră și, eventual, să conducă atacul cetăților străine, trebuie să și completeze instrucțiunea teoretică și practica privitoare la războiul de asediu.

Instrucțiunea teoretică se completează prin jocul de războiu, care va avea ca rezultat: cunoașterea organizării întăririlor noastre, valoarea lor defensivă și de acțiune, rostul lor în organizarea apărării teritoriului și apoi verificarea și stabilirea principiilor tactice după cari trebuie să se conducă atacul și apărarea lor.

Această instrucțiune e de mare și de netăgăduită trebuință, fiindcă, dacă se trece peste ea, instrucțiunea practică—adică manevrele de cetate—care trebuie să se întemeeze pe certe cunoștințe dobândite prin studii teoretice, nu va mai pute fi de folos școalei comandamentului. Incercarea făcută de mine pe o scară mică, de alții pe o scară mult mai mare, mi-a dovedit cu prisosință adevărul ce susțin; și de aceea, nu mă pot opri de a îndemna pe ofițerii, cari stau pe treptele de sus ale comandamentului, ca să dea mai multă atențiune tacticei speciale a războiului de asediu, să o introducă în programele lor de învățământ, alături cu tactica generală, și să o studieze cu aceeași metodă și stăruință. Statul-major prusian a mărturisit singur, după războiul din 1870, toate neajunsurile ce a avut să întâmpine în cursul campaniei din cauză că nu a fost destul de pregătit ea să conducă operațiunile războiului de asediu.

5. Studiul temelor tactice pe teren (călătorii de instrucțiune).

Scopul călătoriilor de instrucțiune este studiul temelor tactice pe teren, cu aplicațiuni la staționare, la marșuri și la lupte. Ele constituiesc legătura între studiul din cabinet și studiul pe teren.

O temă tactică, ca să fie complet studiată, cere: întâiu, să i să găsiască deslegarea cea mai potrivită cu timpul, cu puterile materiale de cari dispunem și cu terenul pe care ne găsim, ne mișcăm, sau o să luptăm; al doilea, să se găsiască mijloacele cele mai nemerite pentru a asigura deslegării admisă o reușită desăvârșită.

Călătoriile de instrucțiune sunt foarte folositoare fiindcă ne îngăduie să discutăm pe teren soluțiunile și mijloacele întrebuițate, și chiar să îndreptăm cu înlesnire greșalele, de oarece lipsa trupelor le ia orice repercuțiune supărătoare deslegării temei zilei. Ele sunt niște adevărate lecțiuni pe teren și, deci, timpul întrebuițat nu trebuie luat în samă, cum ar trebui să se facă când ar fi vorba de deslegarea temelor tactice pe teren cu cadre, sau cu trupe.

Călătoriile de instrucțiune urmează studiului temelor tactice pe hartă (jocul de războiu) și merg înaintea manevrelor de cadre; deci, nu trebuiesc niciodată confundate cu aceste din urmă, cum de obicei se face.

Pentru a trage din ele tot profitul, trebuie să le executăm după un plan bine așezat. Incercările făcute în mai mulți ani mă îngăduiesc să'l schițez după cum urmează:

1. Călătoria trebuie precedată de o recunoaștere tactică a terenului, pe care are să se desfășoare temele tactice ce voim să studiem. Această recunoaștere este foarte folositoare pentru a da călătoriei caracterul unei adevărate călătorii de instrucțiune.

În acest scop, se trâmite, înainte de a se hotări data călătoriei, unul sau mai multe grupuri de ofițeri (un maior și doi căpitani sunt deajuns pentru un grup) ca să recunoască una sau mai multe regiuni, după un ordin de serviciu și un program întocmit de directorul călătoriei în vederea ideii generale, din care au să părădă temele tactice ce se vor studia. Pentru efectuarea acestor recunoașteri sunt deajuns trei zile.

O recunoaștere constă din un memoriu asupra pozițiilor recunoscute și drumurilor urmate, din schițele topografice ale acelor pozițiuni și din itinerariul drumurilor urmate.

2. Pe temeiul acestor recunoașteri directorul călătoriei stabilește definitiv regiunea pe care are să se execute călătoria, temele ce au să se studieze și programul general al călătoriei.

Programul trebuie să conțină, pe lângă măsurile de ordine și de execuțiune, și ideea generală și specială a temelor; el se dă tuturilor ofițerilor participanți.

3. Tema zilei se dă ofițerilor în ajun, ca să mediteze asupra ei pe hartă și în liniște. Făcându-se așa li se îmboldește mai mult atențiunea și meditațiunea și se sporește folosul ce vor trage din asemeni călătorii.

4. Rezolvirea fiecărei teme tactice trebuie să fie precedată de o conferință făcută de directorul călătoriei în ajun și complectată a doazi pe locul unde începe studiul și rezolvirea ei. Scopul conferinței preliminare este ca fiecare ofițer să pătrundă în mod neîndoios spiritul tactic al temei, împrejurările în cari ea se rezolvește și considerațiunile cari trebuie să conducă la soluțiunea ce se va adopta.

După terminarea conferinței pe teren, se începe discuțiunea soluțiunilor ce se pot da temei, pentru a ajunge la adoptarea unei soluțiuni pe hartă, întemeiată pe arătările hartei, pe datele culese din recunoașterile prealabile (făcute de grupurile de ofițeri), pe informațiunile culese dela cei cari cunosc localitatea și pe cercetarea terenului făcută din punctul unde staționează grupul de ofițeri. Cu modul acesta se ajunge a se așeza, cu oarecare aproximațiune, soluțiunea temei.

După terminarea discuțiunii, se însărcinează unul sau mai mulți ofițeri cu rezolvirea definitivă a temei pe teren. Acest studiu se face străbătând terenul și studiându-i părțile cari interesează ideea tactică a

temei. Intregul grup de ofițeri, cu directorul călătoriei, va însoți pe ofițerii însărcinați cu rezolvirea temei; și, orice modificare se va aduce soluțiunii provisorii, anterioare, va fi discutată și stabilită pe teren în fața tuturilor.

5. Cu prilejul rezolvirii unei teme tactice pe teren să dă și celorlalți ofițeri, cari ieau parte la călătorie, să studieze chestiuni tactice sau tehnice, trase din aceea temă, pentru a o face cu chipul acesta să fie studiată pe toate fețele ei și cât se poate mai amănunțit.

Aceste chestiuni se dau ofițerilor, fie direct de directorul călătoriei, fie prin ofițerul însărcinat cu rezolvirea temei.

Urmându-se astfel, tema va fi întreg și bine studiată; fiecare din ofițerii participanți va pute face o comparațiune dreaptă între cum a crezut că se poate rezolvi tema pe hartă și cum a trebuit să o rezolvească pe teren; fiecare va pute să se pătrundă că hărțile topografice nu sunt de ajuns pentru ca, numai pe temeiul lor, să așezăm un plan de operațiuni, sau de luptă, și că recunoașterea terenului e de absolută trebuință.

6. Toate ordinele, rapoartele, dările de samă și schițele topografice privitoare la rezolvirea temei se lucrează chiar pe teren.

După rezolvirea fiecărei teme tactice urmează critica directorului, care se face pe teren pentru temele mai mici, sau după întoarcerea în localitate în cazul temelor de o importanță și dezvoltare mai mare.

Ofițerul de stat-major al directorului călătoriei ține un registru zilnic în care trece, în fiecare sară, temele și chestiunile studiate în cursul zilei și criticele făcute de director.

7. Călătoriile de instrucțiune, în afară de cele executate de corpuri, se fac de brigadă, de diviziune și de corpul de armată.

E în interesul instrucțiunii ofițerilor ca la o că-

lătorie să nu iee parte de cât cei chiămați a se folosi prin gradul și comandamentul lor. Cu cât vor fi mai puțini cu atâta grupul va fi mai sprinten, se va pute mișcă, trăi, și adăposti mai lesne, și va profita mai mult de lecțiunile făcute pe teren. Așă:

La călătoriele Brigadei, trebuie să iee parte numai comandantii de corpuri și doi sau trei ofițeri superiori ¹⁾.

La călătoriele Diviziunii, numai comandantii de brigadă, și, trei sau patru comandanți de corp ¹⁾.

La călătoriele Corpului de Armată, numai comandantii de diviziune și de brigadă.

8. Scopul imediat al călătoriilor de instrucțiune fiind ca să procure ofițerilor, cari ieau parte la ele, prilejul de a și îmbunătăți instrucțiunea tactică de cari au nevoie pentru exercitarea comandamentului lor, sau comandamentului imediat superior, se va păstră următoarea regulă la executarea lor:

La călătoriele Regimentului, făcute sub direcțiunea comandantului de regiment, se vor studiă teme tactice privitoare la operațiunile militare ale batalionului și regimentului în unire cu celelalte arme.

La călătoriele Brigadei, sub direcțiunea comandantului de brigadă, se vor studiă teme tactice privitoare la operațiunile regimentului și brigadei mixte.

La călătoriele Diviziunii, sub direcțiunea comandantului de diviziune, teme tactice privitoare la operațiunile brigădei mixte și diviziunii. În fine,

La călătoriele Corpului de Armată, sub direcțiunea comandantului de corp de armată, teme tactice privitoare la operațiunile diviziunii și corpului de armată.

Păstrându-se regula această, singura dreaptă, fiecare director de călătorie nu va mai fi preocupat de cât de ceeace legile și regulamentele militare îl fac direct răspunzător: de instrucțiunea unităților tactice în

¹⁾ Din cei cari pot aspira la gradul superior.

subordine și de instrucțiunea unității ce comandă. De pildă: Comandantul de diviziune, se va interesa numai de aptitudinea la comandament a comandanților săi de brigadă și va căuta să'i pregătească și pentru comandamentul diviziunii.

Făcându-se altfel, scopul se perde și rezultatele se compromit.

Tot pentru a se păstră acestor călătorii scopul ce li s'a dat, nu trebuie să se amestece cu călătoriile al căror scop este constatarea capacității ofițerilor superiori și generali pentru înaintare (art. 48 din regulamentul legii pentru înaintare în armată). Dacă e nevoie a se constată capacitatea acestor ofițeri — pentru a li se stabili drepturile la înaintare în grad, sau în comandament, — printr'o deosebită probă, ar trebui ca legea să o prevadă, după cum a prevăzut-o pentru candidații la gradul de maior, iar nu să lase a se confundă mijloacele de instrucțiune cu mijloacele de examinare. Cum se practică astăzi, sub forma mai mult de probă examinatoare, călătoriile de instrucțiune nu prea sunt folositoare. Amestecând la un loc ofițeri, mari și mici, de grade atât de deosebite, se naște o sfială reciprocă, dăunătoare și instrucțiunii și prestigiului comandamentului. Mulți din cei chemați la călătorie, știind pentru ce au fost chemați și văzându-se în fața subordonaților lor — pe cari ieri i-a judecat, și va continua a'i judeca mâine — simt o pedecă, care le stăpânește și gândul și judecata și hotărîrea. Teama de a nu face rău, voința de a face mai bine, sunt vrăjmașii neîmpăcați ai liniștei nervilor, care ne trebuie pentru a pute înțeprinde cu folos o călătorie de instrucțiune și a formă aptitudinile ofițerilor pentru comandament.

O călătorie de instrucțiune e numai o parte din programul anual al instrucțiunii ofițerilor, iar nu o probă de capacitate. Tot ce învață un ofițer în cursul

unui an constituie câștigul său intelectual, și după acest câștig se cântărește capacitatea sa. Pentru ce dar să se dea acestor călătorii o însemnătate mai mare de cât celorlalte părți ale programului: jocul de războiu, manevrele de cadre, manevrele de garnizoană, exercițiile din tabăra de instrucțiune, manevrele de toamna, etc. ?

Astfel judecând lucrurile, eu cred că trebuie să se lase călătoriilor de instrucțiune unicul lor scop, iar pentru constatarea aptitudinilor la comandament să se înființeze, dacă mai e nevoie, o anumită probă: călătoriile de examinare, la cari să se chieime pe rând numai ofițeri de același grad.

9. O călătorie de instrucțiune, ca să fie profitabilă, trebuie făcută într'un anumit timp: trecând dincoace de limita minimă, studiul întreprins nu se poate executa în tot cuprinsul lui; trecând dincolo de limita maximă, lucrarea devine prea obositoare, interesul slăbește în fiecare zi și profitul se perde.

Ca o călătorie să se facă în bune condițiuni trebuie ca numai o jumătate de zi (cea de dimineață) să se întrebuițeze pentru studiul pe teren; iar a doua jumătate să se destine lucrărilor scrise (darea de samă, complectarea lucrărilor de pe teren...), dispozițiilor pregătitoare și studiilor preliminare pentru lucrarea de a doazi.

Urmându-se regula aceasta, eu cred că, afară de cele două zile de concentrare și de desconcentrare a grupului de ofițeri, trebuie să se acorde pentru fiecare călătorie, următorul număr de zile:

Pentru călătoria Brigadei,	3 zile de lucru,
” ” Diviziunii,	4 ” ” ”
” ” Corp. de Armată,	6 ” ” ”

10. Pentru executarea studiilor pe teren fiecare ofițer trebuie să aivă cu sine, pe lângă hărțile ($\frac{1}{100.000}$ și $\frac{1}{50.000}$) regiunii și cele necesare pentru scris și desemnat, încă următoarele rechizite: una busolă pentru orientare, un

binoclu, un mic aparat pentru măsurarea distanțelor din vedere și aprețierea valorii pantelor.

E bine ca ofițerii să aivă deprinderea de a schiță (întrebuințând „metoda brațului întins“) vederile prespective ale terenului, pe care se execută manevra, căci aceste vederi pot ajuta mult hotărîrea planului de luptă. E bine chiar ca directorul manevrei să aivă un aparat fotografic pentru a scoate toate vederile cari interesează mai mult rezolvirea temei.

11. Pentru ca aceste călătorii să nu'și piardă valoarea și să devină prea obositoare pentru ofițeri, e bine ca același ofițer să nu iee parte la mai mult de două călătorii pe an: la o călătorie condusă de el și la alta condusă de un comandant superior. Făcându-se altfel, se greșește. Am văzut anii acestiia comandanți de regiment, cari în două luni au făcut cinci călătorii: au condus călătoria ofițerilor din regimentul lor, și apoi au luat parte la călătoriile: brigadei, diviziunii, corpului de armată și cea condusă de capul marelui stat-major. Socotind în mijlocie 5 zile pentru fiecare călătorie (în cari intră și cele două zile de dus și întors), vom ave un total de 25 zile de călătorii. Aceasta însemnează o adevărată beție de călătorii, care ca toate bețiile nu poate prii nici minței, nici trupului. Dar aceasta pare a fi caracteristica noastră ca și a țării noastre: vom să trecem deodată de la cea mai desăvârșită inerție la cea mai iuțită muncă, după cum de la iarnă trecem la vară, fără să mai dăm prin primăvară. Salturile, cari le facem, nu sunt deloc necesare, nici folositoare. E, bine, deci să nu ne depărtăm de cuvântul înțelept al lui Horațiu: est modus in rebus.

12. Hotărîrea personalului de direcțiune și ajutor, care trebuie să conducă și să însoțască o călătorie de instrucțiune este iar o chestiune însemnată, mai cu samă la noi unde e obiceiul să se facă mai totul fără

măsură. Cred, din experiența mea și din a altora, că nu se greșește regulându-se astfel.

a) Pentru călătoriile Brigadei: *Personalul de direcțiune*: comandantul Brigadei, director al călătoriei; ofițerul adjutant al brigadei și un ofițer inferior atașat, ambii însărcinați cu: transmiterea ordinelor, primirea și clasarea lucrărilor, luarea de note la expunerea lucrărilor executate și la critica făcută de directorul călătoriei. *Personalul ajutor*: ordonanțele ofițerilor, (una de fiecare ofițer); ordonanțele pentru cai, (1 pentru caii comandantului Brigadei și câte una pentru 2 cai ofițerești); 1 căprar și 3 călăreți (din cari unul potcovar-sanitar cu geanta necesară) escorta comandantului Brigadei; 1 sub-ofițer secretar și 2 cicliști; 1 sub-ofițer de administrațiune, însărcinat cu cartiruirea și cu masa ofițerilor; 1 furgon și 3 soldați (1 conductor și 2 însărcinați cu masa ofițerilor).

b) Pentru călătoriile Diviziunii: *Personalul de direcțiune*: comandantul Diviziunii, director al călătoriei; capul de stat-major și un ofițer de stat-major. *Personalul ajutor*: ordonanțele ofițerilor (una de fiecare ofițer); ordonanțele pentru cai (câte una pentru caii comandanților de diviziune și de brigadă, și câte una pentru 2 cai ofițerești); 1 sergent, 1 căprar și 6 călăreți (din cari unul potcovar-sanitar, cu geanta necesară) escorta directorului; un sub-ofițer secretar și 3 cicliști; 1 ofițer de administrațiune, însărcinat cu cartiruirea și cu masa ofițerilor; 1 furgon și 4 soldați (1 conductor și 3 însărcinați cu masa ofițerilor).

La aceste călătorii comandanții de brigadă vor fi însoțiți de adjutantul brigadei.

c) Pentru călătoriile Corpului de Armată. *Personalul de direcțiune*: Comandantul Corpului de Armată director al călătoriei; capul de stat-major și 2 ofițeri de stat-major. *Personalul ajutor*: ordonanțele ofițerilor (1 de fiecare ofițer); ordonanțele pentru cai (câte una

pentru caii comandanților de corp de armată, diviziune și brigadă, și câte una pentru 2 cai ofițerești); 1 sergent 2 căprari și 12 călăreți (din cari unul potcovar-sanitar cu geanta necesară) escorta directorului; 2 sub-ofițeri secretari și 4 cicliști; 1 ofițer de administrațiune, însărcinat cu cartiruirea și cu masa ofițerilor; 2 furgoane și 8 soldați (2 conductori și 6 însărcinați cu masa ofițerilor).

La aceste călătorii, comandanții de diviziune vor fi însoțiți de un ofițer de stat-major, iar cei de brigadă de adjutantul brigadei.

Se va căută a se ține totdeauna grupurile de manevre în limitele stabilite aci, pentru a nu se îngreună coloana și a nu i se creă greutate în regiunile sărace în mijloace de traiu.

Programul de lucru al Călătoriei de Instrucțiune a unui Corp de Armată (sau grup de Diviziuni)

Ziua de 10 August

Concentrarea la Ajud a ofițerilor și serviciilor ajutoare.

Ora 3 p. m. Intrunirea ofițerilor în Casa Primăriei: Conferința preliminară a directorului călătoriei asupra scopului călătoriei, asupra ideii generale (strategice) a temelor cari se studiază în această călătorie și asupra ideii speciale a temei tactice care se va rezolvi adoazi.

Ordinele de serviciu pentru adoazi.

Tema 1-a

a) **Ideea generală.** *Partida Albastră.* O parte din Armata Albastră se concentrează în regiunea Siretului inferior, la Sud de regiunea întărită Focșani-Nămoloasa-

Galați. La Nord de Focșani se găsește un detașament de tăria unei diviziuni, însărcinat ca să împedice trecerea trupelor vrăjmașe din valea Trotușului în valea Siretului și înaintarea lor spre Focșani și Nămolosa, înainte de a se isprăvi concentrarea armatei și completarea mobilizării frontului întărit Focșani și capului-de-pod Nămolosa.

Partida Roșie. O parte din Armata Roșie intră în țară prin trecătoarea Ghimeșului (Palanca) ca să întoarcă apărarea regiunii centrale pe la Est, siluind orice rezistență întâlnită în valea Siretului și la Focșani.

b) **Ideea specială.** *Partida Albastră.* Diviziunea Albastră, care supraveghează valea Siretului la Nord de Focșani, se hotărăște a lua pozițiune, în regiunea Ajudului, de unde să împedecă trecerea Armatei Roșii în valea Siretului. Cavaleria diviziunii ajunge în ziua de 10 August la ora 4 p. m. la orașul Ajud.

Partida Roșie. Un detașament de acoperire, de tăria unei diviziuni, este trimis să ocupe o pozițiune la gura râului Trotuș, de unde să acopere scurgerea armatei în valea Siretului. În ziua de 11 Septembrie, la ora 6 a. m., grosul cavaleriei acestui detașament ajunge la Urechești.

Chestiuni tactice studiate pe hartă

Partida Albastră. a) Chestiuni studiate de comandantul partidei:

1. Alegerea pozițiunii ce voește să ocupe Diviziunea Albastră pentru ași îndeplini misiunea.
2. Dispozițiuni luate și ordine date în timpul marșului (presupunând că în această zi diviziunea merge spre Ajud), de comandantul Diviziunii potrivit cu hotărârea luată.

b) Chestiuni studiate de comandanții în subordine:

1. Dispozițiuni luate și ordine date de comandan-

tul Cavaleriei pentru noaptea de 10/11 August în raport: cu situațiunea generală și specială a partidelor, cu hotărîrea luată de comandantul partidei și cu operațiunile de adoazi.

Partida Roșie. a) Chestiuni studiate de comandantul partidei:

1. Determinarea localităților unde cantonează Diviziunea în noaptea de 10/11 August.

b) Chestiuni studiate de comandanții în subordine:

2. Localitățile ocupate de cavaleria diviziunii în timpul noptei de 10/11 August.

Ziua de 11 August

Ora 6 a. m. Adunarea ofițerilor pe piața Primăriei și plecarea spre pozițiunea aleasă de comandantul Partidei Albastre pentru rezolvirea temei.

Chestiuni tactice studiate pe teren

Partida Albastră. a) Chestiuni studiate de comandantul partidei:

1. Recunoașterea pozițiunii aleasă pe hartă. Studiul topografic și tactic al pozițiunii din punctul de vedere al scopului urmărit.

2. Ordin pentru ocuparea pozițiunii, după ce s-au cunoscut dispozițiunile de atac ale Partidei Roșii.

b) Chestiuni studiate de comandanții în subordine:

1. Intrebuințarea cavaleriei înainte de a începe lupta. Cooperarea ei în timpul luptei.

2. Studiul organizării defensive a pozițiunii.

3. Recunoașterea și stabilirea pozițiunilor artileriei și conducerea acțiunii ei față cu pozițiunile probabile ale artileriei și cu mișcările infanteriei roșii.

4. Studiul măsurilor ce ieau comandanții tru-

pelor de la aripa (sectorul) dreaptă și dela cea stângă pentru a împedecă învăluirea pozițiunii (se presupune că comandantii sectoarelor de aripa dispun de trupe de câteșitrele arme).

Ora 5 p. m. Intrunirea ofițerilor în Casa Primăriei: predarea lucrărilor executate în timpul zilei și critica lor.

Ordin pentru adoazi.

Ziua de 12 August

Ora 6 a. m. Adunarea ofițerilor pe piața Primăriei și plecarea spre pozițiunea inițială aleasă de comandantul Partidei Roșii, de unde va începe manevra sa.

Chestiuni tactice studiate pe teren

Partida Roșie. a) Chestiuni studiate de comandantul Partidei:

1. Hotărîrea ce ia pentru a'și îndeplini sarcina dată prin tema (11 August).
2. Operațiunile preliminare. Fraționarea coloanei. Mersul de apropiere. Desfășurarea operațiunilor.

b) Chestiuni studiate de comandantii în subordine:

1. Situațiunea cavaleriei la ora 6 a. m. (11 August). Dispozițiunile luate de comandatul Cavaleriei pentru a află flancurile pozițiunii adverse (Partida Albastră) și a'i recunoaște spatele. Cooperatiunea cavaleriei pentru a înlesni un atac învăluitor.

2. Conducerea luptei pregătitoare de la intrarea diviziunii pe câmpul tactic până la pregătirea evenimentului final. Studiul legăturai acțiunii atacului pregătitor (secundar) cu acțiunea atacului hotărîtor (principal).

3. Conducerea atacului principal.

4. Acțiunea artileriei în lupta pregătitoare și cea hotărâtoare. Recunoașterea pozițiilor artileriei și conducerea acțiunii ei, cunoscându-se organizarea pozițiunii vrăjmașă și distribuțiunea trupelor sale.

Ora 5 p. m. Intrunirea ofițerilor în Casa Primăriei: predarea lucrărilor executate în timpul zilei și critica lor.

Conferință preliminară asupra temei ce se va rezolvi în ziua de 13 August.

Ordine pentru adoazi.

Ziua de 13 August

Ora 6 a. m. Adunarea ofițerilor pe piața Primăriei și plecarea la Onești.

Oprirea la satul Borzești. Vizitarea bisericii lui Ștefan cel Mare. Serviciul divin pentru odihnirea sufletului Marelui domnitor; depunerea unei coroane. Cuvântarea directorului călătoriei asupra vieții militare a Marelui căpitan.

Plecarea din Borzești.

Ora 4 p. m. Intrunirea ofițerilor în casa Scoalei din Onești. Expunerea temei a 2-a. Ordine pentru a doazi.

Tema a 2-a.

a) **Ideea generală.** *Partida Albastră.* Comandan-tul Armatei Albastre trimite în dimineața zilei de 11 August un detașament mixt (3 batalioane de infanterie, 1 escadron de cavalerie, 2 baterii de munte și 1 companie de pionieri), prin Valea Sușitei, ca să treacă în Valea Cașinului și de acolo să amenințe linia de comunicațiune a Armatei Roșii și să'i închidă drumul prin Valea Oituzului. În același timp trimite și o brigadă de infanterie în ajutorul diviziunii de la Ajud.

Partida Roșie. Înaintarea grosului Armatei Roșii se face cu multă greutate din cauza umflării apelor râurilor și distrugerii lucrărilor de artă ale soselei și căii ferate, făcută de *partizani* la Nord de Dărmănești în noaptea de 10 spre 11 August.

b) **Ideea specială.** *Partida Albastră.* Diviziunea Albastră, fiind întărită cu o Brigadă de Infanterie, reușește să respingă atacurile Diviziunii Roșii și printr-o contra-ofensivă o silește să se retragă spre Onești. Urmărirea se face fără a se perde contactul.

În ziua de 13 August, la ora 8 a. m., înaintarea avant-gardei este oprită în dreptul pârului Gutinașului de arier-garda Diviziunii Roșii, care se hotărăște a rezista la Onești.

Partida Roșie. Diviziunea Roșie se oprește la Onești cu hotărârea de a rezista până în ziua de 14, când grosul Armatei Roșii va relua mersul întrerupt din cauza stricăciunii comunicațiilor și umflării apei Trotușului. În ziua de 13, la ora 8 a. m., arier-garda sa oprește înaintarea avant-gardei albastre în dreptul pârului Gutinașului.

Chestiuni studiate pe hartă

Partida Albastră. a) Chestiuni studiate de comandantul Partidei:

1. Marșul Diviziunii Albastre în ziua de 13 August. Situațiunea coloanei la ora 8 a. m.

b) Chestiuni studiate de comandantii în subordine:

1. Situațiunea amenunțită a cavaleriei la ora 8 a. m.

Partida Roșie. a) Chestiuni studiate de comandantul Partidei:

1. Comandantul Diviziunii a ajuns la Onești în ziua de 12 August, ora 4 p. m. Ce hotărâre ia în vederea acțiunii de a doazi și ce ordine dă potrivit cu situațiunea creată partidelor.

Ziua de 14 August

Ora 6 a. m. Adunarea ofițerilor pe piața Scoalei și plecarea spre pozițiunea inițială aleasă de comandantul Partidei Roșii, de unde se va începe studiul temei sale (ziua de 13 August).

Chestiuni studiate pe teren

Partida Roșie. a) Chestiuni studiate de comandantul Partidei:

1. Recunoașterea pozițiunii pe care voește să reziste. Ordinul de operațiuni dat trupelor în dimineața zilei de 13 August. Ordinul de bătaie dat, după ora 8 a. m., când cunoaște planul de atac al Partidei Albastre. Ordinul dat detașamentului trimis în valea Cașinului pentru a face față detașamentului Albastru.

b) Chestiuni studiate de comandantii în subordine:

1. Cum își îndeplinește sarcina comandantul detașamentului trimis în valea Cașinului pentru a face față detașamentului Albastru.

2. Organizarea defensivă a pozițiunii de la Onești pentru a face față atacului trupelor albastre, cari vin prin valea Trotușului.

3. Cunoscându-se direcțiunea atacului înveluitor, care e și cel hotărîtor, să se studieze acțiunea trupei de manevră a apărării.

4. Alegerea pozițiunilor artileriei și conducerea acțiunii în toate fazele luptei.

Ora 5 p. m. Intrunirea ofițerilor în casa Scoalei din Onești: predarea lucrărilor executate în timpul zilei și critica lor.

Ziua de 15 August

Ora 6 a. m. Adunarea ofițerilor pe piața Școalei și plecarea spre pozițiunea inițială aleasă de comandantul Partidei Albastre, de unde va începe manevra sa (ziua de 13 August).

Chestiuni studiate pe teren

Partida Albastră. a) Chestiuni studiate de comandantul Partidei:

1. Hotărîrea luată de comandantul Partidei Albastre când vede că vrăjmsul s-a hotărît să primească lupta la Onești. Ordinul de operațiuni.

b) Chestiuni studiate de comandantii în subordine.

1. Hotărîrea ce ia comandantul Cavaleriei, din inițiativa sa, până la primirea ordinului de operațiuni, când se încredințează că partida Roșie s-a hotărît să primească lupta la Onești. Cooperarea cavaleriei la atacul hotărîtor.

2. Comandantul Detașamentului Albastru trimis în valea Cașinului ajungând în ziua de 13 August, la ora 8 a. m., la Sud de satul Cașin, află că dealul Cuciur e ocupat de trupe vrăjmașe (locul ocupat de aceste trupe rezultă din studiul zile precedente). Să se studieze: situațiunea trupelor albastre la ora 8 a. m.; hotărîrea ce ia comandantul detașamentului în acord cu sarcina ce i s-a dat și cu situațiunea partidelor.

3. Conducerea atacului hotărîtor, executat de trupa de manevră.

4. Acțiunea artileriei în atacul pregătitor: alegerea pozițiunilor de luptă; conducerea acțiunii; asigurarea reaprovizionării munițiilor: artileriei și infanteriei.

Ora 5 p. m. Intrunirea ofițerilor în casa Școalei:

predarea lucrărilor executate în timpul zilei și critica lor. Expunerea temei a 3-a. Ordin pentru adoazi.

Tema a 3-a

a) **Ideea generală.** Neschimbată.

b) **Ideea specială.** *Partida Albastră.* Comandantul Partidei, văzând că vrăjmașul părăsește pozițiunea de luptă și se retrage precipitat spre Târgu-Ocna, constituie o coloană de 3 batalioane de infanterie, 1 regiment de cavalerie, 6 baterii de artilerie și 100 cicliști, pe care o trimite ca să cadă în spatele sau pe coasta vrăjmașului, pe când el însuși îl va urmări în față și îl va răstogoli.

Partida Roșie. Diviziunea Roșie, fiind atacată cu înverșunare de forțe superioare și amenințată de a fi întoarsă prin valea Oituzului, se retrage spre Târgu-Ocna sub protecțiunea unui detașament compus din 3 batalioane, 1 regiment de cavalerie și 6 baterii de artilerie.

Ziua de 16 August

Ora 6 a. m. Adunarea ofițerilor pe piața Școalei și plecarea la locul unde va începe studiul temei zilei.

Chestiuni studiate pe teren

Partida Roșie. a) Chestiunea studiată de comandantul Partidei:

1. Ordinul de retragere dat de comandantul Partidei.

b) Chestiuni studiate de comandanții în subordine:

2. Cum trebuie să și îndeplinească sarcina detașamentul însărcinat cu protecțiunea retragerii diviziunii Roșii. Studiul întrebuintării celor trei arme.

Partida Albastră. a) Chestiunea studiată de comandantul Partidei:

1. Planul de urmărire făcut de comandantul Partidei.

b) Chestiuni studiate de comandanții în subordine:

2) Cum își îndeplinește sarcina coloana trimisă să taie retragerea diviziunii Roșii. Studiul întrebunțării celor trei arme.

Ora 5 p. m. Intrunirea ofițerilor în Casa Primăriei orașului Târgu-Ocna; predarea lucrărilor executate în cursul zilei și critica lor.

Ordine pentru a doazi.

Ziua de 17 August

Ora 9 a. m. Intrunirea ofițerilor în Casa Primăriei. Conferința finală făcută de directorul călătoriei asupra executării călătoriei.

Desconcentrarea ofițerilor și serviciilor ajutoare.

Observațiune. Pentru executarea acestei călătorii se vor întrebuiți următoarele hărți ale Institutului Geografic al Armatei.

Foaia <i>Târgu-Ocna</i>	S. IV C. E. ,	scara	$\frac{1}{200000}$;
" <i>Adjud</i>	S. XIII C. U. ,	"	$\frac{1}{50000}$,
" <i>Fitionești</i>	S. XIII C. T. ,	"	$\frac{1}{50000}$,
" <i>Caiuți</i>	S. XII C. T. ,	"	$\frac{1}{50000}$, și
" <i>Târgu-Ocna</i>	S. XII C. S. ,	"	$\frac{1}{50000}$.

6. Manevre de Cadre

„Scopul manevrelor este: de a desvoltă instrucțiunea profesională a ofițerilor, punându'i pe teren în

fața unor situațiuni tactice neconținut variate, și deprinzându'i a luă rapede hotărîri și a le traduce în cuvinte puține și lămurite; de a pregăti legătura între arme, obicinuind ofițerii din fiecare armă cu tactica și cu mijloacele de acțiune ale celorlalte arme; în fine, de a așeză între diferitele trepte ale comandamentului unitatea de doctrină, care asigură concordanța sforțurilor“¹⁾.

Aceasta e definițiunea oficială, dată de Statul-major al Armatei Franceze manevrelor cu cadre. Din ea se deduce deosebirea dintre călătoriile de instrucțiune și manevrele de cadre. Pe când cele dintâi sunt niște lecțiuni tactice pe teren, cari se fac sub forma de conferințe și discuțiuni, cele din urmă sunt manevre, în cari trupele lipsesc și sunt reprezentate prin comandanții unităților chemați la manevră.

Unii mai confundă manevrele de cadre cu așa zisele *manevre cu cadre*, în cari unitățile, începând de la companie, baterie și escadron, sunt însemnate prin soldați purtători de fanioane, cu colori deosebite, cari figurează adâncimea și frontul unităților²⁾. Dacă acesta ar fi înțelesul manevrelor de cari ne preocupăm, de sigur că nu mi-ași mai da osteneala să le studiez, căci nu numai că astfel de manevre nu pot folosi la ceva, dar încă îngreunează instrucțiunea și introduce noțiuni prefăcute în mintea ofițerilor.

Din norocire, ideele acum par a se fi limpezit. Regulamentul francez așază manevrele cu cadre printre exercițiile de aplicațiune (alături cu exercițiile pe hartă) cari se execută fără trupă, și le definește astfel: „Exercițiile de cadre (regulamentul le numește când exerciții cu cadre, când exerciții de cadre) pe teren se execută în general pe datele trase din exercițiile pe hartă, și

¹⁾ Instruction, III-ème volume (Paris, H. Ch. Lavauzelle, 1904).

²⁾ Ordinul Ministerului de Războiu No. 4899 din 1908.

le completează, făcând să intervină terenul cu însemnătatea lor reală. Ele pregătesc mai de dreptul pe ofițeri ca să conducă trupele, obicinându-i să și aleagă mijloacele de executare amănunțite, cari răspund unor situațiuni simple (alegerea locurilor ce trebuiesc ocupate, drumurile ce trebuiesc urmate, formațiunile apropiate împrejurărilor și terenului, aprețierea distanțelor, conducerea focului, etc.)". În toate aceste nu se vede fălfăind nicio umbră de fanion. Definițiunea citată este trasă din definițiunea dată de generalul Bonnal, care o încheie astfel: „În realitate manevrele pe hartă și manevrele de cadre pe teren se execută după una și aceeași metoadă care e metoada practică a cazurilor concrete, cea mai bună și chiar singura în stare a formă ofițerii în timp de pace pentru războiu“.

Și în *Notele asupra regulamentului nostru de manevre*¹⁾ găsesc trecute manevrele cu cadre printre mijloacele de instrucțiune a ofițerilor fără ajutorul trupei, alături cu jocul de războiu și cu studiul temelor tactice.

Odată lămurit înțelesul cel adevărat al manevrelor de cadre, voi să arăt de cine se fac, cum se pregătesc și se rânduiesc, și cum se execută, călăuzându-mă pentru aceasta și de instrucțiunile oficiale cari regulează mersul lor în armata franceză.

1. După instrucțiunile ministeriale în vigoare: corpurile de trupe de Infanterie execută exerciții de cadre de batalion și de regiment; cele de Cavalerie, de regiment; iar cele de Artilerie, de divizion și de regiment.

Aceste exerciții se rânduiesc astfel:

Exercițiile de cadre de batalion (infanterie) și de divizion (artilerie) se fac sub conducerea comandantului de batalion sau de divizion; la ele ieau parte numai comandanții de companie, sau de baterie. Aceste exer-

¹⁾ General Gr. Crăiniceanu și Căpit. C. Dabija: Note asupra exercițiilor de manevre și de lupte ale Infanteriei (București, 1909).

ciții trebuie să aivă loc înainte de a începe exercițiile de luptă ale batalionului, fiindcă scopul lor este tocmai ca să cerceteze și să stabilească mijloacele tactice prin ajutorul cărora se conduce batalionul pe câmpul de luptă.

Exercițiile de regiment se fac sub conducerea comandantului de regiment (infanterie, cavalerie și artilerie); la ele iau parte ofițerii superiori și căpitanii cari au trecut examenul de maior, sau cari au dobândit dreptul de a'l trece. Ele trebuiesc executate înainte de a începe exercițiile de luptă ale regimentului.

Cred că aceste exerciții trebuiesc făcute totdeauna cu o singură partidă, pentru ca însuși comandantul să și conducă în luptă unitatea sa. Prin aceasta, și comandanții în subordine vor profita mai mult și se vor pregăti mai bine pentru exercițiile de luptă executate cu trupa.

2. După aceste exerciții încep manevrele de cadre ale unităților mixte, și anume:

Manevrele de cadre ale Brigadei (de Infanterie) mixte,
 „ „ „ „ Diviziunii (de infanterie),
 „ „ „ „ Corpului de Armată,
 „ „ „ „ Brigadei și Diviz. de Cavalerie.

La aceste manevre nicio trupă nu iea parte; principalele unități sunt reprezentate numai prin comandanții lor¹⁾.

Manevrele de cadre de mai sus au loc totdeauna înaintea manevrelor de garnizonă făcute cu aceleași unități. Ele se execută la început cu o singură partidă și, numai după ce directorul a căpătat încrederea că comandanții în subordine sunt stăpâni pe conducerea unităților lor, se va trece la manevrele cu două partide.

3. Ministerul de Răsboiu trebuie să hotărască în fiecare an numărul zilelor afectate pentru aceste manevre și pentru călătoriile de instrucțiune. Comandantul cor-

¹⁾ Dispozițiune regulamentată în armata franceză.

pului de armată, după ce i s-a comunicat hotărîrea, procedează după cum urmează:

Imparte numărul zilelor în două: o parte o dă călătoriilor de instrucțiune; iar cealaltă, manevrelor de cadre.

După numărul eșit din împărțire, hotărăște unitățile cari au să facă călătorii și unitățile cari au să facă manevre, ținând samă ca pentru o călătorie, sau pentru o manevră de Diviziune, sau de Corp de Armată, trebuie să dea cel puțin 6 sau 7 zile (4 sau 5 de lucru și 2 pentru concentrarea și desconcentrarea ofițerilor).

Să presupunem că Ministerul a afectat 60 de zile unui corp de armată. Impărțirea cea mai dreaptă cred că e următoarea:

Corpul de armată (sau grupul de diviziuni)	8 zile	} 60
2 Diviziuni, câte 7 zile	14 "	
4 Brigade de Infanterie, câte 5 zile	20 "	
2 " Artilerie, " 5 "	10 "	
2 " Cavalerie, " 4 "	8 "	

Acest timp nu trebuie să se întrebuițeze nici în mod uniform de toate unitățile, nici să se împartă deopotrivă între călătorii și manevre.

Comandantul Corpului de Armată, dispunând de 8 zile, va pute să execute o călătorie de instrucțiune, sau o manevră de cadre, după cum va chibzui; în nici un caz însă nu va trebui să execute și una și alta în acest timp, căci atunci nici una nu va fi bine făcută și, deci, cu folos.

Comandantul de Diviziune, dispunând de 7 zile, va procedea la fel, ținând sama de împrejurări, de trebuințele instrucțiunii comandanților în subordine și de instrucțiunile comandantului corpului de armată, dacă acesta voește să alterneze aplicațiunile diviziunilor cu ale corpului de armată (adică dacă corpul de armată execută o manevră de cadre, diviziunile să execute călătorii de instrucțiune).

Brigadele de Infanterie și Artilerie dispunând fiecare de 5 zile, comandantul Diviziunii va hotărî felul aplicațiunii pe care fiecare o va face, ținând sama de trebuințele instrucțiunii și de împrejurări; e bine însă ca el să păstreze principiul alternării, așa ca fiecare brigadă să execute, într'un an o călătorie de instrucțiune, și în anul următor o manevră de cadre.

Aceasta e întrebuintărea logică a timpului, iar nu cea obicinuită până astăzi. Așa, de pildă, în anul 1909, Ministerul de Răsboiu găsindu-se, se vede, în mare strâmtoare, a afectat corpurilor de armată numai 22 de zile, cari s-au împărțit în mod egal, dându-se câte 2 zile (în cari intrau și zilele de concentrare și de desconcentrare a ofițerilor participanți) Brigadei, Diviziunii și Corpului de Armată. Toate au executat călătoriile de instrucțiune. Folosul tras? Cred că nu e departe de...

4. Compunerea normală a cadrelor, cari constituiesc diferitele grupuri de manevră, este următoarea:

a) *Brigada de Infanterie Mixtă*

Personalul manevrei:	}	1 Comandant de Brigadă, cu 1 ofițer de stat-major ¹⁾ și
		1 Ofițer, adjutantul Brigadei;
		2 Comandanți de Regiment și 1 comandant de Batalion;
Personalul ajutător:	}	1 Ofițer de Artilerie și 1 ofițer de Cavalerie ²⁾ ;
		1 Ofițer de Administrațiune, însărcinat cu cartiruirea și masa ofițerilor;
		2 soldați la caii comandantului Brigadei, și câte un soldat la 2 cai, pentru ceilalți ofițeri;

¹⁾ Luat din Brigadă, pentru manevră.

²⁾ Dați, după cerere, pentru manevră.

- Personalul
ajutător: {
- 1 Căprar și 3 călăreți (din cari unul potcovar-sanitar), escorta;
 - 1 sub-ofițer secretar și 2 cicliști;
 - 1 furgon cu un soldat conductor;
 - 2 soldați, însărcinați cu masa ofițerilor;

b) *Diviziunea de Infanterie*

- Personalul
manevrei: {
- 1 Comandant de Diviziune, 1 cap de stat-major și 2 ofițeri de stat-major;
 - 1 Comandant de Brigadă de Artilerie și 1 ofițer, adjutant al Brigadei;
 - 1 ofițer superior de Cavalerie;
 - 1 ofițer de Geniu (maior, sau căpitan);
 - 1 sub-intendent, sau adjunct de Intendență;
 - 1 medic-cap al Diviziunii;
 - 2 Comandanți de Brigadă de Infanterie și 2 ofițeri adjutanți ai Brigadelor;
 - 4 Comandanți de Regimente de Infanterie (sau ofițeri superiori propuși pentru înaintare) și 1 Comandant al Batalionului de Vânători (sau maior);
 - 2 Comandanți ai Regimentelor de Artilerie (sau ofițeri superiori propuși pentru înaintare).

- Personalul
ajutător: {
- 1 Ofițer de Administrațiune, însărcinat cu cartiruirea și cu masa ofițerilor;
 - Câte 2 soldați la caii comandantului de Diviziune și la ai comandanților de Brigada; câte 1 soldat la 2 cai pentru ceilalți ofițeri;
 - 1 sub-ofițer, 3 căprari și 10 călăreți (din cari 1 potcovar-sanitar), escorta;
 - 3 sub-ofițeri secretari și 4 cicliști;
 - 2 furgoane și 2 soldați-conducători;
 - 4 soldați, însărcinați cu masa ofițerilor.

e) *Corpul de Armată*

Personalul
manevrei:	}	1 Comandant de Corp de Armată, 1 ofițer de ordonanță, 1 cap de stat-major și 2 ofițeri de Stat-Major; 1 Comandant de Brigadă de Cavalerie și 1 ofițer adjutant al Brigadei; 1 Comandant al Geniului (ofițer superior); 1 Capul Serviciului Intendenței (sau ajutorul); 1 Capul Serviciului Sanitar (sau ajutorul); 2 Diviziuni cu personalul mai sus arătat (lit. b); 4 Comandanți de Brigade de Infanterie și 4 of. adjutanți de Brigadă; 2 Comandanți de Brigadă de Artilerie și 2 of. adjutanți; 4 Comandanți de Regiment (câte unul din fiecare diviziune, 1 de Artilerie și 1 de Cavalerie).
Personalul
ajutător:	}	2 ofițeri de administrațiune (1 cu cartiruirea și 1 cu masa ofițerilor); Câte 2 soldați la caii comandantului de Corp de Armată, ai comandanților de Diviziune și de Brigadă și câte 1 soldat la 2 cai pentru ceilalți ofițeri. 1 locotenent, 3 sub-ofițeri, 7 căprari și 26 călăreți, (din cari 1 căprar și 1 soldat potcovar-sanitar). 6 sub-ofițeri-secretari și 8 cicliști; 6 furgoane și 7 conductori (1 căprar); 1 căprar și 7 soldați însărcinați cu masa ofițerilor; 1 automobil cu 1 automobilist;

5. Compunerea cadrelor este regulată așa ca direc-

torul manevrei să poată comanda singur unitatea sa, dacă voește; sau, dacă judecă mai nemerit ca să exercite direcțiunea superioară a manevrei, să poată trece comanda unității sale ofițerului superior, sau general, cel mai vechiu.

În principiu, cea mai mică unitate de infanterie reprezentată la manevrele de cadre e regimentul. La manevrele brigădei s-a dat și un maior pentru a se pute studiă manevra batalionului când rolul lui ar părea că are un interes deosebit în manevra generală. Mai cu samă în regiunile muntoase, unde rolul batalionului are o însemnătate mai mare, se va pute chiar înlocui un comandant de regiment prin doi comandanți de batalion.

Brigadele pot fi comandate de coloneli, regimentele de locot.-coloneți sau chiar de maiori (propuși la înaintare), iar batalioanele de căpitani (propuși la înaintare).

Comandanții Corpurilor de Armată pot, fără a provoca suplimente de cheltueli, autoriză sau prescrie, orice modificare, găsită trebuincioasă, în compunerea cadrelor mai sus arătate.

Același principiu se aplică, în generalitatea lui, și manevrelor Diviziunii de Cavalerie. La aceste manevre e bine să asiste, sau să iee chiar parte, figurând în cadrele de manevră, unul sau doi ofițeri de infanterie și de artilerie.

6. Manevrelor de cadre trebuie să se facă totdeauna înaintea manevrelor de toamnă. E bine chiar să nu se facă prea din vreme, pentru ca comunitatea de idei și unitatea de vederi dobândite din executarea lor să poată folosi manevrelor cu trupe.

Când o manevră de cadre are să se facă pe teritoriul altui corp de armată, data se hotărăște prin înțelegere între comandanții corpurilor de armată interesați.

7. Direcțiunea unei manevre de cadre revine comandantului unității reprezentată în această manevră.

Directorul își pregătește programul călătoriei împărțind lucrarea în două părți: partea care se studiază în cursul manevrei propriu zisă, cuprinzând chestiunile a căror soluțiune nu poate fi studiată cu folos decât pe teren, cum ar fi dispozițiunile cari se ieau în apropierea vrășmașului (pe câmpul tactic, sau în apropierea lui); și partea care se poate rezolvi prin simpla cercetare a hărții, sau într'o conferință, sau printr'un exercițiu pe hartă (în localitatea unde s'a concentrat grupul ofițerilor, sau o parte din el).

Programele stabilite de directorii manevrelor, ca și cele pentru călătoriile de instrucțiune (de brigada și de diviziune), se tramit comandantului Corpului de Armată (sau grupului de diviziuni), care le examinează și le regulează astfel ca două grupuri de manevre, sau de călătorii, să nu se întâlnească în același timp pe același teren, sau în aceeași localitate. În urmă le aprobă.

Dacă manevra de cadre trebuie să se execute pe teritoriul altui corp de armată, sau să se combine cu manevra de cadre a unei brigade, sau diviziuni, de cavalerie care nu aparține corpului de armată, programul se tramite Ministerului de Răsboiu pentru aprobare.

8. Tema manevrei cuprinde: *a)* Ideea generală, care da: situațiunea strategică la care se rapoartă operațiunea ce se studiază; condițiunile de incadrare a unității care manevrează, sau relațiunea ei cu trupele amice; știrile asupra inamicului. *b)* Ideea particulară, care da: efectivul și situațiunea inițială a unității care manevrează (în cantonamente, în marș, în debarcare...); sumarul instrucțiunilor speciale, ce se presupune că sunt date de comandant pentru funcționarea serviciilor; misiunea dată unității considerată.

În principiu, unitatea care manevrează se va considera că face parte dintr'o unitate superioară, fiindcă în realitate o brigadă, o diviziune și chiar un corp de armată, vor fi rar chiamate să opereze izolat.

Din contră, o diviziune de cavalerie poate să îndeplinească, ea singură, o misiune, cum de pildă: să acopere o concentrare, supraveghend și întârziend, la trebuință, marșul inamicului; să execute o operațiune determinată în zona ocupată de un inamic, fără a'și perde punctul de sprijin și fără a'și compromite retragerea; să caute pe vrăjmaș pentru a pregăti mersul armatei a cărei concentrare e terminată; să schimbe brusc direcțiunea explorării pentru a merge ca să opereze pe una din aripe...

9. Executarea unei manevre cu cadre constă din conferințe zilnice făcute de director, din lucrări pe teren și din lucrări scrise.

Prima conferință e făcută de director în ajunul începerii operațiunilor. El arată programul manevrei; dacă e cazul, stabilește preliminările temei pe hartă și apoi se asigură că toți ofițerii își dau sama de situațiunea inițială și de spiritul temei.

Directorul caută ca pe teren fiecare din elementele reprezentate să fie, pe cât e posibil, la locul pe care l-ar ocupa în realitate. El se ține în relațiuni cu comandantul trupelor, primește comunicari de ordine și tramite, sub forma de rapoarte de recunoașteri, știri cari fac să nască incidente, cari modifică situațiunea inițială și permit ca acțiunea să se desfășoare în toate fazele ei.

După fiecare fază, el cere să i se dea sama de dispozițiunile luate, le examinează pe teren și conduce astfel manevra, dând fiecăruia ocaziunea de a căuta imediat soluțiunea diferitelor probleme.

După manevră, el face chiar pe teren, dacă se poate, critica operațiunilor.

Aceeași metodă de instrucțiune se întrebuintează și când directorul comandă singur unitatea de manevră.

La o manevră cu două partide, directorul regulează prin procedări analoage, operațiunile partidelor opuse și joacă rolul de arbitru.

La manevrele cu cadre nu se execută alte lucrări scrise decât acele cari s'ar face în realitate: a) Ordinele scrise date de comandanții unităților mari, și dări de samă sumare relative la execuțiune; b) transcrierea (în carnetul de ordine) a tuturilor ordinilor verbale date și primite pe teren; indicarea dispozițiilor și locului trupelor pe hartă, cu creionul colorat; sumarul marșurilor și operațiunilor zilnice, în registrul de operațiuni.

Sara, directorul întrunește în conferință pe toți ofițerii, sau numai o parte din ei; face critica generală a operațiunilor zilei (dacă nu s-a făcut pe teren, sau dacă e nevoie să o completeze) și apoi dă ordine și instrucțiuni pentru adoazi.

După terminarea perioadei manevrelor, directorul rezumează într'o dare de samă operațiunile studiate, lucrările executate și face să easă învățămintele trase din ele.

10. Convocarea ofițerilor, chemați să iee parte la aceste manevre, se face, ca și pentru călătoriile de instrucțiune, prin ordine de serviciu personale, semnate de directorul manevrei (sau a călătoriei). Ele trebuie trimise cu o lună înainte de ziua începerii manevrei.

Hărțile necesare trebuiesc date de Ministerul de Războiu, după cerere, gratuit direcțiunii manevrelor (sau călătoriei) și ofițerilor participanți, anume:

Direcțiunii manevrei, 4 colecțiuni scara $\frac{1}{50000}$ și 2 colecțiuni scara $\frac{1}{100000}$.

Ofițerilor generali (și C-ți de brigadă), 2 colecțiuni scara $\frac{1}{50000}$ și 1 colecțiune scara $\frac{1}{100000}$.

Celorlalți ofițeri, 1 colecțiune scara $\frac{1}{50000}$ și 1 colecțiune scara $\frac{1}{100000}$.

Pentru serviciul cicliștilor, de fiecare, 1 colecțiune scara $\frac{1}{50000}$.

Ofițerii, gradele inferioare și soldații au drept la jumătate din indemnitatea de misiune prevăzută de

legea soldelor pentru fiecare zi de manevră și de călătorie. Cailor se alocă rațiunea îndoită de hrană, în bani, pentru a scuti transportul furajului din orașele de garnizoana și a face mai ușor grupul care manevrează, sau călătorește. (Aceeși dispozițiune trebuie aplicată și călătoriilor de instrucțiune).

11. Manevrelor de cadre, ca și călătoriile de instrucțiune, nu fac obiectul niciunui raport special. Numai în cazul unor observațiuni mai însemnate, sau unor propuneri, comandantul Corpului de Armată (sau al grupului de diviziuni) înaintează Ministerului (Marelui Stat-Major) un rapor sub formă foarte redusă.

Afară de manevrele de cadre, comandantii Corpurilor de Armată pot face să se execute și *manevre de garnizoană de cadre*, la cari ieau parte ofițerii unităților staționate în aceeași garnizoană, sau din mai multe garnizoane vecine. Aceste manevre se fac mai cu samă în timpul când starea sămănăturilor nu îngăduie manevrele de garnizoană cu trupe.

În genere, numai ofițerii călări ieau parte la manevrele de cadre. Ele se execută la început cu o singură partidă și apoi cu două, după programele întocmite de comandantii de garnizoană, sau de brigadă.

Când o manevră de garnizoană de cadre va ține cel puțin douăzeci și patru de ore, comandantul garnizoanei va constitui grupul ofițerilor și personalul ajutător după regulile așezate la manevrele de cadre.

INSTRUCȚIUNEA PRACTICĂ (cu ajutorul trupei)

„Înainte vreme, când războiul era starea normală a armatelor, instrucțiunea practică a ofițerului se putea căpăta chiar pe câmpul de războiu; astăzi însă, când războiul nu vine să turbure pacea decât la intervale atât de mari, încât generațiuni de ofițeri se perindează prin armată fără să'l fi făcut o singură dată, instrucțiunea practică nu se poate dobândi decât tot în timp de pace, după o anumită metodă și cu anumite mijloace ¹⁾“.

Instrucțiunea practică a ofițerului în arta comandamentului se capătă prin practicarea regulamentelor tactice și artei războiului, întrebuintând trupa ca mijloc și ca scop.

„Pentru ofițeri, cunoașterea regulamentelor este baza instrucțiunii militare. Toți ofițerii trebuie să cunoască în mod desăvârșit regulamentele armii lor și să fie capabili a le aplica. Ofițerii superiori trebuie încă să cunoască regulamentele armelor luptătoare și să fie capabili de a le aplica ²⁾“.

Știința aplicării regulamentelor tactice pe teren se învață prin ajutorul trupelor, mai întâiu cu fiecare armă în parte și apoi cu toatele întrunite. Când această

1) Pregătirea Armatei pentru Războiu de generalul C. Herjeu. Partea a II-a: Instrucțiunea practică a ofițerului.

2) General Gr. Crainicianu și Căp. G. Dabija: Note asupra exercițiilor de manevră și de luptă.

știință a fost dobândită în întregul ei, putem zice că și ofițerii și trupa sunt deplin pregătiți de războiu.

Instrucțiunea aceasta se dobândește progresiv pe câmpul de instrucțiune al garnizoanei, în preajma garnizoanei, în taberele de instrucțiune și pe câmpul de manevre.

Pe câmpul de instrucțiune al garnizoanei, fiecare corp de trup învață principiile științei luptei, adică: să se miște răpede, mlădios și cu bună rânduială pe orice teren; să și modifice formațiunile, după împrejurări și după teren; se facă față oricărei împrejurări tactice; să schimbe direcțiunea fără a aduce neajunsuri trușelor vecine; să meargă în ajutorul altora; să meargă și să stea sub focurile vrăjmașului; să se apropie și să ajungă pe pozițiunea vrăjmașului; să treacă de ea, sau să se dea înapoi.

Adevărata școală a luptei se începe în preajma garnizoanei, pe terenuri variate și neconținut variate. Acolo corpurile de trupă de diferite arme învață cum să lupte, adică sintetizează regulile și principiile tactice ale luptei, mai întâi fiecare în parte și apoi toate la un loc, prin exerciții și manevre de garnizoană.

Ceeace nu se poate face în garnizoane și în preajma lor se face și se completează în taberele regionale de instrucțiune.

Incheierea instrucțiunii tactice a ofițerilor cu ajutorul trușei se face toamna pe câmpul de manevre, cu care se termină anul de instrucțiune al Școlii Comandamentului.

Acesta e mersul progresiv al instrucțiunii practice. În studiul de față voi lăsa deoparte instrucțiunea care se capătă pe câmpul de instrucțiune al garnizoanei, de care m-am ocupat în studiile precedente, și voi începe cu exercițiile și manevrele de garnizoană pentru a termina ca manevrele de toamnă.

1. Exercițiile și manevrele de Garnizoană.

După ce ofițerul de orice grad a căpătat deprinderea conducerii unității sale tactice pe terenuri variate și după ce s-a inițiat în practica serviciului în campanie, e deajuns pregătit pentru a lua parte la manevrele de garnizoană, executate de trupele de diferite arme, și a i se da astfel prilejul ca să cunoască armele cari cooperează pe câmpul de luptă cu arma din care el face parte, și ca să se pregătească pentru o mai strânsă camaraderie în luptă.

Scopul exercițiilor și manevrelor de garnizoană este: de a completa instrucțiunea unităților de diferite arme, schimbând neconținut terenul de manevră; de a da acestor unități prilejul și mijloacele ca să manevreze împreună și, deci, ca să și combine acțiunea; în fine, de a pregăti batalioanele, escadroanele și bateriile și apoi regimentele pentru manevrele de toamnă și deci pentru războiu.

Scopul lor fiind de a obicinui pe ofițerii superiori și pe căpitani aspiranți la gradul de maior cu comanda și cu conducerea detașamentelor compuse din toate armele luptătoare, ele nu trebuie să aivă loc decât după ce s-a închiat instrucțiunea tactică individuală a unităților de diferite arme, chiamate să iee parte la manevrele de garnizoană. Astfel, de pildă, manevrele de garnizoană ale unui detașament, compus din un batalion de infanterie o baterie de artilerie și un escadron de cavalerie, nu trebuie să înceapă decât după ce s-a terminat instrucțiunea conducerii în luptă a batalionului, a bateriei și a escadronului.

Numai păstrându-se această normă, scopul manevrelor de garnizoană va pute fi atins, căci cu trupe neinstruite și cu cadre nepregătite, aceste manevre nu vor servi decât ca să mărească, sau să întrețină, puterea de rezistență a trupei la muncă și la obosală, iar nu ca

să și completeze instrucțiunea tactică a ofițerilor. De aceea, chiar și Regulamentul nostru asupra Serviciului în Campanie prescrie (art. 293) că „Exercițiile de garnizoană vor fi executate mai des în perioada corespunzătoare acestor feluri de exerciții, adică de la 1 Iuliu ¹⁾ până la terminarea manevrelor de toamnă“.

De altfel, tot regulamentul serviciului în campanie întărește principiul stabilit de mine, prescriind în mod hotărît (art. 292) că „recruții nu vor lua parte la manevrele de garnizoană decât după ce vor fi primit instrucțiunea individuală a soldatului și cea întrunită în companie, escadron sau baterie“; cu alte cuvinte către începutul instrucțiunii batalionului.

Dar, același regulament mai prescrie ca manevrele de garnizoană se pot face și în restul anului, în zilele ce se vor găsi de cuviință de comandanții de Diviziune și de Brigadă, cu restricțiunea însă ca la ele să nu iee parte în perioada instrucțiunii individuale a soldatului și cea întrunită a companiei (escadron sau baterie) decât oamenii din anul al 2-a de serviciu, adică acei cari se găsesc în anul de perfecționare a instrucțiunii militare; și aceasta numai cu condițiunea ca efectivele sub arme al companiei, bateriei și escadronului, să îngădue a se constitui din întrunirea mai multor unități la un loc cel puțin un batalion, o baterie sau un ploton de cavalerie.

În principiu, dar, manevrele de garnizoană se pot executa în tot cursul anului și chiar în lunele de iarnă, dacă efectivul îngădue; înse, cu toate contingentele întrunite, nu se pot executa decât dela începutul lui Iunie, când începe instrucțiunea batalionului, și până la începutul concentrărilor pentru manevrele de toamnă.

¹⁾ Astăzi instrucțiunea batalionului începe la 1 Iunie, prin urmare de la această dată pot începe exercițiile de garnizoană.

Rostul exercițiilor și manevrelor de garnizoană este așezat printr'un ordin al Ministerului de Războiu din 1907 (No. 4685).

„In timpul iernei și al unei părți a primăverei se vor pute execută din când în când *marșuri* cu sau fără idee tactică, adică numai în scopul de a *ține trupa în exercițiu*. Mai târziu însă se va începe a se execută *manevre de garnizoană*, cari vor continuă fără înterupere până la concentrările de toamnă. Aceste manevre se vor execută după indicațiunile cuprinse în ordinul Ministerului din 1900 (No. 172), cu adăogire că se lasă la facultatea comandanților de Corp de Armată a dispune să manevreze o garnizoană contra altei garnizoane, sau să formeze detașamente din doă garnizoane“.

Regulamentul asupra serviciului în campanie prescrie normele după cari trebuie să se execute marșurile mai sus arătate (art. 10):

„... In acest scop se vor face exerciții treptate, începând chiar din luna Ianuar, de marșuri executate cu recruții, la început pe compănii, escadroane și baterii, și cu încărcătura (greutatea echipamentului) redusă, măbind apoi încărcătura și distanța de străbătut până ce se ajunge la încărcătura de războiu și la etape de 20—30 km. pe zi. Aceste exerciții de marș sunt combinate mai târziu cu aplicațiuni asupra serviciului în campanie, teme tactice, etc“.

Prescripțiunile ordinului Ministerului No. 172 din 1900, mai sus citat, privitoare la manevrele de garnizoană, sunt următoarele:

„Pentru executarea acestor manevre, comandanții de garnizoană vor compune, acolo unde e cu putință, detașamente cu arme combinate și temele manevrelor, căutând ca exercițiile să fie profitabile fiecării arme în parte.

„In progresiunea urmată se va avè ca normă a se procede de la simplu la compus. Se va începe cu

aplicațiuni la serviciul în campanie, în ceea ce privește marșurile și staționarea; se va trece apoi la serviciul de siguranță în marș și stațiune. Mai târziu, fiecare marș va trebui să se termine printr-o luptă, dată treptat contra unui inamic închipuit, figurat, reprezentat“.

Potrivit tuturilor acestor prescripțiuni, cred că e bine a se avè în vedere normele ce dau pentru conducerea și progresiunea exercițiilor și manevrelor de garnizoană.

1. Direcțiunea generală, ce trebuie dată manevrelor de garnizoană pe tot cuprinsul unui Corp de Armată, revine comandantului corpului de armată. El regulează însemnătatea și numărul manevrelor ce au să se execute în fiecare an, călăuzindu-se de principiile stabilite mai sus și ținând sama de creditele de cari dispune, de progresiunea instrucțiunii, de gradul de pregătire a oamenilor și a cailor, de compunerea garnizoanelor, de cerințele serviciului, de chiamarea eventuală a contingentelor de rezervă, sau cu schimbul, în fine de orice împrejurare locală.

Prin manevră, sau exercițiu, de garnizoană înțelegându-se orice manevră, sau exercițiu, care se execută în apropierea garnizoanei cu trupe de diferite arme aflate în garnizoană, indiferent dacă aceasta este sau nu garnizoana lor permanentă sau întâmplătoare, va trebui să se considere tot ca atari și exercițiile și manevrele cu arme combinate, cari se execută de trupele concentrate în taberele de instrucțiune. Aceste din urmă chiar sunt cele cari dau rezultate mai spornice, căci ele se fac totdeauna cu toate armele luptătoare, pe câtă vreme nu în toate garnizoanele, și nici totdeauna în aceeași garnizoană, se pot găsi trupe de toate armele. Deci, în programul general încheiat de comandantul corpului de armată va trebui să se țină samă de șe-

derea trupelor în taberele de instrucțiune pentru a dà o mai mare dezvoltare acestor manevre de garnizoană, cari nu se pot face tot atât de bine de trupe în garnizoanele lor respective.

2. Toate trupele cari se găsesc într-o garnizoană, fie permanent, fie întâmplător, iau parte la manevrele acelei garnizoane.

Programele acestor manevre se fac:

Când manevrele se execută numai de trupele aceleiași garnizoane, de comandantul garnizoanei;

Când se execută de trupele din două sau mai multe garnizoane vecine, de comandantul de brigadă, de diviziune sau, eventual, de corp de armată.

Direcțiunea manevrei o exercită obicinuît autoritatea care a făcut programul; totuși, poate să îndeplinească această sarcină orice ofițer general, sau superior, din garnizoană, având gradul necesar față cu comandantii partidelor, sau partidei, cari manevrează.

Toți ofițerii luptători din garnizoană, aflați în diferite servicii, iau parte în mod obligator la manevrele de garnizoană.

3. Manevrelor de garnizoană propriu zise sunt precedate de exerciții de garnizoană, cari se fac în chipul următor:

a) Corpurile execută la început marșuri de pregătire, începând cu compania, escadronul și bateria și sfârșind cu regimentul. Scopul lor este de a deprinde trupele să meargă regulat în coloană, pe drumuri bune și răle; să păstreze lungimea coloanei și distanțele dintre unități; să străbată în mod uniform distanța orară prescrisă de serviciul în campanie; și să ajungă a străbate fără obosală distanțele cele mai mari pe cari vor fi chiamate să le facă în timp de războiu. Aceste marșuri se execută fără nici o temă tactică, ci numai se spune trupei: unde merge; pe ce drum se va duce și se va întoarce; ce localități, lucrări de artă, forme de

teren, accidente naturale sau artificiale, va întâlni sau va străbate; în fine, ce distanță va face. Aceste marșuri se fac și ziua și noaptea.

După ce trupele se vor deprinde cu mecanismul marșurilor, se va trece la marșuri cu aplicațiuni din serviciul în campanie și de luptă, după teme tactice, începând cu unitățile mici și terminând cu regimentul.

Aceste exerciții se execută în lunele Ianuar, Februar și Mart.

Singurele aplicațiuni ce se fac în această perioadă sunt cele cari revin instrucțiunii soldatului și plotonului (Infanterie): serviciul patrulării în marș și în staționare; îndatoririle santinelei, îndatoririle oamenilor de legătură: îndatoririle vârfului și capului avant-gardei; exercițiile de luptă pe teren variat cu șirul, grupul și plotonul.

Artileria și cavaleria vor urmă după aceleași norme.

Aceste marșuri se execută o dată pe săptămână.

b) Exercițiile de marșuri cu arme combinate încep în April și se continuă până la sfârșitul lunii Maiu, făcându-se câte unul pe săptămână. Ele se execută la început cu detașamente compuse din un batalion, un escadron de cavalerie și o baterie de artilerie; și apoi din un regiment de infanterie, unul sau mai multe escadroane de cavalerie și două sau mai multe baterii de Artilerie.

Scopul lor este, de a deprinde trupele de diferite arme să meargă regulat în coloana păstrând distanțele, lungimile și iuțala preserise de regulamente; și apoi să coopereze la siguranța lor în marș și în stațiune și la lupte, potrivit cu instrucțiunea căpătată de trupe în acea perioadă: siguranța în marș (compania avant-garda unui batalion, sau cap de avant-gardă; compania flanc-gardă sau arier-gardă; cavaleria vârf de avant-gardă, la flanc-gardă, în recunoașteri, etc.); siguranța în staționare (compania în garda mare, în cantonament

de alarmă, însărcinată cu paza artileriei; cavaleria la avant-posturi, cavaleria înlocuind infanteria în serviciul de avant-posturi în timpul zilei, escadronul păzindu-se singur în cantonamente); acțiunea combinată în luptă (lupta companiei pe teren variat înaintea artileriei și pe flancul ei neîncadrat; compania ca susținere a artileriei; lupta companiei cu cavaleria; compania în cooperare cu cavaleria pe câmpul de luptă, etc).

4. Manevrelor de garnizoană (exerciții de marșuri și lupte cu arme combinate) încep cu detașamente compuse din un batalion, o baterie de artilerie și un escadron (sau un ploton) de cavalerie și se sfârșesc cu detașamente compuse din un regiment de infanterie, unu sau două escadroane de cavalerie și una sau mai multe baterii de artilerie. Rar se poate manevra cu detașamente mai mari, compuse din o brigadă mixtă, de oarece efectivele garnizoanelor nu ne permit a constitui asemenea detașamente, chiar când manevrele s-ar executa între garnizoanele vecine. Asemeni manevre însă se pot face cu mult folos în taberele de instrucțiune.

Ele se fac mai întâiu cu o partidă (vrăjmașul închipuit) și apoi cu două partide; încep în Iunie, se continuă până la concentrările de toamnă, și se execută atât ziua cât și noaptea.

5. În principiu, unitățile ieau parte la aceste manevre cu efectivul lor (bateria de artilerie cu 3 tunuri și 5 chesoane). Când însă se va găsi necesar, și se va pute, unitățile chiamate să manevreze se vor împrumută de la cele cari rămân în garnizoană, pentru a-și spori efectivul și a-l apropia de cel de războiu. De asemenea corpurile nu ieau la manevre decât trăsorele pe cari le pot înhăma cu caii lor. Numai comandanții de Corp de Armată, sau de Diviziune, pot autoriza închirierea de cai, dacă mijloacele corpurilor le îngăduie să supoarte cheltuiala.

Hrana trupelor, cari ieau parte la aceste manevre,

se îmbunătățește cu un sfert de pâne și o jumătate de rațiune de carne (sau alt aliment de același preț).

6. Pentru manevrele, cari se fac cu trupe din două, sau trei garnizoane apropiate, trebuie a se păstră următoarele regule:

Trupele cari manevrează să nu aivă de străbătut mai mult de 15 km. pentru a ajunge pe câmpul de luptă.

La aceste manevre operațiunile de noapte trebuie să urmeze celor de ziua. Astfel: după o luptă de zi, care se termină cel mult la ora 2 p. m., dacă trupele au făcut o haltă mare pe drum pentru a prânzi, se va da repaos până la ora 5 sau 6 p. m., și apoi se va începe executarea temei de noapte (luarea măsurilor de pază în staționare, marșuri, luptă...), care se va termina între orele 10 și 12 din noapte. După critică, trupele se întorc în garnizoanele lor respective.

Asemeni manevre, cu operațiuni combinate de zi și de noapte, se pot face cu folos în ajunul zilelor de sărbătoare, pentru ca trupa și ofițerii să aivă după manevră o zi de odihnă.

7. Manevrelor de garnizoană nu fac obiectul nici unui raport, sau dări de samă speciale, decât în cazul când ele ar dà loc la niște observațiuni, propuneri sau învățăminte, cari trebuiesc aduse la cunoștința comandamentului superior, sau a Ministerului de Răsboiu (Stat-majorul General).

2. Instrucțiunea în Taberele Regionale

Menirea Taberelor de Instrucțiune Regionale.

Taberele de instrucțiune sunt chiamate să pună la dispozițiunea trupelor terenuri întinse și variate, pe cari să și continue instrucțiunea începută în garnizoanele lor, așa ca să o poată încheia până la epoca manevrelor de toamnă.

În garnizoane și în preajma lor nu se poate face decât instrucțiunea companiei și a batalionului (infanterie), a bateriei și a escadronului (artilerie și cavalerie), din cauza că populațiunea se îndesește neîncetat și agricultura cotropește zi cu zi câmpurile de pășune sau sterpe, cari mai până ieri se întindeau pe kilometri întregi împrejurul orașelor și satelor. Nici chiar batalionul nu mai poate găsi pretutindeni astăzi, împrejurul celor mai multe orașe de garnizoană, destul loc unde să și poată face în larg instrucțiunea lui tactică. Cât pentru unitățile superioare, ele nu și pot găsi loc, când le vine perioada de instrucțiune, oricât s-ar depărta de garnizoanele lor, decât întâmplător, din cauză că tocmai atunci câmpurile sunt acoperite cu semănături. Menirea dar a taberelor de instrucțiune a fost ca să pună la îndemâna acestor unități, regimentul și brigada, mijlocul de a se instrui.

Dar nu numai această trebuință a impus înființarea taberelor de instrucțiune, ci și alta, care interesează mai departe instrucțiunea și pregătirea armatei pentru războiu: instrucțiunea cooperării armelor pe câmpul de bătaie, care se începe, în mod practic, cu manevrele de garnizoană. Neapărat că dacă aceste manevre s-ar pute începe și săvârși în apropierea garnizoanelor, nevoia taberelor de instrucțiune ar fi mai puțin simțită. Doă cauze însă se împotrivesc la aceasta: întâiu, lipsa terenurilor de manevră, arătată mai sus; al doilea, lipsa trupelor de toate armele luptătoare în cele mai multe garnizoane și depărtarea prea mare între garnizoanele lor nici instrucțiunea tactică individuală, nici instrucțiunea tactică a armelor întrunite, pregătitoare pentru manevrele de toamnă, cu care se încheie instrucțiunea anuală a Școalei Comandamentului, înființarea taberelor de instrucțiune s-a impus.

„Cea mai mare parte a pregătirii pentru războiu

se putea face mai înainte în garnizoane și în împrejurimile lor imediate. Inșă cultura din ce în ce mai intensivă a pământului pe deoparte, perfecționarea armelor de foc pe de altă parte, au făcut ca în cele mai multe părți nu s-au mai putut executa nici exerciții de luptă cu unități mai mari, nici exerciții de tragere cu munițiuni de războiu.

„Trebuie prin urmare să se închirieze pentru acest scop terenuri în regiuni priincioase instrucțiunii tactice, sau să se ocupe asemeni terenuri în virtutea legii rechizițiunilor.

„Trupele chiamate a se pregăti pentru războiu trebuiau neapărat adăpostite în vecinătatea imediată a acestor terenuri puse la dispozițiunea lor. De aci rezultă în unele părți ale Monarhiei pentru locuitorii localităților, în cari cantonau trupe regulat în fiecare an, o incomoditate repetată; ele deveniră subiectul unor plângeri dese și de sigur bine justificate din partea autorităților civile și comunelor respective.

„Cheltuețele născute din aceste împrejurări (închirieri, rechizițiuni, despăgubiri) crescând din an în an, și în același timp pregătirea pentru războiu cerând din ce în ce mai imperios ca trupele din orice armă să se instruiască pe teren variat și să intre cu un grad de instrucțiune îndestulător în manevrele de toamnă, statul s-a hotărît să cumpere și să organizeze câmpuri de exercițiu întinse pentru fiecare Corp de Armată.

„Pe aceste câmpuri regionale se execută tot ce nu se poate face pe câmpurile de exercițiu ale garnizoanelor și în împrejurimile lor: exerciții de desfășurare și lupte cu batalioane, regimente, brigade, baterii și grupuri (divizioane), precum și aplicarea practică a tuturilor părților regulamentului serviciului în campanie și tragerile colective cu munițiuni de războiu“¹⁾.

¹⁾ Studiu asupra organizării și funcționării Taberelor de Instrucțiune din Germania (Ministerul de Războiu: Marele Stat-Major. București 1908).

Eacă pentru ce s-au înființat în Germania câmpurile regionale de instrucțiune, pe care noi le numim tabere de instrucțiune. Sunt ele privite în acea țară ca niște câmpuri de manevră create în interesul desăvârșirii școlii comandamentului? Nu.

„Exercițiile cu arme combinate se fac în Germania, cu unele excepțiuni (manevrele de garnizoană și altele), numai cu ocaziunea manevrelor de toamnă *când gradul de instrucțiune a fiecărei arme în parte este destul de înaintat pentru ca ele să se poată combina fără grija nereușitei manevrei*. Se pleacă de la principiul că numai cu trupe astfel pregătite se pot combina și organiza manevre libere, fără ca unitățile și comandanții să rătăcească (?); astfel, la aceste manevre libere nici un comandant, care ar dovedi nedibăcia sa, nu poate invoca ca scuză că el nu a avut prilejul de a se exercita și pregăti dimpreună cu trupa sa. *Organizarea serviciului pe câmpurile regionale de instrucțiune, combinată cu manevrele libere, ușurează moartea naturală a comandanților neapți*.

„Cele expuse mai sus nu exclud pe câmpurile de exerciții regionale următoarele combinațiuni: un detașament de Cavalerie (ploton) e nedespărțit de unitățile de Infanterie, cari se găsesc în tabără, pentru patrulare și stafete; Artileria călăreață combină exercițiile ei cu Cavaleria; Artileria execută exerciții de tragere dimpreună cu Infanteria, sau Cavaleria (susținerea artileriei); Geniul se chiamă pentru a conlucra cu alte arme la trecerea apelor sau la manevrele de asediu“¹⁾.

În Germania câmpurile regionale de instrucțiune nu sunt chiamate ca să dubleze câmpurile de manevre, ci ca să completeze câmpurile de instrucțiune ale garnizoanelor; nu sunt chiamate ca să desăvârșască în-

¹⁾ Studiu asupra organizării și funcționării Taberelor de Instrucțiune din Germania (Ministerul de Războiu: Marele Stat-Major. București 1908).

frățirea armelor luptătoare pe câmpul de bătaie ci ca să o pregătească. Ele au o menire modestă, dar foarte temeinică: să întărească instrucțiunea tactică a fiecărei arme luptătoare; să întărească instrucțiunea tactică a comandanților de batalion, regiment și brigadă, pentru a'i face să'și conducă cu înlesnire unitățile pe câmpul de manevră și a'i feră de *rătăcirii tactice*, cari ar pute să le pricinuiască cu multă ușurință, în acea țară, moartea militară.

La o singură întrebare îmi mai rămâne ca să răspund. E, sau nu, bună întrebunțarea ce li se dă în Germania? Nu li se poate da o alta mai bună?

„Prin instalarea și întrebunțarea metodică a câmpurilor regionale întreaga instrucțiune în armata germană a devenit mai practică, pregătirea trupelor pentru războiu mai desăvârșită; prin întrebunțarea lor intensivă suma exercițiilor făcute în teren variază și necunoscut a crescut; în același timp, prin firea lucrurilor, a des-crescut interesul exercițiilor formalistice și de paradă, cari sub pretextul disciplinării și tradițiunii naționale ocupau un loc prea însemnat.

„Nimeni în armata germană nu mai discută rezultatele bune obținute prin organizarea câmpurilor regionale de instrucțiune; *ele se privesc astăzi ca indispensabile în inventariul armatei*. Părerile în această privință fiind unanime, necesitatea de a le exprima în public nu s-a prea ivit. Se privește ca un lucru bine stabilit că pe câmpurile regionale se pregătesc trupele pentru activitatea lor în bătălie; *pe câmpurile regionale comandantii și trupele nu învață firește să manevreze și să opereze*; pe ele se desleagă numai teme tactice, nu probleme strategice (Militär-Wochen-Blatt, din 1906).

„Generalul Baron von Falkenhausen, fost comandant al Corpului XIV, în cartea sa *Ausbildung für den Krieg*, vorbește de câmpurile regionale ca despre o instituțiune indispensabilă armatei.

„Generalul Baron von Schlichting, fost comandant al Corpului XIII, serie în cartea sa *Taktische und strategische Grundsätze der Gegenwart*: foloasele câmpurilor regionale de instrucțiune sunt imense; suprafața lor este destul de întinsă și de variată pentru ca să fie ușor unui comandant priceput și circumspect de a împedea nasterea unei tactice locale; exercițiile ce se pot face pe ele sunt în legătură imediată cu cerințele războiului.

„Ofițerii de toate armele recunosc foloasele câmpurilor regionale și rezultatele bune obținute cu ele... În rezumat părerile autorizate în armata germană asupra rezultatelor obținute prin instalarea și organizarea câmpurilor regionale de instrucțiune sunt identice: Germanii nu se căesc că au făcut cheltueli mari cu aceste câmpuri; se fac din contra propuneri privitoare la îmbunătățirea și întinderea sistemului inaugurat“¹⁾

Acesta e rostul câmpurilor de instrucțiune în armata germană, și nimene nu se plânge împotriva'i. În armata noastră taberele de instrucțiune datează numai de câțiva ani, cam de când datează și noile tendințe ale instrucțiunii militare. Până atunci, nimene nu cunoștea împrejurimele garnizoanei. Corpurile de infanterie, îndată ce aveau o curte mai măricică, nu părăsiau cazarma decât pentru a merge la câmpul de tragere, sau pentru a lua parte, o dată sau de două ori pe an, la un mic marș de garnizoană; corpurile de artilerie și de cavalerie se folosau mai mult de câmpul de instrucțiune al garnizoanei, dar numai pentru a execută evoluțiuni, simple și după tipicul regulamentului, iar nu exerciții de luptă. Din curtea cazărmei, cu o instrucțiune dobândită aproape numai în cazarmă, trupele noastre treceau deadreptul pe câmpul de manevre.

¹⁾ Studiu asupra organizării și funcționării Taberelor din Germania (Ministerul de Războiu: Marele Stat-Major. București 1908).

Astăzi instrucțiunea bate un drum larg și sănătos. În curtea cazărmei nu se mai face decât o parte din instrucțiunea individuală a soldatului; călărețul nu și încheie instrucțiunea călăriei în manej; nici tunarul nu se mai mulțamește cu învârtirea bateriei în bătătura cazărmei. Toată instrucțiunea militară se face afară, la aer, pe pământ larg și nebătut. Nici câmpul de instrucțiune ale garnizoanei, nici împrejurimile garnizoanei nu ne mai sunt îndestulătoare, și am căutat să avem și mai mult aer și mai mult loc larg, neumblat și nebătut. Am căutat, și am găsit câmpurile regionale de instrucțiune, de cari auzisem că se zice mult bine în Germania, în Franța, în Rusia și în alte părți. Dar, nu am apucat să le cercetăm și să le cunoaștem în deajuns rostul, și deodată o pornire ostilă s-a născut împotriva lor, rezultat firesc al firei noastre nestatornice și vecinic nemulțamite.

Până mai ieri nu știam ce însemnează a instrui o trupă pentru războiu, sau a pregăti legătura dintre arme, sau a forma comandamentul armatei; dar, când am aflat toate aceste, pornirea noastră, foarte laudabilă dar puțin conștientă, ne-a împins ca să facem mai mult chiar decât fac cei pe cari voim să'i imităm.

Indată ce ne-am dat sama de folosul instrucțiunii tactice pe teren variat, am și socotit că instrucțiunea individuală a luptătorului nu se va pute face în bune condițiuni dacă nu'l vom duce în fiecare zi pe teren variat și neîncetat necunoscut.

Indată ce am simțit folosul legăturii acțiunii armelor luptătoare pe câmpul de bătaie, am și hotărît, prin regulamente, instrucțiuni ministeriale, ordine generale, ca exercițiile cu arme combinate să aivă loc în tot cursul anului, în toate perioadele de instrucțiune, și cu toate trupele din garnizoană, indiferent dacă gradul lor de instrucțiune le îngăduie, sau nu, să iee parte cu folos la asemeni exerciții.

Indată ce nu ne-am mai îndoit că arta comandamentului se capătă comandând trupele, ni s'a și părut ca taberele regionale de instrucțiune nu pot răspunde acestei nevoi, că sunt prea strâmte, nedestul de variate și prea cunoscute de cei ce le-au văzut odată sau de doăori, că nu îndeplinesc condițiunile cerute unor câmpuri de manevre, și că, la urma urmei, nu satisfac trebuințele școalei comandamentului.

Astfel judecă mulți, și, din acești mulți, de altfel militari capabili și doritori de a vedè radicată sus instrucțiunea în armată, unii ar voi ca câmpurile regionale de instrucțiune să fie destul de mari ca să poată manevră pe ele o întreagă diviziune în larg și în aceleași condițiuni ca pe câmpul de manevre; alții nu se mulțumesc nici chiar cu aceasta și cer, scurt și cuprinzător, suprimarea câmpurilor de instrucțiune și înlocuirea lor prin terenuri închiriate în fiecare an și în fiecare an schimbate, așa ca diviziunile să fie duse neconținut pe terenuri necunoscute și neumblate pentru ca comandantii de diviziune și de brigadă să se poată deprinde ași conduce trupele în condițiuni identice ca în războiu.

După părerea mea, pe care mi-am făcut-o și eu printr'o practică ne întreruptă pe câmpurile de manevre și în taberele de instrucțiune, și unii și alții greșesc: unii când cer taberelor mai mult decât trebuie să dee, iar alții când le cer ceeace nu sunt chiamate să dee. Și, de și cele ce am arătat adevăresc îndeajuns părerea mea, cred că un fapt valorează mai mult decât o demonstrațiune; și de aceea voi schița pe scurt programele de instrucțiune ale trupelor germane în taberele lor de instrucțiune.

Infanteria: Trageri colective cu plutonul, compania și batalionul. Serviciul în campanie, cu toate aplicațiunile lui privitoare la companii, batalioane, regimente și brigade. Exerciții de desfășurare și luptă cu batalionul și regimentul.

Exerciții mari cu arme combinate nu se fac.

Cavaleria: Tragerea colectivă cu plutonul și escadronul. Serviciul în campanie cu regimentul. Evoluțiuni și desfășurări cu regimentul, brigada și diviziunea (când se concentrează o diviziune întregă).

Pentru practica serviciului de cercetare, patrulare și ștafetare, se alipește câte un pluton de cavalerie pe rând unităților de infanterie în tot timpul exercițiilor de luptă pe câmpul de instrucțiune.

Artileria: Tragerea cu munițiuni de războiu. Serviciul în campanie cu baterii, grupuri și regimente. Evoluțiuni și exerciții de luptă cu baterii, grupuri, regimente și brigade. Conducerea trăsurilor în terenuri grele. Exerciții cu coloane de munițiuni.

Artileria călăreață lucrează cu diviziunile de cavalerie concentrate în taberele de instrucțiune.

Trupele de Geniu: Aplicațiuni la instrucțiunea lor tehnică privitoare la războiul de câmp și de asediu, la trecerea râurilor, la comunicațiuni terestre, etc.¹⁾.

În Germania suprafața mijlocie a unui câmp de instrucțiune fiind de 70 Km. (7×10), pot manevra și trage cu ușurință pe el, fără a-și aduce jigniri mutuale o brigadă de infanterie și o brigadă de cavalerie sau de artilerie. Plecând de la această considerațiune, taberele regionale sunt organizate ca să poată primi și cantona în același timp o brigadă de infanterie și o brigadă de trupe călări (de artilerie sau de cavalerie). Diviziunea de cavalerie se concentrează totdeauna singură în tabără pentru a se pute instrui în larg și ne-supărată de nimeni.

Acesta e rostul adevărat al taberelor de instrucțiune în Germania, dar noi Români, cari avem pasiunea neînfrănată a fațadelor, am crezut că e de ajuns a le

¹⁾ Studiu asupra organizării și funcționării taberelor de instrucțiune din Germania. (Ministerul de Războiu: Marele Stat-Major, București, 1908).

copiã pe dinafarã și a pune în ele gospodãria instrucțiunii armatei noastre, pentru a rezolvi chestiunea instrucțiunii trupelor și comandamentului și a ne zice cã de acum fiecare comandant poate sã le întrebuinteze cum va voi, cãci propãșirea instrucțiunii e asigurată. Prin aceasta am fãcut și noi ce au fãcut Francezii multã vreme, dupã rãzboiul nefericit din 1870, adicã ne am mãrginit a copiã, mai mult sau mai puțin ai-doma, formele exterioare ale organizãrii germane, ceea ce nu puteã face din noi decãt niște slabi caricaturiști.

De sigur cã au fost, și sunt, considerațiuni locale cari ne au silit sã dãm câmpurilor regionale de instrucțiune o destinațiune mult mai largã ca în Germania.

La noi, când s-au creat noi corpuri de trupã, nu s-a ținut niciodatã sama de nevoile armatei, ci numai de interesele strãine ei, așã cã, garnizoanele constituindu-se fãrã nici un plan bine așezat, am ajuns astãzi sã avem armata presãratã în toate orașele și orașelele țãrii, fãrã sã gãsим mai mult de o garnizoanã care sã conținã trupe din toate armele luptãtoare. Singurã, capitala regatului, se abate de la regula generalã. Craiova, care e a doa garnizoanã din țarã, nu are cavalerie, de și e reședința unui regiment de Cãlãrași. Focșanii, a treia garnizoanã din țarã, nu are cavalerie (are un singur escadron cu schimbul). Iași nu are artilerie. Galații nu are nici artilerie (divizionul de artilerie cãlãreațã, aparținând diviziunii de cavalerie stã numai vremelnic în Galați), nici cavalerie. În atari condițiuni e foarte greu a organiza manevre de garnizoanã cu arme combinate, fãrã a provoca cheltueli pe cari Ministerul de Rãzboiu nu voește, sau nu poate, sã le aprobe. În Germania, ca și în Franța, nu numai cã mai toate garnizoanele mari conțin trupe de toate armele, dar și Administrațiunea Rãzboiului acordã indemnitați trupeii și ofițerilor pentru orice manevrã de garnizoanã, care depãșaste doãzeci și patru de ore, așã cã acolo nici o

pedică nu se aduce manevrelor de garnizoană. Apoi în acele țări concentrările de toamnă constituiesc o adevărată școală pentru înaltul comandament atât prin timpul ce li se acordă cât și prin mijloacele ce li se dă. Nevoia de a se transforma câmpurile regionale în câmpuri de manevre nu se simte. Câmpurile regionale sunt și rămân adevărate câmpuri de instrucțiune, după cum numele le arată.

Condițiunile locale ne-au silit dar a dà o mai largă întrebuințare taberelor noastre de instrucțiune. Profitând de împrejurarea că numai în taberele de instrucțiune se pot găsi trupe din toate armele luptătoare, s-a admis a se face în ele și exerciții cu arme combinate, cu alte cuvinte manevre de garnizoană. „Va trebui să se profite însă, pe cât va fi posibil, de prezența în tabără a celor trei arme pentru a se face cât mai multe exerciții și manevre cu arme combinate, chiar în perioada 1-a și a 2-a, de și trupele se găsesc în aceste perioade numai la instrucțiunea companiei și batalionului“¹⁾. Eacă pentru ce noi am fost siliți să ne abatem de la regulamentul-tip al întrebuințării câmpurilor de instrucțiune. Odată însă ce am făcut această abatere, am uitat cauza care a provocat-o și, luând mijlocul drept scop, ne-am zis că câmpurile de instrucțiune nu sunt proprii pentru manevrele cu arme combinate, că nu constituiesc o bună școală pentru instrucțiunea comandamentului oștirii și că, nerăspunzând chiămării lor, trebuie desființate.

Eacă la ce rezultate greșite am ajuns printr'o greșită judecată a rostului câmpurilor de instrucțiune. Răspunderea cade asupra Marelui Stat-Major, care le-a dat armatei fără a'i arăta la ce sunt bune și cum trebuie întrebuințate.

¹⁾ Ministerul de Războiu, Marele Stat-Major: Referatul No. 163 din 8 Mart 1904 relativ la Taberele de Instrucțiune (București, 1908).

Cauzele pentru cari Taberele Regionale nu au dat rezultatele aşteptate.

Am fost și rămân credincios apărător al taberelor de instrucțiune, și de aceea mă cred îndatorat a arăta și cauzele cari au făcut pe unii să peardă încrederea în ele, iar pe alții să ceară chiar desființarea lor.

1. In Germania, un Corp care nu ș-a terminat, la epoca chiamării în tabără, instrucțiunea elementară în garnizoana sa, e liber să o sfârșască pe câmpul regional, și comandamentul are grija de a'i prelungi pentru aceasta șederea în tabără.

La noi, lucrurile se petrec cu totul altfel. Am văzut o brigadă de infanterie dusă în tabară pe la începutul lunei April, adică la începutul perioadei instrucțiunii companiei, dimpreună cu un regiment de cavalerie și cu unul de artilerie, și ele tot în perioada instrucțiunii escadronului și bateriei. S-ar fi convenit ca aceste trupe să fie lăsate a'și vede în pace și liniște de instrucțiunea lor și a profita de șederea în tabară, unde se lucrează cu un spor îndoit ca în garnizoană, pentru a duce la bun sfârșit instrucțiunea companiei, escadronului și bateriei și a începe în condițiuni priincioase instrucțiunea batalionului, regimentului (cavaleria) și grupului (artileria). Așă se convenia, dar teama de a nu atinge menirea taberei — după credința domnitoare privită ca un câmp de manevră, iar nu de instrucțiune — și teama de a nu scăpa prilejul bine venit ca să se consolideze cooperațiunea armelor luptătoare pe câmpul de luptă, au făcut să se treacă în al doilea plan instrucțiunea temeinică a perioadei și să se dea cea mai mare atențiune instrucțiunii detașamentelor mixte: manevrelor batalionului, regimentului și brigadei de infanterie în unire cu celelalte arme luptătoare. Această curioasă metodă de instruc-

țiune îmi amintește manevrele de garnizoană, cari se fac pe alocurea în toiu iernei, cu recruții și meseriașii tuturilor trupelor aflate acolo, înainte chiar de a se fi început marșurile de deprindere prevăzute de regulamente, numai și numai pentru a se satisface o prescripțiune rău înțeleasă a regulamentului asupra Serviciului în Campanie și un Ordin General Ministerial.

Aceasta însemnează nu numai perdere de timp, dar îndrumare greșită a instrucțiunii, care la sfârșitul anului va da, de sigur, rezultate foarte slabe, fiindcă pintro astfel de procedare se calcă principiul fundamental al instrucțiunii militare: *de a nu trece la exerciții de luptă cu arme întrunite decât atunci când instrucțiunea fiecărei arme împarte este destul de înaintată, pentru ca ele să și poată combina acțiunea fără grija de a zădărnici reușita manevrei.* Acest principiu elementar, dar ne înlăturat, să calcă la noi cu atâta ușurință și curațanie de suflet încât, pentru ceice cunosc rostul instrucțiunii, starea înapoiată a instrucțiunii armatei nu e de loc surprinzătoare.

2. În Germania, niciodată nu se găsește în tabăra de instrucțiune mai mult de două brigade, din cari una din armele călări, sau o diviziune de cavalerie.

La noi, în timp de doi ani s-au adus întruna din tabăre: o diviziune de infanterie, 3 regimente de cavalerie (fiecare cu 600 cai de trupă) și 2 sau 3 regimente de artilerie, și aceasta către sfârșitul perioadei a 3-a (instrucțiunea batalionului, regimentului și brigadei de Infanterie; instrucțiunea regimentului și brigadei de Cavalerie, instrucțiunea grupului și tragerea de luptă a Artileriei). Câmpul de instrucțiune al taberei fiind acoperit de culturi pe jumătatea lui, își poate cineva lesne închipui în ce condițiuni anormale s-au făcut și instrucțiunea în parte a diferitelor arme și instrucțiunea armelor întrunite, și mai cu samă a detașamentelor mixte constituite dintr'un regiment sau o brigadă de infanterie.

Intr-alt an s-a adus, într'altă tabără de instrucțiune, o diviziune de infanterie cu 13 batalioane, o brigadă de artilerie și o brigadă de cavalerie (cu 1200 cai de trupă), la începutul instrucțiunii batalionului. La această epocă câmpul de instrucțiune eră și mai acoperit cu culturi, așa că terenul, pe care trupele puteau să și facă exercițiile tactice și tragerea de luptă, a fost cu totul neîndestulător. Instrucțiunea detașamentelor mixte a suferit nu numai din cauza spațiului prea mic pe care ele se puteau mișca și manevra (abia 20 km. p.), ci și din cauză că instrucțiunea cavaleriei eră înapoiată în raport cu perioada de instrucțiune corespunzătoare (regimentele de călărași erau constituite din contingente chiamate pentru a și completa instrucțiunea de călărie, instrucțiunea plotonului și a escadronului, iar nu pentru instrucțiunea regimentului și a armelor combinate).

Ceeace noi am înghesuit pe o suprafață de 20 km. p. — 2 brigade de infanterie, un batalion de vânători și 2 brigade de trupe călări — în Germania ar fi încăput abia într'un câmp de instrucțiune de 100 sau 120 km. p.; și aceasta numai cu condițiunea de a se face simple exerciții tactice, iar nu manevre cu detașamente de tăria unei brigade mixte. Desigur că și aceasta e o cauză care tinde să arunce discreditul asupra taberelor de instrucțiune.

3. În Germania taberele de instrucțiune sunt înzestrate cu tot ce trebuie trupelor ca să trăiască și să se instruiască. În tabără ele găsesc aceleași mijloace de traiu ca în garnizoană; iar mijloace de instrucțiune, mai multe și mai complete decât pot găsi în garnizoană, sau în împrejurimile ei.

Să punem față în față un câmp regional de instrucțiune german și unu românesc, și să le judecăm. Și pentru aceasta, voiu luă pe cel care are destule însușiri ca să poată deveni cel mai bun câmp regional.

al armatei noastre: câmpul de instrucțiune de la Hagieni, care aparține Corpului III de Armată.

Acest câmp are pe alocurea 14 km. de lungime, iar lățime între 5 și 8 km.; atinge cu un capăt calea ferată Făurei-Fetești, iar cu altul brațul Borcei (Dunărea); este destul de accidentat; este situat într'o regiune salubră (în timp de cinci ani decând e cercetat de trupele Corpului III de Armată, nu s-a ivit în el nicio boală molipsitoare). Eacă atâtea calități cari ar fi putut face dintrînsul un bun câmp de instrucțiune, dacă Administrațiunea Războiului ar fi venit să'i împlinescă și pe cele ce îi lipsesc.

Câmpurile de instrucțiune din Germania, pe cari le consideram ca prototipul acestor așezăminte de cultură militară, au fost așezate și organizate așa ca instrucțiunea trupelor să se poată face în condițiunile cele mai priincioase. Pentru aceasta, ele întrunesc următoarele însușiri:

Au întindere suficientă și fără nicio servitute, pentru ca trupele să se poată mișcă și lupta pe ele, în lung și în larg, întocmai ca pe câmpul de luptă;

Au solul variat prin accidente naturale și artificiale: dealuri, văi, podișe, încrețituri, rîulețe sau pariuri, lacuri, rovine, etc.;

Au suprafața acoperită cu sate și păduri;

Au apă de băut pe toată întinderea câmpului.

Ne apărât că asemenea câmpuri de instrucțiune nu se pot găsi oriunde. Dar, administrațiunea militară germană nu a căutat a găsi numai decât terenuri ideale, ci mai mult a stăruiat a le da în mod artificial aceste variate însușiri. Așa, de pildă:

Un sat, care se găsiă pe câmpul de instrucțiune, s-a expropriat de Stat, locuitorii săi s-au mutat în altă parte, iar satul s-a lăsat pentru instrucțiunea trupelor de toate armele (punerea în stare de apărare a unui sat, atacul și apărarea satului, tragerea artileriei asupra unui sat, etc.);

Pe câmpurile de instrucțiune descoperite s-au construit sate și ferme și s-au plantat păduri;

Pe terenurile unite, s-au săpat șanțuri, s-au făcut lacuri artificiale, etc.;

Acolo unde a lipsit apa, s-au întreprins lucrări pentru aducerea și împărțirea apei, s-au săpat puțuri, s-au captat izvoare, etc.;

În fine, pentru ca trupele de toate armele să se poată folosi de ele ca în războiu, nicio servitate nu li se impune; nici un colțisor din ele nu se exploatează în folosul tezaurului public ¹⁾.

Câmpul de instrucțiune de la Hagieni, afară de condițiunea întinderii, nu îndeplinește mai nici una din cele arătate, iar Administrațiunea Militară nu a luat până astăzi decât prea puține măsuri de îndreptare.

a) Suprafața câmpului e netedă ca palma. Nici o urmă de case, sau de copaci, nu se întâlnește pe tot cuprinsul lui. Un singur copac s-a rătăcit pe marginea Borcei, și, pentru ca amintirea lui să fie vecinică, Institutul nostru Geografic l a țintuit pe harta Statului-Major. Acum doi ani s-a făcut o încercare de împădurire, pentru a alungă domnia uniformității, dar s-a întrebuințat sistemul transplantațiunii din pepiniera Câmpului. Încercarea nu a reușit, căci sistemul nu a fost nemerit. Cel mai bun sistem e: să se tragă brazda cu plugul și în ea să se pună sămânță de copaci. Apoi, nici esențele de copaci nu au fost alese potrivit cu terenul și cu clima: la început nu trebuie să se planteze decât salcâmi; mai târziu, sub protecțiunea acestora, se poate pune și alte esențe mai plâpânde.

Apoi împăduririle nu trebuie făcute oriunde și oricum. Planul împăduririi trebuie așezat în raport cu formele terenului și cu trebuințele tactice ale instrucțiunii trupelor.

¹⁾ Studiu asupra organizării și funcționării taberelor din Germania (Ministerul de Războiu: Marele Stat-Major. București 1906).

Aceste observațiuni se aplică tutulor câmpurilor de instrucțiune.

b) Pe tot câmpul de instrucțiune nu se găsește o singură casă, un singur loc îngrădit, un singur șanț, de cari trupele să se poată folosi la exercițiile lor de luptă sau la aplicațiunile serviciului în campanie, afară de *Armanul lui Cojoacă*, dar care nu se poate întrebuința la altceva decât ca punct de reper, dimpreună cu movilele, cu nume și fără nume, la alcătuirea temelor tactice.

Fără mare cheltuială s-ar fi putut construi câteva ferme (grupuri de case) prefăcute (cu lemne, scânduri, pământ, trestie), cuviincios așezate, pentru a rupe uniformitatea solului și pentru folosul instrucțiunii.

c) Pe tot cuprinsul câmpului nu se găsește, afară din tabără, nicio fântână, nici un pârâias, unde trupele care manevrează să și poată potoli setea. Din cauza acestei lipse, trupele nu se pot folosi, pentru instrucțiunea lor, decât de partea despre Est a Câmpului, care e cea mai apropiată de tabără, dar în schimb cea mai puțin variată și, ca atare, cea mai puțin proprie instrucțiunii tactice. Când un comandant vrea să treacă peste această greutate și alcătuește teme tactice cari au să se desfășoare în partea de Vest a câmpului, trupele sunt silite să sufere mult de sete, mai cu osebire pe timpul căldurilor mari¹⁾.

Acesta este cel mai mare neajuns al câmpului de instrucțiune de la Hagieni, probabil și al celorlalte, și totuși administrațiunea militară nu a luat până astăzi nici o măsură pentru înlăturarea lui. Cât timp trupele nu vor găsi apă de beut pe câmpul de instrucțiune,

¹⁾ La o operațiune de noapte, un regiment de Infanterie trebuind să bivouacheze vreo șase ore în Valea Meiului, înainte de a începe marșul de noapte, comandantul său a fost nevoit să aducă apa cu carele din tabără; altfel manevra nu s-ar fi putut face. Aceeași măsură se ia și pentru ședințele de tragere în țintă.

ele vor fi neconținut atrase de tabără, și instrucțiunea lor nu se va pute face pe un teren mai variat decât e câmpul de instrucțiune al garnizoanei. Neajunsul este atât de mare încât el singur va fi în stare, de va mai dăinui, să arunce discredit pe cele mai folositoare așezăminte de cultură militară.

De acest neajuns sufer și celelalte câmpuri regionale, în deosebi Câmpurile dela Șipote (Corpul IV de Armată) și de la Brestnița (Corpul I de Armată).

d) Un câmp de instrucțiune ca să folosească trebuie să fie pus întreg la dispozițiunea trupelor, așa că nicio pedecă să nu jignească mișcările și manevrele trupelor. Bine înțeles că această regulă admite și ea mici abateri. Astfel colțișoarele, eșinzi ascuțiți, părțile cari se găsească nefolositoare instrucțiunii pot fi arendate, sau exploatare în regie. Atâta tot. În Germania exploatarea câmpurilor regionale pentru a creă venituri Statului este cu desăvârșire oprită.

A acoperi înse cu culturi jumătate din câmpul de instrucțiune, și mai ales părțile cele mai variate, este a'i schimbă cu totul menirea. Se poate obiectă că aceasta s-a făcut numai din cauza lipsei de apă, care împedecă trupele de a manevră prin alte părți depărtate de tabără. O asemenea justificare însă ne închide întrun cerc vițios, în care ne vom pute învârti până la sfârșitul veacurilor fără chip de a eși din el. Un neajuns se desființează, dar nu se împărechează cu altul.

Singura justificare, ce s-ar pute admite, este când această măsură s-ar fi luat pentru a se creă fonduri, cu cari să se înzestreze tabăra cu tot ce'i trebuie pentru traiul și instrucțiunea trupelor: atunci instrucțiunea ar fi suferit 4 sau 5 ani, dar în urmă ar fi câștigat înzăcit timpul pierdut. A creă înse venituri Statului dintrun domeniu dat Armatei pentru instrucțiunea ei de războiu, în paguba acestei instrucțiuni, este un non sens pe care nu'l pot tălmăci în nici un chip.

Aceste zise se aplică și celorlalte câmpuri regionale de instrucțiune.

e) Mijloacele date trupelor pentru instrucțiunea tragerii de luptă sunt precare și neîndestulătoare.

Câmpul de instrucțiune de la Hagieni nu are nicio instalațiune pentru tragerile Infanteriei și Artileriei, nici chiar o magazie pentru păstrarea munițiilor. Țintele cari se pun la dispozițiunea trupelor sunt atât de răle, stricate, neregulamentare și neîndestulătoare, încât acum în urmă corpurile au trebuit să aducă cu ele vagoane întregi cu ținte și cu material pentru tragere.

Nicio măsură nu s-a luat încă de Administrațiunea Războiului—după 6 ani de traiu— ca să se organizeze un câmp de tragere de luptă sistematic, cum prevăd regulamentele asupra tragerii în țintă, sau cel puțin ca să se înzestreze cu materialul necesar pentru tragere. Din această cauză, tragerea în țintă, care, alături cu instrucțiunea tactică, face obiectul principal al instrucțiunii în câmpurile regionale, se execută în condițiuni mai nepriincioase decât în garnizoană.

Și cu toate aceste, chiar cu mijloacele restrânse găsite în tabără, s-ar pute ajunge la rezultate multumitoare dacă s-ar alocă trupelor munițiuni îndestulătoare. În programul Marelui Stat-Major, privitor la întrebuințarea timpului în câmpurile de instrucțiune (Referatul No. 163 din 8 August 1904) se hotărăște suplimentul de munițiuni ce trebuie să se dea trupelor, peste cantitățile prevăzute de regulamentele tragerii în țintă, pentru tragerile de luptă. Ca să se vadă cât suntem de deprinși a cercetă fațadele, fără a pătrunde înlăuntru instituțiilor pentru a le tălmăci și utiliză în mod cinstit și priceput, voi pune față în față cantitățile de munițiuni alocate în Germania pentru tragerea de luptă a unui detașament mixt și cele de cari au dispus trupele noastre pentru a execută un exercițiu de luptă cu cartușe de războiu (1908).

În Germania se dă: 40 cartușe de infanterie pentru fiecare luptător și 25 proiectile pentru fiecare gură de foc.

La noi, abia s-a putut găsi 10 cartușe pentru un luptător și 4 proiectile pentru o gură de foc. Am spus „găsi“ fiindcă și aceste nu au fost alocate pentru o asemenea destinațiune, ci au fost adunate de corpuri din rămășițele de la tragerile precedente.

Eacă cu ce mijloace se localizează în armata română așezămintele culturale, cari fac fala armatei germane.

Dar, dacă câmpul regional de la Hagieni, și ca el celelalte, e lipsit de tot ce trebuie pentru instrucțiunea trupelor, lipsa e și mai mare când privim bunul traiu al trupelor și ofițerilor și salubritatea taberei.

În studiul asupra întrebunțării taberelor de instrucțiune în Armata Germană — trimis de Ministerul de Răsboiu corpurilor de trupă și comandamentelor, probabil pentru a lua cunoștință de cele conținute înrânsul și a face o dreaptă comparațiune între traiul trupelor germane și traiul trupelor noastre în tabără — găsesse așezate astfel principiile pe cari s-a întemeiat organizația taberelor de instrucțiune:

„Organizarea e astfel făcută încât să asigure în gradul cel mai înalt igiena trupelor, bunul traiu și distracțiunile, căci în Germania se aplică foarte larg un alt principiu sănătos: *Pe câmpul de instrucțiune se cere de la ofițeri și trupă cea mai mare muncă posibilă și care adesa merge până la limita forțelor omenesti. În schimb, însă, în afară de serviciu, se asigură ofițerilor și trupei tot confortul posibil, astfel că sufletul fiind mulțumit și predispună mintea și trupul la muncă cu plăcere și bună voință.*

„Prin aplicarea acestor principii s-a ajuns că ofițerii și trupa consideră șederea în tabără ca una din cele mai frumoase părți a anului de instrucțiune. Toată

lumea e mulțumită, lucrează cu gust și plăcere și, în consecință, rezultatele atinse sunt perfecte“.

Ce armonie perfectă între drepturi și datorie! Sunt militar; meseria ce'mi am ales îmi impune datoria de a mă instrui neconținut pentru a fi în stare să fac față unui vrăjmaș, cel puțin tot atât de instruit și pregătit de războiu ca și mine. Dar, fiindcă sunt om liber, în țara mea liberă, acestei datorii trebuie să i opun un drept strict, care interesează deopotrivă individul ca și colectivitatea: pentru a'mi face datoria, când voi fi chemat, trebuie să'mi păstrez sănătatea; pentru că la obosala fizică să nu se adauge și obosala morală, trebuie să dau trupului și minții odihna de care au nevoie, asigurându-le un traiu bun și o viață plăcută în tabără.

Să vedem cum se cumpănesc toate aceste în taberele noastre de instrucțiune, în deosebi în tabăra de la Hagieni.

a) In Germania fiecare ofițer — chiar și tânărul locotenent — are o cameră de locuit, înzestrată cu tot mobilierul trebuincios bunului traiu. In tabăra de la Hagieni, nu sunt decât două barace, goale ca păcatu, pentru locuința comandanților de diviziune și de brigadă. Când îmbulzala e mai mică, se poate pune și la dispozițiunea comandanților de corp o cameră sau două. Ceilalți ofițeri, superiori și inferiori, neavând barace de locuit, stau în corturi colective sau individuale. In Germania, nici trupa nu locuște în corturi.

Ar fi bine ca Administrațiunea Militară să nu mai stee mult pe gânduri până să se hotărască a construi barace de locuit, înzestrate cu tot ce trebuie pentru bunul traiu al ofițerului, căci nu-i bine a'l silii să stee 30 de zile pe an în cort, expus căldurei tropicale în timpul zilei, frigului în timpul nopței, ploaii, umezelei, prafului, insectelor și animalelor necurate, eșite din bălțile Dunării și din pământul Bărăganului; nici nu-i

bine a'i îngreună peste măsură traiul, a'i slei fără nici un folos puterile, a'l face să prindă atâtea boale de cari cu greu va scăpa, a'l face, în sfârșit, să urască vieța de tabără și să caute din răspuțeri a o ocoli. Nu numai interesul ofițerului, ci mai cu samă interesul Armatei, cere ca sănătatea lui și iubirea lui de meserie să fie îngrijite cu cea mai mare stăruință.

Dar, în afară de locuință, ofițerii mai au trebuință de un cazino, de sale de mâncare și de bucătării. Până astăzi, corpurile au improvizat, fiecare după mijloacele lui, unele corturi-barace, altele barace de scânduri, în cari au instalat masa și bucătăria ofițerilor. Vânturile mari fiind foarte dese în partea locului, s-a întâmplat de multe ori ca bucătarii să nu poată găti mâncarea ofițerilor. Când ploă—ploiele în tabără sunt scurte dar foarte violente—ofițerii sunt siliți să stee la masă cu picioare în apă, cu pelerinele pe umeri și cu glugele în cap. Anul trecut un uragan puternic, însoțit de o ploaie torențială, a stricat mai toate baracele-popotă, a înecat și avariat toate proviziunile de hrană cumpărate cu banii ofițerilor.

Inființarea unui cazino, cu o mare sală de întrunire, e necesară și din punctul de vedere al întăririi legăturilor de camaraderie între ofițerii din diferite corpuri și de diferite arme. Astăzi, ofițerii, cari se găsesc concentrați în tabără, nu numai că nu pot strânge aceste legături, dar nu au nici prilejul de a se cunoaște, căci tabăra nu le dă nici un mijloc ca să cultive așa zisa camaraderie ostășască, care în armata românească nu o găsim scrisă decât în regulamente și în cărțile de educațiune militară.

b) In taberele permanente germane, trupa e instalată în barace de zid, sau de tablă ondulată, prevăzute cu tot mobilierul necesar ocupatorilor, căci soldatul, ca și ofițerul, are nevoie de traiu bun ca să poată munci cu spor și fără răgaz trei-zeci de zile.

Corturile-barace, întrebuințate și astăzi, puteau fi întrebuințate un an sau doi, adică atât cât ar fi trebuit ca să se organizeze o tabără. Noi însă dintr'un mijloc provizoriu am voit să așezăm o stare permanentă, și astfel am ajuns să avem taberele fără barace, iar armata fără corturi.

Corturile-barace, chiar dacă nu ar costa mult, nu pot constitui un bun adăpost pentru o ședere mai îndelungată în ele, căci sunt nehygienice, nesănătoase și ne în stare de a asigura bunul traiu al soldatului și buna întreținere a echipamentului său.

Trupa mai e lipsită și de barace-bucătărie și de adăposturi pentru masă, așa că nici mâncarea nu se poate pregăti la timp, nici oamenii nu o pot mânca, când vântul bate cu furie, sau când ploaia cade în torente.

În Germania, fiecare unitate mai mare are bucătăria și sala sa de mâncare. De ce să nu se înzestreze și batalionul nostru (sau regimentul călare) cu aceste clădiri atât de necesare salubrității taberei și bunului traiu al soldatului?

c) În tabără, afară de câteva latrine pentru ofițeri, așezate la 500 m. de linia corturilor ofițerilor, nu mai sunt altele. Soldații sapă șanțulețe cari servesc drept latrine, și cari la plecarea lor din tabără se astupă cu pământ. Astăzi, după o întrebuințare de 5 ani, subsolul taberei e transformat într'o mină de materii fecale. Iși închipuește cineva starea sanitară a taberei peste trei sau patru ani?

Latrinele deschise și linse de vânturi, pentru o populațiune de cel puțin 6000 oameni, este o sfruntare adusă higienii și salubrității taberei.

În taberele germane există latrine sistematice, tot așa de hygienice ca și cele din cazarme. Construirea lor se impune și în taberele noastre pentru a preveni boalele molipsitoare, în deosebi tifosul, cari vor eși negreșit

dintr'un pământ arhi-saturat de dejecțiuni și necurătenii de tot felul.

d) Traiul din tabăra de instrucțiune cere ca în fiecare zi omul să-și spele trupul și, cel puțin, din două în două zile, rufele de corp. Această trebuință neînlăturată nu se poate satisface astăzi din cauză că tabăra e lipsită de instalațiunile cuvenite.

Neajunsurile întâmpinate până astăzi se pot lesne îndrepta instalând în tabără băi scoțiane (dușuri) pentru trupă și ofițeri, cari costă foarte puțin, și sghiaburi pentru spălatul rufelor.

e) Tabăra de la Hagieni are astăzi apă destulă pentru trebuințele oamenilor și cailor, calitatea numai lasă de dorit până când se vor construi filtre sistematice. Inșă, pe câmpul de instrucțiune nu se găsește nici fântâne, nici izvoare. Lipsa de apă e foarte dăunătoare instrucțiunii trupelor, de aceea se cere ca să se întindă conductele de distribuțiune și pe câmpul de instrucțiune și să se instaleze grupuri de fântâni în anumite puncte spre latura sa de Vest, pentru ca trupele să poată manevră cu înlesnire în acea parte, precum și pe terenul destinat tragerii de răsboiu a infanterie.

Făcându-se așa și încetând exploatarea celei mai frumoase părți a câmpului, instrucțiunea trupelor nu va mai găsi nicio pedecă, și câmpul regional de la Hagieni va deveni un adevărat câmp de instrucțiune.

În celelalte tabere de instrucțiune, afară poate de cea de la Dadilov, lipsa de apă este și mai simțită. Din această cauză, chiar, tabăra dela Bresnița e aproape părăsită. Apa din tabăra dela Șipote nu numai că e neîndestulătoare, dar e și nepotabilă, fiindcă sărurile ce conține îi dau proprietăți purgative.

Dacă nu ar fi decât lipsa de apă și tot deajuns ar fi ca câmpurile noastre de instrucțiune să-și peardă numele bun ce au în Germania și să fie cu totul discreditate.

Luminarea taberei cu petrol nu e practică, căci din cauza vânturilor puternice, ce bat aproape fără întrerupere, tabăra stă mai totdeauna în întuneric. Cred că acest sistem primitiv s-ar pute înlocui cu înlesnire prin lumină electrică, servindu-se de motorul întrebuițat la rădicarea apei în rezervorii pentru producerea energiei electrice, sau chiar instalând o mică uzină electrică. Costul ar fi prea mic în raport cu foloasele sistemului.

f) În tabără nu s-au construit încă drumuri împetrite. Toată circulațiunea în interiorul ei — oameni, cai, trăsurile — făcându-se pe pământul natural, care e foarte năsipos, locuințele și instalațiunile trupei și ofițerilor sunt vecinic înecate în praf. Pentru a preîntâmpina boalele de ochi și ale organelor respiratoare, trebuie să se facă neapărat drumuri împetrite în lungul și în latul taberei.

Deasemene trebuiesc făcute canale pentru scurgerea apelor de ploaie, cari se adună în fundurile fără scurgere și devin prin stagnarea lor dăunătoare sănătății.

Nivelarea taberei și construcțiunea de rigole și canale de scurgere se impun, fiindcă astăzi, în timpul ploaielor violente, comunicațiunea în tabără este aproape întreruptă.

g) Comunicațiunea taberei cu gara Hagieni fiind foarte anevoioasă, din cauza prea marii depărtări (14 km.) și a proastei stări a drumurilor, cari nu sunt împetrite, se cere neapărat a se construi o linie ferată.

Aceeași trebuință se simte și la câmpul de instrucțiune de la Șipote.

Pe tot cuprinsul câmpului de instrucțiune nu e nici un drum regulat trasat și însemnat pe teren. Această lipsă de drumuri, unită cu lipsa de repere, face orientarea foarte anevoioasă chiar în timpul zilei. Trebuie dar ca din tabără să plece, în principalele direcțiuni, drumuri însemnate prin stâlpi indicatori, așezați din distanță în distanță.

Mai trebuie ca movilele, cari constituiesc singurele puncte de orientare, să fie plantate cu copaci de esențe diferite ca să se poată recunoaște de la distanță; și să li se dea numiri, cari să se arate prin stâlpi cu tăblițe.

h) Mai trebuie, pentru a micșura efectul vânturilor, să se încunjoare tabăra cu o perde de copaci stufoși, de 20 metri lățime. Acesta e singurul mijloc prin care am putè scăpa oamenii și caii de praful cel veșnic, supărătorul vrăjmaș al trupelor din tabără.

Prin această plantațiune cred că am putè opri și venirea tântarilor dela baltă, cari în unire cu praful fac cele două plăgi ale taberei.

Din punctul de vedere administrativ, tabăra nu are nicio organizațiune oricât de rudimentară, afară doar de o Manutențiune de Pâne, care s-a construit anul trecut. A mai spune că nici în aceasta nu am voit, sau nu am știut, să imităm pe Germani, este a repetă acelaș cântec monoton, pe care l-am repetat de atâtea ori. Cine a văzut un tren militar transportând trupa din garnizoana sa la stațiunea Hagieni, cine a văzut o trupă mergând din gara Hagieni spre tabără, acela și poate da samă de ce e o caravană de Americani care pleacă spre Alaska, ca să fundeze un orașel și să exploateze mine de aur. Nimic nu lipsește caravanei noastre: barace demontabile; pânze de corturi cusute una lângă alta și gata pentru a fi aruncate într-o clipă peste schelele corturilor-barace; vagoane întregi pline cu scânduri de toate mărimile, formele și culorile curcubeului; bănci, scaune, mese, mari și mici; putini, tocitoare, hardaie, donițe, găleți, spălătoare; căldări de diferite sisteme, antice și moderne; mașini de gătit bucate; felinare, mari și mici, lampe de petrol, de benzină și chiar de acetilenă; cuști de diferite dimensiuni pline cu toate spețele de pasări; butoaie cu vin; lăzi cu alimente,

vagoane pline cu făină, fân, ovăz și paie; vagoane cu lemne de ars; în sfârșit, chiar vagoane cu vite de tăiat.

Nu numai la Alaska, dar nici chiar la Polul-Nord nu cred să fi plecat cineva mai bine pregătit pentru a lupta cu necunoscutul și a face față oricărei nevoi.

Când vede cineva toate aceste, își dă samă de două lucruri: întâi, că drumeții se îndreaptă către o țară sălbatică, nestrăbătută încă de picior de om, fără nădejde de a găsi nimic din câte le trebuiesc ca să trăiască și să viețuiască; al doilea, ca înainte de a pleca toată munca lor s-a consumat, în timp de două sau trei săptămâni, în pregătirea celor trebuincioase pentru lunga călătorie. Și are dreptate să creadă așa, căci așa este.

Eacă de ce zic eu că nu avem nici darul imitațiunii, deși în aparență părem a copia cu fidelitate organizarea armatei germane, chiar cu pretențiunea de a lăsa la o parte ceea ce înțelepciunea noastră găsește că nu merită a fi copiat. Nu, suntem încă niște caricaturi prusiene.

Pentru a eși din această stare nenorocită, trebuie:

1. Să se creeze comandamentele câmpurilor regionale, cu organele administrative necesare, cari să administreze domeniul și averea câmpurilor;

2. Să se înzestreze taberele cu tot ce trebuie pentru șederea trupelor în ele;

3. Administrațiunea câmpurilor să procure tot ce trebuie ofițerilor, trupei și cailor ca să trăiască.

Fiecare câmp de instrucțiune aparținând astăzi unui Corp de Armată, Serviciul Intendenței e chemat să asigure subsistența trupelor în tabără, prin cale de întreprindere, sau în regie, creând depozite de subsistență, de combustibil, măcelării, încheind contracte cu diferiți furnisori, etc.

Făcându-se așa, s-ar ușura mult sarcinile trupelor, s-ar produce economii, înlăturându-se răsipa și stricăciunile materialelor și obiectelor de tot felul, pe

cari corpurile le căra cu ele, s-ar asigura bunul traiu în tabere, și s-ar descărca trupele de atâte sarcini, cari le urmăresc astăzi pretutindene, chiar în taberele de instrucțiune, unde ele nu ar trebui să aivă altă preocupare decât instrucțiunea tactică.

Și ceea ce propun se poate face fără multă cheltuială și cu un personal foarte restrâns.

Cum trebuie condusă instrucțiunea în Taberele Regionale

Aceste așezate, să ne închipuim că avem tabere și câmpuri de instrucțiune regionale, organizate și înzestrate cu tot ce le trebuie pentru traiu și instrucțiune și că întrebuințarea lor e aceeași ca în Germania, adică: consolidarea instrucțiunii tactice a trupelor și a ofițerilor de toate armele cu modificarea adusă de Marele Stat-Major, privitoare la introducerea exercițiilor cu arme combinate. Care e cea mai bună întrebuințare ce se poate da acestor așezăminte de instrucțiune militară?

Pentru a răspunde la întrebare trebuie cercetate și discutate următoarele chestiuni, cari sunt în strânsă legătură cu instrucțiunea trupei și a cadrelor.

1. *Perioadele de instrucțiune în tabere.* În tabără trebuie să se facă ceea ce nu se poate face, sau nu se face bine, în garnizoană. Aceasta e rațiunea de a fi a taberelor de instrucțiune. De bine, de rău, în garnizoană se poate face instrucțiunea companiei, bateriei și escadronului, precum și tragerea de instrucțiune. Prin urmare, nu văd nevoia de a duce trupele în tabere înainte de a începe instrucțiunea batalionului, grupului (artilerie) și regimentului (cavalerie) și de a se fi terminat tragerea de instrucțiune a Infanteriei, mai cu samă că aceasta din urmă se execută mult mai bine în garnizoane, unde trupele dispun de câmpuri de tragere sistematice, decât în tabere, unde nu trebuie să se găsească decât câmpuri pentru tragerea de luptă.

Ar trebui dar ca trupele să nu plece în tabără decât la sfârșitul luni Mai, fiindcă la 1 Iunie începe instrucțiunea unităților mai sus arătate. Cum însă durata concentrării în taberele de instrucțiune trebuie să fie de 30 de zile (în care intră și zilele de concentrare și de desconcentrare) pentru a trage îndestul profit, și cum nu trebuie să se concentreze în tabără mai mult de o brigadă de infanterie și 2 regimente de trupe călări, suntem siliți a ține deschise taberele de la 16 Mai până la 7 Septembrie, pentru a da fiecărei brigade de infanterie 28 de zile de instrucțiune în tabără, adică:

De la 16 Mai—12 Iunie, Brigada 1-a de Infanterie.

„ „ 14 Iunie—11 Iuliu, „ 2-a „ „

„ „ 13 Iuliu—9 August, „ 3-a „ „ și

„ „ 11 August—7 Sept. „ 4-a „ „

Am lăsat între fiecare brigadă un interval de 2 zile pentru a înlătura îmbulzeala în gara de imbarcare și de debarcare a taberei și a da timp Administrațiunii taberei ca să curețe instalațiunile și să le pregătească pentru noii sosiți.

Timpul de concentrare în tabără e împărțit în 4 perioade, corespunzătoare celor 4 brigade de Infanterie ale unui Corp de Armată. Fiecare brigadă formează grup cu un regiment de Artilerie divizionar și cu un regiment de Cavalerie, dat de cavaleria divizionară (a Corpului de Armată), sau de diviziunile de Cavalerie.

Batalioanele de Vânători se concentrează în tabără făcând grup cu una din brigadele diviziunii respective.

Trupele de Geniu (Pionieri și de Comunicațiuni) se concentrează în batalioane, formând grup cu una din brigadele de Infanterie.

Ar fi de dorit ca instalațiunile pentru trupele călări să se înmulțiască, pentru a se pute primi pe lângă regimentul de Artilerie și o brigadă de Cavalerie. Această trebuință se referă la instrucțiunea cavaleriei permanente (Roșiori), căci pentru cea de miliții (cu schimbul,

Călărași) sunt prea mulțămît dacă câmpul de instrucțiune îi va înlesni mijlocul de a-și consolida instrucțiunea escadronului și a înșghebă pe aceea a regimentului.

2. *Intrebuințarea timpului.* Programul întrebuințării timpului în tabără trebuie să fie cel corespunzător epocii în care trupele vin în ea. Astfel, Brigada de Infanterie, care va veni în tabără la 16 Mai, va continua instrucțiunea companiei, începută în garnizoană la 1 Mai, și apoi va trece la instrucțiunea Batalionului. Brigada de Infanterie, care va veni la 11 August va continua instrucțiunea regimentului și apoi va începe instrucțiunea brigadei. Această regulă rezultă din însiși instrucțiunile ministeriale: „In ceea ce privește concordanța între programul general de instrucțiune în armată și cel special pentru câmpurile de instrucțiune, s-a admis principiul ca exercițiile tactice și aplicațiunile serviciului în campanie să-și urmeze cursul lor normal, independent de locul unde se vor găsi trupele, fie la reședința lor, fie la câmpurile de instrucțiune. Prin urmare, fiecare Brigadă va executa în tabără instrucțiunea corespunzătoare, după programul general, epocii în care suntem în tabără¹⁾).

Această regulă se va aplica cu următoarele observațiuni :

O zi de lucru în tabără face cât două în garnizoană. Deci, regimentele de Infanterie, cari au venit în tabără la 16 Mai, nu vor avè trebuință să continue instrucțiunea companiei până la 31 Mai, ci o vor încheia la 24, așa că, în loc să înceapă instrucțiunea batalionului la 1 Iunie, o vor începe la 25 Mai. Prin această dispozițiune instrucțiunea companiei nu va suferi nici un neajuns, căci se va face desigur în condițiuni mult mai bune ca în garnizoană, iar instrucțiunea ba-

¹⁾ Ministerul de Răsboiu (Marele Stat-Major): Referatul No. 163 din 8 Mart 1904 relativ la Taberele de Instrucțiune. București, 1908.

talionului va câștiga foarte mult, căci i se va consacra încă 7 zile de lucru în tabără, ceea ce face mai mult ca cincisprezece zile de garnizoană.

Ceea ce am zis pentru infanterie se aplică cu oarecare măsură și celorlalte arme, afară de cavaleria cu schimbul care va trebui să profite de tot timpul pentru a întări instrucțiunea escadronului și instrucțiunea călăriei.

Instrucțiunea unităților superioare companiei se face cu multă greutate în garnizoane din cauza lipsei de teren și de efective. Pot zice, în principiu, că instrucțiunea în garnizoană se isprăvește cu instrucțiunea batalionului, care, înse, rămâne totdeauna neisprăvită. Dacă este așa, regimentele de infanterie, cari vin în tabără la 11 August, adică aproape în a doua jumătate a celei din urma luni destinate instrucțiunii batalionului, regimentului și brigadei, în loc să înceapă de adreptul cu instrucțiunea regimentului, vor revede instrucțiunea batalionului până la 20 August, și apoi vor trece la instrucțiunea regimentului și brigadei.

Regimentele de Călărași vor face și ele același lucru: vor relua instrucțiunea escadronului.

Această povăț. care e o dreaptă aplicare a legei compensațiilor, este foarte înțeleaptă. Numai aplicând-o și urmărind rezultatele se va pute vede de ce mare folos sunt câmpurile de instrucțiune pentru instrucțiunea Armatei.

Pentru ca toate trupele să profite de o potrivă de foloasele câmpurilor de instrucțiune e necesar ca ordinea aducerii brigadelor în tabără să varieze anual, astfel ca în curs de patru ani o brigadă să treacă prin toate perioadele.

3. *Efectivele trupelor.* Efectivele Companiei de infanterie este de 100 soldați și gradați. Scăzând ordonanțele ofițerești, corniștii și toboșarii, sanitarii, oamenii din garda corpului și a taberei, bucătarii, elevii

de muzică, bolnavii, dezertorii, scoborîrea care se produce în efectiv pînă la epoca concentrării în tabără prin moarte, reformare, mutări în corpurile Jandarmilor rurali și Grănicerilor, scăzând toate aceste, nu vor mai rămâne în companie decât 60—70 luptători, cari vor lua parte la instrucțiunea din tabără. Deci: compania nu va scoate pe câmpul de instrucțiune decât 60—70 oameni, batalionul 250, regimentul 700—750; și căpitanul nu va comanda decât un sfert de companie, maiorul un sfert de batalion și colonelul un sfert de regiment.

În anul 1908, regimentele Brigadei a 9-a de Infanterie au mers în tabără cu:

Regim. Prahova	No. 7 — 11	plotonieri și	931 trupa,
„ Mircea	No. 32 — 13	„ „	819 „

acest regiment avea 2 companii în Dobrogea, la Ostrov, cari n-au mers în tabără din ordinul Ministerului de Războiu.

După două săptămâni de instrucțiune, efectivele s-au redus, tot prin ordinul Ministerului la:

Regim. Prahova	No. 7 — 11	plotonieri și	818 trupa,
„ Mircea	No. 32 — 13	„ „	709 „

În acest număr intră toate categoriile de nedisponibili.

În anul 1909, regimentele de Infanterie ale Diviziunii a 6-a au mers în tabără cu:

Regim. R.-Sărat	No. 9 — 15	plotonieri și	773 trupa,
„ Putna	No. 10 — 9	„ „	790 „
„ Siret	No. 11 — 7	„ „	702 „
„ Tecuci	No. 24 — 9	„ „	907 „
Batalionul 7 de Vânători	— 6	„ „	479 trupa.

În precedenta mea scriere „*Disciplina, Doctrina și Inițiativa*“, publicată în anul 1907, am arătat toate

neajunsurile, pe cari le suferă instrucțiunea tactică a trupei și a ofițerilor din cauza micimei efectivelor. Am arătat atunci că nu cu regimente formate din batalioane de 400 oameni se poate face instrucțiunea comandanților de regiment; că un comandant de regiment căruia nu i s-a dat prilejul de a comanda, cel puțin pe câmpul regional de instrucțiune, un regiment cu efectiv mai mare ca 800 de oameni, nu va fi în stare să conducă pe câmpul de manevre regimentul de 2000 oameni, și cu atât mai puțin pe câmpul de luptă regimentul de 3000 oameni. „Cum dar putem avea năzuința de a chema o asemenea tabără de instrucțiune școala de aplicațiune pentru comandamentul armatei? Cum de nu ne gândim că, dacă vom deprinde multă vreme pe comandantul de brigadă să conducă la exercițiile de luptă sferturi de brigadă și pe comandantul de regiment sferturi de regiment, adică dacă vom face să pătrundă în ei sentimentul timpului și spațiului relativ la asemeni unități-miniatură, aceștia, fără să socoată, vor întrebuiți și pe câmpul de luptă același timp și același spațiu. Aceasta trebuie să fie oare menirea unei tabere de instrucțiune: educațiunea tactică greșită?”

Neajunsul din 1906 s-a repetat în 1908 și în 1909, și se va repeta și în anii viitori cât timp nu vom fi în stare să găsim mijlocul de a-l înlătura.

Departa de mine gândul de a cere să întreținem în permanență corpuri cu efective mari, pentru a le pune necurmat la dispozițiunea școalei comandamentului armatei. Cu mijloacele țării, de astăzi și de mâni, nu vom putea avea regimente de infanterie permanente cu un efectiv de 1800 oameni. Avem însă alte mijloace cu cari se poate lesne înlătura neajunsul la care puținii se gândesc; și mijlocul cel mai bun și mai puțin oneros este următorul:

În fiecare an se prevede în bugetul armatei suma necesară pentru instrucțiunea congediaților și rezerviș-

tilor. Cu acești bani se poate face mult pentru binele armatei, dacă vom ști să'i întrebuițăm cu bună chibzuială, și prea puțin dacă vom continua a'i cheltui fără nicio socoteală.

Eu împart congediații și rezerviștii infanteriei în două categorii: în întâia pun contingentele de congediați; în a doua cele de rezerviști.

Contingentele de congediați sunt chiamate, la mobilizare, să completeze unitățile armatei active; ele trebuie să fie totdeauna gata a intra în războiu. Pentru aceasta, oamenii cari le constituie trebuie să iee parte la manevrele de toamnă cu unitățile din cari fac parte integrantă, chiamându-se pentru o perioadă de instrucțiune de 20 zile, din cari: 6 zile pentru revederea instrucțiunii și 12 zile pentru manevre.

Contingentele de rezerviști, nu mai fac, în regulă generală, parte din trupele active; ele constituie astăzi unitățile de rezervă, cari în principiu nu sunt destinate a intra în acțiune îndată ce s-au format, ci vor avè totdeauna câteva zile pentru a căpăta legătura necesară înainte de a merge spre inimic. Prin urmare, scopul concentrării anuale a acestor contingente este mai mult de a reaminti oamenilor, cari fac parte din ele, instrucțiunea învățată sub drapel. Timpul și locul cel mai bun pentru concentrarea lor este vara în taberele de instrucțiune. Impărțind contingentele chiamate în fiecare an în două chiamări decâte 16 zile, vom putè rădică efectivul companiei la 120—140 de oameni, și constitui batalioane de 500 luptători și regimente de 1500. În același timp instrucțiunea ce se va da contingentelor chiamate în 14 zile în tabăra de instrucțiune va valoră cel puțin cât cea de o lună în garnizoană ¹⁾.

¹⁾ Să se consulte, în această privință, noua scriere a generalului H. Langlois: *Questions d'Actualité: les périodes d'instruction*. (Berger-Levaul. Paris, 1909).

Concentrările congediaților și rezerviștilor¹⁾ își au rostul lor, și de aceea nu trebuie făcute cu ușurință și neprecepere, cum s-a obicinuit până astăzi, ci cu știință și judecată, așa că prin ele să realizăm scopul urmărit de toți, și, în special, urmărit de studiul de față: instrucțiunea trupelor și instrucțiunea comandamentului armatei.

Ca să arăt că în adevăr această chestiune nu e îndestul de cunoscută de cei chemați să o cunoască, voi merge mai departe cu analizarea ei.

Contingentele de congediați ale artileriei se cheamă și ele pentru instrucțiune, dar instrucțiunea lor e mai mult tehnică decât tactică, adică: conductorii trebuie să și întretină știința de a conduce trăsorele, iar servanții și gradații știința de a trage cu tunul. Se mai știe că, pe când Infanteria poate chema pentru manevrele de toamnă oricâte contingente, numărul lor nefiind limitat decât de efectivul de mobilizare al unităților și de mijloacele de echipare de cari dispun corpurile, Artileria nu poate chema pentru manevre niciun om din contingentele congediate, fiindcă numărul trăsorelor cu cari unitățile pleacă la manevre e limitat de numărul cailor de cari dispun corpurile. Așa fiind, a ordona artileriei să cheme pentru manevrele de toamnă contingente de congediați este a făptui o îndoită greșală neertată: întâiu, pentru că prin aceasta se vor sili regimentele a trimite în congediu anticipat un număr egal de oameni și de gradați din ultimul contingent activ înainte de a fi luat parte la cea mai însemnată perioadă a instrucțiunii anuale; al doilea, pentru că contingentele chemate vor profita foarte puțin de timpul concentrării, neputându-se exe-

¹⁾ Dacă prin lege se vor desființa contingentele de congediați și se vor îngloba în contingentele de rezervă, aceeași deosebire se va face împărțindu-se aceste în două grupuri: grupul contingentelor chemate să completeze efectivul de mobilizare, și grupul contingentelor de adevărată rezervă.

cută cu ei la manevre nici tragerea de războiu, nicio instrucțiune tehnică suficientă.

Deci, dispozițiunea Ministerului de Războiu de a se chiamă la manevre contingentele de congediați ale Artileriei e foarte greșită. Aceste contingente trebuiesc chiamate în taberele de instrucțiune cu regimentele din cari fac parte pentru o perioadă de 16 zile; sau în cursul luni Octobrie, în garnizoanele respective. Numai așa chiamarea pentru instrucțiune le va folosi, și în același timp nu va aduce neajunsuri corpurilor și contingentelor active.

4. *Încadrarea unităților.* Cu cât unitățile vor fi mai bine încadrate cu ofițeri cu atât vor fi mai bine conduse pe câmpul regional de instrucțiune și, deci cu atât instrucțiunea lor tactică se va folosi mai mult. Cu cât vor fi mai mulți ofițeri concentrați în tabere cu atâta se vor instrui mai mulți în arta comandamentului.

Așa cere interesul armatei, dar alte multe interese laturalnice și potrivnice împedecă îndeplinirea acestui mare interes. Cadrul ofițeresc al unităților e foarte mic în timp de pace și se face și mai mic din cauză nenumăratelor servicii, cari, ne având fința bugetară, sau neputând trăi numai cu mijloacele lor, duc viața de parazite trăind pe socoteala corpurilor de trupă. Cu un cadru așa de redus pleacă corpurile în tabără: fiecare companie, baterie sau escadron, cu un singur ofițer și foarte rar cu doi. Dar nu apucă să ajungă în tabără, să înceapă instrucțiunea, și alte deslipiri vin să le slăbească și mai rău efectivul de încadrare. Anul trecut au fost regimente cari au tramis, fiind în tabără, doi sau trei căpitani la Institutul Geografic pentru delimitarea frontariei de Est (linia Prutului) și pentru islaurile comunale.

Cu alte cuvinte, nu a fost dejuns a tramite în tabără unități în miniatură, a mai trebuit încă să le avem și neîncadrate.

Părerea mea fiind că tabăra e cea mai bună școală tactică a comandamentului, trebuie nu numai să avem unitățile bine încadrate cu cadrele lor budgetare, dar încă să facem ca toți ofițerii din armele luptătoare, vremelnice aflați prin serviciile armatei, să fie periodic chemați la concentrările din taberele de instrucțiune.

Atât în interesul lor cât și al Armatei trebuie ca ei să iee parte din doi în doi ani, cel puțin, la aceste concentrări, unde să comande și să instruiască unitățile cari revin gradului ce au. Ne făcându-se astfel se săvârșește o mare greșală, căci toți acești ofițeri, fiind me-niți să comande trupe în timp de războiu, se vor găsi nepregătiți, când vor fi chemați să exercite comandamentul ce li se va încredința. Cei cari au luat parte la războiul din 1887—78 își amintesc de întâmplările nenorocite ale unor distinși ofițeri, a căror vină n a fost alta* de cât ca în ajunul războiului li s-a încredințat comanda unor unități, pe cari ei singuri au mărturisit că nu erau în stare să le ducă la luptă.

Pe lângă această categorie de ofițeri, mai este una mai numeroasă, care constituie mai mult de jumătate din cadrul ofițeresc de mobilizare. Sunt ofițerii de rezervă, cari, și de azi înainte încă mult timp, vor fi chemați să completeze efectivul de mobilizare al unităților active.

Se știă de toți că, în general, ofițerii din rezerva armatei, proveniți din categoria „tinerilor cu termen redus“, nu aveau nicio instrucțiune militară; că nu erau de loc pregătiți ca sa comande și să conducă pe câmpul de instrucțiune plotonul de infanterie și de cavalerie, sau secțiunea de artilerie. Pentru a le înlesni completarea instrucțiunii și dobândirea aptitudinelor de comandament, Ministerul de Războiu luase hotărîrea de a i chema, din trei în trei ani, la concentrările din taberele de instrucțiune și la manevrele de toamnă. Această excelentă dispozițiune începuse să dea roade bune. Insumi am

avut câteva serii de acești ofițeri cari, după treizeci de zile de instrucțiune în tabără, căpătase destulă îndemnare și cunoștințe pentru ași conduce sub-unitatea destul de bine în luptă. Dar a fost destul să recuoștem folosul acestei dispozițiuni, pentru ca de îndată să fie părăsită. Astăzi, au trecut doi ani de când nici un ofițer de rezervă nu a mai fost chemat nici în tabără nici la manevre. Pentru ce? Să răspundă cei cari au ochi și nu văd, urechi și nu aud.

Pentru a asigura o recrutare mai bună corpului ofițerilor de rezervă, s'a înființat pentru ei de un an o școală specială. A fost bine inspirat Ministrul care s'a gândit la aceasta, și credința mea e ca școala va da bune rezultate. De două lucruri numai mi-e teamă: ca ea se va desființa îndată ce se va dovedi că e necesară și bună; că ofițerii de rezervă eșiți din ea vor uită tot ce au învățat și vor ajunge ca și camarazii lor de astăzi, dacă sistemul de a nu'i chema în taberele de instrucțiune și la manevre va mai continua. Eu însă tot nădăjduesc că lucrurile se vor face în bine și că Ministerul de Răsboiu va da o organizare definitivă școlii ofițerilor de rezervă, asigurându-i ființa printr'o lege, și va regulă tot prin lege, sau cel puțin printr'un regulament, chiamarea periodică pentru instrucțiune a ofițerilor de rezervă¹⁾. Dacă nu va face așa, armata noastră va fi rău încadrată în răsboiu și toate silințele ce ne dăm, ca să o rădicăm prin instrucțiune, vor rămâne zadarnice.

Fiind cunoscute condițiunile în cari s'au întrebuițat până astăzi aproape toate câmpurile de instrucțiune, găsesc și eu ca ele nu au corespuns menirii ce li s'a dat și trebuiau să aivă, găsesc și eu că nu au

¹⁾ În Bulgaria se chiamă în fiecare an 300 ofițeri de rezervă pentru a urmă două luni instrucțiunea care se face în timpul iernei.

contribuit mult la radicarea instrucțiunii organelor comandamentului oștirii, și încheiu zicând că trebuie să dăm o altă îndrumare întrebuițării lor. Nu mă pot însă uni cu cei cari susțin că ele sunt nefolositoare, sau chiar periculoase, instrucțiunii tactice a trupei și a ofițerilor. Aceștia ieau efectul drept cauză și vor să înnee corabia ca să o scape de șoareci.

Imi rămâne acum să arăt cum ar trebui să se întrebuițeze mai bine câmpurile regionale de instrucțiune. Pentru aceasta, mă voiu folosi de învățămintele trase din numeroasele concentrări, la cari am luat parte ca comandant de brigadă și de diviziune; voiu considera cazul unei concentrări în perioada 1-a (16 Mai—12 Iunie); și voi arăta cece se poate obține printr'o muncă susținută și bine călăuzită, fără a eși din cadrul programului general anual și fără a schimba destinațiunea taberelor regionale de instrucțiune, căroro nu se cuvine a le cere mai mult de cât au fost chiamate să dee.

*Aplicațiune: Concentrarea unei Brigade
de Infanterie, unui Regiment de Cavalerie și unui
Regiment de Artilerie în Tabăra de Instrucțiune
(de la 16 Maiu până la 12 Iuniu).*

Brigada de Infanterie I, Regimentul de Artilerie A, Regimentul de Cavalerie C și Batalionul de Vânători se găseasc în dimineața zilei de 16 Maiu concentrate în tabăra de instrucțiune de la Hagieni, unde vor stă până în ziua de 12 Iuniu, ora 6 p. m., când vor părăsi tabăra.

1. *Programul întrebuițării timpului.* Instrucțiunea în tabără durează de la 16 Maiu până la 12 Iuniu.

a) Zilele de sărbători, acordate trupelor pentru odihnă, sunt:

- 17 Mai, Duminica,
- 21 „ Sfinții împărați Constantin și Ileana,
- 24 „ Duminica,
- 31 „ „
- 7 Iuniu „

Rămân 23 zile întregi pentru instrucțiune. Acest timp se va întrebuința astfel:

Infanteria. De la 16—24 Maiu. Instrucțiunea companiei și tragerea în țintă;

De la 25 Mai—12 Iunie. Instrucțiunea Batalionului; tragerea în țintă și exerciții de luptă cu arme combinate.

Cavaleria. De la 16—31 Maiu. Instrucțiunea escadronului și tragerea în țintă;

De la 1 — 12 Iunie. Instrucțiunea regimentului, tragerea în țintă și exerciții de luptă cu arme combinate.

Artileria. De la 16 — 24 Maiu. Instrucțiunea bateriei și tragerea de instrucțiune;

De la 25 Maiu—12 Iunie. Instrucțiunea grupului (divizionul); tragerea de instrucțiune și de luptă a bateriei; exerciții de luptă cu arme combinate.

b) Deșteptarea în tabără, la ora 4.30 dimineța.

Instrucțiunea, începe la ora 5.30 dimineța. După amiază, instrucțiunea se reîncepe la ora când căldura, starea timpului și împrejurările vor cere sau îngădui.

Prânzul se iea când trupele se întorc în tabără, după terminarea instrucțiunii de dimineță, între ora 12 și 1 p. m., afară de zilele când se va lua chiar pe câmpul de instrucțiune.

Masa de sară, între orele 6 și 7 p. m.

Culcarea la ora 9 p. m.

Sâmbăta după amiază: spălatul rufelor, curățenia corporală a oamenilor, școala de înotare, curățenia taberei. Spălatul rufelor și curățenia corporală se poate face și în alte zile după amiază, de unități constituite, după chibzuiala comandanților respectivi, în timpul ședințelor de tragere.

Duminica și sărbătorile sunt date odihnei. De la ora 9—11 a. m., serviciul divin în tabără și conferințele trupei asupra religiunii, moralei, patriotismului și

sănătății corpului. După amiază, de la ora 4 în jos, petreceri câmpenești și sportive pentru ofițeri și trupă.

În zilele de duminică și de sărbătoare, muzicele vor cânta dimineța deșteptarea și ruga; și apoi vor cânta în timpul prânzului trupei. Sara, muzicele, corniștii și toboșarii tuturilor trupurilor, întruniți, vor suna retragerea străbătând tot frontul taberei.

2. *Conducerea Instrucțiunii.* a) Programul pentru conducerea instrucțiunii companiei și bateriei se întocmește de comandanții de batalion și de divizion (grup) și se aprobă de comandanții de regiment. Programul pentru instrucțiunea escadronului se face de comandantul regimentului de cavalerie.

Programul pentru conducerea instrucțiunii batalionului de infanterie și grupului de artilerie se face de către comandanții de regiment și se aprobă de comandanții de brigadă respectivi. Programul instrucțiunii regimentului de cavalerie se face de comandantul regimentului, se aprobă de comandantul brigadei de cavalerie. Toate aceste programe se comunică, pentru ordine comandantului taberei¹⁾.

Programele pentru exercițiile cu arme combinate se fac de către comandantul taberei.

Câmpul de instrucțiune se împarte în zone de regiment după numărul trupurilor aflate în tabără. Corpurile schimbă între ele în fiecare zi zona de instrucțiune după ordinele comandantului taberei, date la raport.

b) Instrucțiunea din tabără având ca scop consolidarea instrucțiunii tactice, unificarea procedurilor și mijloacelor de instrucțiune și crearea unei doctrine mili-

¹⁾ Comandantul brigadei de infanterie este comandant al taberei. În caz când s-ar găsi în tabără și o brigadă de Cavalerie, brigadierul cel mai vechiu, sau cel mai mare în grad, va îndeplini sarcina de comandant al taberei.

tare, comandantul taberei, sau comandantul de brigadă, vor întruni ofițerii superiori și căpitani, înainte de a începe instrucțiunea, pentru a le da sfaturi și directive. E bine chiar ca asemeni sfaturi să se dea ofițerilor totdeauna înainte de a începe instrucțiunea unei noi unități (de pildă în ajunul începerii instrucțiunii batalionului, grupului de artilerie, etc.), sau exercițiile cu arme combinate.

c) Instrucțiunea companiei se va face după programul și progresiunea ce am stabilit la capitoul privind studiul temelor tactice pe hârtie. La început, companiile vor avea efectivul lor după control; iar mai târziu, companiile din același regiment se vor împărechă câte două, pentru a obicinui căpitani și ofițerii subalterni cu comanda și conducerea unității și sub-împărțirilor cu efectivul de războiu.

La exercițiile de luptă cu dubla acțiune se va da fiecărei partide o despărțire de călăreți, pentru a-i deprinde cu serviciul patrulării și stafelor și pentru a deprinde, în același timp, pe ofițerii de infanterie cu întrebuintarea cavaleriei în serviciul de recunoaștere și de cercetare. Acesta e începutul pregătirii legăturii între arme.

Instrucțiunea escadronului și bateriei se va continua potrivit regulamentelor lor speciale și directivelor de mai sus. Regimentele de Călărași, mai cu seamă, vor profita de prilejul ce li se dă ca să consolideze instrucțiunea asupra serviciului în campanie, care în general lasă mult de dorit. Regimentele de Artilerie vor avea și ele prilejul de a mări mobilitatea bateriei și de a o face mult mai mlădioasă, căci terenul taberei e mult mai priincios pentru aceasta decât terenul unit și nevariabil al câmpului de instrucțiune din garnizoană.

d) Pentru ca instrucțiunea tactică a fiecărei arme în parte să fie reală, trebuie a le pune în fața realității. Pentru aceasta dau următoarele sfaturi:

Când compania de infanterie învață să sprijine

artileria pe câmpul de luptă, adică să servească ca trupa de susținere unei baterii, sau a unui grup de baterii situat pe coasta liniei de bătaie, i se va pune la dispozițiune o baterie de artilerie. Tot asemenea, când va învăța să atace o baterie în pozițiune. Și așa mai departe. Făcând astfel, ele vor învăța, una de la alta, principiile tacticei lor și vor pute să și dea mai bine sama, mai târziu, de rostul cooperării lor în luptă.

Când compania va învăța cum să se apere în pozițiune a cavaleriei, va fi pusă în fața unui escadron de cavalerie, care o va ataca din toate părțile și în toate chipurile. Și invers, când cavaleria va învăța să lupte pe jos, i se va da ca potrivnic o companie de infanterie. Și una și alta vor învăța așa mai bine rostul tacticei lor.

Când cavaleria va învăța să însoțiască pe câmpul tactic artileria, sau să i servească ca trupă de susținere, i se va da o baterie; etc.

Atât infanteria cât și cavaleria vor fi deprinse să se miște sub focurile, sau să se ferească de focurile mitralierelor.

Procedând cum spun, se va pune în tabere temelia unei instrucțiuni tactice sănătoasă, care va da, de sigur, rezultate mai bune decât cele obținute până astăzi, din cauza unui înțeles greșit al rostului lor.

e) Instrucțiunea batalionului, grupului de artilerie și regimentului de cavalerie, se face după normele stabilite mai sus.

La luptele batalionului cu dublă acțiune, una din partide va fi constituită din două batalioane întrunite întrunul singur (în presupunerea că regimentul e compus din 3 batalioane). Prin mijlocul acesta se va da pe rând comandanților de batalion prilejul de a comanda unitatea lor cu efectiv mărit, sau chiar de războiu.

f) Exercițiile de noapte vor începe îndată după sosirea trupelor în tabere. Fiindcă ele obosesc trupa și

ar face să se peardă după fiecare noapte de instrucțiune o jumătate de zi dată odihnei, e bine să se întrebuinteze nopțile cari preced zilele de sărbătoare.

În cazul de față, primul exercițiu va avè loc în noaptea de Sâmbătă spre Duminică (16/17 Maiu); al doilea în noaptea de 20/21 Maiu (din ajunul zilei Sfinților Impărați Constantin și Ileana, data odihnei), și așa mai departe.

Fiindcă avem 5 sărbători, vom putè avè cel puțin 5 exerciții de noapte, cari se vor face după programul următor:

2	exerciții	privitoare	la	instrucțiunea	Companiei,
2	"	"	"	"	Batalionului, și
1	exercițiu	privitor	"	"	Armelor combinate.

Exercițiile în tabără vor începe cu marșuri de noapte, exerciții de orientare, paza în stațiune și în marș, și apoi se va trece la lupte.

Marșurile de noapte în direcțiuni date pe hartă se vor execută la început de fiecare armă în parte. Așa de pildă: se va dà unei baterii de artilerie ordin să plece noaptea și să ocupe o pozițiune, care i se va indică pe hartă, și pe teren, de unde să deschidă a doazi dimineața focul asupra vrăjmașului. Se va dà ordin cavaleriei să plece noaptea și să ocupe, până va sosi infanteria, un sat, o localitate, etc.

Afară de nopțile hotărîte pentru exercițiile de noapte, trupele se vor folosi de șederea lor în tabără pentru a face în fiecare sară, după înoptare, exerciții de orientare, de ascultare, și de vedere. Durata lor nu va fi mai mare de o oră. Aceste exerciții sunt foarte folositoare infanteriei și cavaleriei.

g) Instrucțiunea lucrărilor de campanie, privitoare la toate armele luptătoare, trebuie înscrisă în programul de lucru alături cu instrucțiunea lor tactică. Afară de întrebuintarea ce vor dà trupele de infanterie uneltelor de lucru la toate exercițiile de luptă, se vor înscrie în programul general anumite ședințe în cari se vor face:

lucrări de pământ pentru întărirea câmpului de bătaie, lucrări de organizare sau de stricare de obstacole, lucrări și exerciții pentru trecerea obstacolelor.

Pentru o ședere în tabără de 28 zile, trei ședințe sunt suficiente, și anume:

1	ședință	pentru	lucrările	făcute	de	Companie,
1	"	"	"	"	"	Batalion, și
1	"	"	"	"	"	cu Armele combinate.

Afară de aceste ședințe, fiecare corp de trupă se va mai folosi de orele disponibile ca să creeze ședințe suplimentare pentru a întări mai mult instrucțiunea și îndemânarea ofițerilor și trupei în această ramură a științei războiului. Toate aceste lucrări se vor executa numai pe terenul hotărât de comandantul taberei. Lucrările de întărire și obstacolele odată făcute se vor întrebuița pentru a deprinde trupele să le atace, să le apere și să le destrugă. Înainte de a pleca din tabără, trupele au datoria de a le desființa și de a aplană terenul, așa ca circulațiunea pe câmpul de instrucțiune să nu întâmpine nicio pedică din cauza lor.

Trupele de cavalerie vor executa, de asemenea, lucrările cari cad în sarcina lor, potrivit regulamentului special al săpătorilor și telegrafiștilor cavaleriei.

Lucrările de întărire executate de batalion, sau de detașamente mixte, se fac totdeauna după o idee tactică, în care se are în vedere nu numai prescripțiunile regulamentului tehnic, dar și situațiunea tactică a trupelor chiamate să lucreze, timpul acordat pentru executarea lucrărilor și uneltele de cari se dispune. Mai recomand ca lucrările executate în cele trei ședințe să se facă de unități cu efectivul de războiu și cu uneltele de mobilizare.

h) În taberele de instrucțiune infanteria ne executând decât tragerile de luptă ¹⁾, regimentele trebuie să fi

¹⁾ De la această regulă fac excepțiune contingentele de rezerviști, chiamate pentru perioada de instrucțiune, și regimentele de cavalerie.

terminat la venirea lor în tabără întreaga tragere de instrucțiune. Ca să se poată face aceasta, e trebuință ca Brigada de infanterie, care intră în tabără în 1-a perioadă, să fie încunoștiințată în Fevruar, pentru a'și întocmi în consecuență programul de lucru pe lunele Mart, April și Maiu.

Sedintele de tragere în țintă sunt regulate așa că nicio unitate să nu aivă a execută decât o singură tragere pe zi.

Tragerea se execută de dimineată și până sara, când câmpul de tragere și programul de lucru al zilei permit; în zilele când aceasta nu se poate, din cauza exercițiilor și manevrelor tactice, tragerea se execută numai după amiază.

Ca instrucțiunea tragerii să se poată face în condițiuni priincioase e bine a se spori numărul cartușelor alocate trupelor, pentru tragerea de luptă a companiei și a batalionului, și a se da fiecărui soldat 20 cartușe, de oarece numai cu 10, cât se dă astăzi, nu se poate desvoltă lupta în toate fazele ei, nici nu se poate face în timpul tragerii exerciții de împărțire de munițiuni pe linia de luptă. E bine chiar, pentru a obicinui gradații și ofițerii cu conducerea focului, să se dea tragerii companiei un număr îndoit de cartușe, cu cari să se poată execută de doă ori tragerea de luptă a acestei unități.

Impărțirea timpului pentru tragere va fi următoarea :

Tragerea individuală de luptă . . .	10 zile
” Plotonului	2 ”
” Companiei	2 ”
” Batalionului	1 ”
” unui detașament de un ba- talion și o baterie . . .	1 ”
” de concurs	1 ”

17 zile de tragere

Dacă timpul va mai îngădui, se va afecta și o zi pentru tragerea de luptă între două unități (art. 277 din regulamentul asupra tragerii în țintă).

Pentru tragerea plotonului, compania va fi considerată ca formată din 2 plotoane.

Tragerea de luptă a companiei se va face de fiecare companie în parte.

Tragerea de luptă a batalionului se va face de fiecare batalion în parte.

Tragerea de luptă a detașamentului se va face de un batalion cu efectiv de răsboiu și o baterie de artilerie complet constituită. Pentru acest exercițiu trebuie să se aloce:

40 cartușe pentru fiecare trăgător de infanterie, și
20 proiectile de fiecare tun¹⁾.

Contingentele de rezerviști, chiamate în tabără pentru instrucțiune, vor intra de la început în componerea unităților din cari fac parte și vor participa la toată instrucțiunea perioadei. În orele disponibile ei vor revede instrucțiunea individuală a soldatului, instrucțiunea grupului și a plotonului.

Instrucțiunea tragerii rezerviștilor infanteriei se va face după prescripțiunile regulamentului tragerii în țintă (art. 239).

i) Artileria va executa tragerea de instrucțiune, căutând ași împărți astfel munițiunea ca să nu lase să treacă între sfârșitul acestei trageri și începutul tragerii de răsboiu (de luptă) — care are loc de obicei în lunele August și Septembrie, adică în timpul celor din urmă perioade de concentrare în taberele de instrucțiune — mai mult de o lună.

¹⁾ Ministrul de Răsboiu (Marele Stat-Major): Referatul No. 163 din 8 Martie 1904, relativ la Taberele de Instrucțiune. București, 1908.

Orice tragere de instrucțiune se face după o mică temă tactică, dată comandantului bateriei chiar pe câmpul de tragere.

Scopul acestor trageri fiind de a deprinde pe cei cari comandă bateria de tragere cu recunoașterea și ocuparea pozițiilor la diferite defilări, cu calculul elementelor tragerii din diferite locuri și în raport cu diferite repere, cu regularea tragerii în direcțiune și în bătaie asupra diverselor ținte așezate pe diferite și variate forme de teren, e bine a deprinde cu conducerea tragerii nu numai pe toți ofițerii inferiori din regiment, dar chiar și pe sub-ofițerii plotonieri. În vederea aceasta se va cruța munițiunea pentru a se face o ședință de tragere, cel puțin, cu o secțiune comandată de plotonieri.

La început, tragerea de instrucțiune se va face sub formă de tragere de regulare (care are de scop încadrarea ținte). Mai târziu, după trei sau patru ședințe de tragere, se poate da ofițerilor, cari mânuiesc mai bine tragerea și cari, mai ales, au ochiul bine deprins, se execute și o tragere de efect cu unicul scop de a învedera proprietățile materialului și a constata instrucțiunea tragerii ¹⁾.

Contingentele de concediați ai artileriei, chiamate în tabără, vor lua parte la tragerile artileriei alternând cu contingentele active în serviciul bateriilor.

j) Exercițiile și manevrele cu arme combinate, cari se fac în această perioadă, au de scop ca să sintetizeze instrucțiunea tactică dobândită în tabără de fiecare armă în parte și, în același timp, ca să îndrepte neajunsul isvorit din neputința în care se găsesc cele mai multe garnizoane de a executa manevre de garnizoană.

Aceste exerciții vor începe la 1 Iunie și se vor face în număr de cinci, și anume:

¹⁾ Ministerul de Răsboiu: Inspectoratul Artileriei, ordinul No. 1873 din 23 Mai 1909 privitor la tragerea de instrucțiune și de răsboiu a artileriei.

1-iul exercițiu, cu inamicul figurat, detașamentul compus din un batalion de infanterie cu efectiv mărit, o baterie de artilerie și un ploton, sau cel mult un escadron, de cavalerie;

2-lea exercițiu, cu două partide, detașamentul compus ca mai sus;

3-lea exercițiu, cu două partide, detașamentul compus ca mai sus, dar unitățile cu efectiv de războiu;

4-lea exercițiu, cu inamicul figurat, detașamentul compus din un regiment de infanterie, 2 baterii de artilerie și 2 escadroane de cavalerie; și

5-a, manevră cu două partide, detașamentul compus ca mai sus.

Pe lângă aceste exerciții de zi, va avea loc și un exercițiu de noapte cu două partide, detașamentul compus din unu sau două batalioane de infanterie cu efectiv de războiu, una sau două baterii de artilerie și unul sau două escadroane de cavalerie.

Normele, după cari se vor face aceste exerciții, sunt cele date la exercițiile și manevrele de garnizoană.

Înainte de a începe exercițiile cu arme combinate este bine a se ține, reciproc, conferințe asupra tacticii fiecărei arme și asupra cooperațiunii ei în luptă, și anume:

De cătră unul sau mai mulți ofițeri superiori de Infanterie, o conferință ținută ofițerilor de Artilerie și de Cavalerie asupra tacticii Infanteriei;

De cătră ofițeri de Artilerie, o conferință ținută ofițerilor de Infanterie și de Cavalerie asupra proprietăților de luptă a materialului de artilerie în serviciu și asupra tacticii artileriei; și

De cătră ofițeri de Cavalerie, o conferință ofițerilor de Infanterie și de Artilerie asupra tacticii cavaleriei.

Temele pentru manevrele cu două partide se dau comandanților de partidă cu câteva ore înainte, pentru a medita în liniște asupra lor.

3. *Prescripțiuni de ordine.* a) Ordinele și instrucțiunile comandantului Brigadei privitoare la concentrare sunt trimise din vreme corpurilor și serviciilor, cari vor fi puse sub ordinele sale, pentru ca toți ofițerii să iee cunoștință de ele înainte de a plecă în tabără.

Toți ofițerii trebuie să aivă:

Harta câmpului regional de instrucțiune, la scara $\frac{1}{50000}$, harta câmpului și a regiunii dimprejur $\frac{1}{100000}$; binoclu; instrumente de buzunar, sau de geantă, pentru aprețierea distanțelor; busolă pentru orientare; o mică lampă electrică de buzunar, pentru operațiunile de noapte, geanta de Stat-Major cu tot ce trebuie pentru redactarea ordinelor și rapoartelor și desemnarea schițelor.

Redactarea ordinelor, rapoartelor, dărilor de samă, buletinelor zilnice, situațiunilor, schițelor topografice, se va face după prescripțiunile, formularele și semnele convenționale din regulamentul asupra serviciului în campanie și din atlasul topografic al Marelui Stat-Major (Institutul Geografic al Armatei).

Brigada, regimentele și detașamentele cari constituiesc corpuri în parte vor trece întrun registru zilnic toate operațiunile și evenimentele petrecute în fiecare zi.

Comandanții de corpuri și de detașamente vor trimite în fiecare zi, la ora 7 p. m., la cartierul Brigadei (sau al Comandantului Taberei) darea de samă completă, cu actele referente, asupra exercițiilor, lucrărilor și manevrelor executate și evenimentelor întâmplate în timp de 24 de ore. Odată cu aceste, ei vor trimite și programul de lucru pentru ziua următoare, în care se va arăta: întrebuițarea timpului și locul unde se va execută programul zilei.

b) Efectele de îmbrăcăminte trebuie reparate, curățite și bine ajustate pe soldați. Încălțăminte în bună stare, tocurele nescâlciate, pelea bine unsă și întreținută pentru a înlătură rosăturile la picioare, și deci reducerea efectivelor.

Ținuta în tabără e cea de campanie.

Ofițerii cari au drept la cal vor eși la instrucțiune totdeauna călări.

c) În timpul șederii în tabără nu se acordă nici concediuri, nici permisiuni.

Este cu totul interzis de a se subtrage de cătră ofițeri de la instrucțiune soldații, sau gradații, pentru a'i întrebuința ca ordonanțe, sau în alte servicii personale, sau cari nu corespund lucrului din programul zilei.

După eșirea trupei la instrucțiune nu vor mai rămâne în tabără decât: bucătarii, meseriașii cari vor avè un lucru ce trebuie neapărat terminat chiar în ziua aceea, scutiții de serviciu, sanitarii de la infirmerii și garda taberei.

d) Pe timpul șederii trupelor în tabără se vor aplică prescripțiunile regulamentului asupra Serviciului în Campanie, privitoare la serviciul interior în cantonament și bivuacuri (art. 219—227).

Medicul X din Regimentul... va îndeplini funcțiunea de medic-cap al Taberei. El va inspecta de doăori pe săptămână infirmeriile corpurilor, cantinele, localurile afectate serviciilor de interes general, și va prezentă comandantului taberei joia și duminica raportul său asupra stării generale, sănătății trupei și higienei taberei. El se va pune din timp în relațiune cu agenții serviciului sanitar din localitățile vecine pentru a'și da sama de starea lor sanitară și a propune măsurile preventive privitoare la poliția sanitară.

Corpurile având cantinele lor, nu se vor admite negustorilor ambulanti a vinde în tabără decât produsele alimentare, cari nu s'ar găsi la cantine, și aceasta numai cu îngăduirea scrisă a medicului taberei.

Medicul-Veterinar Y va îndeplini sarcina de medic veterinar al taberei, conformându-se regulamentului Serviciului Sanitar în cece privește executarea serviciului și luarea măsurilor preventive. El va prezentă

comandantului taberei, în fiecare duminică, raportul sau asupra stării sanitare a cailor și a animalelor din tabără. În sarcina sa cade inspecțiunea și poliția sanitară a Abatoriului taberei. Nici o vită nu se va tăia înainte de a fi examinată de el și fără a fi căpătat aprobarea sa. Vitele respinse se vor depărtă chiar în acea zi din tabără.

Farmacistul Z va îndeplini sarcina de farmacist al taberei. Pe lângă medicamentele cari continuesc partea lunară a corpurilor ce merg în tabără, va lua medicamente suplimentare, în vederea boalelor ce se pot ivi în tabără (friguri, diarii, boale de ochi, etc.) și toate aparatele necesare pentru executarea ordonanțelor medicilor. El va mai lua ingredientele necesare pentru desinfectarea latrinelor; cele necesare desinfecării abatoriului privesc pe concesionar.

e) Pentru recepțiunea făinei și produselor alimentare, cari se distribuiesc corpurilor prin îngrijirea Serviciului Intendenței, sau a Administrațiunii Taberei, se numește o comisiune compusă din:

Colonelul N..., Comandantul Regimentului... de Infanterie,

Maiorul M..., din Regimentul...

Farmacistul Z... al Taberei.

Pentru recepțiunea furajului, comisiunea va fi compusă din:

Colonelul N..., Comandantul Regimentului... de Cavalerie,

Maiorul M..., din Regimentul de Artilerie, și Veterinarul Y al Taberei.

4. *Întrebuințarea timpului.* Aplicând regulele, instrucțiunile și sfaturile ce am dat, încercările făcute în curs de patru ani în tabără ca comandant de Brigadă și de Diviziune mă împuternicesc se spun ca se poate ajunge a da timpului întrebuințarea următoare.

16 Maiu (Sâmbătă). *Dimineața*. Exerciții de luptă și aplicațiuni asupra serviciului în campanie, făcute cu compania, inimicul fiind închipuit, sau figurat.

Evoluțiunile escadronului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie.

Școala de baterie și școala bateriei de tragere.

După amiază. Baia trupei. Spălatul rufelor. Terminarea instalării în tabără.

Noaptea. Intâiul exercițiu de noapte: exerciții de orientare, pază și marșuri, executate de fiecare armă în parte. Acest exercițiu se termina la miezul nopței.

17 Maiu (Duminică) *Dimineața*. Serviciu devin în tabără, oficiat de confesorii garnizoanelor, aduși pentru aceasta. Conferințele trupei. Inspecțiunea taberei.

După amiază. Odihna. Petreceri în tabără: Jocuri de adresă (oina, mingea bătuta cu piciorul); jocuri și lupte atletice; jocuri naționale; muzica.

Sara. Retragerea cu muzica, corniști și toboșari.

18 Maiu (Luni). *Dimineața*. Exercițiile de luptă ale companiei și aplicațiuni asupra serviciului în campanie, inimicul închipuit sau figurat.

Evoluțiunile escadronului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie.

Școala de baterie și școala bateriei de tragere.

După amiază. Infanteria, tragerea individuală de luptă și exerciții asupra aprețierii distanțelor. Contingentele de rezerviști vor face tragerea de instrucțiune.

Cavaleria, tragerea de instrucțiune, sau individuală de luptă.

Artileria, tragerea cu petarde.

Sara. Exerciții privitoare la instrucțiunea de noapte.

19 Maiu (Marți). *Dimineața*. Exercițiile de luptă ale companiei și aplicațiuni asupra serviciului în campanie, cu dubla acțiune.

Evoluțiunile escadronului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie.

Școala de baterie și școala bateriei de tragere: rezolviri de mici teme tactice cu bateria.

După amiază. Același program ca în ziua de 18 Mai.

Sara. Același program ca în ziua de 18.

20 Maiu (Mercuri). *Dimineța.* Exercițiile de luptă ale companiei și aplicațiuni asupra serviciului în campanie, cu dubla acțiune, compania fiind formată din întrunirea a două companii.

Evoluțiunile escadronului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie.

Școala bateriei de tragere: rezolviri de teme tactice, bateria constituită cu întregul ei tren de luptă.

După amiază. Același program ca în ziua de 18, afară de artilerie, care începe tragerea de instrucțiune.

Noaptea. Al doilea exercițiu de noapte: marșuri și exerciții privitoare la paza în marș și în stațiune și la lupte. Compania va fi formată din întrunirea a două companii. Escadroanele vor executa exerciții privitoare la serviciul de cercetare (serviciul în campanie) și de pază în timpul nopții. Bateriile, schimbări de pozițiune executate noaptea pe câmpul de luptă.

Exercițiul se va termina la ora 4 dimineța.

21 Maiu (Joi). *Dimineța.* Conferințe trupei și ofițerilor, de la ora 10—11 a. m.

După amiază. Odihna. Petreceri în tabără: Jocuri de adresă; jocuri și lupte atletice; jocuri naționale; muzica corală și instrumentală.

Sara. Retragerea cu muzica, corniști și toboșari.

22 Maiu (Vineri). *Dimineța.* Același program ca în ziua de 20 Maiu.

După amiază. Același program ca în ziua de 20.

Sara. Același program ca în ziua de 18.

23 Maiu (Sâmbătă). *Dimineța.* Lucrări de întăriri, construcțiuni de obstacole și punerea în stare de apă-

rare a accidentelor, executate de companie cu efectiv de războiu. Apărarea și atacul lor.

Evoluțiunile escadronului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie. Exerciții cu săpătorii și telegrafii cavaleriei întruniți.

Școala bateriei de tragere, ca în ziua de 20.

După amiază. Baia trupei. Inotare. Spălatul ru-felor. Curățenia taberei și îngrijirea plantațiunilor din tabără.

Noaptea. Al treilea exercițiu de noapte: marșuri și exerciții privitoare la paza în marș și în stațiune a batalionului.

Cavaleria, după același program ca în ziua de 20.

Artileria, aceleași exerciții ca în ziua de 20, executate cu divizionul.

Exercițiul se va termina la ora 2 a. m.

24 Maiu (Duminica). *Dimineața.* Serviciu divin la ora 10 a. m. Conferințe trupei.

După amiază. Odihna. Petreceri în tabără: Jocuri de adresă; jocuri și lupte atletice; spectacole militare și patriotice; muzica.

Sara. Retragerea cu muzica, corniști și toboșari.

25 Maiu (Luni). *Dimineața.* Instrucțiunea batalionului. Formațiunile de manevră ale batalionului; mișcările batalionului pe câmpul tactic. Aplicațiuni asupra serviciului în campanie.

Evoluțiunile escadronului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie.

Instrucțiunea divizionului de artilerie. Formațiunile și mișcările divizionului pe câmpul tactic.

După amiază. Același program ca în ziua de 20 Maiu.

Sara. Același program ca în ziua de 22 Maiu.

26 Maiu (Marți). *Dimineața.* Formațiunile de luptă ale batalionului. Desfășurarea batalionului în luptă. Aplicațiuni asupra serviciului în campanie.

Evoluțiunile escadronului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie. Exerciții cu săpătorii și telegrafistii cavaleriei întruniți.

Instrucțiunea divizionului de artilerie. Formațiunile și mișcările divizionului pe câmpul tactic.

După amiază. Același program ca în ziua de 25 Maiu.

Sara. Același program ca în ziua de 25 Maiu.

27 Maiu (Mercuri). *Dimineața.* Formațiunile de luptă ale batalionului și desfășurarea lui în luptă, batalionul având efectivul mărit.

Aplicațiuni asupra serviciului în campanie și exercițiile de luptă ale escadronului.

Formațiunile și mișcările divizionului de artilerie, constituit cu întregul său tren de luptă.

După amiază. Același program ca în ziua de 26 Maiu.

Sara. Idem.

28 Maiu (Joi). *Dimineața.* Exerciții de luptă ale batalionului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie, cu inimicul închipuit sau figurat (batalionul având efectivul mărit).

Aplicațiuni asupra serviciului în campanie și exercițiile de luptă ale escadronului, cu dublă acțiune. Exerciții cu săpătorii și telegrafistii cavaleriei întruniți.

Instrucțiunea divizionului de artilerie. Formațiunile și mișcările lui pe câmpul tactic.

După amiază. Același program ca în ziua de 27.

Sara. Idem.

29 Maiu (Vineri). *Dimineața.* Exercițiile de luptă ale batalionului și aplicațiuni asupra serviciului în campanie, cu dublă acțiune (batalionul cu efectiv mărit).

Aplicațiuni asupra serviciului în campanie și exercițiile de luptă ale escadronului, cu dublă acțiune.

Instrucțiunea divizionului de artilerie. Rezolvire de teme tactice cu trupa.

După amiază. Același program ca ziua precedentă.

30 Maiu (Sâmbătă). *Dimineața.* Organizarea unui grup de întăriri pentru un batalion cu efectiv de răsboiu, după o temă tactică. Apărarea și atacul întăririlor.

Exercițiile de luptă ale escadronului, cu dublă acțiune, cu aplicațiuni la întrebuițarea săpătorilor cavaleriei.

Instrucțiunea divizionului de artilerie. Rezolvire de teme tactice cu trupa.

După amiază. Baia trupei. Inotare. Spălatul rufelor. Curățenia taberei și îngrijirea plantațiunilor din tabară.

Noaptea. Al patrulea exercițiu de noapte: marșul și lupta batalionului, cu două partide (batalionul cu efectiv de răsboiu). Manevra se va termina la ora 4 dimineața. Cavaleria și artileria vor face exerciții ca în noaptea de 20/21.

31 Maiu (Duminica). *Dimineața.* Odihna.

După amiază Odihna. Petreceri în tabără. Concursuri pentru jocuri de adresă, pentru jocuri și lupte atletice, pentru muzică vocală și instrumentală, etc.

Sara. Retragerea cu muzica, corniști și toboșari.

1 Iuniu (Luni) *Dimineața.* 1-iul exercițiu cu arme combinate: marșul și lupta unui detașament mixt compus din un batalion de infanterie cu efectiv de răsboiu, o baterie de artilerie și un ploton de cavalerie, inamicul figurat. Artileria care nu intră în compunerea detașamentelor va executa programul sau: instrucțiunea divizionului (teme de luptă).

Cavaleria va începe instrucțiunea regimentului: formațiunile de manevră și mișcările regimentului.

După amiază. Același program ca în ziua de 29 Maiu.

2 Iuniu (Marți). *Dimineața.* Exercițiile de luptă ale batalionului (cu efectiv de răsboiu), cu două partide.

Cavaleria. Instrucțiunea regimentului: formațiunile de manevră și mișcările regimentului pe câmpul tactic.

Instrucțiunea divizionului de Artilerie: rezolviri de teme tactice cu trupa.

După amiază. Infanteria va executa 1-a ședință de tragere de luptă a plutonului.

Cavaleria și artileria vor continua tragerile după programul lor special.

Sara. Exerciții privitoare la instrucțiunea de noapte.

3 Iunie (Mercuri). *Dimineața.* Exercițiile de luptă ale batalionului (cu efectiv de războiu), cu două partide.

Cavaleria. Instrucțiunea regimentului: formațiunile de manevră și de luptă; mișcările regimentului pe câmpul tactic. Exerciții practice cu săpătorii și telegrafistii întruniți.

Instrucțiunea divizionului de Artilerie: rezolviri de teme tactice cu trupa.

După amiază. A 2-a ședință de tragere de luptă a plutonului de Infanterie.

Cavaleria și Artileria vor executa tragerile după programul lor special.

4 Iunie (Joi). *Dimineața.* Al 2-lea exercițiu cu arme combinate: marșul și lupta, cu două partide, a unui detașament compus din: 1 batalion cu efectiv mărit, 1 pluton de Cavalerie și 1 baterie de Artilerie.

Cavaleria și artileria, cari nu intră în compunerea partidelor, vor executa același program ca ziua precedentă.

După amiază. 1-a ședință de tragere de luptă a companiei. Cavaleria și artileria vor continua tragerile.

5 Iunie (Vineri). *Dimineața.* Marșurile, cu aplicațiuni din serviciul în campanie, ale batalionului cu efectiv de războiu.

Cavaleria. Instrucțiunea regimentului: marș și aplicațiuni din serviciul în campanie după o temă tactică.

Instrucțiunea divizionului de Artilerie: rezolviri de teme tactice cu trupa.

După amiază. A 2-a ședință de tragere de luptă a companiei. Cavaleria și artileria vor continua tragerea.

6 Iunie (Sâmbătă). *Dimineața*. Organizarea unei pozițiuni de luptă pentru un detașament constituit din 3 batalioane, 2 baterii și 1 escadron de cavalerie. (Batalionul cu efectiv de războiu, afară de batalionul de Vânători, care rămâne cu efectivul său). Organizarea se va face după o temă tactică. Exerciții de ocupare a pozițiunii, vrăjmașul fiind închipuit. Artileria și Cavaleria, cari nu intră în componerea detașamentului, vor executa programul din ziua precedentă.

După amiază. Baia trupei — înotare — spălatul rufelor — curățania taberei și îngrijirea plantațiilor din tabără.

Noaptea. Al 5-lea exercițiu. Marșul de noapte și lupta detașamentului compus din 2 batalioane de Infanterie, 2 baterii de Artilerie și 2 escadroane de Cavalerie. Manevra se va sfârși la ora 2 dimineața.

7 Iunie (Duminică). *Dimineața*. Serviciul divin la ora 10 a. m. și predica confesorilor de garnizoană.

După amiază. Odihna. Petreceri în tabără. Concursuri pentru jocuri, etc. (ca în ziua de 31 Maiu).

Sara. Retragerea cu muzica, corniști și toboșari.

8 Iunie (Luni). *Dimineața*. Marșul și lupta batalionului cu două partide (batalionul cu efectiv de războiu).

Cavaleria. Instrucțiunea regimentului: aplicațiuni din serviciul în campanie; paza în marș și în stațiune după o temă tactică.

Artileria: marșul divizionului cu trenul întreg de luptă și aplicațiuni din serviciul în campanie, după o temă tactică.

După amiază. Tragerea de luptă a batalionului. Cavaleria și Artileria vor continua tragerea.

9 Iunie (Marți). *Dimineața*. Al 3-lea exercițiu cu arme combinate: Marșul și lupta cu două partide a batalionului (cu efectiv de războiu). Cavaleria, care nu intră în constituirea detașamentelor, va executa același program ca în ziua de 5 Iunie.

Artileria, idem.

După amiază. Continuarea tragerilor din ziua precedentă.

Sara. Exerciții privitoare la instrucțiunea de noapte.

10 Iunie (Merkuri). *Dimineata.* Lupta cu focuri reale a unui detașament compus din: un batalion cu efectiv de răsboiu, o baterie de artilerie (cu trenul de luptă complet), și un escadron de cavalerie contra unui vrăjmaș reprezentat prin ținte.

După amiază. Concursurile de tragere ale infanteriei.

Cavaleria și Artileria vor continua tragerea.

11 Iunie (Joi). *Dimineata.* Al 4-lea exercițiu cu arme combinate. Marșul și lupta cu o singură partidă a detașamentului compus din 1 regiment de Infanterie, 2 baterii de Artilerie și 2 escadroane de Cavalerie.

Artileria și Cavaleria ca în ziua de 9.

După amiază. Impărțirea răsplatelor căpătate la tragerea în țintă, cu mare solemnitate.

Masa comună a trupelor și ofițerilor din tabără.

Ora 10 p. m. Retragerea cu torțe.

12 Iunie (Vineri). *Dimineata.* Al 5-lea exercițiu cu arme combinate: marșul și lupta, cu două partide, a unui detașament compus ca în ziua precedentă.

Revista și defilarea brigadei întrunite.

După amiază. Desconcentrarea trupelor și marșul la gara Hagieni.

5. *Rezultatele obținute.* Dacă cineva ș-ar dà oste-neala să recapituleze întrebuițarea timpului în cele 28 de zile de ședere în tabăra de instrucțiune, să împartă lucrul făcut pe părți de instrucțiune și apoi să socotească pentru fiecare din ele orele de lucru, s-ar încredința:

a) Ca în tabără se poate lucrà cel puțin un nu-

măr îndoit de ore decât în garnizoană, fiindcă acolo dispar toate cauzele cari produc pierdere de timp, cari împiedică executarea programului zilnic, cari substrag o parte din trupă și ofițeri de la lucrul zilei. Acolo toată activitatea militarului e dată instrucțiunii și toată munca lui produce lucru folositor instrucțiunii.

b) Că rezultatul muncii este cel puțin de două ori superior rezultatului obținut în garnizoană, fiindcă trupele din aceeași armă și de diferite arme lucrează la un loc, mișcate de aceeași voință, călăuzite de aceeași mână; își împărtășesc una alteia ceva din tainele specialității lor; se apropie una de alta chiar fără să lucreze la un loc; încep să se cunoască una pe alta și să se pregătească pentru cooperațiune pe câmpul de luptă, când va veni și timpul acestuia.

c) Că instrucțiunea tactică a fiecărei arme, și instrucțiunea tragerii se pot face cu metodă și stăruință, mulțămită unui program de instrucțiune larg, complet și variat și, încă, mulțămită mijloacelor pe cari le oferă câmpul regional: teren întins și variat pe care corpurile 'l pot schimba în fiecare zi, și care nu pune nicio pedecă mișcării și manevrei trupelor.

d) Că exercițiile cu arme combinate — cari trebuiau să înceapă în garnizoană la 1 Iunie sub forma de manevre de garnizoană — se fac în număr suficient, ziua și noaptea, după ce au fost bine pregătite prin exercițiile de luptă și aplicațiunile serviciului în campanie executate de fiecare armă în parte. Fără o concentrare în tabără, aceste manevre nu s-ar pute execută nici în parte.

Și, ca să încheiu, voi zice. Taberele regionale sunt de mare folos pentru instrucțiunea armatei și pentru educațiunea militară a ofițerilor, de aceea se cade a nu se atinge nimene de ele: nici pentru a le transformă în câmpuri de manevră, în interesul instrucțiunii înaltului comandament; nici pentru a le înlocui cu câmpuri închiriate și schimbate în fiecare an.

Aplicându-se aceeași metodă de instrucțiune și dându-se timpului aceeași întrebuințare intensivă în toate perioadele de concentrare în tabără, rezultatele ce se vor obține nu pot fi îndoelnice: o brigadă, care în timp de 4 ani va fi trecut succesiv prin toate aceste perioade, va ajunge negreșit să fie pregătită de războiu.

Înainte de a merge mai departe, voi arăta încă printrun exemplu practic cât de mare e folosul instrucțiunii dobândite de arme în taberele regionale.

Există o prescripțiune în Regulamentul Infanteriei, privitoare la conducerea luptei, care ar fi de mare folos dacă organizarea armatei noastre i-ar da mijlocul ca să se poată îndeplini. Pentru a conduce lupta, de când începe să se însăileze și până la sfârșit, trebuie o legătură neconținută între comandant și comandanții în subordine, care se realizează prin agenți de legătură. Astfel: comandantul de regiment trebuie să fie legat cu comandanții de batalion prin câte un ofițer călare, însoțit de un călăreț, sau ciclist, dați de aceștia. De unde? Comandanții de batalion nu au alți ofițeri călări decât comandanții de companie. Nici unul din aceștia nu și poate părăsi compania pentru a servi ca agent de legătură. Călăreți, de grade inferioare, nu există în batalioane.

Regulamentul tactic mai prescrie că un comandant poate să trimită ofițeri călări pe lângă unitățile sale pentru comunicări, sau pentru a le călăuzi în marșurile lor spre vrăjmaș. După această prescripțiune, comandantul de Diviziune ar trebui să trimită pe lângă cei doi comandanți de Brigadă de infanterie câte un ofițer călare. De unde, când el nu are decât trei ofițeri de Stat-Major (din cari unul e capul Statului-Major)? Cel mult va pute trimite unul din aceștia. Comandantul de Brigadă trebuie și el să trimită un ofi-

ter călare la comandantul Diviziunii și câte unul la cele două regimente (sau cel puțin la unul din ele). De unde, dacă el nu are decât un singur ofițer călare, adjutantul Brigadei, care nu'l poate părăsi?

Eacă, dar, o dispozițiune regulamentară nemărginit de bună, menită să asigure legătura între comandamente, adică între organele de luptă, și deci bunul mers al operațiunilor, care nu se poate îndeplini din cauza lipsei de mijloace în timp de pace; prin urmare, comandamentul nu se poate deprinde cu practicarea ei. Ce'i de făcut atunci?

Sunt mai multe măsuri cari se pot lua și regulamentată :

Să se creeze adjutanții de batalion, ofițeri călări, cari sunt de mare folos pentru comandanții de batalion în timp de pace și pentru conducerea batalionului în luptă în timpul de războiu;

Sergentul-cornist al Regimentului și căprarii-corniști ai batalioanelor să fie călări pentru a pute însoți pe comandanții de regiment și de batalion și a îndeplini, în același timp, și sarcina de agenți de legătură;

Să se mărească numărul ofițerilor dela comandamente. Brigada să aivă doi, iar diviziunea patru (cu capul de Stat-Major);

Să se sporească cadrul permanent al regimentelor de călărași, menite a da escadroanele divizionare, și să se instruiască acest cadru în vederea sarcinei ce'i va reveni: de a da agenți de legătură unităților de luptă, de la batalion în sus;

Contactul între escadroanele divizionare și comandamentele regimentelor și brigadelor de infanterie să fie cât se poate mai strâns, pentru a deprinde pe unii cu practica serviciului de legătură, iar pe alții cu întrebuințarea acestui serviciu. Și dacă acest contact nu se poate căpăta în garnizoană, nu ne rămâne decât tabăra unde'l vom pute realiza și desăvârși.

Dacă de la legătura între comandamente voiui trece la legătura între diferitele unități tactice în marșuri și operațiuni, când legătura nu se poate realiza fără ajutorul unui mediu, în locul acestor agenți de legătură va trebui să avem patrulă și detașamente călări de legătură, singure cari vor pute realiză o legătură statornică. Această sarcină va reveni tot escadroanelor divizionare, și deci instrucțiunea lor va trebui să se facă și din acest punct de vedere.

În fine, dacă de la legătura între trupele amice, voiui trece la legătura între aceste trupe și trupele inimice, căci pentru a merge și a ne bate trebuie să știm tot timpul unde e și ce face vrăjmașul, în locul detașamentelor de legătură va trebui să avem detașamente de pază, de cercetare și de recunoaștere, cari să țină neconținut legătura (contactul) între vrăjmaș și trupele amice. Această sarcină revine la marșurile și acțiunile tactice, mai cu samă, cavaleriei divizionare; și deci instrucțiunea cavaleriei trebuie făcută și din acest punct de vedere.

Chestiunea legăturii între comandamente, și între comandamente și unități, este de cea mai mare însemnătate în operațiunile tactice, și de aceea am așezat-o în această parte a studiului meu, fiindcă nicăeri nu se pot pregăti ofițerii și cavaleria pentru acest serviciu ca în tabăra de instrucțiune.

Acest serviciu se învață cu greu și se îndeplinește cu multă iscusință; pentru aceasta trebuie: timp suficient, program de instrucțiune bine aplicat și mijloace de lucru. Cavaleria — ofițerii și trupa — nu'l va pute niciodată învăța în garnizoana sa prin instrucțiune individuală, ci numai în tabără printr-o instrucțiune întrunită cu infanteria. Eacă în ce fel justifie inovațiunea, introdusă în metoda de învățământ, de a se da fiecărui detașament de infanterie, de la companie în sus, o despărțire de călăreți comandată de un ofițer, care

să iee parte cu trupa de infanterie la marșurile și exercițiile sale de luptă.

Procedând astfel, și trecând pas cu pas de la mic la mai mare, cavaleria va căpătă în timpul șederii sale în tabără o parte însemnată din instrucțiunea care 'i lipsește astăzi, și care nu se poate învăța nici în garnizoană, nici cu prilejul concentrărilor de toamnă. Prin aceasta se va pregăti adevărata legătură între cele două arme, care le va îngădui apoi să coopere pe câmpul de manevre și, deci, pe câmpul de luptă.

3. Marșuri și aplicațiuni tactice în regiuni necunoscute.

Prin marșuri și aplicațiuni tactice în regiuni necunoscute se înțelege marșurile executate de unități constituite din aceeași armă, cari durează mai multe zile și se fac departe de garnizoană în regiuni variate, alese de comandantul unității în vederea scopului ce 'și propune. Scopul lor e de a deprinde cadrele cu situațiuni necunoscute, cu greutatea neașteptate, pe cari harta nu le poate arăta îndeajuns și cari nu se pot întâlni nici împrejurul garnizoanei, nici pe câmpul regional de instrucțiune. Ele se fac sau cu scop tactic pentru a rezolvă diferite teme tactice pe terenuri zilnic variate, sau cu scopul de a execută trageri de războiu, sau cu amândouă scopurile deodată.

Scopul lor nefiind altul decât întărirea instrucțiunii tactice individuale a fiecării arme, punând trupa, care le execută, în situațiuni neconținut schimbate, nu trebuie să se confunde cu manevrele de garnizoană, ci să se considere ca o continuitate a instrucțiunii dobândita de fiecare armă pe câmpul de instrucțiune al garnizoanei și pe câmpul regional de instrucțiune.

Ele se execută în timpul diferitelor perioade de

instrucțiune și, în deosebi, în cursul lunelor Iuliu și August, pentru trupele cari au fost concentrate în taberele regionale în lunele Maiu și Iuniu.

Infanteria poate execută oricând astfel de marșuri:

a) In perioada instrucțiunii Companiei. Campania va părăsi garnizona sa pentru a execută un marș de o zi, 25—30 km., în timpul căruia va face exerciții variate de luptă și aplicațiuni asupra serviciului în campanie. In timpul nopței ea va cantonă, sau bivouacă, făcând aplicațiuni variate asupra pazei în staționament și asupra micelor operațiuni de noapte. A doa zi, ea se va întoarce în garnizoană, urmând un alt drum și continuând seria exercițiilor și aplicațiunilor din ziua precedentă.

b) In perioada instrucțiunii Batalionului. Comandantul batalionului va plecà cu unitatea sa, într'o direcțiune aleasă, pentru trei sau patru zile, în care timp va execută aplicațiuni asupra serviciului în campanie, exerciții de luptă, ziua și noaptea, în situațiuni variate și pe terenuri neconținut variate. El se va putè folosi de acest prilej pentru a execută și tragerea de luptă individuală, a plotonului, a companiei, etc., dacă nu a putut, sau nu va avè prilejul, să o execute în tabăra de instrucțiune.

Batalionul, fiind o unitate mai complexă, trebuie să fie însoțit de câteva trăsuri de subsistență și un furgon pentru a transportà produsele alimentare, cari nu se pot găsi în localitățile străbătute de batalion, cartușele de răsboiu, și țintele de carton și accesoriile pentru tragere.

c) Regimentul poate face și el, în perioada instrucțiunii regimentului, un marș de câteva zile: fie cu batalioanele pe doă drumuri, cari duc spre aceleași localități, pentru a execută exerciții de luptă de batalion cu doă partide; fie ca batalioanele pe același drum, pentru a merge în întâmpinarea altui regiment și a execută lupte de regiment cu doă partide (sau cu inamicul închipt).

Regimentul poate combină aceste marșuri și cu tragerea de luptă a batalionului.

Caii necesari pentru trăsurile de subsistență și de bagaje se închiriează de corp. Indemnitatea cuvenită ofițerilor, cari ieau parte la marș, trebuie să se socotească și să se plătească după aceleași norme ca la manevrele de cadre.

Cavaleria execută marșuri de câteva zile sub forma de raite, cu escadronul și cu regimentul. Scopul lor este de a întrenă unitățile și de a le deprinde cu serviciul lor special. Ea trebuie să execute în tot cursul anului asemeni marșuri, de lungimi progresive, și cu aplicațiuni diferite.

Artileria execută în fiecare an trageri de luptă cu bateria, grupul și regimentul. Când aceste trageri nu se fac în taberele de instrucțiune, regimentele se duc pe drumurile ordinare până la localitățile alese pentru executarea tragerii, și de acolo se întorc în garnizoană pe alte drumuri. Cu prilejul acestor mersuri, regimentele pot rezolvi cu trupa diferite teme tactice pe terenuri deosebite și necunoscute.

Folosul tuturilor acestor mersuri este, cum se vede, netăgăduit pentru instrucțiunea ofițerilor și școala comandamentului, de aceea și eu le-am dat locul cuvenit în instrucțiunea ofițerilor cu ajutorul trupei.

4. Manevrelle de toamnă.

Scopul manevrelor.

Din toate mijloacele de instrucțiune, acele cari se practică mai de mult și mai stăruitor în armata noastră sunt manevrele de toamnă. Toate regulamentele speciale și toți scriitorii militari să unesc ca să recunoască ca scopul primordial al acestor manevre este, în deosebi,

instrucțiunea ofițerilor de grad înalt și anume încheerea anului școlii comandamentului.

„Manevrele sunt exercițiile din timp de pace, cari se apropie cât se poate mai mult de operațiunile ce pot avea loc în războiu. Scopul lor este ca să deprindă pe comandanții superiori cu conducerea trupelor de toate armele și cu efective mari întocmai ca în războiu, ca să obicinuiască trupele și să le perfecționeze cu totul în serviciul ce ele vor trebui să îndeplinească în campanie, sau pe câmpul de bătaie“. (Regulamentul nostru asupra Serviciului în Campanie).

„Obiectul manevrelor de toamnă este de a da capilor de toate gradele și oamenilor de sub comanda lor instrucțiunea finală, care va complectă pregătirea lor de războiu, va îngădui de a ne da sama de totalitatea cunoștințelor militare dobândite din timp de pace și a judeca valoarea trupelor. Insemnătatea acestor manevre stă în aceea că ele provoacă:

„Cooperațiunea strânsă a diferitelor arme și a tuturor unităților, pentru a întrebuița puterea lor de luptă la urmărirea scopului comun;

„Obligațiunea capilor de orice grad de a 'și chibzui proiectele după împrejurările momentului, de a lua hotărârile cele mai nemerite și de a dobândi astfel experiența conducerii trupelor lor;

„Cea mai bună întrebuițare practică a terenului, făcută atât de ofițeri cât și de trupă, și obicinuirea de a învinge greutatea de toate soiurile.

„Manevrele de toamnă procură comandanților partidelor oprise precum și tutulor capilor de unități prilejul de a 'și îmbunătăți diversele însușiri, obligându-i a 'și determina răpede un scop, a lua fără întârziere hotărâri și a întrebuița, conformându-se eventualităților, cu judecată și îndemănare elementele de sub ordinele lor“. (Serviciul în campanie al armatei japoneze, 1909).

„Manevrele de toamnă sunt, în general, pentru

corpurile de toate armele, încununarea perioadei anuale de instrucțiune.

„*Ele constituiesc, în același timp, școala înaltului comandament, fiindcă dau ofițerilor generali prilejul și mijloacele de a-și întruni trupele și de a le exercita în vederea războiului în condițiunile cele mai apropiate de realitate. Această pregătire de războiu trebuie să fie obiectul constant al preocupărilor lor; ea nu poate fi completă decât dacă, în toate gradele ierarhiei, se caută, înainte de toate, a urmări dezvoltarea instrucțiunii sub toate formele*“ . (Statul-major al armatei franceze: Instrucțiuni asupra manevrelor).

„*Marele manevre dezvoltă aproape numai, instrucțiunea înaltului comandament; ele sîlesc pe generali se iese răpede hotărîri pe teren după situațiune, scopul urmărit și purtarea vrăjmașului*“.

„La călătoriile de Corp de Armată și de Armată se lucrează aproape analog, cu această deosebire capitală că trupele amice și inimice sunt numai închipuite.

„Dacă dar călătoriile aduc un mare folos din punctul de vedere al instrucțiunii strategice a înaltului comandament, ele sunt foarte inferioare marilor manevre sub raportul tactic.

„Trupele profită puțin de la manevrele mari; ele arată ceea ce știu, dar nu învață aproape nimic; și, dacă instrucțiunea lor tactică nu a fost bine făcută în cursul exercițiilor de amănunt și apoi pe câmpurile de instrucțiune, va fi prea târziu ca să se reînceapă“ . (Général H. Bonnal: Questions militaires d'actualité, 1909).

Din citațiunile de mai sus reesă, fără nici o îndoială, că scopul unic al marilor manevre este de a completa școala înaltului comandament, dându-i în fiecare an mijloace de a se instrui cu ajutorul trupelor. Am zis scopul unic, căci—și în aceasta mă unesc în părere cu generalul Bonnal,—trupele nu câștigă aproape nimic dela marile manevre, cari nu le dau decât prilejul de

a arătă ceeace au învățat în cursul anului de instrucțiune. Cu un cuvânt: scopul manevrelor mari este instrucțiunea comandamentului armatei, iar trupele cari ieau parte la ele constituiesc, drept vorbind, materialul de învățământ pus la dispozițiunea celor chemați ca să se instruiască.

Manevrele de toamnă, așa cum se practică de armata noastră, nu au ajuns până astăzi să constituiescă o bună școală pentru comandamentul oștirii, și de multe ori nu pot sluji nici ca mijloc pentru a apreția valoarea trupelor.

Manevrele noastre de toamnă, așa cum se execută, nu satisfac interesele instrucțiunii armatei; ele sunt totdeauna o ficțiune, iar adesa chiar o parodie a adevăratelor manevre.

Să mă explic.

Pentru ca manevrele de toamnă să fie adeverate manevre de războiu, iar nu ficțiuni de manevre, trebuie să li să dea: timp, efective și mijloace materiale.

1° *Timpul*. Durata manevrelor de toamnă trebuie să fie de cel puțin 20 zile, în care intră marșurile de concentrare și de dislocare.

Acest timp e necesar pentru a face să profite toate gradele comandamentului și a realiză o instrucțiune progresivă și sistematică. Armata noastră are, mai mult ca oricare, nevoie de timp îndestulător din cauza efectivelor budgetare foarte reduse, din cauza împrăștierii trupelor în prea multe garnizoane și din cauza lipsei altor mijloace de instrucțiune. În adevăr, afară de concentrările din tabără, unde trupele, cari vin în lunele Iuliu și August, au prilejul de a execută din doi în doi ani manevre de brigadă (luptele regimentului de infanterie cu dublă acțiune), comandantul Brigadei de infanterie nu mai are nici un mijloc ca să și instruiască

brigada până la manevrele de toamnă. În calea, comandantul de Diviziune nu poate avea decât numai acest din urmă mijloc pentru a-și întruni și instrui diviziunea.

Se cuvine dar a se da timp suficient pentru ca toate unitățile de manevră, începând dela regiment, să execute evoluțiuni și manevre înainte de a intra în constituirea unității superioare.

Să luăm cazul manevrelor de diviziune. Cele 20 de zile ce s-ar da pentru manevrele de toamna ar fi astfel întrebuințate:

Concentrarea contingentelor de concediați, constituirea regimentelor de infanterie și detașamentelor mixte 2 zile

Dislocarea trupelor și desconcentrarea contingentelor chiamate	2	„
Zile de repaos în timpul manevrelor	3	„
Manevrele cu două partide ale detașamentului constituit din un regiment de infanterie	5	„
Evoluțiunile brigădei de infanterie mixtă.	1	„
Manevrele cu două partide ale brigădei de infanterie mixtă	4	„
Evoluțiunile și manevrele diviziunii cu un inimic figurat	2	„
Revista și defilarea diviziunii	1	„
Total	20	zile

Bine înțeles că această împărțire a timpului nu este invariabilă, ci comandanții de corp de armată, și eventual comandanții de diviziune, sunt liberi ca să mărească cu o zi durata manevrelor de brigadă în paguba manevrelor de diviziune, sau din potrivă. Ei pot tot așa să suprimă o zi din cele două date diviziunii pentru manevre în contra unui inimic figurat, și să o treacă fie manevrelor de Brigadă (regiment în contra regimentului), fie manevrelor de Diviziune (brigadă în contra brigădei). În sfârșit, comandanții de corp de armată mai pot, fără înse a da loc la cheltuele mari,

să suprimă manevrele diviziunii cu un inamic figurat și să le înlocuiască prin manevre de diviziune cu două partide (manevre de Corp de Armată).

Când un corp de armată ar trebui să execute și manevre de corp de armată (manevrele diviziunii cu două partide), cele 20 de zile s-ar întrebuința astfel:

Concentrarea contingentelor de congediați și constituirea detașamentelor de regiment de Infanterie mixt,	2 zile
Dislocarea trupelor și desconcentrarea contingentelor chiamate	2 „
Zile de repaos în timpul manevrelor	3 „
Manevrele cu două partide ale detașamentului mixt constituit din un regiment de infanterie	3 „
Evoluțiunile brigădei mixte de infanterie	1 „
Manevrele cu două partide ale brigădei mixte de infanterie	3 „
Evoluțiunile și manevrele diviziunii de infanterie mixtă cu o singură partidă	1 „
Manevrele cu două partide ale diviziunii mixte,	4 „
Revista și defilarea corpului de armată	1 „
Total	20 zile

Comandantul Corpului de Armată, va pute suprimă, de va găsi cu cale, manevra diviziunii cu o singură partidă și înlocui prin o zi de manevră de diviziune cu două partide; cu modul acesta el va avè 5 zile pentru manevrele corpului de armată.

Pentru cazul când două corpuri ar manevră unul în potriiva celuilalt, se vor pute reduce: 1 zi dela manevrele brigădei cu o singură partidă, 1 zi dela manevrele brigădei cu două partide, 1 zi dela manevrele diviziunii cu o singură partidă și 2 zile dela manevrele diviziunii cu două partide; cu modul acesta, se vor căpăta 5 zile pentru manevrele Armatei.

Cum vedem, întrun cadru larg de 20 de zile se poate încadră toate manevrele marilor unități: brigada

diviziunea, corpul de armată și chiar armata, așa ca întregul comandament să poată profita ca de o bună școală. Rămâne, însă, înțeles că întregul acest timp trebuie să fie consacrat manevrelor, iar nu și revederii instrucțiunii contingentelor de congediați și rezerviști, chemate pentru manevre.

Această restricțiune o fac ca să arăt că tendința ce are Ministerul de Războiu de a reduce în fiecare an numărul zilelor pentru manevrele de toamnă, și de a intercală în acest număr și instrucțiunea contingentelor chemate, este dăunătoare instrucțiunii comandamentului și instrucțiunii trupei. Și ceeace spun voi ilustră printr'un exemplu nou de tot.

În anul 1909, Ministerul a acordat 10 zile pentru manevrele de toamnă, din cari: 2 pentru concentrare și desconcentrare și 3 pentru revederea instrucțiunii și tragerea în țintă a contingentelor de congediați. Pentru manevre nu au mai rămas decât 5 zile, în cari a trebuit să se execute manevrele de brigadă și de diviziune, fără a se acorda o singură zi de repaos. Ca să pot da cea mai folositoare întrebuințare acestui scurt timp, am recurs la următoarea combinațiune în diviziunea ce comand:

1-a zi, concentrarea contingentelor;

A 2-a și a 3-a zi, tragerea în țintă și revederea instrucțiunii contingentelor de congediați. Cu contingentele vechi s-a executat: exercițiile de luptă ale batalionului de Infanterie și instrucțiunea divizionului de Artilerie;

A 4-a zi, s-au constituit detașamentele mixte compuse din un regiment de Infanterie, cu Artilerie și Cavalerie, și s-au executat marșurile și luptele detașamentului cu un inamic închipuit. Cu chipul acesta, s-au apropiat detașamentele în vederea manevrelor de brigadă (luptele regimentului cu două partide);

A 5-a și a 6-a zi, manevrele de brigadă;

A 7-a, a 8-a și a 9-a zi, manevrele de diviziune (lup-

tele brigadei mixte cu două partide); revista și dislocarea trupelor; și

A 10-a zi, întoarcerea trupelor în garnizoanele lor și desconcentrarea contingentelor chiamate.

O întrebuintare mai economică a timpului și o muncă mai intensivă nu se puteau face; dar, cari au putut fi rezultatele?

Echiparea și deechiparea contingentelor de congediați, s-au făcut în grabă — dispunându-se numai de câteva ore —; oamenii au fost rău echipați, rău încălțați; predarea echipamentului la desconcentrare în neregulă, efecte lipsă și deteriorate, fără posibilitate de a le controla și imputa. Rezultat: pagube Corpurilor, pe cari Administrațiunea Militară le va suportă.

În două zile, acordate congediaților pentru a revedea instrucțiunea individuală și a plotonului (bateria) și pentru a trage 25 cartușe reduse și 50 cartușe de răsboiu (artileria: tragerea de instrucțiune cu tunul), nu s-a putut face nici instrucțiune, nici tragere în țintă. Ne aparat că instrucțiune s-a făcut, dar numai pentru a se execută programul zilei, iar nu pentru a reaminti instrucțiunea învățată în anii de serviciu; neapărat ca și tragere în țintă s-a executat, nu însă pentru a redă trăgătorilor obicinuința tragerii, ci pentru a preface cartușele în tuburi.

Cinci zile întrun an pentru desăvârșirea instrucțiunii comandanților de brigadă și de diviziune, în care timp s-au executat fără nicio întrerupere marșuri tactice, manevre de ziua, marșuri și operațiuni de noapte, au fost puțin pentru ceea ce s-a făcut și prea puțin pentru ceea ce trebuia să se facă.

Nici o zi pentru instrucțiunea comandanților de Corp de Armată în curs de un întreg an și după alți ani la fel ca acesta, adică suspendarea instrucțiunii înaltului nostru comandament.

O muncă intensivă de 10 zile, fără nici una de

odihnă, adică istovirea puterilor trupești și mintale ale celor ce au săvârșit-o.

După judecata mea, dreaptă și nefățarnică, rezultatul dobândit a fost următorul: timp, muncă și bani cheltuiți aproape fără folos pentru instrucțiunea trupelor și a ofițerilor.

Dacă în loc de 10 s-ar fi dispus de 20 zile și s-ar fi întrebuințat timpul așa cum am arătat, manevrele din toamna trecută ar fi fost o adevărată școală pentru comandamentul oștirii și foloasele dobândite ar fi covârșit cheltuelile făcute cu ele.

2. *Efectivele.* Instrucțiunile Statului-Major Francez, privitoare la manevrele de toamnă, prescriu că efectivul de manevre al unei companii de infanterie trebuie să se apropie cât se poate mai mult de 150 oameni. Fără a vorbi de armate mari ale căror gesturi și fapte sunt de obștie cunoscute, voi spune că și mica Armată Elvețiană are bunul obicei să ducă la manevre diviziuni de 11.000 oameni¹⁾, ceea ce ne dă, scoțându-se afară trupele de celelalte arme, circa 160 oameni de companie²⁾. La manevrele de toamnă din anul 1909, compania noastră a avut un efectiv de 90—100 oameni; la manevrele din anul 1908, ea nu a avut decât 80—85 oameni. Cu efective atât de reduse se poate oare face școala înaltului comandament?

În toate dările de samă ce am făcut asupra manevrelor de toamnă, ca și în scrierile mele anterioare, am arătat însemnătatea de căpetenie ce au efectivele în școala comandamentului. Chestiunea efectivelor e în adevăr mai însemnată decât se crede. Să considerăm infanteria. Regulamentele au de scop ca să deprindă

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'Actualité. (Paris, 1909).

²⁾ La manevrele imperiale germane, Compania are circa 200 luptători.

pe ofițeri cu conducerea unităților reale, nu fictive. Compania în războiu are 250 oameni, batalionul 1.000, regimentul 3.000 și așa mai departe. Depărtându-ne prea mult de acest efectiv, nu vom pute face, oricât ne am strădui, de cât exerciții de cadre, sau joc de războiu pe teren. Regulamentele dându-și sama de acest neajuns au prescris măsura, pentru a înlesni instrucțiunea tactică a ofițerilor, ca să se imparecheze cât de des companiile între ele, și batalioanele între ele, pentru a formă companii și batalioane de instrucțiune cu efectiv mărit. Eacă un mijloc cam precar, dar însfârșit un mijloc, pentru a înlesni instrucțiunea comandanților de companie și de batalion. Dar, ceea ce se face pentru căpitani și maiori nu se poate face în cursul anului pentru ceilalți comandanți superiori; și atunci, pentru aceștia nu rămâne alte mijloace de cât cele date de manevre. Ori, de câțiva ani încoace manevrele de toamnă nu ne dau de cât mijlocul ca să facem exerciții de cadre, necomplete și fără folos, cari nu pot profita de cât unei mici minorități, în stare să judece drept și să dea lucrurilor văzute adevărata lor mărime; pe cât timp marea majoritate sau nu va înțelege nimic, sau va căpăta din ele noțiuni greșite asupra mișcării și conducerii trupelor în luptă.

Un comandant de batalion, care comandă un batalion de 400 oameni, iea mai totdeauna măsuri, pe cari singur știe că nu le va pute aplica unui batalion adevărat, cu efectiv de războiu, într-o împrejurare reală de războiu. Aceasta nu se face o singură dată, ci de sute de ori, cu compania, cu batalionul, cu escadronul, cu regimentul. Lipsa efectivelor dă loc, neaparat, la dispozițiuni neverosimile privitoare și la front, și la distanțe, și la formațiuni. Ce fac în acest timp comandanții unităților și subordonații lor? Repetând necontenit aceleași procedări, lucrurile învățate pătrund în reflexele lor, greșalele făcute la început cu știință devin

inconștiente, și la războiu vom ave capii pe cari 'i am pregătit în timp de pace.

Aceste neajunsuri sunt și mai mari și mai primejdioase pentru marile unități, pentru că greșalele sunt mult mai greu de îndreptat. Să luăm, de pildă, o diviziune cu 12 batalioane și 12 baterii în coloana de călătorie: cu efectiv de războiu ea va ave o lungime de 10.000 m. (aproximativ, fără avant-garda); iar cu efectivul de manevre numai 4.000 m. Timpul pentru scurgerea ei la manevre va fi mai puțin de cât jumătate din timpul real: o oră, în loc de două ore și jumătate. De aci se vede că, dacă luptele de la manevre sunt conduse atât de răpede, aceasta se datorește micii lungimi a coloanelor, cari se desfășoară într-o clipă și tot într-o clipă sunt îndreptate în diferite direcțiuni și aduse pe pozițiunea de luptă. Cu efective de războiu această grabă e material imposibilă, ori câtă silință ar pune comandantii de brigadă. Unitățile mari impun răbdarea, dau conștiința timpului și spațiului, deprind ochii cu dreapta aprețiere a situațiunilor tactice, cu un cuvânt sunt singurul mijloc cu care se formează sufletul, mintea și ochiul tactic al comandanților de trupe. Cu unități mici, totul se preface.

Cestiunea efectivelor fiind atât de însemnată, trebuie a se reveni la bunele dispozițiuni, părăsite numai de trei ani, de a se da efective de manevra trupelor chimate să iee parte la manevrele de toamnă.

3. *Mijloace.* O altă cauză, care face manevrele să se depărteze de realitate, e lipsa de sancțiune a focurilor și economia prea mare ce se face cu munițiunile. Cea dintâie e fără leac, cea din urmă se poate îndrepta.

Sgomotul focurilor de pușcă și de tun e înainte de toate un *sgomot tactic*, care singur dă mai totdeauna

singurele indicațiuni exacte asupra situațiunii partidelor. De câteori nu s-a vezut o companie, sau un batalion, înaintând mereu cu toată superioritatea numerică a adversarului, fiindcă acesta, bine adăpostit de vedere, nu trăgea decât foarte rar, silit a'și economisi cele cinci sau zece cartușe date fiecărui om pentru ziua întregă. Altădată, un batalion, în apărare pe o pozițiune, rezistă prea mult și nu'i vinea să o părăsească, când arbitrul îi spunea să se retragă, pentrucă nu putuse să'și deie samă de superioritatea covârșitoare a adversarului, care fiind lipsit de munițiuni întrebuință focuri prea slabe. De câteori nu s-a văzut la manevre coloane întregi trecând în liniște pe lângă o pădure, sau un sat, ocupat de trupe de infanterie și de artilerie și dând ca motiv că slăbăciunea focului — adică a sgomotului auzit — le a făcut să creadă că trupa care'l ocupă eră prea slabă pentru a le putè impedeacă mersul spre obiectiv.

Dacă pentru infanterie neajunsurile lipsei de cartușe sunt mari, pentru artilerie sunt și mai mari. Cum poate să însemneze o baterie, căriia nu i să dă decât una sau două încărcături de tun, toate fazele unei lupte și să arate că iea parte la ele? Care e bateria care, cel puțin în o singură zi de manevre, dispune de încărcăturile trebuincioase ca să execute o singură tragere progresivă? O baterie descopere un regiment, care prin chipul desfășurării lui face să fie secerat; ea va trage un foc, sau două, și va însemnă *et caetera* prin un fation roș.

Prin ce mijloace artileria va putè să însemneze și să caracterizeze lupta ei năprasnică cu cei doi puternici adversari? Cum va arată ea că a început lupta de pregătire a atacului, care, nesățioasă, cere hrană multă, și care e, poate, actul cel mai însemnat al luptei, cel care cere din partea tuturilor o atențiune încordată, fiindcă însemnează începutul solemn al des-

nodământului. Și dacă lipsește glasul tunului, care să arate celor dimprejur că acolo și atunci se aruncă cărțile pe față, că a sosit minuta când toți trebuie să se pregătească și să iee cele din urmă dispozițiuni pentru a da lovitura cea din urmă, nu văd prin ce se va pute asigură concordanța în acțiune, legătura în cooperățiune, armonia sforțărilor, cari singure pot garantă temeinicia *isbirei hotărâtoare*.

De câteori nu am văzut grupuri întregi de artilerie amuțând chiar dela începutul acțiunii, după ce trăsesese cele două sau trei lovituri, de cari dispuneă fiecare tun, și apoi luând parte la restul acțiunii — condusă numai de infanterie — ca simple spectatoare și privind cu necaz cum pâleurile de infanterie vrăjmașă se mișcau în bătaia tunului lor, fără să le poată semnală în altfel ființa lor decât prin niște fanioane înfipte sub muchia unde stau adăpostite bateriele. Când nici ochiul, nici urechia nu și pot dà sama de participarea artileriei la luptă, manevra nu mai poate fi considerată ca făcută cu arme combinate, ci numai de o singură armă.

Arătările date de pușcă și de tun, aprovizionate cu munițiune îndestulătoare, sunt neprețuite fiindcă siluesc atențiunea trupei și ofițerilor, însămnează cele mai mici amănunte ale luptei și dau prin intensitatea focurilor măsura fiecărei faze caracteristice a acțiunii.

Dând trupelor munițiunile necesare pentru luptă se poate încă studiă pe teren chestiunea delicată a reprovizionării munițiunilor pe câmpul de bătaie.

Alături de chestiunea munițiunilor trebuie pusă și aceea a impedimentelor. Parcimonia, cu care se acordă mijloacele pentru manevre, e împinsă până acolo încât adesa trupele nu au nici cu ce să și asigure serviciul hranei, necum pe al trenurilor de luptă.

Nici artileria, nici infanteria nu pot luă cu ele la manevre trenurile de luptă: cea dintâie fiindcă nu are cai pentru a înhămă mai mult de 8 sau 10 tră-

suri de baterie; cea deadoa, fiindcă nu i se alocă îndeajuns bani pentru a închiria cai de rechizițiune. Din această cauză, bateria de artilerie se confundă la manevre cu bateria de tragere; iar chesoanele cu cartușe și trăsurile cu unelte ale infanteriei sunt totdeauna lăsate în garnizoană, ca și cum ar fi fost date corpurilor ca să fie păstrate în veci în remizele lor.

Trupele neputând lua cu ele trăsurile necesare pentru a asigura serviciul subsistențelor în timpul manevrelor, nici manevrele nu pot fi complet libere, fiindcă această lipsă le silește să se miște în apropiere și să nu se depărteze niciodată, prea mult de depozitele lor de hrană. Noțiunea libertății manevrelor implică înzestrarea trupelor cari manevrează cu toate mijloacele de traiu și de luptă. Ne dându-le, nu le putem cere manevre libere.

Și acum să încheiu. Pentru a dà manevrelor de toamnă valoarea care li se cuvine în învățământul militar, pentru a face din ele niște exerciții folositoare, în cari ficțiunea să fie redusă cât se poate mai mult, e neapărată trebuință a le da timp, efective și mijloace îndestulătoare. Și, dacă țara nu le poate da deopotrivă în toți anii, decât să răsipim în zadar mijloacele neîndestulătoare ce ni se dau, mai bine e să le împărțim cu dreaptă măsură corpurilor din doi în doi ani, pentru ca fiecare la rândul lui să poată executa adevărate manevre, iar nu exerciții de cadre, nefolositoare, dacă nu și periculoase, instrucțiunii ofițerilor.

Așa de pildă, fiindcă în anul 1909 împrejurările— pe cari de altfel eu nu le pricep, când văd, alături de economiele impuse Armatei, cheltuețele nejustificate acordate celorlalte instituțiuni ale țării—au făcut să nu se acorde decât 10 zile pentru manevrele de toamnă, Mi-

nisterul de Războiu ar fi trebuit să întrebuițeze mijloacele disponibile în următorul chip:

Să acorde la două Corpuri de Armată 20 de zile pentru a face manevre complete;

Să încuviințeze acestor două Corpuri ca să chieame două contingente de congediați pentru a rădica efectivul companiei de infanterie la 150 oameni;

Să îndoiască numărul cartușelor de infanterie și loviturile de tun pentru manevre;

Să aloce corpurilor fondurile necesare pentru a lua la manevre trenurile de luptă și trăsurile necesare pentru trenul regimentar de manevre;

Să autorize Corpurile a și chieamă ofițerii de rezervă, în interesul încadrării unităților și al instrucțiunii lor personale.

Cu chipul acesta, fără a se fi depășit mijloacele disponibile, manevrele executate de o jumătate din Armata Română ar fi fost adevărate manevre, din cari ofițerii ar fi tras un profit real, și Școala Comandamentului ar fi găsit în ele prilejul de a se încheia o dată cu sfârșitul anului de instrucțiune.

Cât pentru celelalte două Corpuri de Armată, ele ar fi întrebuițat timpul acordat manevrelor pentru a executa exerciții și manevre de garnizoană cu contingentele active, servindu-se de mijloacele ordinare pentru a face manevre cu arme combinate și manevre între garnizoane, așa cum s-au executat și anul trecut (1908), când manevrele de toamnă au fost reduse la această formă în întreaga țară.

Eu cred că propunerea ce fac e singură în acord cu trebuințele instrucțiunii. Procedând astfel, cât țara va străbate strimtoarea nevoelor, vom face ca fiecare Corp de Armată să execute din doi în doi ani manevre serioase, și toți ofițerii armatei să treacă din doi în doi ani prin școala adevăratelor manevre, în loc să și peardă timpul în fiecare an cu parodii de

manevră, cu jocuri de războiu pe teren. Cel puțin, dacă suntem săraci, să nu răsipim în vânt puținul ce avem. Cumpătare în cheltueli, conștiință în acte, metodă în învățământ: eaca ce ne lipsește mai mult în binecuvântata țară a Daco-Românilor.

Diferitele Categorii de Manevre.

Sub numele de manevre de toamnă se înțelege: exercițiile de luptă și aplicațiunile asupra serviciului în campanie, executate toamna, în apropierea garnizoanelor, de infanterie, cavalerie, artileria de câmp, de munte și grea; evoluțiunile speciale ale cavaleriei; exercițiile particulare ale artileriei grele și ale trupelor de geniu; marile manevre cu două partide; în sfârșit, marșurile de concentrare și de dislocare cerute de exerciții și manevre.

1°. Exercițiile de luptă și aplicațiunile asupra serviciului în campanie, cari se execută toamna înaintea manevrelor propriu zise, au de scop de a pune în practică pe terenuri necunoscute prescripțiunile regulamentelor tactice. Ele pot fi înlocuite prin instrucțiunea dobândită în taberele regionale pentru trupele cari se întorc din tabere în luna Septembrie.

Evoluțiunile de cavalerie se execută de brigadele de cavalerie. Ele cuprind: aplicațiuni asupra serviciului de descoperire și de siguranță și exerciții de luptă. Când se execută de două, sau mai multe brigade, aceste evoluțiuni sunt conduse de Inspectorul general al Cavaleriei, sau de comandantul Diviziunii de Cavalerie; când sunt executate numai de o brigadă, direcțiunea o are comandantul Brigadei.

Exercițiile speciale ale artileriei grele au ca obiect atacul și apărarea cetăților și locurilor întărite. Când atacul și apărarea unui loc întărit (cetate) se face cu

corpuri constituite din toate armele, direcțiunea operațiunilor o are comandantul Locului Întărit (cetate).

Exercițiile speciale ale Geniului, executate de unu sau mai multe batalioane, sub direcțiunea Inspectorului general al Geniului cuprind: lucrările de atac și de apărare a cetăților sau locurilor întărite, lucrări pentru trecerea râurilor, construcțiunea căilor de comunicațiune de campanie (șosele, căi ferate, etc.).

2°. Manevrele cu două partide se împart în: manevre de brigadă, manevre de diviziune și manevre mari.

Manevrele de Brigadă se execută de două detașamente mixte, a căror parte principală e constituită, la fiecare, dintr'unul din regimentele brigadei de infanterie. Ele sunt conduse de comandantul Brigadei; iar părțile sunt comandate de comandanții de regiment, sau de un alt ofițer superior (locot.-colonel, sau chiar maior).

Manevrele de Diviziune se execută: sau de două brigade mixte, a căror parte principală e constituită, la fiecare, de una din brigadele de infanterie; sau de întreaga diviziune, care operează în contra unui inamic închipuit. Manevrele cu două partide sunt dirise de comandantul Diviziunii, iar partidele comandate de comandanții brigadelor de infanterie, sau de alți comandanți de brigadă, sau chiar de colonelii cei mai vechi din diviziune. Manevrele diviziunii întregi, cu un vrăjmaș închipuit, sunt comandate de comandantul de Diviziune, sau chiar de cel mai vechiu comandant de brigadă; în acest din urmă caz, comandantul diviziunii își rezervează direcțiunea manevrelor.

Când aceste manevre se fac în unire cu operațiunile unei cetăți, sau a unui loc întărit, direcțiunea manevrelor o are cel mai înalt, sau mai vechiu în grad, dintre comandanți.

Prin Manevre Mari se înțelege acele cari pun față în față două sau mai multe diviziuni. Când Maiestatea Sa Regele ia parte la aceste manevre, sau le conduce

singur, ele poartă numele de *manevre regești*. În general, direcțiunea manevrelor o are comandantul Corpului de Armată sau al Grupului de Diviziuni. Când manevrele se execută de diviziuni din mai multe corpuri de armată, sau grupuri de diviziuni, direcțiunea o are sau M. S. Regele, sau un ofițer general indicat de El. Comanda partidelor o exercită comandanții diviziunilor cari manevrează; iar, în cazul când partidele sunt constituite din două diviziuni, comandanții respectivi ai corpurilor de armată (sau ai grupurilor de diviziuni), sau ofițerii generali indicați de Rege. Când M. S. Regele conduce Insuși manevrele, capul Stat-Majorului General îndeplinește funcțiunea de arbitru superior, iar subcapul stat-majorului general pe aceea de cap de stat-major al Inaltei direcțiuni a manevrelor.

La manevrele mari pot lua parte, pe lângă trupele cari intră în constituirea marilor unități chiamate să manevreze, și trupe din alte unități, sau cari nu aparțin marilor unități, sau cari nu aparțin armatei de câmpie: brigade cavalerie, artileria de asediu, trupe tehnice de cetate, marina militară de Dunăre sau de Mare, etc.

3°. La manevrele cu două partide trebuie să iee parte, pe lângă ofițerii trupelor chiamate la manevre, și ofițerii de toate armele, cari se găsesc vremelnic întrebuițați în diferitele servicii ale armelor, precum ofițerii-elevi ai diferitelor școale militare. Impărțirea acestor din urmă la corpurile de trupă și la cartierele brigadelor, diviziunilor, etc., se face de inspectorul general al școalelor militare.

Pentru ca dispozițiunea ce propun să se poată îndeplini, trebuie:

Ca ofițerii aflați în serviciile armelor să fie împărțiți în serii, așa ca fiecare ofițer să poată lua parte la manevre din doi în doi ani;

Ca școalele militare să nu și deschidă cursurile

decât la 1 Octobree. Această din urmă măsură e neapărat trebuincioasă, fiindcă, din cauza începerii cursurilor în luna Septembrie, se aduc astăzi schimbări numeroase în ordinea de bătaie a trupelor cari manevrează, în ajunul sau chiar pe timpul manevrelor, și se produc goluri în cadrele ofițerești, foarte dăunătoare bunului mers al manevrelor.

Organizarea Manevrelor.

1°. *Dispozițiuni generale.* Pregătirea unei manevre cade în sarcina directorului acelei manevre. Pentru manevrele a căror direcțiune o ia M. S. Regele, pregătirea lor cade în sarcina capului Statmajorului General al Armatei.

În fiecare an, înainte de 1 April, Statmajorul general comunică corpurilor de armată (sau inspectorilor grupurilor de diviziune), inspectoratului cavaleriei, comandamentelor cetăților și locurilor întărite și comandamentului marinei militare: felul manevrelor de toamnă cari vor avea loc în acel an; numărul zilelor afectate pentru manevre; efectivul de manevre al unităților (trupe și ofițeri) de diferite arme; numărul cartușelor de pușcă și de tun și creditele alocate pentru manevre.

Procedând la stabilirea programului general, directorul manevrelor trebuie să țină sama de gradul de instrucțiune, la care vor ajunge trupele în momentul începerii lor—judecând aceasta după ușurința, sau greutatea, cu care s'au putut întruni și instrui regimentele și brigadele în manevrele de garnizoană, sau în taberele de instrucțiune. Astfel, pentru manevrele de Corp de Armată, de pildă, se va cercetă dacă se poate împinge mai înainte concentrarea diviziunilor pentru a se începe mai curând manevrele lor, sau dacă e mai ne-

merit ca să se mai întârzie în folosul manevrelor de diviziune și chiar de brigadă.

În toate cazurile, programul trebuie întocmit după o progresiune regulată și metodică, care se îngăduie a se lăsa instrucțiunii unităților inferioare (regiment, brigadă, diviziune...) partea ce trebuie să revină fiecărei din ele¹⁾.

La Corpurile de Armată, cari execută manevre de diviziune, și mai cu samă de brigadă, creditele alocate trebuie împărțite nu în mod uniform între diviziuni și brigade, ci așa ca să se asigure fiecărei din ele același număr de zile de manevre efective.

Comandanții de diviziune stabilesc programul manevrelor divizionare, întemeindu-se, dacă diviziunea trebuie să ia parte la marile manevre, pe arătările notificate confidențial de comandantul corpului de armată (inspectorul grupului de diviziuni) privitoare la zona și la data concentrării diviziunii lor; iar dacă nu, pe propriile lor hotărâri. În același timp, ei arată fiecărei brigade de infanterie trupele din celelalte arme și serviciile, cari au să intre în constituirea brigadei atât la manevrele de brigadă cât și la cele de diviziune.

Comandanții brigadelor de Infanterie alcătuesc programul manevrelor unităților lor, ținând samă de punctele și datele de întrunire indicate de comandantul diviziunii. Ei notifică regimentelor de infanterie și celorlalte unități, cari au să iee parte la manevre cu brigadele lor respective, până la 10 August, dispozițiunile hotărâte în privința întrunirii inițiale. De toate aceste ei raportează comandantului Diviziunii, care, la rândul său, trimite comandantului Corpului de Armată, până la 20 August, programele generale ale brigadelor și diviziunii sale.

¹⁾ Instruction générale sur les manœuvres (Etat-major de l'Armée).
H. Charles Lavauzelle, Paris.

În același chip procedează comandantul Brigadei de Artilerie, pentru manevrele speciale ale brigadei de artilerie.

Tot astfel, și comandanții Brigadelor de Cavalerie, față cu comandantul Diviziunii de Cavalerie, pentru pregătirea manevrelor speciale ale brigadelor de cavalerie.

2. *Executarea programului.* Programul manevrelor cuprinde: alegerea regiunii unde vor avea loc manevrele; stabilirea temei generale a operațiunilor și temelor particulare; determinarea mișcărilor de concentrare și de dislocare; instrucțiuni generale privitoare la executarea manevrelor; instrucțiuni asupra serviciului arbitrilor; ordinea de bătaie; relațiuni privitoare la mijloacele de cantonare, la apă, etc., ce se găsesc pe teatrul de operațiuni al manevrelor.

a) *Alegerea regiunii.* Alegerea e subordonată mai multor condițiuni:

Trupele trebuie să fie puse totdeauna în împrejurări variate, priincioase scopului urmărit și instrucțiunii ofițerilor și trupeii. Cu toate că terenul trebuie să îngăduie cât se poate mai mult întrebuințarea tuturilor armelor, totuși, chiar în interesul instrucțiunii, e bine să se aleagă câteodată și terenuri mai puțin priincioase, mai cu samă când trupele cari au să manevreze nu depășesc efectivul unei diviziuni.

Trebuie să se țină samă de mijloacele de cantonare și de apă, pentru ca trupele să se poată instala aproape de terenul unde se va desfășura operațiunile fiecărei zile.

Pentru a se înlătura mișcărilor nefolositoare, și a se dobândi cât mai multe zile pentru manevre, trebuie ca zona aleasă să nu fie prea excentrică în raport cu garnizoanele trupelor chiamate să manevreze

În sfârșit, trebuie a se înlătura, pe cât se poate, despăgubirile pentru stricăciunile făcute de manevre.

Alegerea regiunii pentru manevrele brigadei se face de însuși comandantul ei; pentru manevrele unităților

superioare, alegerea se face de capul statului-major al unității, după indicațiunile comandantului respectiv. care nu o aprobă decât după ce el însuși a recunoscut-o.

b) Stabilirea temei generale și temelor particulare (speciale). Tema, ideea, sau situațiunea generală, trebuie să fie comună ambelor partide; ea arată numai cece s-ar pute ști, în războiu, unii de alții în ajunul chiar al începerii operațiunilor. Tema, sau ideea, specială hotărăște fiecării partide: localitățile, sau punctele ce au să ocupe în același moment (situațiunea inițială), misiunea încredințată fiecării; ora când încep operațiunile și măsurile de ordine, pe cari directorul crede nemerit a le da.

Temele speciale trebuie așa alcătuite, încât să se lase partidelor deplina libertate în dispozițiunile ce vor lua și în alegerea mijloacelor de acțiune pentru executarea manevrelor. Astfel, afară de știrea ce pot ave comandantii partidelor de localitățile unde se concentrează trupele pentru a constitui partida adversă și afară de localitățile unde se instalează depozitele de subsistență (cari nu se pot ține ascunse), nici o altă știre să nu poată căpăta decât prin serviciul lor de informațiuni și de cercetare.

O altă prescripțiune, care trebuie luată în samă la alcătuirea temelor, e ca unitatea de manevră (partida) să nu se considere izolată, ci ca făcând parte dintrun tot; adică să se considere încadrată, sau la o aripă. Prin aceasta se înlătură prea marea însemnătate ce se dă strategiei, în paguba tacticei. În adevăr, când partidele se consideră că sunt izolate, fiecare cap de partidă e preocupat, înainte de toate, să știe dacă trebuie să atace pe la dreapta, sau pe la stânga, sau dacă trebuie să străpungă centrul, sau dacă nu e mai bine să facă o mare mișcare de învăluire; prin aceasta el nu face decât strategie. La rândul ei și critica se va agăța mai mult de combinațiunile strategice ale parti-

delor, în paguba instrucțiunii tactice. În războaiele de astăzi, chiar pentru armatele mici cum e a noastră, brigadele, diviziunile, și chiar corpurile de armată, vor lupta mai totdeauna încadrate de amândoa părțile, sau cel puțin la una din aripe; prin urmare comandantii lor nu vor fi chemați să facă strategie, ci numai să ducă lupta în zona care li s-a atribuit. La manevre, dar, chestiunea tactică trebuie să aivă totdeauna pasul asupra chestiunii strategice.

Un alt folos al acestei dispozițiuni este că permite directorului, introducând ipoteze asupra evenimentelor ce se petrec la dreapta sau la stânga unităților reale, să ordone unei partide să se retragă fără a atinge susceptibilitatea comandantului ei și, mai cu samă, fără a prejudecă însuși rezultatul acțiunii care se desfășoară. Și așa e bine, căci la manevre nu se caută a se vedea cine e învingătorul și cine învinsul, ci se caută a se trage învățăminte. Metoada aceasta se practică cu mult folos în Armata Elvețiană și este foarte lăudată de d. general H. Langlois, care a făcut-o să se admită și în Armata Franceză¹⁾.

Din punctul de vedere al instrucțiunii, e bine să se urmărească în tot cursul manevrelor aceeași idee generală, pentru a lega operațiunile zilei cu cele din ajun. Dar, când din observarea acestei prescripțiuni ar pute să rezulte operațiuni neverosimile, sau obosele prea mari, sau când regiunea aleasă nu convine, sau când trupele ar trebui să ocupe mai multe zile aceleași cantonamente, nu trebui să ne îndoim de a trece la operațiuni neatârinate de ideea generală și de a stabili pentru ele alte ipoteze.

O temă trebuie să fie simplă și să se înțeleagă cu ușurință. Oricât de simplă ar fi o temă, și lipsită de presupuneri complicate și de deducțiuni încurcate, de

¹⁾ Revue Militaire Générale, la liaison des armes^e. 11-ème livraison. Novembre 1907. Berger-Levrault, Paris.

sigur că, prin executare, va da loc la un șir de evenimente destul de variate, pentru ca manevra să fie și interesantă și folositoare instrucțiunii.

În calculul situațiilor inițiale—punctele de plecare ale operațiilor celor două partide—se va căuta a se lăsa la început un câmp îndeajuns de larg între partidele opuse, pentru ca ele să și poată executa, fără înghesuială mișcările pregătitoare. În adevăr, operațiile inițiale au în urmă o mare însemnătate și de rezultatele lor atârnă în general reușita manevrei. Cu toate acestea, fiindcă trebuie a se însemna chiar din întâia zi situațiile respective ale partidelor, contactul între o parte din trupele partidelor se va lua la sfârșitul chiar al acelei zile. Bine înțeles că pentru manevrele de Diviziune condițiunea aceasta se satisface cu ușurință, căci lărgimea câmpului de operațiuni ne trebuind să fie mai mare ca 25 km. (între avant-posturi sau avant-garde), brigadele mixte vor putea lua contactul în prima jumătate a întâei zile și da lupta în a doua jumătate a aceleiași zile. Pentru manevrele de Corp de Armată și de Armată, lărgimea fiind mult mai mare (35—45) km., la sfârșitul serei nu se va lua contactul decât între cavalerii și avant-garde, sau numai între cavaleriile partidelor¹⁾.

Dacă directorul judecă necesar să modifice condițiunile acțiunii, sau să schimbe misiunile respective ale partidelor, sau să treacă pe un alt teren, el va provoca modificări în operațiunile ulterioare făcându-le să rezulte: din critica situațiunii prezente, sau dintr-o schimbare în dispozițiunile unei partide, sau din nouele informațiuni primite, sau dintr-o sporire sau micșurare a forțelor respective ale partidelor; sau în sfârșit făcându-le să rezulte ca o urmare a ordinelor primite de la

¹⁾ La manevrele cu trupe și mai numeroase această lărgime se sporște (Exemplu: manevrele germane din 1905, depărtarea între partide—fiecare având 7 brigade de infanterie—era de 80 km.).

cartierele generale de cari atârnă partidele. Prin mijlocul acesta directorul manevrelor aduce partidele în direcțiunea și pe terenul ce a ales, fără să se atingă de loc de libertatea de acțiune a comandanților de partidă¹⁾.

c) Determinarea mișcărilor de concentrare și de dislocare. Aceste mișcări se fac în genere pe căile ordinare și cu căile ferate și sunt ordonate de comandantul Corpului de Armată când se fac numai pe teritoriul comandamentului său. Când ele interesează mai multe regiuni de corp de armată, aprobarea dată de Ministru programelor generale ține loc de ordin de mișcare.

Planul de mișcare al trupelor se pregătește de directorul manevrelor.

Când marșurile de concentrare se fac pe jos, corpurile de Cavalerie, cari au să execute manevre de cavalerie, trebuie să ajungă în cantonamentele lor inițiale cu o zi înainte de ziua începerii operațiunilor. După terminarea manevrelor, ele se odihnesc o zi și apoi pleacă spre garnisoanele lor.

Transporturile cu calea ferată se fac potrivit cu prescripțiunile regulamentului special.

d) Instrucțiunile privitoare la executarea manevrelor. Sunt de două categorii: Instrucțiuni tactice, cari trebuie date, când se simte nevoia, cu mult înainte de începutul manevrelor, pentru ca ofițerii de toate gradele și din toate armele să iee cunoștință de ele, să mediteze asupra-le, să le aplice cu prilejul concentrărilor în taberele de instrucțiune, exercițiilor și manevrelor de garnizoană, și manevrelor de toamnă; aceste instrucțiuni se dau, mai cu samă, când regulamentele tactice au fost de curând puse în aplicare, când se preconizează modificări în tactică deduse din învățămintele războaelor

¹⁾ Service en campagne dans l'Armée Japonaise (Règlement du 14 Octobre 1907) Berger-Levrault, Paris, 1909.

recente, sau când voim să așezăm o doctrină; ele au un caracter permanent. Pe lângă aceste, mai sunt instrucțiunile de ordine, cari se dau în fiecare an odată cu programele manevrelor. Voiu începe cu aceste din urmă, și nu voiu menționă decât pe acele cari sunt necunoscute, sau nesocotite, în armata noastră.

Printre prescripțiunile instrucțiunii generale, dată de d-l general de Lacroix cu prilejul marilor manevre executate în Franța, în anul 1908, sub direcțiunea sa, cea mai însemnată, după mine, este aceea care ordonă să se dea ofițerilor de toate gradele, înainte de începerea acțiunii, tema partidei din care fac parte; și care cere ca, în timpul luptei, orice ofițer să-și dea samă de situațiunea trupei sale în raport cu totalitatea trupelor și în special cu vecinele ei, și să știe a apreția evenimentele al căror martor el este. Pentru că o asemenea dispozițiune, atât de însemnată, să se poată îndeplini s'au distribuit partidelor temele cu câteva săptămâni înainte de a începe operațiunile. Această măsură a provocat oarecari indiscrețiuni.

În Elveția și în Germania, ca și la noi, temele se transmit partidelor cu câteva ore înaintea începerii operațiunilor. Măsura e bună fiind că silește pe comandanții de partide să iee răpede hotărâri, întocmai ca în răsboiu, după informațiunile date de situațiunea generală comună ambelor partide. Dar se va răspunde că un comandant de partidă nu va pute să comunice tuturor ofițerilor din partida sa tema și ordinele pentru operațiunile inițiale înainte de a începe încăerările. Așa este, însă, dacă comandanții unităților sunt stăruitori, ei își vor reuni ofițerii, cu hartă în mână, fie înainte de plecare, fie în timpul marșului, pentru a le da toate informațiunile și instrucțiunile cuvenite, întocmai cum ar face în răsboiu.

În armata noastră, ca și în multe alte armate, se obișnuște ca în zilele de manevre să se suspende osti-

litățile o parte din zi, pentru ca trupele să se poată instala în liniște în cantonamente și să-și îngrijească efectele, armătura, caii, trăsurile, etc.

În instrucțiunea generală dată de generalul de Lacroix în anul 1908, de care am vorbit mai sus, se prescrie că din ziua de 18 Septembre, ora 5 dimineața, „operațiunile partidelor vor fi conduse ca în războiu“; dar se adaoge îndată după această că „ostilitățile se vor suspenda, în fiecare zi, de la amiază până la ora 7 sara, și comandanții de partidă vor considera că rezultatele dobândite de ei, la amiază, sunt cele pe cari le ar fi obținut în realitate spre sară“. Eacă ce observă la această d-l general Bonnal:

„În războiu, operațiunile nu se suspendă decât în caz de armistițiu, și această se întâmplă foarte rar¹⁾. Pentru ce dar s'a prescris această suspendare? Pentru că s'a găsit trebuincios ca trupele se cantoneze în fiecare zi.

„În timpul războiului din 1870, bivuacul sub cortișoare eră de regulă în armata franceză, care nici nu știa cum se cantonează. Marile foloase materiale trase de Germani, cari știeau cum se cantonează, au făcut să se prețuească mult *cantonarea* în Franța și să se lasă la o parte bivuacarea. În schimb, însă, Germanii au adoptat, de douăzeci de ani încoace, un cortișor foarte ușor, impermeabil, pe care-l întrebuințează la manevrele mari cu îndoitul scop de a da operațiunilor caracterul permanenței cu care sunt îmbrăcate în războiu și de a cruța trupelor oboselele inerente împărțirii lor în cantonamente, cu atât mai depărtate cu cât efectivele sunt mai mari. Deci, se cuvine ca și noi să întrebuințăm în viitor la manevrele mari cantonamentul-bivuac prevăzut

¹⁾ În războiul româno (ruso)-ture, armata română, care a operat împrejurul Plevnei, nu a avut decât 6 ore de armistițiu, în ziua de 10 Octobree, în timp de 90 de zile de operațiuni.

de regulament și să lăsăm trupele în acțiune, ziua și noaptea, dela început și până la sfârșitul ostilităților.

„In Germania și în Elveția, marile manevre îmbrățișează cel puțin trei zile pline, sau 72 ore consecutive. Anul acesta (1908), la corpul III de armată elvețian, operațiunile au început în ziua de 6 Septembre, la ora 6 p. m., și s'au desfășurat, fără întrerupere și fără repaos, până la 10 Septembre, la ora 10 a. m., adică 90 de ore dearându.

„Marele manevre, așa cum se practică în aceste două țări, cer întrebuințarea cantonamentelor-bivuac, foarte strânse și prin urmare formarea de convoiuri divizionare cari adus trupelor, în fiecare sară, pâaturi (în Elveția), hrană, lemne de încălzit și de gătit, paie de așternut, etc. Ar fi bine să ne inspirăm și în Franța de aceste procedări când vom mai face manevre mari (de armată)¹⁾“.

Chestiunea întrebuințării bivuacării este în legătură și cu manevrele libere. A impune partidelor localitățile unde au să cantoneze și a le da cantonamente în raport cu efectivele lor este a prejudeca intențiunile capilor de partidă și a le sugera, prin voința directorului manevrelor, soluțiuni pentru operațiunile următoare, la cari poate nu s'ar fi gândit dacă ar fi fost lăsați să'și aleagă singuri mijloacele de a poposi noaptea.

Libertatea manevrelor impune continuitatea operațiunilor. In adevăr, libertatea manevrelor cere ca o partidă să nu poată afla nimic, din câte se petrec la partida potrivnică, decât prin mijloacele cari se întrebuințează în războiu. Suspendând ostilitățile în timp de șase sau șapte ore, fiecare partidă va pute trâmite tot felul de emisari, ofițeri, călăreți, cicliști, pedestrași, etc.,

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité: Les grandes manœuvres du Centre en 1908 (R. Chapelot & C-ie, Paris, 1909).

Noul regulament german asupra serviciului în campanie prevede crearea magaziiilor provizorii în zona manevrelor, înzestrate cu tot ce trebuie pentru bivuac. (Nota autorului).

cari vor cercetă, vor vedè, vor auzi ce se petrece la adversar, cum s'au împărțit trupele în cantonamente, ce trupe se vor pune în avant-posturi, ce se plănuiește pentru ziua de mâni, etc. Toate aceste știri, adunate de minți istețe și primite de cei în drept, vor fi de mare folos pentru așezarea planului operațiunilor viitoare, dar vor știrbi libertatea manevrelor și, deci, vor fi dăunătoare instrucțiunii comandamentului.

Libertatea manevrelor nu poate admite nici suspensiune de ostilități, nici zone de demarcare, nici fixare de cantonamente.

Manevrele diviziunii a 6-a, executate în toamna anului 1909, sub direcțiunea mea au fost libere, și această libertate am sprijinit-o pe două prescripțiuni: continuitatea operațiunilor și întrebuintarea cantonamentului-bivuac. Aproape toate trupele unei partide (brigadă a 11-a mixtă) au stat trei nopți sub cortișoare și, cu toate că manevrele s'au executat la sfârșitul lui Septembrie, starea sănătății trupelor și ofițerilor nu a suferit. Dar, fiindcă am atins chestiunea bivucării, trebuie să amintesc că în armata noastră corpurile nu sunt înzestrate cu corturi pentru ofițeri, așa că, dacă soldații pot să-și găsească în bivuc un adăpost sub cortișoarele pe cari le poartă în spinare, ofițerii nu-l pot găsi decât în, sau sub, trăsorele de subsistență, sau de ambulanță. Neapărat că și ofițerul merită tot aceeași sollicitudine din partea țării ca și soldatul; și, de aceea, cred că trebuie să se dea neapărat corpurilor corturi de bivuc pentru ofițeri.

Fiindcă manevrele trebuie să se apropie cât se poate mai mult de icoana războiului, trebuie ca și trupele să alterneze bivucul cu cantonamentul.

În limita numărului de zile atribuit manevrelor, și fără a ține socoteală de zilele de bivuc din cursul marilor manevre, fiecare unitate trebuie să bivuceze cel puțin de trei ori. Generalul comandant al Diviziunii împarte zilele de bivuc între diferite perioade de manevre.

E obiceiul ca trupele să nu bivuacheze noaptea care precede o nouă perioadă de manevre. Bine înțeles că de la această regulă se vor abate trupele însărcinate cu serviciul de siguranță, cari se vor conforma prescripțiunilor serviciului în campanie întru tot ce atinge instalarea lor în timpul nopții.

O muncă întinsă, în care puterile intelectuale și morale luptă deopotrivă cu cele fizice, nu se poate desfășura săptămâni întregi fără zile de odihnă, fără ca să atingă sănătatea trupei și a ofițerilor, sau fără ca să compromită bunul mers al manevrelor. Pentru a nu căde în niciuna din aceste două întâmplări, regulamentul nostru asupra serviciului în campanie prescrie ca zilele de manevră să se taie prin zile de odihnă. A prescrie nu însemnează a obicinui în țara noastră, unde una se spune și alta se face. De când cercetez și eu manevrele nu am văzut ținându-se sama de această prescripțiune foarte înțeleaptă decât numai atunci când vremea rea a silit să se schimbe ziua de manevră în zi de odihnă; încolo, niciodată.

Dacă s-ar ține samă de regulament, cred că ar fi bine să se urmeze regula următoare: *a)* Intre două perioade de manevre să se dea o zi de repaos (de exemplu: între manevrele de brigadă și cele de diviziune, o zi; între aceste din urmă și manevrele mari, o zi); *b)* Când unei perioade de manevre se acordă mai mult de patru zile, să i se dea și o zi de repaos, așa ca, în principiu, nicio trupă să nu meargă și să nu manevreze mai mult de patru zile în continuu. Această prescripțiune o găsesc înscrisă în regulamentul asupra serviciului în campanie al Armatei Japoneze, și o sprijin, fiindcă soldatul și ofițerul român nu sunt mai îndurători la muncă și la oboseală decât camarazii lor japonezi.

Ar fi bine chiar ca, cel puțin una din zilele de odihnă, să coincidă cu o zi de sărbătoare, pentru a îngădui trupele să și îndeplinească datoriile sufletești, și

a transformă acea zi în zi de serbare militară și patriotică, pe câmpul de manevre, unde simt mii de suflete, unde bat mii de inimi române. În alte părți așa se face, căci așa se crește și se întreține simțul datoriei și dragostei de patrie și de neam.

„Duminică, 1 Septembrie, trupele sunt deja reunite; această zi nu’i perdată pentru instrucțiune. În fiecare grupare, un măreț serviciu religios se celebrează în mijlocul câmpului pentru trupe de confesorii militari. Acest serviciu e natural facultativ (în Elveția), cu toate aceste aproape nimene nu lipsește de la el. După ceremonia religioasă urmează, de obștie, o cuvântare patriotică. De pildă, la Yverdon, sergentul Valloton, scriitor bine cunoscut și foarte apreciat, ține această cuvântare: „cu o voce limpede oratorul vorbește de patrie și de „armată; el arată ce instrument folositor au fost mili-
 „țiile noastre în mânele urzitorilor Elveției neatârnat;
 „ce școală de bărbăție, de datorie și de solidaritate fac
 „ele neconținut; cât sunt de trebuincioase, până să vină
 „ziua ’ndepărtată a desarmării universale, chiar unei
 „țări neutre ca Elveția; cu ce putere înfine ele încar-
 „nează ideea ordinei publice. Celor cari, vorbind de
 „armată, zic: „la ce bun toate aceste când, în caz de
 „războiu cu puternicii noștri vecini, vom fi neapărat
 „învinși“, sergentul Valloton le răspunde: Dacă va
 „trebui să luptăm cu oricare popor, vom face-o fiindcă
 „vom ave cu noi dreptatea și dreptul; ori, când își
 „simte cineva conștiința împăcată, nu se întreabă: voi
 „învinge, ori voi fi învins? Face ceea ce datorია’i spune
 „să facă“. (La Revue).

„Elvețianii nu scapă niciodată prilejul ca să facă să vibreze struna patriotică, sprijinindu-se în deosebi pe tradițiunea istorică, pe faptele războinice prin cari Elveția și-a cucerit neatârnat și libertatea. Această educațiune morală începută în Familie, urmărită cu stăruință în Școală, continuată în Cursurile Obligatoare

ale adulților și mai târziu în Scoalele Militare și chiar în Manevre, a dat cetățenilor elvețiani această mintalitate particulară, care constituie puterea morală a acestui popor și a armatei sale. E o priveliște întăritoare aceea a manevrelor, unde fiecare pune în îndeplinirea sarcinei sale o convingere adâncă, toată serioșitatea care convine unui act menit să asigure neatârnamarea țării, simțul cumpănit al însemnătății chiămării sale; numerosul public, care urmărește operațiunile, se pasionează și el, pătruns fără nicio îndoială de măreția scopului urmărit. De aceea, a avut dreptate domnul consilier federal Forrer, capul departamentului militar federal (Ministru de Războiu), când a afirmat, la critica finală, că doctrinele socialiste nu au găsit ecou în țara lui. *Puterea militară a Elveției este mai cu samă morală*; toți cari simt adânc superioritatea forțelor morale asupra tuturilor celorlalte înțeleg pentru ce eu admir armata ei.

„Orice ar spune în Franța promotorii instrucțiunii profesionale din Cazarmă, numai prin cuvântări patriotice se rădică sufletele, se întăresc inimile și se formează soldații, iar nu prin conferințe asupra agriculturii, sau comerțului. Acesta este sentimentul de cari toți educatorii noștri din Franța, institutori, profesori, ofițeri, și chiar cârmuitorii noștri, ar trebui să fie pătrunși până în adâncimele ființei lor¹⁾“.

Instrucțiuni asupra Serviciului Arbitrilor.

O manevră, ca să fie adevărată lecțiune de tactică militară, trebuie condusă bine, adică călăuzită în toate actele desvoltării ei. Călăuza manevrei este directorul ei, iar agenții de cari el se servește sunt arbitrii și informatorii.

¹⁾ Le Général H. Langlois. Les Manœuvres Suisses en 1907. (Revue Militaire Générale. Novembre 1907).

„Misiunea arbitrilor este de a dà manevrelor din timp de pace mijlocul de a se apropiè de condițiunile adevărate ale răsboiului fixând, prin hotăriri luate *asupra faptului*, fizionomia reală a acțiunii și urmările cari curg din ea¹⁾“.

„Trebue, pentru a da unei lupte caracterul ce l-ar avè în răsboiu, a se ține socoteală de efectul tragerii și de situațiunea tactică în care se găsește fiecare din cei doi combatanți. Rolul arbitrilor este, dar, de a înlocui pe cât se poate în timp de pace influența pe care o au focurile și de a dà luptei caracterul ce ea ar avè într'un caz real“. (Regulamentul român asupra Serviciului în Campanie).

„La manevrele regești și la manevrele mari obișnuite, directorul manevrei poate întrebuiță un număr de ofițeri de stat-major ca ofițeri informatori. Aceștia sunt atașați în fiecare zi pe lângă o anumită unitate (diviziune, brigadă, regiment), pe care o însoțește în toate împrejurările. Ei nu sunt puși sub ordinele comandantului unității și nici nu pot fi întrebuițați de acesta în nici un serviciu decât acela de a adună știri de tot ce se petrece în unitatea respectivă și a le trãmite fără întârziere directorului manevrei. De regulă ei trãmite directorului știrile lor înscris ori-decâte ori situațiunea se schimbă și le comunică și arbitrilor când îi întâlnesc“. (Regulamentul român asupra Serviciului în Campanie).

„Când desvoltarea manevrelor e așa de mare încât directorul nu mai poate vedè singur tot ce se petrece, el va căută să cunoască totul prin arbitrii și ajutoarele lor sau, la trebuință, prin ofițerii pe cari va trãmite la ambele partide cu misiunea de a'i aduce la cunoștință toate faptele interesante, fără să se amestece însă de loc în conducerea operațiunilor. Aceștia se aleg de

1) Service en campagne de l'armée japonaise.

preferință printre ofițerii afectați direcțiunii manevrelor". (Instruction générale sur les manœuvres. Etat-Major de l'Armée Française).

Cam acesta e rostul serviciului arbitrilor la manevre. Rostul e așezat de regulamentele asupra serviciului în campanie, dar întocmirea serviciului lor nu e nicăeri așezată. În lipsă de instrucțiuni precise, serviciul arbitrilor se îndeplinește în deobște astfel la noi: Directorul manevrelor dispune de un număr de ofițeri din toate armele, cari se împart odată pentru totdeauna, sau în fiecare zi, la cele două partide. Ofițerii destinați unei partide se împart la rândul lor în grupuri, după arma din care fac parte, și se însărcinează fiecare să urmărească operațiunile armei sale. După sfârșitul manevrei zilei, fiecare grup încheie darea de samă și o înaintează directorului manevrei. În regulă generală, arbitrii nu primesc nicio instrucțiune nici de la directorul manevrei, nici de la statul-major general al armatei; nicio legătură nu există între grupurile arbitrilor de diferite arme, nicio normă de procedare, nicio colaborațiune pe câmpul de manevră, așa că *serviciul arbitrilor* se îndeplinește în mod empiric și foarte slab. El nu a ajuns încă să se rădice la înălțimea delicatelor și însemnatei chiămări ce i s-a dat: călăuza tactică a manevrelor.

Cred că voiu fixa și mai bine ideile asupra însemnătății serviciului reproducând următoarele rânduri din darea de seamă făcută de d-l general Bonnal asupra marilor manevre franceze din 1908.

„Instrucțiunea asupra serviciului arbitrajului, aplicată la marile manevre din centru, merită să fie analizată cu grijă, fiind că a îngăduit să se dobândească, în general, rezultate cu totul superioare celor din trecut.

„La manevre lipsa gloanțelor, aruncate cu armele de foc, îndreptățește toate îndrăsnelele; de aceea trebuie neapărat să se hotărască efectele tragerii prin mijlocul

ofițerilor destoinici dați ca arbitri, cari pronunță, fără apel, sentințe favorabile, sau nefavorabile, privitoare la cutare sau cutare trupă intrată în acțiune, după situațiunea ei în raport cu vrășmașul din față.

„Dar efectele focului, cari atârnă de efectivul luptătorilor și de eficacitatea probabilă a tragerilor infanteriei și artileriei, nu constituiesc singurul factor al izbânderelor sau al înfrângerilor; trebuie să se mai țină samă de chipul cum trupele au venit la luptă, adică dacă au mers deadreptul împotriva frontului advers, sau dacă au venit înpieziș. Trebuie să se mai țină samă și de dispozitivul global, de lucrările de apărare făcute, de îndemănarea cu care manevrează unitățile mici și mari, etc.

„Numai ținând sama de toate aceste condițiuni și de altele, un arbitru va pute să se pronunțe, în cunoștință de cauză, în orice moment al acțiunii, în favoarea unuia din trupele cari luptă împotrivă.

„Instrucțiunea asupra arbitrajului preserie, cu privire la efectele focului, oarecari regule simple, putem zice chiar simpliste, cari au cusurul, comun tuturilor schemelor, de a servi ca o călăuză de orbeți spiritelor leneșe scutindu-le de a găsi, ele singure, soluțiunea cuvenită fiecărui caz particular.

„Ori, războiul e constituit numai de cazuri particulare, după cum repetă adesa generalul Maillard. Zece ani mai târziu, la Berlin, în 1901, M. S. Impăratul Wilhelm II mi-a zis: „În războiu, în administrațiune și în politică, nu sunt decât cazuri particulare“, și eu i-am răspuns: „Nimic mai adevărat, dar și nimic mai potrivit obiceiurilor spiritului celei mai mari părți de oameni“.

„Organizarea arbitrajului, pentru marile manevre din centru e divizionară. Neapărat că pe lângă fiecare armată (partidă) este un arbitru superior și câte un arbitru pe lângă fiecare corp de armată, dar arbitrul

divizionar dispune singur de un personal destul de numeros pentru a putè fi cu adevărat arbitru peste liniile de luptă.

„Grupul divizionar arbitral cuprinde: un general de diviziune, un general de brigadă, doi maiori de infanterie, sau de cavalerie, și patru căpitani (din cari un ofițer de ordonanță al generalului de diviziune); în total 8 ofițeri.

„Arbitrajul pe lângă fiecare diviziune de cavalerie (erau două) este asigurat de un general de diviziune, un general de brigadă, un colonel și patru maiori, sau căpitani; în total 6 ofițeri. In fine, brigadele de cavalerie ale corpurilor de armată sunt arbitrate de un general de brigadă și trei maiori, sau căpitani; în total 4 ofițeri.

„Resultă că personalul de arbitraj socotește 132 ofițeri generali, superiori și inferiori, din cari 63 la partida roșie și 69 la partida albastră (fără a socoti și pe arbitrul suprem, care e generalul director de Lacroix).

„Chipul cum s-a executat serviciul arbitrajului în 1908 e următorul:

„Arbitrul de pe lângă o fracțiune roșie se pune în relațiune cu arbitrul dela fracțiunea opusă albastră în vederea hotărîrii ce trebuie luată. Dacă ambii arbitri cad de acord, sentința urmează; dar, dacă nu se înțeleg, cel mai mare în grad, sau cel mai vechiu, hotărăște.

„Pe măsură ce regimentele unei diviziuni intră în luptă, în parte sau în total, li să dă un arbitru regimentar prin îngrijirea arbitrului divizionar.

„Arbitrajul făcându-se de jos în sus, succesul unei partide ar eși din succesele dobândite de regimente, dacă arbitrii armatei și corpurilor de armată nu s-ar inspira și de condițiunile generale ale luptei pentru a modifica, la trebuință, incoherența adusă totalității acțiunii de arbitrajele parțiale. Dar, această sarcină nu se

duce ușor. În Germania, arbitrajul operează mai mult de sus în jos, grație marelui număr de stațiuni telegrafice și telefonice neutralizate, cari se stabilesc dinainte pe terenul întâlnirilor probabile pentru a legă arbitrii cu direcțiunea supremă.

„Care din cele două sisteme e mai bun? E greu ca să răspundem chiar acum la întrebare. Fiecare prezintă și părți bune și părți rele. Numai o încercare prelungită e, singură, în stare de a face să se prețuească după valoarea lor adevărată ¹⁾“.

Credința mea este că pentru stadiul instrucțiunii, în care se găsește armata noastră, sistemul francez e bun și trebuie adoptat, pentru a pute face în viitor din manevre o adevărată școală pentru comandament. Principiile sistemului descris sunt următoarele:

Arbitrul fiecărei mari unități (armata, corp de armată, diviziune) are același grad, sau e investit cu același comandament, ca comandantul unității pe care o arbitrează. Prin aceasta, autoritatea hotărîrilor arbitrilor este asigurată față de comandanții unităților, a căror situațiune vor fi chiămați să apreteze.

Elementul de supraveghere al executării manevrelor e constituit de grupul arbitrilor divizionar. Capul acestui grup fiind general divizionar îndeplinește condițiunea de mai sus; în grup găsindu-se și un general de brigadă, acesta va urmări operațiunile brigadei care se va despărți de trupul diviziunii, unde rămâne arbitrul divizionar, așa că acea brigadă va fi arbitrată de un general egal în grad cu comandantul ei.

Indată ce un regiment intră în acțiune, un arbitru, sau subarbitru, îl însoțește imediat pentru a-i urmări acțiunea dela început până la sfârșit.

Oriunde sunt două trupe față în față se găsesc și doi arbitri cari arbitrează operațiunile lor.

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'Actualité: Les grandes manœuvres en 1908 (Paris. R. Chapelot et C-ie, 1909).

Există o ierarhie în serviciul arbitrajului ca în comandament, așa că fiecărui comandament de trupe îi corespundă un agent al arbitrajului; deci înlanțuirea care există în actele comandamentului există și în serviciul arbitrajului; putem zice chiar că la fiecare manevră există două serii de factori: partidele cari execută manevra, adică o discompun în toate părțile ei, și arbitrajul care o recompilează, o reconstituiește, o sintetizează.

Din această scurtă analiză a organizării serviciului de arbitraj se poate vedea cât de folositor poate fi când e și constituit din ofițeri cu o instrucțiune tactică desăvârșită. De aceea cred că și statmajorul general va căuta să reguleze cât mai curând acest serviciu printr-o *instrucțiune complectă*, care va lua ca temelie principală instrucțiunile generalului de Lacroix.

Normele după cari arbitrii își îndeplinesc serviciul pot fi astfel așezate:

Rolul arbitrilor este ca să hotărască asupra chestiunilor îndoelnice și să înlăture din operațiuni greșalele cari le ar face neverosimile. Ei nu trebuie să se amestece în direcțiunea manevrelor.

Ei fac cunoscut directorului mersul și incidentele manevrei. În acest scop ei caută să și dea sama, la fiecare moment, de situațiunea respectivă a trupelor în prezență. În vederea criticei, ei fac directorului, după sfârșitul manevrei, un raport verbal sau scris.

Arbitrul trebuie să și țintească atențiunea nu numai asupra efectivelor cari și fac față, ci și asupra formațiunilor tactice ale trupelor, asupra chipului în care se folosesc de teren și asupra efectelor focului.

Arbitrii, dela două trupe cari luptă între ele, hotărâsc împreună momentul când trupa atacată trebuie să părăsască pozițiunea, sau când cea atacătoare trebuie să se oprească pentru a aștepta ajutoare, sau chiar să se întoarcă înapoi. În acest din urmă caz, ei vor hotărâ distanța la care trupa va trebui să se reformeze.

În fine, numai în cazuri excepționale, ei pot hotărî ca o trupă să fie neutralizată în totul, sau în parte, pentru restul manevrei, sau pentru un timp determinat.

Hotărârile arbitrilor se execută de îndată.

Arbitrii cari au luat o hotărîre o comunică neîntârziat comandanților direcți ai fracțiunilor opuse, pe cari îi privește. Aceștia ordonă încetarea focului și merg la arbitrii respectivi, cari se găsesc între cele două trupe. Indată ce au luat cunoștința de hotărîre, ei dau ordinele convenite pentru a asigura executarea imediată.

Când se întâlnesc două detașamente izolate, de pildă la avant-posturi, în lipsa unui arbitru, cel mai mare în grad din ofițerii de față arbitrează după ce a luat cunoștința de situațiunea celor două partide, și dă imediat samă de hotărârile luate.

Organizarea serviciului arbitrilor variază după importanța și natura manevrelor. Fiecare director însă ar trebui să-l rânduiască după principiile stabilite aci, sprijinindu-se pe un regulament oficial menit a călăuzi pe arbitri și a le hotărî funcțiunile. „Nu există în armata noastră o bună călăuză pentru arbitri și, după câte știu, nici în armatele străine. A regulă numai funcțiunile arbitrilor trebuie bun simț, simț filosofic și puțină experiență; toate aceste se întâlnesc destul de ușor: partea aceasta a instrucțiunii nu e greu de alcătuit. Dar, o instrucțiune pentru a călăuzi arbitrii în hotărârile lor trebuie să fie comună tuturilor armelor, căci toate intervin de obște în același timp pe strâmtul teren al manevrelor“¹⁾.

¹⁾ Général Luzeux: *Le directeur et les Arbitres pendant les manœuvres* (Paris. H. Charles-Lavauzelle, Editeur militaire).

Executarea manevrelor

Când se execută o manevră se caută mai mult a se da fiecărei operațiune toată dezvoltarea necesară, decât a se înmulți numărul lor. Din acest punct de privire e mai folositor ca, după ce a început perioada operațiunilor propriu zise, să se reducă cât se poate mai mult întinderea marșurilor. Procedând astfel, se poate consacra, fără a da loc la obosele exagerate, mai mult timp și mai multă grijă fiecărei operațiuni precum și exercițiilor speciale conexe ei; se mai poate, de asemenea, — prin faptul că se stăruiește mai mult asupra diferitelor faze ale acțiunii — să nu se înlătore nici una din greutățile manevrei, și să se facă să pătrundă astfel în toți convingerea că succesul nu se poate dobândi decât cu sforțări repetate și stăruitoare.

Progresiunea manevrelor este următoarea:

a) *Evoluțiunile*. Sunt niște exerciții cari constau, pentru trupa care le execută, în aplicarea cu judecată a regulamentelor la toate împrejurările, în cari ea se poate găsi de când a fost silită să părăsească formațiunile de călătorie, precum și la toate mișcărilor ce trebuie să execute atunci, fie înainte de a intra în acțiune, fie în timpul luptei.

Scopul evoluțiunilor este de a înlădi trupele; prin ele se poate studia mecanismul formațiunilor și mișcărilor, și examina procedările, foarte variate, ce se pot întrebuița în fiecare caz.

Mișcărilor și actele parțiale ale luptei se pot studia neatârnat unele de altele, fără să fie nevoie de a le lega de aceeași idee tactică.

Inimicul e mai totdeauna închipuit. Când e figurat el e considerat ca un *simply plastron*, menit ca să arate numai locul obiectivului.

Directorul exercițiului face să treacă trupa succesiv de la o formațiune la alta, sau face să se iee înopinat una din ele; el o face să meargă și să schimbe de direcțiune în diferite formațiuni, după ipoteze și incidente variate (privitoare la vrăjmaș); el deprinde astfel trupa ca să se supună fără a clinti voinței sale și împrejurărilor în cari o pune.

b) *Manevrele cu o singură partidă, sau cu simplă acțiune*, când inamicul nu e decât presupus, sau figurat. Aceste manevre, cari se fac luând de la o partidă unul sau mai multe elemente pentru a mări pe cealaltă și a-i da un efectiv mult mai mare, au de scop ca să deprindă pe ofițerul care o comandă, și în special pe ofițerii generali, cu comanda unităților mai însemnate, iar pe comandantii în subordine ca să-i deprindă să coopereze pe câmpul de luptă.

Când se execută asemeni manevre e bine ca fiecare partidă să nu poseadă, ca la războiu, decât puține înformațiuni asupra situațiunii adversarului său. Pentru aceasta trebuie, pe cât se poate, ca ordinele de operațiune respective să nu plece decât de la o autoritate neutră, adică de la directorul manevrei. Chiar în cazul când comandantul partidei principale ar fi determinat singur misiunea partidei figurate, va fi bine ca fiecare partidă să fie pusă, din punctul de vedere al comandamentului, al transmiterii ordinelor, etc., în condițiuni cât se poate mai apropiate de condițiunile războiului. Ca urmare a acestui deziderat, se va lăsa inamicului figurat toată libertatea de acțiune în limitele sarcinei ce i s'a fixat, ne făcându-i cunoscut din situațiunea partidei principale decât ceea ce ar fi putut să aștepte dacă ar fi fost vorba de operațiuni adevărate.

Directorul, sau, în lipsa lui, comandantul partidei principale, determină forța inamicului figurat, precum

și numărul oamenilor cari au să reprezinte companiile de infanterie, bateriile de artilerie și plotoanele de cavalerie. Aceste unități vor avea fanioane distinctive.

Pentru a obține rezultate mai folositoare, e bine a se da partidei figurate cavalerie mai multă decât partidei principale. Această metodă are de scop de a restabili oarecum cumpăna între partide, și a face astfel ca manevra să se apropie mai mult de cea cu două partide. Tot în acest scop se da partidei figurate o cantitate cât se poate de mare de cartușe de manevră.

Comandamentul unei partide figurate se încredințează totdeauna unui ofițer destoinic, cu gradul corespunzător elementelor cari intră în compunerea partidei, și i se pune la dispozițiune toate organele necesare pentru a-și îndeplini misiunea care i s'a încredințat.

Partida figurată fiind constituită dintr'un mic număr de trupe, mișcările ei sunt ușoare și răpezi comparate cu ale partidei principale, împrejurare care ar pute-o face să opereze în condițiuni nepotrivite cu realitatea. Comandantul ei va trebui dar să țină sama de această împrejurare. El va face să se execute numai mișcări simple, apropiate scopului urmărit, și va veghiă cu îngrijire ca unitățile sale să-și păstreze totdeauna fronturile, adâncimele, distanțele, intervalele și iuțea marșului așa cum ar trebui să fie dacă efectivele lor ar fi cele reale.

Inimicul figurat nu trebuie să se servească de teren ca de adăpost decât atâta cât acesta l-ar îngădui să se adăpostească, dacă elementele lui ar fi constituite cu același efectiv ca elementele partidei reprezentate (principale). Așa de pildă, după o sprinceană care ar pute în realitate adăposti o companie, nu se va adăposti decât a patra parte din fracțiunea care figurează batalionul, iar nu întreaga fracțiune. Fanioanele, cari arată unitățile de diferite arme, sunt ținute totdeauna la înălțimea omului și unitățile figurate, folosindu-se

de adăposturile terenului, se conduc în așa chip ca să prezinte partidei opuse obiective asemenea cu cele ce ele ar prezenta pe un adevărat câmp de bataie.

În afară de aceste prescripțiuni se vor aplica toate celelalte prescripțiuni speciale manevrelor cu două partide ¹⁾.

c) *Manevrele cu două partide* sunt acele în cari amândouă partide opuse au același, sau aproape același, efectiv; ele sunt adevăratele manevre, cari se apropie mai mult de adevărata icoană a războiului.

Asupra executării lor nu mai am nimic de adăugat. Am zis că directorul le conduce și termină lupta în condițiunile cele mai apropiate realității războiului. Hotărîrea sa servește de temelie pentru măsurile ce vor lua în urmă comandantii de partide, cari 'i dau socoteala de mișcările subsecvente ordonate trupelor lor.

La manevre nu se poate prelungi lupta până la sleirea puterii trupelor încăerate; de aceea directorul trebuie să ordone încetarea în momentul chiar când, la războiu, începe să se producă sfortărea hotărîtoare care naște isbânda sau înfrângerea.

Pentru rest, rămâne să se aivă în vedere prescripțiunile regulamentului nostru asupra serviciului în campanie.

d) *Evoluțiunile speciale ale Cavaleriei*. Unitățile cari ieau parte la evoluțiunile cavaleriei operează sau împreună, sau în două partide opuse. Dacă se găsește trebuință li se dă, pe lângă secțiunile de mitraliere de cari dispun, și trupe din celelalte arme, precum: in-

¹⁾ Service en Campagne dans l'Armée Japonaise (Règlement du 14 Octobre 1907, traduit en français). Berger-Levrault, Paris, 1909.

fanterie, cicliști formând o unitate constituită, artilerie, pionieri.

Brigadele de cavalerie cari, în cursul anului trebuie să iee parte la marile manevre, nu execută de obicei evoluțiuni speciale.

Cele cari au luat parte la evoluțiunile speciale nu se cheamă, în același an, la manevrele de brigadă sau de diviziune, afară de dispozițiuni contrarii. (Prescripțiunea regulamentului japonez).

e) *Evoluțiunile speciale ale Artileriei de Câmp.* Pe lângă manevrele cu arme combinate, la cari ieau parte regimentele și brigadele de Artilerie, aceste mai execută evoluțiuni speciale, după aceleași norme ca brigadele de Cavalerie. Unitățile cari ieau parte la ele operează sau întrunite sau împărțite în două partide opuse. Când e trebuință, li se afectează și trupe de cavalerie, sau de infanterie.

Brigadele, cari sunt concentrate în taberele de instrucțiune în lunele Iuliu și August, execută acolo aceste evoluțiuni, după un program stabilit de comandantul brigadei. Progresiunea lor este: evoluțiunile regimentului, evoluțiunile regimentului cu două partide și evoluțiunile brigadei.

f) *Exercițiile speciale ale Trupelor de Geniu (Pionieri...)* Batalioanele de pionieri întrunite, două sau mai multe, la un loc execută manevre speciale Armei, după teme tactice, sub direcțiunea inspectorului general al Armei.

Aceste exerciții se execută de trupele de pionieri și în unire cu trupele de comunicațiuni. Când execută exerciții privitoare la atacul și apărarea cetăților și locurilor întărite, ele și combină operațiunile cu artileria

întăririlor, sau cu artileria de asediu, sub direcțiunea inspectorului geniului sau al comandantului cetății (locului întărit).

Pentru exercițiile speciale privitoare la operațiunile războiului de câmpie li se dă, în general, trupe de infanterie și chiar de artilerie.

Batalioanele de pionieri, cari ieau parte la exercițiile speciale, sunt scutite, obicinuît, de manevrele de brigadă din acel an, afară de dispozițiuni contrarii.

Observațiuni asupra executării manevrelor

Cetitorii rândurilor următoare își amintesc de sigur, că în cursul numeroaselor manevre la cari au luat parte, ca directori, ca comandanți de partide, sau chiar în subordine, s-au făptuit adesa greșale neiertate, dar cari, fiind puse în vază de critica finală a manevrei, au folosit mult instrucțiunii lor tactice. Aceasta se explică prin faptul următor: nimic nu ne isbește mai mult ochii și nu se tipărește mai bine în mintea noastră ca o greșală caracteristică, pe care am urmărit-o în toate fazele ei și am văzut desfășurându-i-se, una câte una, toate urmările materiale.

„Greșalele cari se pot face la manevre se împart în două grupuri:

„Cele mai numeroase sunt greșalele de amănunt, acele pe cari toți le facem, pe cari nici cei mai îndemnateci nu le pot înlătură. Ele însă sunt mai ușor de îndreptat, fiindcă adesa urmările lor ajung a se echilibra, a se topi, ca să zic așa, în totalitatea operațiunilor manevrei. Ele se asemănă cu acele greșale pe cari le comite operatorul topograf, din cauza imperfecțiunii instrumentelor de cari se servește, și cari la încheierea operațiunilor se compensează unele prin altele. Neapărat că trebuie să tindem a le reduce numărul cât

se poate mai mult, dar nu se cade să le băgăm prea mult în samă, căci și războiul prin firea lui nu e decât o urmare nesfârșită de greșale: victoria cade în partea aceluia care face mai puține.

„Sunt însă alte greșale, greșale mari, cari calcă în picioare principiile fundamentale ale tacticei și cari mai niciodată nu rămân nepedepsite, când le pândește un vrăjmaș veghiator și gata să se folosească de ele. Aceste greșale de principiu, din cauza naturii lor, au sămânța lor chiar în adâncul ideilor cari statornicesc conceptul și pregătirea operațiunilor. Pentru aceasta le numim *greșale inițiale*, și, tocmai fiindcă sunt inițiale, ele sunt și mai primejdioase și mai greu de îndreptat în cursul operațiunilor. Ele ne îndreaptă și ne țin pe o cale greșită chiar de la începutul acțiunii, și efectele lor se măresc pe măsură ce ne depărtăm de început. Aceste greșale inițiale și capitale trebuiesc înlăturate prin toate mijloacele cari stau în puterea noastră. Aceste sunt greșalele de cari am vorbit mai sus și cari ne instruesc mai mult la manevre, când putem pune degetul pe funestele lor urmări.

„Din cele ce preced, putem trage încheierea următoare:

„Din punctul de vedere al instrucțiunii practice, nimic nu ne pare mai profitabil ca a lăsa să se desfășoare, pe teren, urmările unei greșale inițiale; a prinde apoi pe loc lecțiunile pipăite ale lucrurilor; și însfârșit a face să reînceapă aceeași manevră ¹⁾, înlăturând repetarea greșalei, devenită acum bătătoare la ochi ²⁾“.

Pentru a înlătura de pe câmpul de manevre asemenea greșale, cari, de și folositoare pentru instrucțiunea ofițerilor, pot compromite manevra zilei, în cazul manevrelor mari (de Corp de Armată și de Armată),

¹⁾ Dacă se poate în acea zi, sau să se repete în altă zi.

²⁾ *Problèmes Tactiques*, par le général Devaureix. Paris, Berger-Levrault, 1909.

și aduce prejudiții morale celor cari le făptuiesc, sfătuesc pe ofițerii superiori și generali, cari conduc jocul de războiu, să întrebuițeze, cu prilejul acestor exerciții, metoda de mai jos:

Directorul va expune câteva probleme tactice dându-le, întrădins, ca punct de plecare a aplicațiunii lor, oarecari greșali de judecată, sau oarecari erezii de doctrină, la fel cu cele ce am văzut că să fac mai des în cursul manevrelor. Apoi, lăsând aceste greșale inițiale să și urmeze desfășurarea lor naturală, el va căută să constate, la fiecare eveniment al manevrei, rezultatele cari decurg din greșala inițială și să tragă din ele învățămintele cuvenite, ca argumente experimentale, în favoarea marilor principii tactice, rău interpretate, sau rău aplicate.

Greșalele inițiale cele mai obicinuite în manevre sunt datorite următoarelor cauze: *a)* Ideea greșită ce ne facem despre situațiunea inițială a adversarului; *b)* Necomplecta pătrundere a misiunii tactice ce ni se încredințează; *c)* Nepătrunderea spiritului tactic al temei; *d)* Ne cercetarea completă a situațiunii tactice inițiale a ambelor partide adverse; *e)* Introducerea, în cercetarea mijloacelor de execuțiune, a unor principii tactice greșite; *f)* Ordinele de operațiuni necomplete, sau greșite; *g)* Ordine și dispozițiuni întemeiate pe informațiuni necomplete și necontrolate; *h)* Ordine de operațiuni întemeiate numai pe ipoteze ce înșine ne facem asupra situațiunii vrăjmașului (un plan de bătaie ne întemeiat pe recunoașterea vrăjmașului și pe știința intențiunilor sale).

Rezolvind câteva teme tactice pe hartă după metoda aceasta, toți participanții vor ajunge să se încredințeze de urmările greșalelor inițiale, și fiecare va căută să se lepede de pornirea sa caracteristică, care l împinge neconținut spre aceleași greșale. Aceasta va fi o bună școală pentru ofițerii investiți cu comandamente

înalte, căci, cu cât ne rădicăm mai sus pe scara comandamentului, cu atât greșalele inițiale făcute la manevre au urmări mai grele asupra rezultatului manevrelor.

Critica Manevrelor

„In regulă generală, critica se face în fiecare zi chiar pe terenul pe care a avut loc lupta. Pe timpul manevrelor mari, de diviziune și de corp de armată, critica poate avea loc numai în ultima zi de manevre“. (Regulamentul nostru asupra Serviciului în Campanie).

Directorul își întemeiază critica: pe cecece a văzut; pe dările de samă ale comandanților de partide, ale comandanților de arme și ale comandanților în subordine (dacă se crede necesar); și pe rapoartele, scrise sau verbale, ale arbitrilor și ale ofițerilor informatori.

Critica nu trebuie să fie personală, nici ofensătoare; ea nu trebuie să se mărginească a arăta greșalele, ci și modul cum se pot înlătură; ea nu trebuie a arăta numai greșalele, ci a da la lumină și părțile bune și a face să iasă învățămintele pentru instrucțiunea ofițerilor și a trupei.

Când la critică sunt de față comandanți direcți, superiori directorului manevrei, ei sunt datori să facă observațiunile lor, după terminarea criticei, asupra manevrelor și asupra direcțiunii ce li s-a dat.

Aceste sunt în esență prescripțiunile regulamentului nostru asupra criticei.

„Critica, totdeauna neînlăturată pentru a face să iasă învățămintele unei manevre, va fi în principiu cu atât mai folositoare cu cât va fi mai practică, adică mai sprijinită pe fapte observate“. (Instruction générale sur les manœuvres. Etat-major de l'Armée Française).

„In principiu, critica se face în fiecare zi la manevrele de brigadă și numai în cea din urmă zi la ma-

nevrele de diviziune. La marele manevre, ea are loc când directorul găsește de cuviință. . .

„Critica operațiunilor trebuie formulată foarte simplu. Ne având în vedere decât instrucțiunea trupelor, ea va trată despre evenimente în ele înșile și nu va cuprinde, în principiu, nicio *reprimandă personală*. În adevăr, obiectul principal al comentariilor exprimate la sfârșitul unei manevre nu e de a căută greșalele și scăderile. Și, dacă directorul desaproabă o operațiune, el trebuie să arate limpede motivele, și să indice cum ar fi procedat dacă ar fi fost în locul interesatului.

„Cu toate aceste, dacă s-a produs un fapt, care nu e rezultatul unei greșale, sau a unei neatențiuni, dar al unei neîngrijiri voite în serviciu, directorul va reprimandă pe vinovat în mod cuviincios, fiind singur judecător asupra gradului de publicitate ce trebuie să dea blamului“. (Service en Campagne dans l'Armée Japonaise).

Aceste sunt prescripțiunile regulamentare. Din ele reținem că critica manevrelor se face pe câmpul de manevră și e verbală.

Pentru manevrele mici de sigur că ea trebuie să se facă în fiecare zi după terminarea manevrei, chiar pe locul unde s-au încheiat operațiunile.

Pentru manevrele mari, inclusiv ale diviziunii (brigadă cu brigadă), critica trebuie să aivă loc, în principiu, la sfârșitul manevrelor (regulamentul japonez).

Chestiunea care se discută astăzi e dacă critica manevrelor mari (inclusiv diviziunea), care se face, în totdeauna, după terminarea manevrelor, trebuie să fie verbală sau scrisă.

Eu am găsit cu cale anul acesta ca, după terminarea manevrelor diviziunii mele, să fac un rezumat verbal comentatoriu al operațiunilor cari avusese loc în în cursul celor trei zile de manevre, iar critica amănunțită să o fac scrisă și să o trămit corpurilor de

trupă și comandamentelor, pentru a fi adusă la cunoștința tuturilor ofițerilor cari au luat parte la ele. Ceeace m-a îndemnat să fac aceasta a fost dreapta mea judecată, întemeiată pe observațiunea că criticele manevrelor mari, făcute în pripă, nu sunt adevărate lecțiuni tactice, ci mai mult niște pseudo-lecțiuni. Dar, judecata mea a fost sprijinită și pe părerea unor scriitori și militari distinși, ca generalii Luzeux, Bonnal, Langlois, de Lacroix, etc. Intre altele, cetisem nu de mult în cea din urmă scriere a generalului Bonnal următoarele rânduri:

„Generalul de Lacroix făcea cunoscut, în instrucțiunea sa pentru manevrele de Armată, că nu va avea loc nicio critică verbală și că criticele se vor face mai târziu, înscris. Trebuie să aplaudăm această hotărâre, căci un director de manevre de Armată nu poate critica, în cunoștință de cauză chiar pe teren, operațiunile din cari multe i-au rămas nevăzute. Și, dacă generalul director invită succesiv pe fiecare cap de partidă se ce-tească ordinele sale și să expună faptele, auditorul va rămâne surprins când va auzi recitățile, *cari se apropie mai mult de roman decât de realitate*, pentru că comandantii de partidă nu au putut să vadă nici ei totul și deci nu vor să cadă de acord ¹⁾.

Când am cetit aceste rânduri îndată mi s-au înfățișat înaintea ochilor manevrele noastre cu tot aparatul lor, văzut și auzit; și atunci mi-am zis: La ce poate servi o critică, care se întemeiază pe arătări greșite, sau care nu are mijloace ca să claseze arătările și să limpezească lucrurile? O manevră mică, care se desfășoară aproape toată în cadrul optic al directorului, admite o critică imediată, căci directorul se poate dispensa de expunerile comandanților de partide și chiar de rapoartele arbitrilor. În acest caz expunerile parti-

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité: les grandes manœuvres en 1908. (Paris, R. Chapelot et C-ie, 1909).

delor nu servesc atâta pentru a reconstitui manevra, cât pentru a deprinde pe ofițerii cari comandă partidele cu expunerile verbale ale operațiunilor și deci a le înlesni pregătirea pentru direcțiunea manevrelor.

Când însă trecem la manevrele mari, cari se desfășoară pe fronturi ce depășesc puterea de vedere a directorului, darea de samă și rapoartele arbitrilor cer ore întregi pentru a fi auzite, sau cetite; și, dacă în interesul unei critice drepte, ar mai trebui să se audă și comandanții de partide și comandanții de detașamente, de arme, etc., atunci nicio jumătate de zi nu va fi de ajuns pentru reconstituirea manevrei și stabilirea criticei. Deci, critica nu se va pute face chiar în ultima zi a manevrei, ci a doazi, pe terenul de revistă. Dar, nici atunci o critică amănunțită și dreaptă a manevrelor, cari s-au desfășurat în timp de trei sau patru zile, nu se va face în adevăratul înțeles al cuvântului (critica = judecata), căci timpul pregătirii și expunerii ei este încă prea mic.

„Critica trebuie să fie o *conferență*: acesta e numele ce'i dau Germanii. Ea cuprinde două părți: În partea întâia se arată scopul manevrei și mijloacele de execuțiune puse în joc; se scot la lumină deoparte operațiunile cari au fost conduse în mod strălucit și de altă parte greșalele făcute. În partea a doua, directorul trebuie să expună pe scurt ceea ce ar fi trebuit să se facă în locul părților cari nu au căpătat aprobarea sa; nefăcând aceasta, se va transforma singur întrun critic neputincios, nedemn de un cap, și va luă criticei autoritatea care i se cade...

„La manevrele de un ordin mai mare, critica pe teren trebuie suprimată. Directorul nu mai poate să asculte pe toți arbitrii; el nu mai are timpul necesar ca să pregătească o critică cu adevărat instructivă. Ca să spună numai banalități, nu se cade să distreze pe

ofițeri de la o operațiune atât de însemnată cum e intrarea și așezarea trupelor în cantonamente...“¹⁾.

Aceste sunt motivele cari m-au făcut să adopt măsura ce am luat.

Intorcându-mă din manevre, am avut satisfacerea de a ceti întrun mare ziar francez părerea altui distins militar, generalul H. Langlois, asupra criticei scrise. De data aceasta convingerea mea a fost desăvârșit făcută.

„Critica verbală, în urma unei manevre sau a unei serii de manevre, neapărat scurtă dacă voim să fie urmărită și ascultată, sau indiferenta tuturilor dacă e lungă, nu aduce cu ea un învățământ îndestulător.

„Directorul nu a văzut totul; arbitrajul, chiar în condițiunile însemnatei organizări ce 'i a dat generalul Pau la manevrele din 1908, nu poate să 'i aducă decât informațiuni foarte generale și puțin confuze. Critica, pentru ca să fie întreagă și să deie învățăminte serioase, trebuie să fie scrisă, redactată chiar de director, după ce a primit și studiat toate documentele necesare: rapoartele tuturilor arbitrilor, buletinele zilnice și de operațiuni ale tuturor unităților, însoțite de toate ordinele date înscris chiar pe teren, etc. Critica scrisă trebuie trasă în tratătea exemplare pentru ca fiecare corp să primească mai multe: toți ofițerii trebuie să iee cunoștință de ea. Ca și în critica verbală, greșalele trebuie să păstreze un caracter nepersonal, pe când toate operațiunile bine conduse trebuiesc subliniate, toate actele de fericită inițiativă semnalate și autorii lor felicitati. Rezumatul învățămintelor trase din manevre trebuie să formeze încheierea criticei.

„Critica scrisă e cu atât mai necesară cu cât unitatea e mai tare. Am întrebuințat-o totdeauna de când

¹⁾ Général Luzeux: *Le directeur et les arbitres pendant les manœuvres.* (Paris, H. Charles Lavauzelle, editeur militaire).

eram comandant de regiment și totdeauna am constatat rezultate fericite.

„D-l General de Lacroix, după manevrele din 1907 și 1908, a urmat aceeași metoadă; observațiunile sale au fost imprimate; dar ele nu au fost deajuns răspândite în armată, și au fost complet substrase curioșității publice; e de regretat. Critica scrisă e cel mai bun mijloc pentru comandant ca să-și facă cunoscut gândul, să intre în comunicațiune intimă cu trupele, să inculce tutulor o doctrină nu prin autoritate, ci prin convingere, ceea ce e adevărata metoadă de instrucțiune“ ¹⁾.

Metoda întrebuițată de D-l General Langlois în comandamentul său, am întrebuițat-o și eu în curs de șapte ani, de când comand brigada de infanterie și diviziunea. La toate manevrele și la exercițiile de garnizoană, la cari am luat parte ca director sau ca comandant superior, criticele sau observațiunile mele sumare, făcute pe teren, au fost totdeauna urmate de critici sau observațiuni scrise, pe cari le-am transmis corpurilor și comandamentelor pentru a lua cunoștință de ele, a le comunica tutulor ofițerilor din corp și a le considera ca ordine permanente. Și încheierea mea e următoarea:

Toate criticele făcute pe teren, trebuiesc reconfirmate și completate în scris, și comunicate tutulor ofițerilor cari au luat parte la manevre.

De la manevrele diviziunii, inclusiv, în sus, criticele trebuiesc făcute în scris, pentru a înlătură orice apretiere greșită și orice scăpare din vedere, cari ar fi dăunătoare reconstituirii manevrei, comentarii ei și învățămintelor practice, cari trebuiesc trase din orice manevră sau exercițiu tactic.

¹⁾ Général H. Langlois. La critique aux manœuvres. (Le Temps, 22 Octobre 1909).

ANEXE

A N E X E

INSTRUCȚIUNI PRIVITOARE LA MARȘURI, STAȚIONARE ȘI LUPT E ¹⁾

1. Marșuri

1) *Constituirea Coloanei.* Trupele nu se adună la punctul inițial decât la ora hotărâtă fiecărei pentru a trece prin el; aceasta pentru a înlătură aglomerarea în apropierea punctului inițial — mai cu samă când nici nu se găsește maidanuri, sau loc liber, unde să poată stă trupele în așteptare — și pentru a nu le obosi în zadar.

Lungimea coloanei este cea care rezultă din efectivul trupelor și din distanța dintre unitățile de marș și de comandament. Unitățile merg cu rânduiala cuvenită; ofițerii și gradații la locurile lor; oamenii nu esă din coloană, nici nu pot rămâne înapoia coloanei sub deosebite pretexte. La trecerea prin sate, unitățile iau pe rând pasul de manevră (cadentat).

Trenurile regimentare sunt rânduite în ordinea în care vor fi rânduite în coloană corpurile cărora aparțin. Ele sunt puse sub comanda pretorului (corp de armată, diviziune), sau ofițerului cu aprovizionarea cel mai vechiu. Nu se îngădue nimănu a se sui în trăsuri, sau a luă loc alături de conductor. Nu se îngădue nimănu a și lăsă ranița, sau parte din echipament, în

¹⁾ Instrucțiuni pentru manevre.

trăsuri decât cu învoirea scrisă a medicului corpului, sau a comandantului unității. În trăsurile de ambulanță nu se sue decât medicul corpului, dacă nu e călare, sanitarul dacă are să îngrijească vreun bolnav și bolnavii învoiți de medic.

Nicio trăsură neprevăzută în constituirea unităților nu poate lua loc în coloană.

Ordonanțele ofițerilor formează un ploton, care merge cu trenul regimentar la coloanele mici. La coloane mari ele pot merge în urma fiecărei unități de comandament.

2) *Sistemul de pază și de legătură.* Se constituie nu schematic, ci potrivit cu situațiunea tactică a coloanei, cu terenul, cu starea timpului și cu efectivul trupelor. Distanțele dintre elementele sistemului de pază și dintre acesta și coloana se socotesc în timp, iar nu în spațiu.

Legătura dintre elemente trebuie bine asigurată. Mijloacele pentru comunicarea ordinelor și știrilor de la un element la altul se hotărăse și se rânduesc înainte de a se pune coloana în mișcare.

Cavaleria în marș, întrebuintată pentru pază, cercetare și descoperire, trebuie să fie bine orientată: unde merge coloana; ce scop are marșul; ce se cere cavaleriei ca să descopere și să cerceteze; până unde trebuie să împingă cercetările pe flancuri (limita minimă) și înainte (limita maximă calculată după lungimea etapei zilei); ce are să facă după terminarea marșului zilei, sau al nopței.

Cicliștii corpurilor, mai puțin cei reținuți pentru serviciul coloanei și al unităților, întruniți în grup, sau în ploton, însoțesc cavaleria de cercetare pentru a complota serviciul cercetării, descoperirii și comunicării știrilor, precum și pentru a da mână de ajutor, la trebuință, cavaleriei. Acest grup, sau ploton, e comandat de ofițerul instructor al cicliștilor când e con-

stituit din cicliștii unui singur regiment, sau de unul din ofițerii instructori când e constituit din cicliștii mai multor regimente.

Regulamentul asupra serviciului în campanie stabilește limpede deosăbirea dintr'o haltă de ajustare și haltele mici și dintre haltele mari și popasuri; și prescrie regulile după cari ele se fac și după cari trupele din coloană trebuie să se păzească (art. 180—182). Nici o nedumerire între regulile și mijloacele de execuțiune a haltelor și a pazei lor nu trebuie să aivă loc.

Dispozițiunile pentru recunoașteri în timpul marșului se ieau dela început, apoi se modifică și se completează, după trebuință, în timpul marșului.

Nimene, începând de la patrulă și terminând cu cel mai mare detașament de recunoaștere ce se poate trimite, nu pleacă ca să și îndeplinească misiunea până când nu primește ordine precise și nu înțelege deplin misiunea ce i s-a încredințat, așa ca să poată răspunde la cele patru întrebări, la cari orice recunoaștere e datoare să răspundă: *ce, unde, când, cum*.

Tot timpul cât ține marșul depărtarea dintre elementele sistemului de pază și grosul coloanei rămâne neschimbată.

2. Staționarea

Intrarea în cantonamente, sau în bivuac. Cantonamentele sunt strânse și întinderea lor în lungime și adâncime așa socotită în cât, dacă vine un atac neașteptat, toate trupele să poată lua parte la acțiune în limitele timpului în care ea se poate petrece. Pentru aceasta, la manevre ca și la războiu, detașamentele cu efectiv mai mare sunt silite mai întotdeauna a combina cantonamentul cu bivuacul.

Măsurile de poliție și de salubritate în cantonamente sunt cele prescrise în Regulamentul asupra Ser-

viciului în Campanie și de instrucțiunile date de serviciul sanitar al Comandamentelor. Nicio trupă nu poate cantona, sau poposi, în localitățile bânuite de boale molipsitoare.

Comandantul detașamentului prescrie, în raport cu capacitatea localităților hotărîte pentru cantonare, cu situațiunea tactică a trupelor și cu evenimentele petrecute, sau cari se așteaptă, fiecării trupe, sau fiecărui element al detașamentului, locul ce va ocupa în cantonament și felul cantonamentului. Nimănui nu e îngăduit a se abate dela ceace i s-a prescris.

Noaptea nimeni nu poate părăsi cartierul, sau bivuacul, nici nu poate stă în localuri publice după ora hotărîită în ordinul de cantonament (art. 228 din Regulamentul asupra Serviciului în Campanie).

Măsuri de pază. Orice trupă se consideră a fi în războiu din ziua când intră în manevre până în cea din urmă zi de manevre. Deci, orice detașament constituit trebuie să și păzească cantonamentul de îndată ce intră în el și până când esă; cu alte cuvinte, nicio soluțiune de continuitate nu poate să existe între paza din cantonamente, paza din marș și luptă.

Mijloacele de pază atârnă de depărtarea dintre partide și de situațiunea tactică în care se găsește detașamentul, sau o trupă izolată.

Sistemul de pază al trupelor cari staționează cuprinde totdeauna două părți: paza trupelor din cantonamente, sau din cantonament-bivuac, și paza propriu zisă a cantonamentelor, sau a cantonamentului-bivuac; cu alte cuvinte, trupele cari se odihnesc în stațiune au o pază depărtată și alta apropiată. Aceste două trebuiesc strâns legate între ele prin elemente mișcătoare pentru ca paza apropiată să știe tot ce se petrece la cea depărtată.

Detașamentele mici, dela batalion până la brigadă chiar, sunt considerate, ele înșile, ca rezerva avant-

posturilor lor. Aşa, de pildă, dacă un regiment de infanterie e silit să se acopere cu două garde mari, cele două companii, rămase din batalionul care le a dat, nu sunt considerate ca rezervă a avant-posturilor, ci se adaugă la grosul regimentului, cu care cantonează la un loc. Rămâne, însă, înţeles că ele vor cantona în cartier de alarmă la marginea dinainte (despre vrăjmaş) a localităţii ocupată de regiment.

Când o trupă se rupe, pentru a cantona în două sau mai multe localităţi, expuse surprinderii sau atacului inamicului, fiecare din părţi se acopere individual cu un sistem de pază, cari se leagă între ele prin mijloace mişcătoare, sau fixe.

Regulamentul nostru asupra Serviciului în Campanie prescrie, la art. 101, că ordinul de avant-posturi trebuie să prevadă dacă linia gardelor-mari va fi cea principală de apărare, sau dacă apărarea principală se va face la înălţimea rezervei avant-posturilor. Cred că regulamentul dă o prescripţiune laconică, care provoacă în practică greşale cu urmări foarte dăunătoare siguranţei trupelor. Nu linia întregă a gardelor mari se poate confundă cu linia principală de apărare a avant-posturilor, ci poziţiunea unei, sau mai multor, din ele. Întrun asemenea caz, se va prescrie în ordin ca, dacă o anumită, sau anumite garde mari vor fi atacate, aceea, sau acele vor rezistă până la sosirea rezervei în ajutorul lor; toate celelalte garde mari, când vor fi atacate, se vor retrage bătând spre rezerva avant-posturilor, care va merge să le întâmpine şi să ocupe poziţiunea de rezistenţă ce şi-a ales. Acesta fiind, după mine, cazul general, în toate instrucţiunile ce am dat trupelor de sub comanda mea am căutat să le pătrund de principiul tactic pe care neconţinut l-am susţinut, şi pe care am avut mulţămirea să'l găsească confirmat în noul regulament japonez, intrat în vigoare la sfârşitul anului 1907 (tradus în limba franceză în anul 1909).

„Locul ocupat de rezerva avant-posturilor se găsește în apropierea drumului principal, *în urma unui punct de sprijin serios, unde ea să se poată împotrivi cu folos inamicului.* Rolul său este de a susține gardele mari și de a acoperi corpul principal în caz de atac.

„Gardele mari constituiesc linia de protecțiune cea mai însemnată. Prin împotrivirea lor, *ele dau timp trupelor dinapoi ca să iee măsuri de luptă.* Capii lor au primit instrucțiuni și vor ști în mod hotărît dacă trebuie să se mențină pe loc cu orice preț, dacă vor primi întăriri, sau dacă axul de împotrivire al sistemului avant-posturilor trebuie retras spre locul rezervei. *Câteodată va fi trebuință a se da instrucțiuni diferite gardelor mari din aceeași linie de avant-posturi*“.

Când un detașament dispune de cavalerie, întrebuințează totdeauna o parte în serviciul avant-posturilor, potrivit cu efectivul ei. Numai în condițiuni excepționale, când dispune de un mic număr, sau când natura terenului nu îngăduie, sau când se găsește în atingere strânsă cu inamicul, nu se întrebuințează cavalerie la avant-posturi. Dar, chiar și atunci, se dau câțiva călăreți, după trebuință, rezervei și gardelor mari, pentru a asigura cel puțin transmiterea ordinelor și știrilor. De asemenea, se dă la avant-posturi și grupul, sau plutonul, cicliștilor detașamentului pentru a asigura partea mișcătoare a pazei și legătura între elementele sistemului.

După o luptă, sau în vederea ei, când partidele cantonează chiar pe câmpul de luptă, sau în preajma lui, se întrebuințează avant-posturi de luptă, cari nu trebuie confundate niciodată cu cele ordinare. În acest caz, odihnirea și paza trupelor se fac în timpul nopții în raport cu situațiunea lor tactică (art. 154 din Regulamentul Serv. în Camp).

3. Lupta

1) *Cum trebuie înțeles Regulamentul Tactic.* Regulamentul de manevră și de luptă al Infanteriei ¹⁾, dacă este bine înțeles și aplicat cu dreapta judecată, garantează buna conducere a trupelor pe câmpul de luptă, sau reușita manevrelor.

Pentru a-l înțelege, ofițerul de orice grad trebuie să poseadă știința luptei, căci un regulament nu e decât călăuza unei științe, iar nu însăși acea știință. Pentru a-l aplica, el trebuie să-și frământeze judecata, sprijinind-o pe principiile tactice cunoscute, căci nici un regulament tactic nu se poate aplica în mod empiric, sau schematic. Aceasta e deosebirea dintre noul regulament și regulamentele cele vechi.

2) *Conducerea luptei.* Hotărîrea ce ia un comandant trebuie să fie în legătură cu sarcina ce i s'a dat, cu situațiunea tactică în care se găsește față cu adversarul, cu terenul pe care are să se miște și să lupte, și cu rolul ce-i revine în cooperațiune (pentru comandantii cu subordine).

După ce a dat ordinele pentru luptă și după ce trupele sale au intrat în luptă, acțiunea unui comandant de orice treaptă nu se mai poate manifesta decât prin conducerea părții de trupe ce mai are încă în mână (trupa de manevră, sau rezervă). Din momentul când nu mai rămâne cu nicio trupă în mână, acțiunea comandantului încetează, și el nu mai poate da alte ordine decât de retragere, în caz când nu mai poate obține victoria.

Un comandant nu poate să comunice în timpul luptei cu comandantii în subordine decât prin agenții

¹⁾ Intrat în vigoare la 10 Decembre 1909.

de legătură; pentru aceasta, trebuie să se găsească pe lângă el agenții trimiși de acești din urmă. În lipsa de ofițeri, se pot întrebuița, ca agenți de legătură, cicliști sau gradați călări bine instruiți.

Pe câmpul de luptă, sau în fața inamicului, comandanții în subordine sunt datori să facă acte de inițiativă pentru a atinge scopul ce se urmărește. Teama de răspundere, neprimirea de ordine, sau existența unui ordin inițial, nu pot justifica în niciun caz inacțiunea.

3) *Folosința terenului.* Una e a se folosi de terenul pe care o trupă e silită de împrejurări să lupte și alta a alege pozițiunea de luptă. Rar va stă astăzi în mâna unui comandant puțința de a-și alege pozițiunea pe care ar voi să lupte în defensivă ca și în ofensivă. De aceea se și zice că pozițiunile se impun, iar nu se aleg.

Aceasta însă nu însemnează că, oricum ar fi terenul pe care luptă, o trupă nu trebuie să știe a se folosi de el cât se poate mai bine.

În defensivă o trupă trebuie să știe cum să se așeze pe pozițiunea de luptă fără a fi văzută și expusă la pierderi prea mari; cum să-și ascundă rezervele pentru a nu fi descoperite de vrăjmaș, care caută să le găsească locul; cum să le miște, fără a fi expuse focului și fără a fi văzute, așa ca să poată schimba în taină centrul de gravitate al frontului de luptă în folosul său.

În ofensivă o trupă trebuie să știe a se folosi de teren pentru a-și alege bune pozițiuni succesive de tragere în mersul său spre pozițiunea inamicului, sau pentru a ajunge nevăzute, dacă se poate, și fără pierderi mari, până la pozițiunea de unde va fi aruncată la asalt.

4) *Intrebuințarea fortificațiunii pe câmpul de luptă.*

În mod normal, fortificațiunea se întrebuințează de trupele cari se decid a stă în defensivă la începutul luptei, sau pe cari împrejurările le silesc a se încheștă pe o pozițiune și a luptă în defensivă până la istovirea totală a puterilor.

Și în ofensivă se întrebuințează fortificațiunea, dar pe o scară redusă și cu alt rost. Linia de luptă, care înaintează spre inamic, nu trebuie să scoată uneltele de săpat decâteori se oprește pentru a deschide focul ca să capete preponderența asupra focului vrăjmaș. Ea nu se leagă de teren, adică nu-și creează adăpostori artificiale de luptă, decât atunci când împrejurările luptei o silesc să se oprească mai îndelungat, sau când ajunge la o pozițiune unde trebuie să se oprească pentru a-și organiza un sprijin tactic în vederea operațiunilor cari vor urmă (Exempe: O trupă merge spre pozițiunea vrăjmașă, însghebează lupta și apoi se încredințează că puterile vrăjmașului sunt covârșitoare; linia de luptă se va opri, se va întări și va așteptă ajutoare pentru a relua marșul ofensiv. O trupă a fost însărcinată cu o operațiune de noapte, a mers cât a putut și pe pozițiunea cucerită se oprește, o întărește până în zori de ziuă, și o întrebuințează ca bază pentru operațiunile cari vor avea loc când se va lumina de ziuă, sau în timpul zilei).

În ofensivă, lucrările de întărire se mai întrebuințează de trupele de Geniu în mersul lor spre pozițiunea vrăjmașului pentru a crea pozițiuni de sprijin, în caz când întreprinderea nu ar reuși și trupele ar fi silit să se retragă.

5) *Impărțirea trupelor pentru luptă.* Nu se face nici înainte de a se hotări planul de luptă, nici după un tipic schematic.

O trupă care luptă, fie în ofensivă fie în defensivă, manevrează neconținut până când vine vremea isbirii, căci victoria se pregătește prin foc și prin manevră și se desăvârșește prin isbire. Fiind așa, datoria unui comandant, mare sau mic, este ca să țină în mână cât se poate mai multe trupe până când s-a hotărât planul de acțiune, care, odată hotărât și întemeiat pe date cât se poate de sigure asupra vrăjmașului, trebuie executat cu energie și fără cea mai mică șovăire.

Trupa de manevră trebuie să fie, în principiu, mai numeroasă ca cea însărcinată cu pregătirea, sau cu susținerea luptei. Din ea se poate deslipi o porțiune, care se va ține în rezervă, pentru a face fața celor din urmă trebuințe ale luptei.

6. *Ofensiva*. Oricare ar fi însărcinarea unei trupe, pregătirea luptei sau atacul hotărâtor, ea trebuie adusă mai întâiu în fața obiectivului său, și apoi dusă la atac.

Trupa însărcinată cu pregătirea luptei e dela început adusă în fața obiectivului său, de unde merge fără a manevra, ei numai luptând cu focul și susținută de artilerie, spre obiectivul ce i s'a dat. Acțiunea ei e caracterizată printr'un front întins și printr'un mers încet, dar hotărât, până când se aude semnalul atacului.

Trupa însărcinată cu atacul principal — hotărâtor — e trimisă, după ce intră în câmpul tactic, și câteodată chiar înainte de a intra, spre obiectiv, de care caută să se apropie cât mai mult și să i să pună în față, fără a pierde și fără schimb de focuri. Ea trebuie să manevreze afară din focuri și afară din vederea vrăjmașului. Acțiunea ei e caracterizată prin front strâns și prin răpeziune.

În ofensivă, ca și în defensivă, luptă se dă cu focul. O trupă nu poate înainta sub focurile vrăjma-

șului, cât timp e văzută de el, decât prin salturi succesive, pe cari și-le pregătește cu focul.

Focul e dar mijlocul prin care o trupă se poate apropia de pozițiunea vrăjmașului, pe care vrea să o cucerească, sau din care vrea să'l alunge; numai când prin acest mijloc a ajuns la pragul ei, ea se aruncă în pozițiune cu baioneta la armă, cu alte cuvinte să-vârșește actul final, care se numește *isbirea*.

Trupa care nesocotește acest adevăr tactic, adică care va înainta spre vrăjmaș sub focurile lui, fără ajutorul focului, sau fără a ține samă de efectul focurilor ce primește, se va preface de a sa bună voie în carne de tun și de pușcă, fără cea mai mică nădejde de a câștiga victoria.

La manevre, ca și la lupta reală, trebuie să se țină samă de acest adevăr. Înaintarea trupelor trebuie să se facă cu socoteală, pentru a ajunge, dacă se poate, cu efectivele neatinse până la pozițiunea vrăjmașului; și, dacă această nu se poate, cel puțin să aivă siguranță că perderilor lor răspund tot atâtea perdiți și în partea vrăjmașului. Numai socotind așa ofensiva va fi sigură că echilibrul dintre puteri nu se va rupe în folosul vrăjmașului.

O altă regulă, care nu trebuie scăpată din vedere. Luptă hotărîtoare se dă totdeauna cu trupa de manevră, cu alte cuvinte prin manevră (art. 421). O trupă însă nu poate manevra în vânt, ci trebuie să-și sprijine mișcarea pe ceva. Acel ceva e trupa care dă lupta pregătitoare. Fără sprijin material nu poate fi mișcare. La ce folosește acest sprijin?

Folosește ca să atragă spre el o parte din puterile potrivnice, pentru că atacul hotărîtor să nu găsească în fața-i, când va pregăti și dă *isbirea*, decât o parte din puterile vrăjmașului. Cu alte cuvinte, atacul pregătitor are de scop ca să împedec pe adversar de a mișca centrul de gravitate al puterilor sale spre

punctul, sau punctele, unde se îndreaptă atacul hotărîtor.

Dacă se ține samă de cele ce spun, dacă atacul pregătitor duce lupta așa ca să înșele pe vrăjmaș asupra numărului și intențiunilor sale, și, dacă trupa de manevră e dusă cu iscusință până lângă obiectivul ei, ofensiva va reuși neapărat.

7) *Lupta de întâlnire*. Toate luptele sunt de întâlnire, căci fiecare partidă merge ca să întâlnească pe cealaltă și nu luptă decât după ce a întâlnit-o. Dar regulamentul nostru tactic a vroit să înțeleagă prin lupta de întâlnire o întâlnire făcută când nici una din partide nu se așteptă, sau nu 'și da samă de situațiune (art. 430), așa că ambilor comandanți de partide le lipsește și timpul și spațiul pentru a recunoaște pe adversar, a se orienta asupra situațiunii și a înșgheba în liniște, cu știință și cunoștință, planul lor de acțiune. Prin aceasta numai se deosebește o luptă de întâlnire neașteptată de celelalte lupte, cari, în principiu, sunt toate de întâlnire¹⁾.

Deosebirea de procedare în luptă nu e mare, doar numai că fiecare caută:

Să se servească de avant-garda sa ca de un scut apărător, și cât se poate de întins, ca să iasă din încurcătură, mai cu samă când coloana a fost surprinsă pe un drum, sau pe un teren nefavorabil desfășurării și luptei. Avant-garda în această împrejurare e numită să desfășoare mai multă energie în luptă, să lupte cu mai mult avânt și hotărîre, căci de acțiunea ei atârna în mare parte hotărîrea comandantului trupelor și ac-

¹⁾ „Bătălia de întâlnire e caracterizată prin faptul că amândoi adversarii merg împotriva cu scop ofensiv. Dar, mai adesea, situațiunea nu e limpede și cere a se dobândi mai întâiu științe asupra puterii și intențiunilor inamicului înainte de a se lua o hotărîre“. (General H. Rohne: *Tactica Artileriei de câmp*. Paris, 1909).

țiunea grosului; nu ca în celelalte cazuri, unde acțiunea avant-gardei e subordonată în totul voinței comandantului. Deci, în această împrejurare, se cere comandantului de avant-gardă să desfășoare multă inițiativă și să dovedească multă liniște și mult sânge răce.

Conducerea întregii acțiuni se întemeiază pe răpezeceiune¹⁾. Comandantul trupelor trebuie să-și hotărască răpede planul de acțiune și să-l execute tot atât de răpede, pentru a nu da timp vrăjmașului să se recunoască și să sdrobească rezistența avant-gardei, care duce luptă pe un front întins și așa cum împrejurările au îngăduit-o ca să o însaile. Sunt împrejurări când avant-garda trebuie chiar să se retragă (când a fost surprinsă într-o situațiune neprielnică) pentru a o scuti de o luptă sângeroasă și a micșora timpul necesar desfășurării trupelor sale.

8) *Atacul vrăjmașului care stă într-o pozițiune defensivă.* Reușita atacului atârână mai întâiu de recunoașterea pozițiunii, pentru a cării executare nu pot decât să sfătuesc a se întrebuiți toate mijloacele cari ne stau în mână: recunoașteri de cavalerie, recunoașteri de cicliști, recunoașteri de ofițeri călări (de infanterie și artilerie), recunoașteri prin rețeaua patrulilor de cavalerie, în fine recunoașteri cu mici detașamente de infanterie și de cavalerie (ploton de infanterie, ploton sau escadron de cavalerie).

Principiele tactice ale luptei sunt neschimbate. De sigur că în acest caz pregătirea luptei e mult mai înceată, dar și timpul și spațiul de cari dispune comandantul trupelor îl îngăduesc să-și așeze planul de luptă în liniștă și să iee toate măsurile, cari pot asigura reușita lui. Totul va atârână de împărțirea judițioasă a

¹⁾ La bătăliile de întâlnire *inițiativa și spiritul de întreprindere a capilor* joacă un mare rol. (Regulamentul serviciului în campanie englez).

trupelor pentru luptă și de cooperare, adică de legătura acțiunii armelor luptătoare pe câmpul de luptă.

9) *Atacul unei pozițiuni întărite.* E greu a ataca în față o pozițiune întărită prin mijloacele fortificațiunii provizorii sau permanentă, și mai greu e a o cucerii. De aceea, o trupă chemată ca să atace o asemenea pozițiune caută să întoarcă apărarea pe la una din coaste, când coasta, sau coastele nu sunt sprijinite pe obstacole, cari nu se pot întoarce. Când însă întoarcerea apărării e greu de făcut, sau nu se poate face (cetățile), atacul pozițiunii devine anevoios, va ține zile întregi, va trebui ca operațiunile de ziua să se combine cu cele de noapte și, adesa chiar, va trebui ca atacul silit (normal) să se transforme într'un atac regulat, sau de asediu.

Atacul silit nu se poate da decât cu ajutorul unei artilerii, numeroasă și puternică, adică nu numai cu artileria de câmp, ci și cu cea de calibru mai mare și cu tragere curbă (artileria grea de armată, obuziere de 12 și 15^c/_m), pentru a nimici puterea de acțiune a întăririlor și a produce o spărtură tactică în frontul de rezistență a vrăjmașului, pe unde trupele atacului să poată pătrunde în pozițiunea lui. Un asemenea atac mai are nevoie și de concursul trupelor de geniu, singure cari au mijloace de a suprima pedicele și de a deschide drumul trupelor atacului.

Atacul unei pozițiuni întărite se mai poate face și prin surprindere, noaptea pe întuneric, sau ziua pe ceață. Rar, însă, se va pute cucerii o pozițiune întărită printr'un atac de noapte. Atacul Karsului (1877), în noaptea de 17 spre 18 Noembre, și cucerirea lui este o operațiune unică în istorie; reușita nu se datorește decât unui concurs de împrejurări, foarte favorabile Rușilor și nenorocite Turcilor: noaptea eră luminată de lună

și de bruma, care acoperea pământul (condițiune favorabilă pentru orientarea coloanelor, și totuși mai multe din ele ș-au perdut obiectivul și au căzut asupra altora); terenul de atac eră lipsit de cel mai mic obstacol până la întăririle turcești și bine cunoscut de Ruși în urma operațiunilor dinainte; întăririle turcești nu aveau destule obstacole în fața lor, nici nu erau apărate în contra escaladării; avant-posturile turcești nu erau luminate cu patrule¹⁾.

Mai adesa atacurile prin surprindere, date noaptea, vor avè de scop ca să înșghebeze acțiunea atacului general, care odată cu lumina zilei, sau cu rădicarea ceței, se va transformă într'un atac silit general.

Greutatea unei operațiuni de noapte stă în conducerea trupelor către obiectivul ce li s-a dat. Dezorientarea e primejdia cea mai mare. Lupta e în sine mai mult o luptă de corp la corp, unde baioneta joacă rolul principal.

În operațiunile de ziuă, atacatorul trebuie să se folosască adesa tot atât de mult de lopată și de târnacop ca și de pușcă, căci fiecare petic de pământ câștigat prin înaintare spre pozițiunea vrăjmașului poate fi chemat să servească ca bază de rezistență pentru a face față unui contra-atac, sau ca sprijin pentru un nou salt înainte.

Și aci, ca în orice operațiune ofensivă, isbânda se câștigă prin manevră, adică prin răsturnarea centrului de gravitate al forțelor dușmane, împingându'l spre partea unde ne vom preface că atacăm (atac prefăcut), așa ca apărarea să nu poată pune în fața atacului hotărîtor decât puține trupe.

Trupele cari înaintează la asaltul unei pozițiuni întărite trebuie să se ferească de a merge asupra centrelor de rezistență, căci acolo le stă moartea în cale, ci să se îndrepte asupra intervalelor, prin cari vor pute

1) E. Bujac. Marches et opérations de nuit.

pătrunde mai lesne în pozițiune. Întăririle se acopere cu linii de trăgători, cari cu focurile lor violente împedecă pe apărători de a'și îndreptă focul asupra coloanelor; iar coloanele de atac împing spre intervale, trec prin ele și apoi se abat asupra întăririlor, în cari caută să pătrundă pe la spatele lor.

Nu e de ajuns ca coloanele de atac să pătrundă în pozițiune pentru ca atacatorul să se creadă stăpân pe ea. În interiorul pozițiunii lupta se continuă de multe ori mai crâncen decât afară. Trupele intrate în pozițiune vor trebui să se facă stăpâne pe întăririi; apoi să cucerească o nouă linie de rezistență (care există mai adesa); în fine, să facă față trupelor apărării, cari vor aflui din toate părțile spre spărtura făcută de atac. Toate aceste cer opinteli succesive de mare intensitate și valuri nouă de trupe noue.

10. *Inveluirea.* E o operațiune delicată, care trebuie condusă de capi îndemânatici. Inveluirea nu se face cu trupe intrate în luptă, sau cu rezervele acestora, ci cu unități constituite — trupe de manevră — cari se orientează din vreme spre obiectiv, înainte de a fi intrat în focul dușmanului și fără ca acesta să le vadă și să le ghicească intențiunea.

În principiu, trupele cari înveluesc trebuie să și ascundă mișcarea, dar trebuie să se și păzască ca să nu fie surprinse în timpul executării mișcării, căci cine voește se învelue poate fi el însuși înveluit.

Inveluirea ca să reușască trebuie executată răpede: foc puțin, mișcare multă. Întârzierea în mișcare, trăgănierea în pregătire, vor da timp vrăjmașului ca să și aducă rezervele, sau trupa de manevră, pentru a'i face față; și atunci, atacul înveluitor se va preface în atac frontal, ca atacul pregătitor, și echilibrul între partide va fi din nou restabilit.

11. *Defensiva.* Defensiva are și părți bune, dar are și răle. Mai întâiu, trupa care stă în defensivă se ostenește mai puțin decât cea care atacă; apoi se poate feri mai mult de focurile dușmanului; în sfârșit poate întrebuința mai bine focul armelor sale. Dar cine stă numai în defensivă e mai totdeauna bătut și nu câștigă niciodată victorii. De aceea și defensiva trebuie privită totdeauna ca o atitudine trecătoare, ca mijloc iar nu ca scop, ca temelie pe care se va sprijini ofensiva.

O trupă care luptă în defensivă se agață de teren, adică luptă pe pozițiunea pe care împrejurările au adus-o.

Pozițiunile nu se aleg, ci se impun. Pozițiunile alese și studiate mai dinainte au făcut de multe ori să peară armatele, iar nu să le mântuiască. Prin aceasta înse nu înțeleg că o trupă în defensivă poate să lupte în fundul unei văi, sau cu un obstacol în spate, dacă împrejurările ar aduce-o acolo; dar iarăși nu înțeleg ca ea să bată câmpii pentru ași alege pozițiunea care-i convine, înse pe care va fi silită să o părăsască, dacă vrăjmașul va găsi mijlocul ca să o înlătore, sau să o întoarcă.

Aceste așa așezate, rămâne ca cel care ocupă o pozițiune, pentru a primi lupta pe ea, să tragă tot folosul ce i-l poate da, întrebuințând-o cu pricepere — *folosința terenului* — îndreptându-i părțile răle prin ajutorul uneltelor de lucru — *lucrări de întărire* —, dar mai cu samă întrebuințând aceleași mijloace priincioase de luptă, de cari se folosește atacul: *manevra*¹⁾.

O trupă care stă în apărare, trebuie să se împartă cu aceeași socoteală ca și o trupă care atacă; și eacă cum :

¹⁾ Nici o pozițiune, tare prin firea ei sau prin industria luptătorului, nu poate cumpăni perderea inițiativei, când un inamic are timpul și libertatea de a manevra. Alegerea unei pozițiuni și punerea ei în stare de apărare trebuie făcute așa ca să i să poată da cât mai puține trupe pentru apărare, și de a'i mări astfel puterea ofensivă. (*Field Service Regulations* al Armatei Engleze).

După ce pozițiunea s-a recunoscut pe toate fețele ei și s-a pregătit pentru a primi lupta, orideunde ar veni atacul—din față, de la stânga sau de la dreapta—comandantul apărării o supraveghează pentru a nu fi surprins, și așteaptă evenimentele având trupele întrunite întrun punct central, de unde să poată face față cu ele atacului oriunde s-ar ivi. După ce vrăjmașul a apărut (luarea contactului) și s-a arătat intențiunile, o parte de trupe va fi însărcinată să facă față atacului—apărarea frontală, sau trupa de siguranță a apărării—, iar restul trupelor, adică cea mai mare parte, sau cel puțin jumătate din total, va fi ținut strâns în mâna comandantului pentru a manevra cu el, întocmai cum manevrează ofensiva, fie pentru a respinge atacul hotărâtor, fie pentru a da un contra-atac, fie pentru a trece la contra-ofensivă.

Conducerea defensivei trebuie deci să se sprijine pe manevră ca și ofensiva.

Trupele însărcinate cu apărarea frontală rămân înțeleștate pe locurile lor și nu le părăsesc decât în caz de retragere, sau când se trece la contra-ofensivă. Ele luptă cu focul până în ultimul moment, adică până când vrăjmașul a ajuns la o lungime de pușcă de locurile pe cari ele luptă.

Contra-atacurile nu se dau decât de trupe de manevră (sau de rezervă). Ca să reușească, contra-atacul trebuie executat după aceleași reguli ca atacul învăluitor, adică: fără să fie văzut, sau simțit de adversar, și neîncetat sprijinit de acțiunea apărării frontale. Plecând de aci, lesne se vede că un contra-atac nu se dă nici odată pe frontul pozițiunii, ci pe la una din aripele ei. Dacă un contra-atac reușăște, el se preface în contra-ofensivă, adică, toate trupele părăsesc pozițiunea pe care au luptat și să aruncă asupra vrăjmașului învins, pentru a-l urmări în retragere și a-l distruge (art. 510).

12. *Lupta de târăgănire.* Aceasta își are rostul ei bine definit, de care trebuie să se țină samă pentru a înlătura greșalele des repetate în timp de pace și chiar în războiu. Acest fel de luptă se întrebuițează în genere de avant-garde și de anumite trupe, pentru a da timpul necesar mișcării, pe care o execută trupa de manevră pentru a ajunge la obiectivul ce i s-a hotărât, sau pentru a atrage spre ea o parte din puterile adverse, sau pentru a înșelă pe vrăjmaș asupra valorii trupelor cu cari luptă, sau pentru a da timp trupelor cari vin în ajutor să intre în acțiune.

Dacă s-ar ține socoteală de aceste, nu s-ar vedea avant-garda începând acțiunea și ajungând la 400 și chiar 300 metri de pozițiunea vrăjmașă, înainte de a se fi terminat recunoașterea și de a se fi început desfășurarea grosului.

Lupta de târăgănire începe la distanțe mari, cu trupe puține și răsfirate, fără a se întări linia de luptă și fără a se întrebuiți rezervele unităților, cari se țin la distanțe mari pentru a fi ferite de foc.

Când lupta târăgănitoare s-a ajuns scopul, se preface în luptă normală.

13. *Urmărirea.* Prin ofensivă se poate ajunge la pozițiunea vrăjmașului; victoria însă nu e deplin câștigată cât timp acesta se va pute reorganiza fie pentru a lupta pe o nouă pozițiune, fie pentru a încercă o întoarcere ofensivă. De aceea atacatorul, după ce a respins pe vrăjmaș din pozițiune, trebuie să'l urmărească, să'i destrugă resturile și să'l pună în neputință de a mai încercă lupta.

Nu trebuie însă să se creadă că urmărirea e lesne de făcut, căci, dacă cel care a început retragerea a ajuns să lase un gol între el și atacator, acest gol se va păstră lesne, dacă nu se va mări chiar, de oarece

iuteala de mișcare este aceeași pentru amândoi potrivnicii. Cel care urmărește nu poate să și lungească pasul, sau să mărească numărul pașilor pe minut, pentru a străbate mai mulți kilometri pe oră decât cel care se retrage. Deci, pentru ca urmărirea să se poată face, se cer alte mijloace.

Cel dintâiu mijloc este ca să țină pe urmărit, cât se poate mai mult, sub focul său, adică sub o adevărată ploaie de obuze, șrapnele și gloanțe, ca să l urmărească când se retrage, să l împedice de a și reconstrui unitățile de luptă și să l silească a se opri și a face față urmăritorului. Prin urmare, urmăritorul va trimite trupe de infanterie și de artilerie pe urmele celui care se retrage pentru a l znopi cu focul, a l sili să se oprească și a l răstogoli neîncetat. Aceasta însă nu e de ajuns.

Trupele cari se retrag știu că nicio retragere urmărită nu se poate face fără sacrificiul unei părți din puteri, adică fără a face „partea focului“; deci, ele se vor retrage sub protecțiunea arier-gardei, sau arier-gardelor, cari se vor sacrifica pentru a îngădui grosul să iasă din focul și sulița urmăritorului și să se ducă acolo unde s-a hotărît a se duce. Aceste arier-garde vor face față detașamentelor mobile cari urmăresc trupele ce se retrag. Pentru a întârziă retragerea acestor din urmă, pentru a le sili să primească din nou lupta și pentru a le nimici, urmăritorul va trebui să constituiască coloane ușoare — zise *zburătoare* — din cavalerie, artilerie, cicliști, batalioane de infanterie sprintene (fără ranițe, etc.), pe cari le va trimite pe drumuri paralele ca să ajungă la înălțimea trupelor ce se retrag, să caute a le depăși și a le cadè în coastă, sau chiar pe linia de retragere.

Atacate în față, hărțuite în coastă, amenințate în spate, pe linia de retragere, trupele cari se retrag vor fi silite să se oprească și să încerce din nou, în cele mai neprielnice condițiuni, sorții luptei.

Așă trebuie să se facă urmărirea pentru a 'și atinge scopul: desăvârșirea victoriei.

14. *Ruperea luptei. Retragerea.* Nu mă ocup de retragerile voite, adică neimpuse de voința și de acțiunea directă a vrăjmașului, ci de acele pe cari trupele le execută, când nu le-a mai rămas nimic neîncercat, sau nimic neîntrebuințat, pentru a face față acțiunii vrăjmașului.

Bine înțeles că și aceste retrageri, așă zise silit, își au scara lor de greutate. Greutatea e cu atât mai mare cu cât cel care e silit a se retrage a vîrit mai multe trupe în luptă; ea 'și atinge maximul când nu a mai rămas nicio rezervă disponibilă.

Când o trupă care luptă vrea să se retragă trebuie să combine două operațiuni deosebite: întâiu, să rupă lupta; apoi, să se retragă.

Ruperea luptei, adică scoaterea trupelor din acțiune, are de scop a crea un gol între partide, care se face silind pe adversar să stea pe loc, sau să se oprească, și îngăduind astfel trupelor sale să părăsască locul pe care au luptat și să se depărteze cât se poate mai mult de acel loc. Această operațiune se face prin ajutorul artileriei, a cavaleriei și chiar a infanteriei, dacă comandantul mai dispune de trupe de infanterie, cari nu au intrat încă în luptă.

Artileria, prin focul său năprasnic, caută să țin-tuiască în loc trupele vrăjmașe, cari în acel moment critic încearcă să dea lovitura de grație invinsului; Cavaleria se sacrifică isbind trupele vrăjmașe în mișcare; Infanteria încearcă un nou atac, sau contra-atac, în partea unde primejdia amenință mai mult și ruperea luptei e mai grea. Sub protecțiunea acestor trupe, cari se sacrifică, toate celelalte esă din luptă, și, fiecare, cum poate, fără a căuta să se reformeze, se retrage pe drumul

cel mai scurt pentru a mări golul între el și adversar.

După ce ruperea luptei s-a făcut, începe retragerea propriu zisă, căci ruperea luptei nu a avut drept scop strămutarea luptei tot pe acel câmp de luptă, ci ducerea trupelor mult mai înapoi, pentru a le reîntări și pregăti pentru noue acțiuni; și, până nu vor ajunge acolo, trupele cari se retrag nu trebuiesc să se oprească decât pentru a răsuflă și a 'și reconstitui unitățile de luptă și tactice. Această retragere se face sub protecțiunea unor trupe compuse în cea mai mare parte: din cavalerie, care a servit dejă la ruperea luptei, din artilerie, care și ea a dat mână de ajutor acestei ruperi, și din infanteria pe care comandantul a dus-o și a așezat-o înapoi pe o pozițiune de sprijin. Această infanterie va fi luată din trupele cari au suferit mai puțin și s-au găsit mai aproape de pozițiunea de sprijin (care trebuie aleasă pe axul de mișcare al retragerii).

Detășamentul care sprijine retragerea e arier-garda. Ea luptă pe pozițiunea ce i s-a hotărît cu focul, cu baioneta și cu sabia, până când grosul a eșit din focul urmăritorului; apoi ea însăși începe să se retragă.

Deosebirea între retragerea grosului și retragerea arier-gardei este că grosul, în principiu, nu luptă, ci execută numai un marș retrograd (nu luptă decât atunci când va fi hârțuit de coloanele sburătoare ajunse pe coastele lui, sau când își va vede amenințată linia de retragere); pe câtă vreme arier-garda execută marșul de retragere luptând neconținut, din pozițiune în pozițiune, cât timp va fi urmărită și izbită în cap și în coaste de urmăritor.

INSTRUCȚIUNI PRIVITOARE LA OPERAȚIUNILE DE NOAPTE

1. Considerațiuni Generale și Prescripțiuni Regulamentare.

În Regulamentul German asupra Serviciului în Campanie, care eră în vigoare acum douăzeci de ani, se judecă astfel operațiunile de noapte: „Exercițiile de noapte sunt indispensabile în practica serviciului de siguranță; de asemenea, marșurile și luptele de noapte nu sunt evenimente rari în războiu; greutatețile particulare ce ele presintă și modul de acțiune care le este propriu, merită ca să facă obiectul unor exerciții“. Acesta e începutul unei nouă doctrine privitoare la operațiunile de noapte.

Colonelul Cardinal von Widdern, în studiul său asupra *luptei de noapte*, însoțește această prescripțiune regulamentară de următoarele reflecțiuni: „Cele ce urmează vor și ele să demonstreze că luptele de noapte nu sunt evenimente rari ale războiului. Și demonstrațiunea ar fi fost și mai lesne de făcut, dacă ași fi voit să răscolească vastul domeniu al micului războiu, unde surprinderea în timpul nopții joacă un rol atât de mare. Adevărul e ca, în războaiele de până astăzi, lupta de noapte nu a fost decât un incident excepțional al marelui războiu. În războiu de asediu și de pozițiune, și mai cu samă în micul războiu, se întâlnește mult mai des. În principiu același lucru se va petrece în războaiele viitoare.

„Și cu toate acestea, mă întreb, fără să voesc, dacă

nu cumva, din cauza îmbunătățirilor aduse armelor de foc și munițiilor de războiu, și în urma însemnătății neconținut crescândă a rolului artileriei, comandantul care conduce lupta nu se va gândi mai des decât altădată dacă nu ar fi mai bine să atace noaptea decât ziua. În adevăr, în condițiunile de astăzi isbânda unui atac de ziua va fi îndoioasă și va da loc la pierderi considerabile; atacatorul va fi deci ispitit să caute a smulge noaptea victoria, care i s-a refuzat, sau i să pare că i se va refuza, ziua¹⁾.

Cât de drept a judecat acest distins scriitor militar numai astăzi se poate vedea, când cel din urmă războiu a făcut lumină desăvârșită și a așezat operațiunile de noapte aproape pe aceeași treaptă ca operațiunile de ziua.

Astăzi, regulamentele tactice ale diferitelor armate se interesează mai deaproape de operațiunile de noapte și atrag atențiunea asupra instrucțiunii speciale ce se cuvine a se da trupelor de diferite arme. Astfel, noul regulament japonez asupra Serviciului în Campanie (14 Octobre 1907) conține următoarea prescripțiune, pe care o supun meditațiunii celor cari se mai îndoesc încă de posibilitatea operațiunilor de noapte cu trupe numeroase.

„Cu toate numeroasele greutăți, de cari nu se pot scăpa, operațiunile de noapte, bine conduse, pot fi urmate de rezultate cu totul favorabile și adese neașteptate. De aceea, în scopul de a deprinde trupele cu luptele de noapte, directorul manevrelor va ordona câte-odată comandantului unei părți să atace pe adversar în timpul nopții *cu toate, sau numai cu o parte din puterile sale*“. Eacă o prescripțiune fermă a unui regulament, așezat pe învățămintele trase din războiul ruso-japonez, care se aplică unităților mari ca și celor mici, grupului de diviziuni ca și companiei.

¹⁾ Le Combat de Nuit dans la guerre de campagne et de siège. (Paris, 1890).

De altfel, această prescripțiune e o sancțiune a Regulamentului de Manœuvre, care apăruse cu un an înainte și care prescria că „Trebue să se execute cât de des exerciții de noapte *cu corpuri de trupă de efective diferite*, pentru a deprinde *pe toți capii* cu numeroasele măsuri preliminare cerute de operațiunile de noapte și mai cu samă cu alcătuirea temelor și ordinelor. Mai trebue, apoi, ca și trupele să se învețe a ajunge la orice punct, în ordine și liniște, pe orice fel de terenuri“.

Toate aceste prescripțiuni regulamentare au fost urmarea firească a metoadei de luptă aplicată de Japonezi cu atâta folos în războiu: „Când tăria unei pozițiuni, sau furia focului artileriei inimice, făcea cu neputință înaintarea trupelor ziua, sau făcea să se considere, a priori, că va avè puțini sorti de izbândă, Japonezii recurgeau voios la atacurile de noapte¹⁾“.

E nemerit, cred, că, înainte de a trece mai departe, să schițez pe scurt mijloacele și felul luptei întrebuintate de Japonezi.

„Procedările se deosăbiau după cum trebuiau (Japonezii) să termine noaptea o luptă care nu se isprăvise ziua, sau să înceapă o nouă luptă.

„In primul caz, linia de luptă, cea mai apropiată de inamic înaintă de obicei, plecând din pozițiunea sa cea din urmă, adăpostită de întuneric, până când inimicul băgă de samă mișcarea și deschideă un foc hrănit. Linia se aruncă atunci la pământ și și săpă adăposturi cât se poate mai iute. In general, acțiunea tragerii executată noaptea fără a ochi a fost neînsemnată, loviturele mergeau prea sus, iar țintele culcate nu erau atinse decât foarte rar și din întâmplare. Indată ce focul inimicului încetă, Japonezii plecau înainte

¹⁾ La guerre Russo-Japonaise, par le Major Loëffler de l'Etat-Major royal Saxon (Traduit en français). Paris, Berger-Levrault, 1907.

și se aruncau din nou la pământ când focul reîncepea. Rezervele, cari urmau prima linie, se culcau și ele la pământ, întrebuintând și îmbunătățind adăposturile lăsate de prima linie.

„Cu această procedare, Japonezii au reușit să se apropie de inamic (pozițiunea de luptă) către ziuă până la 400 și chiar 300 m. In revărsatul zilei se deschidea de la această distanță, din șanțurile-adăpost, un foc hotărîtor asupra Rușilor.

„E de mare interes a se studia modul cum a înaintat o diviziune întreagă, cu o brigadă de rezervă, la atacul îndreptat asupra a două coline, situate la mijlocul frontului rus, în noaptea de 11 spre 12 Octobrie (bătălia dela Șa-ho), după ce atacul, care trebuia să aivă loc în ajun, fusese amânat din cauza tăriei pozițiunii inimice. Acesta e cazul al doilea, când noaptea începe o nouă acțiune).

„Cei doi generali de brigadă aveau comanda liniei 1-a și a 2-a de luptă, generalul de diviziune comandă linia a 3-a, care formă rezerva generală. Prima linie eră constituită din 6 batalioane desfășurate în trăgători pe un singur rând, soldații cot la cot. După ea venea în a doa linie, la 40 sau 50 pași în urmă, 8 batalioane în coloană adâncă; și în a treia linie, la 100 până la 150 pași înapoia precedentei, aproape 9 batalioane în coloană îndoită.

„Pentru a asigura legătura între cele trei linii s-au întrebuintat oameni de legătură, cari urmau unii după alții la mica distanță ținând în mână fanioane albe. S-au întrebuintat de asemenea din belșug oameni de comunicațiune pentru transmiterea înștiințărilor între linia 1-a și susținerile cele mai apropiate. Ca semn de recunoaștere toate trupele, cari au luat parte la atac, purtau largi brățare albe și mantale de culoare închisă, căci se constatase că trupele, căroră li să dă un semn deosăbit, merg la luptă cu mai mult curaj și sunt mai

puțin supuse înspăimântării; încrederea se mărește, sentimentul izolării și nesiguranții scade când omul își recunoaște camarazii.

„De cu sară se dăduse ca obiectiv celor două aripe două înalte creste, cari se proiectau noaptea pe cer. Înaintea companiilor din întâia linie, mergeau la mică distanță patrule compuse din oameni curajoși și îndemnatoci. Acești oameni trebuiau să facă un semn cunoscut când ar fi dat de vrăjmaș; nu le era îngăduit să tragă, ci numai să se arunce la pământ. Se dăduse ordin sever trupelor să nu tragă focuri în nici un caz și să meargă neconținut înainte. Semnalul începerii atacului, fixat la ora 1 a. m., fu dat punând foc unei grămezi de paie, lângă care se afla generalul comandant al diviziunii.

„Către orele 3 de dimineață, cea dintâie linie ajunse la 300 m. de inamic. Câteva posturi de observare izolată fură atunci rostogolite și mai multe focuri de pușcă descărcate. Artileria vrăjmașă deschise focul, dar fără rezultat. Infanteria rusă începuse de asemenea un foc bine hrănit, când Japonezii se apropiase la 100 m. de ei, dar ea trăgea prea sus. La aripa stângă japoneză începuse o împușcătură generală; numai aripa dreaptă putu să înainteze fără pedecă și se găsi în curând în măsură, după ce a împins pe vrăjmaș în urma unei scurte lupte, să trimită trupe spre stânga. Apărătorii acestei aripi, atacați din trei părți, trebuiau să se retragă și ei după ce suferise mult. La orele 4.30 de dimineață, toată pozițiunea rusă era în mâna Japonezilor. Întrun singur sat mai continua lupta îndârjită de stradă.

„Trebue însă să mărturisim că la sfârșitul luptei cele douăzeci și trei batalioane se aflau în cea mai desăvârșită neorânduială: a trebuit timp ca să se pună oarecare orânduială. Un atac dat de câteva batalioane inimice, trupe proaspete, ar fi schimbat răpede față

lucrurilor. Dar Rușii nu au avut cunoștință de aceasta și nu au profitat decât foarte rar de asemeni momente de criză. De sigur că în alte împrejurări nu se va pute scontă astfel de ocaziuni. Intâmplările la cari un atac de noapte e totdeauna supus, mai mult decât lupta de ziua, cer să se țină la îndemână o rezervă puternică¹⁾.

Amintirea unei mari bătălii de noapte dată în plină câmpie, iar nu sub zidurile cetății, e tendențios făcută. Înainte de a intra în materie am vrut să se constate trei lucruri însemnate: că operațiunile de noapte vor merge alături cu cele de ziua în războaiele viitoare; că toate armele vor fi chiamate să iee parte la acțiunile de noapte; că în alcătuirea unui ordin de operațiuni de noapte amănuntele cele mai mici sunt de multeori cele mai însemnate²⁾.

Noul regulament de Manevră și de Luptă al Infanteriei prescrie la Art. 73, care stabilește metoda de instrucțiune a Campaniei: „De la *exercițiile de mișcări tactice* se va trece la *exercițiile de luptă* pe terenuri variate, *ziua ca și noaptea*“. Această prescripțiune se aplică și Batalionului.

În partea privitoare la luptele Infanteriei din același regulament (art. 532) găsim justificată astfel trebuința unei instrucțiuni tactice de noapte: „Puterea armelor de foc actuale precum și durata luptelor, cari în bătăliile mari poate să se prelungească mai multe zile, ne obligă adesea a recurge la atacuri de noapte“.

¹⁾ La Guerre russo-japonaise par le Major Loeffler.

²⁾ Factorul principal al izbândei operațiunilor de noapte este îndată după dresarea specială (*special training*) a trupelor pentru exercițiile de noapte, grija și perfecțiunea aduse în executarea recunoașterilor preliminare. Cele mai dese operațiuni de noapte sunt marșurile (tactice) în vederea atacurilor cari se vor da ziua. Atacurile propriu zise de noapte sunt excepționale. (Field Service Regulations al Armatei Engleze).

Scopul instrucțiunii de noapte, a unităților mari ca și a celor mici, nu e a le învăța cum să desfășoare lupta în toate fazele ei, ci mai mult a le obicinui să ajungă în *ordine*, în *tăcere*, chiar *peste câmp*, la punctele hotărîte.

Acî stă toată greutatea operațiunilor de noapte, mai cu samă în cazul când se începe o luptă nouă; căci, în cazul când se continuă o luptă neisprăvită ziua, trupele adverse aflându-se la o mică depărtare unele de altele și față în față, chestiunea orientării perde din însemnătate și devine secundară. „In luptele de noapte conducerea devine foarte grea mai ales cu unitățile mari. Aceste lupte cer o pregătire minuțioasă și întrebuințarea unor formațiuni simple. Soarta joacă un rol mult mai mare noaptea decât ziua, totuși acest rol este cu atât mai mic cu cât educațiunea trupei e mai solidă“ (Regulamentul Infanteriei, art. 333).

Marșurile de apropiere executate noaptea cer o pregătire minuțioasă. Mai înainte de toate, trebuie a se hotărî drumul de urmat și linia de atacat, indicându-le prin semnele cari se văd de cu ziua, sau studiind bine pe hartă topografia terenului și felul accidentelor și semnelor caracteristice, cari jalonează drumul de urmat și pozițiunea ce se atacă. Aceasta constituie partea cea mai grea a executării operațiunilor de noapte întrun războiu, care ar avè ca teatru de operațiuni țările din Orientul Europei; căci, din cauza micii densități a populațiunii și a lipsei de căi de comunicațiune, mai toate marșurile de apropiere trebuie să se execute peste câmp. Fiecare fracțiune trebuie să cunoască exact direcțiunea sa de marș și, spre a nu o perde în timpul înaintării, trebuie să și fixeze în minte situațiunea semnelor vizibile noaptea, iar la trebuință să se folosească de busolă. Și când nici aceste mijloace nu par de ajuns, se recurge la călăuze, la lanterne speciale, la semnale luminoase, la semne de recunoașteri, ca fanioane și brățări albe (cum

le au întrebuițat Japonezii), la haine de culoare închisă (când pământul e descoperit sau acoperit cu sămănături), sau la mantale de culoare albă (când pământul e acoperit cu zăpadă).

Trupele înaintează astfel, fără sgomot, în linie deasă de trăgători, cu rezervele aproape. Trebuie a se feri de a trage și se va căuta a se măsura eficacitatea focului adversarului prin culcare, din când în când, în cazul când inamicul întrebuițează reflectoare de luminat. La trebuință se fac opriri scurte spre a restabili ordinea.

Cazul cel mai favorabil este când pozițiunea de unde s-a deschis focul se găsește atât de aproape, încât se poate porni la asalt direct de la ea.

Trupele se vor întări aci răpede, dacă asaltul se va da în zorii zilei; dacă pământul e tare, trăgătorii se vor acoperi cu saci de năsip aduși întradin. Întrebuițarea mitralierelor e foarte recomandabilă (art. 455, 456 și 457).

Când asaltul se dă noaptea, trupele de asalt pot, după împrejurări, sau să se adune mai întâiu pe o pozițiune anumită, sau să se deie asaltul imediat, după ce s'au apropiat pe timpul întunericului. Atacurile prefăcute asupra altor părți ale pozițiunii pot să abată atențiunea inamicului.

Trebuie să se păstreze cea mai mare tăcere până la asalt, legătura și potrivirea în marșul înainte, marșul continuu în direcțiunea hotărâtă. Succesul se va căuta în lupta corp la corp (art. 464).

Nu există formațiuni speciale pentru asalt. Cele mai simple sunt cele mai bune, căci cele complicate dau loc la încurcături. Întăririle urmează la distanțe reduse; flancurile sunt acoperite prin trupe de flanc (flanc-garde) la mici intervale. Rezerva se ține destul de înapoi spre a nu fi atrasă în lupta de noapte fără voia comandantului.

Un asalt pe întuneric dezorganizează foarte mult trupa atacătoare, chiar în caz de reușită. Datoria comandantului e de a reîntocmi imediat unitățile și a le întări cu alte trupe în ordine.

Pozițiunea cucerită se pune răpede în stare de apărare și se ieau toate măsurile pentru a se prevesti la timp și a se respinge cu vigoare orice întoarcere ofensivă. De obicei, urmărirea nu se va începe decât în revărsatul zorilor (art. 465, 466 și 467).

Toate aceste prescripțiuni sunt învățăminte practice trase mai cu samă din războiul mandeiurian.

Și pentru apărare aceleași greutateți se întâmplă la operațiunile de noapte.

Dacă apărarea prevede un atac de noapte, ea pregătește de cu ziuă sprijinitoare pentru arme, astfel ca să bată terenul de atac probabil, și crează obstacole cât de multe. Când se poate, se prepară luminarea artificială.

La înopțare se ieau toate măsurile pentru a fi prevestită de apropierea inamicului și a se evita orice surprindere (patrulare mai numeroase, luminarea din când în când a terenului, o tăcere absolută pentru a auzi orice șgomot din partea inamicului).

Trupele pot să se repauzeze în pozițiune afară de comandant, de observatori și de micile fracțiuni cari ocupă linia de foc.

Se ocupă linia de foc răpede și cu forțe mari deîndată ce inamicul s-a semnalat. Nu se trage decât când el s'a apropiat. Cele din urmă fracțiuni din rezerve vor respinge pe inimic cu baioneta, când el ar reuși să pătrundă în pozițiune (art. 501 și 502).

Afară de aceste prescripțiuni, trase din regulamentul asupra exercițiilor Infanteriei, trebuie să mai amintesc și pe cele din regulamentul asupra serviciului în campanie privitoare: la marșurile de noapte, la serviciul de pază în stațiune, cari și ele sunt referitoare,

în cea mai mare parte, la operațiunile de noapte; precum și prescripțiunile privitoare la *avant-posturile de luptă* (art. 154), cari se raportează numai la operațiunile de noapte, și anume la acele cari urmează, sau vor continua, operațiunile și luptele începute ziua, dar neisprăvite până sara.

2. Justificarea prescripțiunilor regulamentare.

Faptul capital, din punctul de vedere tactic, este însemnătatea covârșitoare căpătată astăzi de operațiunile de noapte. Se admisesse, de sigur, că marșurile de apropiere și luptele de noapte vor fi dese, dar nimene nu și închipuie că ar pute să iee desvoltarea ce li s-a dat în războiul ruso-japonez.

Se zicea necontenit că marșurile de noapte sunt prea obositoare; că luptele de noapte sunt aproape cu neputință de condus; că nu trebuie să se execute operațiuni de noapte cu efective mari, pentru a nu provoca înecărturi periculoase; că foloasele dobândite de operațiunile de noapte sunt totdeauna mai prejos de rizicul la care ele ne expun.

Cel mult dacă se admitea ca asemeni operațiuni puteau fi câteodată prielnice pentru cucerirea unor anumite puncte, sau pentru a cășuna oarecari neajunsuri vrăjmașului, dar și aceasta cu restricțiunea de a nu se întrebuința decât câteva companii sau, cel mult, câteva batalioane.

Se mai credeă că numai infanteria se poate întrebuința la operațiunile de noapte, că artileria nu poate avè niciun rol folositor în cooperațiune și că, în fine, cavaleria este redusă la desăvârșită nemișcare.

Războiul ruso-japonez a schimbat în mare parte vechia credință.

Din vara anului 1904 operațiunile de noapte au

devenit, atât în războiul de câmp cât și în cel de asediu, din ce în ce mai dese și au cerut din ce în ce efective mai mari — brigade și chiar diviziuni întregi, — atât în partea Japonezilor cât și a Rușilor. În unele acțiuni chiar tunul, mulțămită fixității lui în timpul tragerii, a putut, fiind îndreptat de cu ziua asupra unor anumite puncte fixe (păduri, margine de sate, poduri, etc.), să fie întrebuințat în timpul nopții, dacă nu cu același efect material, cel puțin tot cu același efect moral ca ziua. Și, ca să confirme posibilitatea întrebuințării artileriei în operațiunile de noapte, regulamentul nostru asupra Instrucțiunii Artileriei de câmp (1908) prescrie tragerea de noapte și hotărăște regulile tehnice după cari ea se execută (art. 219).

Chiar și cavaleria, care se mișcă fără îndoială cu multă greutate noaptea, a putut descălecând să dea și să primească lupta noaptea.

Cercetând bine trecutul și studiind condițiunile tactice, după cari se săvârșese astăzi bătăliile, ne vom încredința lesne că în viitor operațiunile de noapte, în special pentru infanterie, vor fi și mai dese, vor cere efective și mai mari, și vor deveni niște operațiuni normale. De aceea se și cade a da studiului lor un loc cuviincios în instrucțiunea trupelor de toate armele — în special celor de Infanterie.

Urmărind această trebuință, regulamentele tactice ale armatelor străine prescriu că operațiunile de noapte trebuie să se practice des de infanterie cu unități mici și mari. Și, în adevăr, în acele armate instrucțiunea operațiunilor de noapte formează a doua parte a instrucțiunii tactice a trupelor de infanterie.

În armata noastră s-a practicat foarte puțin până astăzi această parte a instrucțiunii tactice. De aceea nu trebuie să ni se pară curios când constatăm pretutindeni lipsa de îndemânare în conducerea și executarea operațiunilor de noapte, cele mai simple și cu efectivele

cele mai reduse. Cercetând programele trupurilor de trupă și ale comandamentelor din anii trecuți, nu le vom găsi trecute, la multe din ele, nici în programele perioadelor de instrucțiune, nici în programele exercițiilor de garnizoană, nici în programele din taberele de instrucțiune, nici, în fine, în programele manevrelor de toamnă.

Pentru a face să dispară acest gol din instrucțiunea tactică a trupelor de infanterie, noul Regulament tactic al Infanteriei noastre a căutat să scoată la lumină însemnătatea operațiunilor de noapte și să așeze oarecari regule tactice pentru executarea lor. Aceste regule însă nu trebuiesc privite decât ca o orientare a atenției comandanților de orice grad asupra însemnătății și naturii speciale a operațiunilor de noapte. Pentru a ajunge să conducem asemeni operațiuni pe câmpul de manevră, și apoi pe câmpul de luptă, trebuie să studiem amănunțit tehnica lor; iar instrucțiunea trupei și a gradatilor trebuie să fie făcută cu aceeași pricepere și cu aceeași metoadă ca și instrucțiunea operațiunilor de zi.

3. Principiile după cari trebuie condusă această parte a instrucțiunii.

În operațiunile de noapte, ca și în cele de ziuă, o trupă, sau un detașament, se poate găsi în trei stări: în marș, pe loc și în luptă; ea trebuie dar să știe cum să meargă, cum să poposască, cum să se păzască și cum să lupte noaptea.

Pentru a ajunge să știe toate aceste, se cere:

Ca toți capii militari, de orice grad, să știe cum să și conducă trupele ce comandă în aceste trei stări. Aceasta este instrucțiunea gradatului;

Ca elementul de execuțiune să știe ce are să facă

și cum are să se poarte în toate aceste stări. Aceasta e instrucțiunea soldatului.

Instrucțiunea trupei pentru operațiunile de noapte să razimă, dar, și ea pe instrucțiunea individuală a soldatului, și însemnătatea ei e mult mai mare decât pentru operațiunile de zi, căci pe când într-o operațiune de zi o greșală individuală se poate îndrepta prin destoinicia colectivă, într-o operațiune de noapte o asemenea greșală rămâne adesa fără corectiv și poate aduce cu ea adevărate dezastre. De pildă: În timpul zilei un mic detașament de recunoaștere vrăjmaș se apropie de linia avant-posturilor. Santinela spre care se îndreaptă, fiind adormită, sau nevăzând bine, sau fiind prost instruită, nu-și face datoria și detașamentul vrăjmaș se apropie dince-înce și e gata să o surprindă, să pună mâna pe ea și să-și îndeplinească misiunea. În acel moment însă santinelele vecine, sau o patrulă care trece pe acolo, îl vor zări, vor trage focuri asupra'i, vor provoca intervenirea postului mic și astfel vor face să cadă întreprinderea încercată de vrăjmaș. Dacă aceasta s-ar fi întâmplat noaptea, santinela nedestoinică ar fi fost prinsă, recunoașterea ar fi putut pătrunde înlăuntru sistemului de pază, ar fi răsturnat postul mic, ar fi împins dincolo de linia gardelor mari și ar fi dus dezordinea și panica până în inima cantonamentelor. Să ilustrez aceasta printr-un exemplu istoric.

„După bătălia de la Montmirail (războiul din 1814), împăratul ceru generalului Colbert să-i recomande un ofițer și 100 călăreți aleși pe sprinceană pentru o însărcinare spinoasă. Generalul alege pe Parquin. Împăratul îl cheamă și 'i zise: „Căpitane, îmi trebuieșc prizonieri. Du-te la vrăjmaș și mi'i adă“.

„Un ordin atât de onorabil, primit de la un asemenea om, istorisește Parquin, trebuia să-și producă efectul. Și 'l produse. La ora 6 sara, Parquin trece Marna cu trupa sa; la ora 9, surprinde într-un sat

în flăcări un grup de cazaci ruși, și, la ora 10, ajunge lângă Oulchy-le-Château, ținut de aproape de trupele vrăjmașe. El își ascunde călăreții și previne pe generalul Colbert; apoi, la ora 11, când toate focurile fusesse stânse, pătrunde la galop în cantonamente, rădică postul mic, isbește garda mare și se aruncă asupra bivuacurilor. Jumătate din escadronul său taie cu sabia, pe când cealaltă jumătate trage focuri.

„Fiindcă avusese grija să-și constituiască detașamentul din călăreți de diferite categorii, vânători, lănceri, dragoni și mameluci, inamicul înebunit se crede atacat de mai multe regimente de cavalerie. Spaima e pretutindeni, călăreții lui Parquin nu au decât să lovească pe fugari. Și așa, fără să fi suferit pierderi, el aduce împăratului o sută de prizonieri, din cari doi coloneli și mai mulți ofițeri ¹⁾).

Trebuința unei instrucțiuni individuale desăvârșite pentru operațiunile de noapte se impune nu numai prin firea ei caracteristică și deosebită cu totul de a celeilalte instrucțiuni, dar chiar prin mai marea greutate de a se dobândi. Când ne gândim că, chiar pentru operațiunile de zi isbânda, sau siguranța, atârnă adesea de iscusința și priceperea cu care un grup de luptători — patrula — știe să-și îndeplinească sarcina ce i s'a dat, de a recunoaște sau supraveghea pe vrăjmaș, ne mai putem oare îndoi de însemnătatea covârșitoare ce poate avea serviciul de recunoaștere și supraveghere la operațiunile de noapte?

Dar, dacă însemnătatea instrucțiunii individuale, adică a elementului de execuțiune, este atât de mare, nu mai puțin mare e și însemnătatea instrucțiunii gradatilor de pe întreaga scară a comandamentului, fiindcă de ea atârnă aceea a colectivității. Căci, dacă concep-

¹⁾ Guide pour le chef d'une petite unité d'Infanterie opérant la nuit, par le Comt. Niessel. Paris. H. Ch. Lavauzelle.

țiunea și planul operațiunilor de noapte sunt, și trebuie să fie, cât se poate de simple, executarea lor cere: ordine limpezi și hotărîtoare; instrucțiuni precise, complete și amănunțite comandanților în subordine; spirit de inițiativă, iscusință și energie din partea tuturilor comandanților în subordine (Regulamentul Austriac). Aceste prescripțiuni au fost urmate cu cea mai desăvârșită stricteță de comandamentul japonez, în războiul din Mandciuria, care nu s'a dat la o parte de a prescrie cele mai mici amănunte, neînsemnate pentru o luptă de zi, capitale însă pentru operațiunile de noapte. Scăparea din vedere, sau nerespectarea unui amănunt, poate aduce neisbânda unei întregi întreprinderi.

În armata noastră instrucțiunea individuală pentru operațiunile de noapte a fost redusă, aproape pretutindeni, la niște simple teorii de cameră și la niște mici demonstrațiuni practice făcute ziua pe terenul de instrucțiune. Cu un asemenea sâmbure de instrucțiune nu se poate cere, cum vrea regulamentul nostru asupra serviciului în campanie: „indemănare la orientare pe un teren necunoscut, rezistența la osteneală, prezența de spirit și secretul de a găsi în clipa primejdiei mijlocul de a scăpa“ (art. 138, Patrule).

Nici instrucțiunea colectivă nu a fost împinsă mai departe, pentru ca ofițerul să ajungă a stăpâni tehnica operațiunilor de noapte și a pute apoi întrebuința pentru executarea lor trupe instruite și deprinse cu aceste operațiuni. Dacă aceasta e starea instrucțiunii, de sigur că nu putem cere ofițerului să-și pună în joc, la un moment dat, voința și iscusința, când el nu știe nici să-și orienteze trupa spre obiectivul ce i să da, nici să iee măsurile cele mai prinoase pentru a-și îndeplini sarcina, nici să facă acte de inițiativă pentru a ocoli o primejdie sau a eși dintr'o încercătură.

Pentru a îndreptă această parte a instrucțiunii trupe și a ofițerilor, atât de nesocotită până astăzi,

se cuvine a se așeză normele după cari ea trebuie condusă.

4. Instrucțiunea individuală

Instrucțiunea individuală începe cu instrucțiunea soldatului și se termină cu instrucțiunea grupului.

Instrucțiunea soldatului. Această instrucțiune trebuie condusă cu cea mai mare îngrijire și stăruință. Instrucțiunea teoretică în camere nu trebuie să treacă peste câteva reguli și sfaturi. Soldatul trebuie scos pe teren și pus să învețe prin practica sa personală.

Toată instrucțiunea dată soldatului pe teren se cuprinde în următoarele cinci exerciții:

a) Deprinderea de a merge fără a fi văzut și auzit. Acest exercițiu se face pe teren variat, vara ca și iarna, când cerul e senin și când e acoperit.

Pentru a nu fi văzut soldatul trebuie să meargă pe marginea drumului, sau prin șanțurile șoselei, iar nu prin mijlocul drumului sau al șoselei. Când pe marginea drumului sunt copaci, sau sămănături înalte, el va merge în partea umbrei pentru a rămâne tot timpul umbrit, iar nu în partea opusă umbrei. Pentru a nu fi văzut soldatul trebuie deprins să umble pe sub creste, iar nu pe creste, de unde va fi lesne văzut de cine s'ar afla în fundul văi sau pe o creastă vecină. Tot pentru a nu fi văzut, soldatul trebuie îmbrăcat noaptea cu haine cari să aivă fața pământului: închisă vara, deschisă iarna când pământul e acoperit cu zăpada.

Pentru a nu fi auzit: soldatul trebuie să înfășoare cu pânză părțile metalice ale echipamentului său—teaca baionetei, gamela, etc. — pentru a împiedică șgomotul care l-ar face în marș, când s'ar isbi de alte părți ale

echipamentului; trebuie să se ferească de a umbla pe șosele împetrite, sau macadamizate, pentru că șgomotul ce se produce, mai cu seamă când sunt mai mulți, se aude de departe; de asemenea, trebuie să se ferească de a străbate semănături uscate — porumbiști, lanuri de grâu, etc. — pentrucă fășăitul lor se aude la distanțe destul de mari.

După ce s'a deprins soldatul să meargă noaptea ca și cum s'ar găsi în apropierea vrăjmașului, instructorul său va căută să-l desbare de neliniștea pricinuită de întunerice și să-l facă a înțelege că în timpul nopții nu e folositor, ci dimpotrivă primejdios, a trage cu arma, decât numai când nevoia l-ar sili să-și apere viața, sau să deede veste camarazilor ca să se păzească.

b) Întărirea vederii. Pentru a învață ochiul sol datului cu formele sub cari se văd obiectele noaptea, pe timp de lună, când cerul e senin, sau acoperit de nori, și a-l deprinde să-și deede sama de distanțe (aprețierea distanțelor noaptea) se întrebuițează exercițiile, zise, pentru întărirea vederii.

Ca să se vadă câtă însemnătate are acest exercițiu pentru instrucțiunea de noapte, voiui cită următorul epizod din războiul ruso-japonez.

În noaptea de 13 spre 14 Octobree, Japonezii atacă de mai multeori corpul al X de Armată Rus, din care făceă parte grupul de artilerie al colonelului Smolenski (bătăliele dela Șa-ho). Acest grup avusese prilejul ca să deschidă de mai multeori focul în cursul nopții pentru a bate terenul ocupat de inamic. Cătră sfârșitul nopții focul încetează aproape pretutindeni, și ceața începe să se lase pe pământ. Colonelul Smolenski ordonă ofițerilor să-și adune oamenii lângă baterii. Cu toate aceste, toți simt că se petrece ceva înaintea lor. Colonelul și comandanții de baterii stau pe parapete și privesc înainte. Deodată se pare că o linie sumbră stră-

punge ceața și înaintează. Doă sau trei minute trec într'o grozavă neliniște. Oamenii și coloarea hainelor încep să se distingă puțin: soldații au mantale și șapci cu turbanul alb. Ei merg rapede spre baterii, purtând pușca pe umer; în urma lor alte linii; înapoi de tot se aude focuri de pușcă. „Vin Japonezii“, strigă un soldat lângă colonel. „Nu, e infanteria noastră“, răspunde colonelul, și scoborîndu-se de pe parapet, începe să scrie raportul prin care anunță că infanteria rusă se retrage și că el crede că nu mai poate rămâne pe pozițiune. Sub-locotenentul Gudima, de la susținere, deschide focul cu jumătatea lui de companie asupra liniei care înaintă spre el; dar trebui să înceteze din ordinul colonelului Smolenski, care încă crede că e infanteria rusă.

Vroind să bată liniile dinapoi, pe cari le luă drept trupe japoneze ce urmăreau, după credința sa, trupele ruse în retragere, colonelul ordonă să se deschidă un foc rapede cu înălțătorul fix de 1.200 m. În timpul acesta lanțurile de trăgători înaintează și covârșese stânga bateriei a 6-a. Distanța între ele și baterii scade, și totuși greșala nu încetează. „Sunt Japonezii“, zic unii — „Nu, sunt ai noștri, uitați-vă la turbanele albe de la șapci“. Liniile se apropie din ce în ce; 150 pași le mai despart de tunuri. Atunci, abia lumina zilei permise să se vadă fața negricioasă a Japonezilor. „Foc rapede—Focosul la zero“. Eră prea târziu. Într'o clipă bateria a 6-a nu mai există. Celelalte au și ele, în curând, aceeași soartă¹⁾.

Demonstrațiunea e făcută. Întărirea vederii, adică deprinderea de a vedea noaptea bine și departe, de a-și da sama de distanțe, de forma și natura obiectelor, e tot atât de necesară trupei ca și ofițerului de orice

¹⁾ Guide pour le Chef d'une petite unité d'Infanterie, opérant la nuit, par le Comt. Niessel. Paris.

grad. Un întreg grup de artilerie a perit în revărsatul zorilor fiindcă comandantul nu a fost în stare să deosebească trupele vrăjmaşe de trupele armatei sale, de şi alţii cu vederea mai bună erau încredinţaţi că au în faţă trupe japoneze. Locotenentul Gudima, care-şi dăduse bine samă de prezenţa vrăjmaşului şi deschisese focul, cu infanteria sa, e oprit de a mai trage de colonelul Smolenski, ai cărui ochi nu pot să vadă decât atunci când vrăjmaşul ajunge la 100 m. şi se aruncă asupra bateriilor. A trebuit această mişcare agresivă, neîndoelnică, ca ochii colonelului să se deschidă. Eră însă prea târziu. Greşala nu se mai putea îndrepta.

Camarazii mei, cari vor ceti aceste rânduri, să judece bine ca să vadă ce răspundere mare, faţă de ţară şi de sufletul lor, îşi ieau aceia cari, fără să aivă însuşirile cerute unor conducători de trupe, stau în capul comandamentelor, convinşi că vor şti să ducă la victorie trupele lor. Celor cari cred că în ştiinţa militară proverbul bătrânesc „voeşte şi vei pute“ se poate aplica oricând şi oricum, le voiu aminti adagiul japonez, care singurul e adevărat: „instrucţiunea ne învaţă să luptăm, iar educaţiunea morală să murim“, căci numai atunci jertfa vieţii foloseşte ţării şi neamului, când prin ea se poate mântui ceva: cel puţin cinstea. Colonelul Smolenski ş-a răsplătit greşala murind ca un brav, cu capul pe tun, dar la ce bun când greşala lui a costat prea mult: pierderea unui întreg grup de baterii, viaţa aproape a întregului personal, al grupului şi al trupeii de susţinere, şi a compromis operaţiunile unei întregi nopţi, cari până atunci fuseseră favorabile armatei ruse. De la unul, să înveţe toţi.

Exerciţiul pentru întărirea vederii se va face în cel puţin două şedinţe speciale. Pentru executarea lui se alege un teren variat pentru ca soldaţii să-şi poată da sama de deosebirea vederii când se găsească pe creste şi când se găsească în fundul unei văi. Pentru ca instruc-

țiunea să fie și mai folositoare e bine ca primele exerciții să se facă pe terenul pe care trupa s-a instruit în timpul zilei; cu chipul acesta se va îngădui oamenilor a și da singuri sama de deosebirea dintre aspectul terenului văzut ziua și văzut noaptea. Cu prilejul acesta se va arăta în mod experimental soldaților, și în deosebi gradaților, că întrebuințarea ochianelor (binoeluri) e de mare folos noaptea, mai cu samă când cerul e senin.

Exercițiul se începe cu cercetarea obiectelor, sau accidentelor terenului, cunoscute și văzute decuziua, căutând fiecare a și da sama de aspectul sub care le vede la diferite distanțe.

Se trece apoi la cercetarea aspectului sub care se văd oamenii izolați și grupurile mici și mari la diferite distanțe. De pildă, se trimite un om la 100 m.; acolo se oprește și aprinde un chibrit. Soldații vor da samă instructorului de distanța la care au văzut lumina și omul care a aprins-o. După aceasta, omul se va depărta încă la 100 m., și se va urmări în același chip, din sută în sută, până când nici omul, nici focul, nu vor mai fi văzuți.

În urma acestui exercițiu instructorul va duce grupul la piciorul unei coaste, apoi va trimite un om până la creastă și de acolo înapoi. Soldații își vor da sama de aspectul lui când merge pe coastă și când se găsește pe creastă precum și de distanțele la cari omul se oprește. În același timp, instructorul va atrage băgarea de samă a soldaților, dacă luna e pe cer, ca cea mai mică rază a lunii se reflectează pe părțile strălucitoare ale echipamentului.

Fiindcă astăzi, atât în războaiele de asediu cât și în bătăliile de pozițiune, se întrebuințează aparate foto-electrice, cu ajutorul cărora fiecare din adversari luminează câmpul dinaintea pozițiunii ce ocupă, așa că

se poate vedè și bate noaptea cât mai departe chiar cu focul artileriei, se vor deprinde ofițerii și gradații cei mai îndemânatici ca să cerceteze terenul luminat cu aceste aparate și să apretieze distanțele la cari se găsească diferitele obiecte, accidentele terenului, lucrările de întărire, oamenii și grupele de oameni. Insemnătatea acestui exercițiu e astăzi foarte mare. Armata noastră are câteva aparate de campanie, și nădăjduesc că încurând va avè un număr îndestulător. Cu părere de rău însă sunt silit să fac și aci o mărturisire nefavorabilă și pentru cei cari dețin aparatele și pentru cei chemați să se folosească de ele: nici unii, nici alții nu le cunosc întrebuințarea, de și sunt doăzeci de ani de când armata le are, fiindcă nimene nu și dă sama de folosul lor¹⁾. Și Rușii au avut în războiul din urmă aparate pentru luminarea câmpului de bătaie, dar, fiindcă nu se servise de ele în timp de pace, nu au știut cum să le întrebuințeze în războiu, și de aceea nu le au fost de nici un folos²⁾.

Proiectoarele transportabile luminează, când cerul e senin, până la 2 și chiar 3 kilometri. Pe ceață, puterea lor de luminare descrește mult. Ele se întrebuințază în două chipuri: cu foc cercetător, adică preumblând neconținut fâșia luminoasă pe zona atacurilor probabile; cu foc fix, adică fixând fâșia luminoasă pe o bandă de teren, pe care vrăjmașul va fi silit să o străbată pentru a ajunge la pozițiunea ce vroește să atace.

Proiectoarele trebuiesc ținute departe de trupe, pentru a nu atrage asupra-le focul artileriei inimice, care va căută să le destrugă.

Pentru a se pricepe și mai bine întrebuințarea proiectoarelor, voi schiță în câteva cuvinte regulele

¹⁾ Constatarea aceasta am făcut-o în toamna anului 1909, cu prilejul manevrelor de diviziune.

²⁾ În Germania toate descoperirile aplicabile armatelor sunt de îndată încercate și puse în serviciul manevrelor (Gl. Silvestre. Revue Militaire Générale, Septembre 1909. Paris).

după cari se atacă o pozițiune, care se servește de proiectoare.

Atacatorul trebuie să caute dinainte pe teren, cu cea mai mare grijă, coridoare pe cari razele luminoase nu le pot lumina (cari rămân neconținut în umbră);

În momentul când fâșia luminoasă a focurilor cercetătoare se apropie de direcțiunea unde se găsesc trupele, aceste se culcă înainte de a ajunge la ele;

Dacă focurile cercetătoare găsesc trupele înainte de a se culcă, aceste se aruncă la pământ și stau nemșcate și, dacă vrăjmașul va deschide asupra-le focul, ele și vor lărgi formațiunile întocmai cum ar face ziua.

Pentru a străbate bandele luminate de focurile fixe se vor întrebuița coridoarele rămase în umbră, sau se vor face ocolurile necesare, sau, dacă nici aceasta nu se poate, ele se vor străbate cu oamenii izolați, sau în mici grupuri, cu pasul alergător¹⁾.

c) *Deprinderea auzului.* Scopul acestui exercițiu este de a deprinde soldații cu resunetul în timpul nopței, cu ascultarea și prinderea șgomotelor și cu tâlmăcirea lor: sunetul de corn, de tobă sau de fluer; detunătura de armă, pasul omului, apropierea unei trupe, tropotul unui cal, huruitul trăsurilor, nechezitul cailor, lătratul cânilor, etc.

La început acest exercițiu se face singur, apoi combinat cu precedentul. Doă ședințe sunt de ajuns pentru a învăța soldații să asculte și să-și deie sama de natura șgomotelor; deprinderea însă nu se capătă decât după îndelungate exerciții, cari se vor face în urmă combinate cu acesta și cu precedentele, căci: „E foarte greu, zice *Invalidul Rus*, ca să înveți pe oameni să asculte, să privească și să nu lase pe nimene să se apropie. Trebuie multă practică, chiar ziua, ca să știe

¹⁾ Guide pour le chef d'une petite unité d'Infanterie opérant la nuit, par le Comt. Niessel. Paris. Librairie H. Ch. Lavauzelle.

cineva să se culce la pământ la timpul oportun, să se strecoare printre micile accidente ale terenului, să poată zări un om care se târăște, și mai cu samă să nu'și peardă capul în caz de surprindere. Lupta de la Kizil-Tepe, din 13 August 1877, (teatrul de operațiuni din Asia) arată cât de puțin eram familiarizați la începutul războiului ruso-ture cu serviciul de avant-posturi în timpul nopții.

„Colina Kizil-Tepe eră ocupată, noaptea de 12 spre 13 August, de trei batalioane; doă companii erau în avant-posturi. Până la ora 3 a. m. totul rămăsese în liniște desăvârșită; dar cătră această oră se auzi un sgomot de voci și de cai. *Avant-posturile crezură la început că eră vre-o patrulă de ale noastre și nu dădură nicio atențiune.* După câteva minute se auzi bine apropierea unei trupe; abia câteva focuri se trase și un grup de călăreți apărū aproape de santinelele noastre. Erău doă sotnii de munteni inimici cari aveau venători pe spinarea cailor. Acești călăreți străbătură răpede linia santinelelor noastre și apoi, după ce venătorii se dară jos, făcură la stânga-împrejur și atacară santinelele pe la spate. Astfel doă companii, aproape 500 luptători, n-au fost în stare să oprească doă sotnii și s-au lăsat să fie surprinse¹⁾).

Cu greu se poate explică că sgomotul făcut de doă sotnii de cavalerie a fost luat drept sgomotul unei simple patrule, dacă nu se admite o desăvârșită neștiință a practicei serviciului de siguranță. Santinelele n-au știut nici să audă, nici să vadă; și neștiința lor a cauzat moartea a sute de camarazi.

Deprinderea de a auzi se capătă astfel:

Mai întâiu se face să se priceapă ca omul care vrea s-asculte trebuie, pentru a putē auzi, să se de-părteze de camarazii săi, și să nu stee sub un copac,

¹⁾ E. Bujac, *Marches et opérations de nuit*. Paris. Librairie H. Ch. L.

sau lângă un râu, lângă o moară, lângă o fabrică, lângă o linie telegrafică, etc. Când ascultătorul se găsește lângă un drum împetrit, va auzi mai bine din șanțul drumului decât stând chiar pe drum.

Pentru a auzi, soldatul va pune urechia la pământ.

Apoi, se va continua astfel: se va trimite un om la 100 m.; acolo va deschide și închide camera armei, va trage un foc, etc. Soldații vor trebui să spună: în ce direcțiune au auzit sgomotul, natura sgomotului, depărtarea până la punctul unde s-a auzit sgomotul, etc. Exercițiul se repetă până la 500 m.

Acest exercițiu apoi se repetă trimițând, în loc de soldați izolați, grupuri și chiar unități întregi, trăsuri, grupuri de călăreți, pentru ca soldații să și dea bine sama de intensitatea sgomotului la distanțe diferite și de însemnătatea grupului. Și, în același timp cu exercitarea auzului, se va continua exercitarea vederii.

Și la acest exercițiu, ca și la precedentul, soldatul care învață să priceapă natura sgomotelor și însemnătatea lor, învață implicit cum să meargă și cum să se poarte ca sgomotul ce face să nu'i trădeze mișcările. Astfel, când soldatul se va încredința că sgomotul produs prin deschiderea și închiderea bruscă a inchizătorului se aude până la 400 m., pe câtă vreme aceleași mișcări nu se aud decât la 40 m. dacă sunt făcute cu precauțiune, el va ști cum să umble cu arma sa fără să facă sgomot, când va fi santinelă, sau va fi trimis să patruzeze noaptea.

d) *Deprinderea de a raporta.* Scopul exercițiului este ca să deprindă pe soldat a da sama de ceea ce a văzut și a auzit, sau de ceea ce i-au comunicat alții. El se face atât în unire cu precedentele cât și după terminarea lor. Însemnătatea lui e mare, căci soldatul care nu știe să raporteze nu poate fi întrebuințat nici în serviciul pazei, nici în serviciul patrulării, oricât de destoinic ar fi pentru alte servicii.

Acest exercițiu mai are de scop ca să învețe pe soldați să țină minte ceea ce au văzut, sau ceea ce li s-a comunicat, pentru a pute raporta exact, fără a fi nevoie să și serie, sau să li se serie, raportul, căci în cele mai multe împrejurări situațiunea și timpul nu îngăduesc acest lucru. Soldații, cari nu pot ajunge să raporteze, nu vor fi întrebuințați niciodată în serviciul patrulării, mai cu samă noaptea.

e) *Deprinderea orientării.* Una din grijele instructorului va fi ca neconținut să și deprindă oamenii a se orienta noaptea prin toate mijloacele pe cari le pot ave la îndemână: prin ajutorul stelelor, a lunei și a obiectelor de pe fața pământului.

Noaptea, când cerul e senin, călăuza orientării este steaua polară care arată neconținut direcțiunea Nordului.

Luna ne dă și ea mijlocul de a ne orienta, dar cu mai multă greutate.

Se va folosi de nopțile senine pentru a instrui oamenii, împărțindu'i în atâte grupuri câți gradați capabili de a conduce această instrucțiune se vor găsi.

Dar, orientarea după stele și lună nu îndeestulează totdeauna trebuințele războiului. Apoi, acest mijloc nu se poate întrebuința când cerul e acoperit cu nori. Trebuie a deprinde oamenii să se orienteze prin ajutorul reperelor de pe teren, singurul mijloc care se va întrebuința în nesfârșitul număr de cazuri particulare întâlnite întrun războiu. Soldatul deștept și bine instruit nu trebuie să se peardă niciodată; „omul deștept, zice Serviciul în Campanie al Armatei Japoneze, e destoinic să se orienteze pe un teren necunoscut și să'i priceapă răpede natura și mijloacele de comunicațiune“.

După o singură ședință de orientare prin mijlocul stelelor, se va trece la orientarea prin ajutorul accidentelor și obiectelor terenului în direcțiuni cari au fost recunoscute și studiate în timpul zilei.

După o ședință, sau două, se va trece la o altă serie de exerciții: Soldații vor fi duși de la un punct la altul, făcându-i să-și însemneze toate reperele naturale, sau artificiale, întâlnite în cale și chiar să numere pașii de la un reper la altul. După ce vor ajunge la punctul final, se vor trimite înapoi la punctul inițial pe rând, unu câte unu. La întoarcere, fiecare va spune punctele pe unde a trecut.

După terminarea acestui exercițiu, care e cel temeinic, se va face următorul:

Se va trimite soldatul la un punct hotărît (o fermă, o pădurice, etc.), descriindu-i reperele cari se găsesse între punctul de plecare și cel de ajungere. Soldatul se va duce căutând să treacă prin reperele ce i s'a dat, pe cari le va recunoaște singur așa că la întoarcere să se poată servi de ele.

În sfârșit, se va face exercițiul următor: Se va da soldatului numai punctul de ajungere, lăsându-l să-și determine singur reperele pe unde are să treacă la ducere și de cari se va folosi când se va întoarce la punctul de plecare.

Toate aceste exerciții se execută la început pe drumuri și apoi peste câmp. Ele se fac cu ajutorul oamenilor de control, gradați, așezați la punctele de reper, și la punctele de plecare și de ajungere.

Sub-ofițerii și căprarii se deprind a se orienta cu ajutorul busolei.

Deprinderea orientării este exercițiul cel mai greu, dar și cel mai însemnat, mai cu samă pentru armata noastră, care va fi chemată să opereze în țări cu populațiune împrăștiată, cu prea puține drumuri de comunicațiune și foarte săracă în mijloace de orientare. De aceea, în toate ședințele de noapte, destinate instrucțiunii individuale, se vor repeta exercițiile de orientare, în cursul cărora oamenii își vor spori treptat aptitudinea de orientare.

Instrucțiunea Grupului. Dacă instrucțiunea soldatului e bine și întreg făcută, instrucțiunea grupului se va dobândi cu înlesnire, căci ea nu urmărește decât instrucțiunea gradatului: căprarul și sergentul.

Cea mai grea sarcină de îndeplinit în timpul nopții pentru un gradat, este aceea de a conduce o patrulă, de a întinde cu un grup de luptători o cursă, sau, de a surprinde un post răsleț, o santinelă, etc. Pentru aceasta i se cere să fie ager la minte, zelos și îndrăzneț; restul se capătă prin instrucțiune susținută și bine condusă.

a) Conducerea patrulei. Primul exercițiu se face cu o patrulă care merge înaintea vârfului (sau capului) avant-gardei. Pentru acest exercițiu inamicul va fi figurat prin câțiva soldați inteligenți conduși de un sub-ofițer, sau chiar de un ofițer. Scopul exercițiului este: ca să deprindă patrula de la vârf să meargă cu iuțeala moderată și regulată, să vadă și să recunoască înainte, să stee neconținut în legătură cu coloana dinapoi.

După acest exercițiu se va trece la conducerea patrulei de recunoaștere și de siguranță, atât în serviciul avant-posturilor cât și al avant-gardei, de legătură, etc. Scopul acestor exerciții este de a desvoltă instrucțiunea specială a capului de patrulă, de a deprinde soldații din patrulă cu serviciul de cercetare în timpul nopții și de a asigura serviciul de legătură, care e de cea mai mare însemnătate în timpul nopții. Ele trebuie să se facă totdeauna după o mică idee tactică.

b) Staționarea. Pentru serviciul în staționare se vor face mai multe exerciții: paza unei halte; post de sub-ofițeri; post deslipit (detașat); post de examinare; post mic. Aceste exerciții, ca și precedentele, urmăresc instrucțiunea grupului, a căprarului și a sergentului, și deci se vor face combinate cu acele.

c) Lupta. Va cuprinde următoarele exerciții: Sur-

prinderea unei santinele îndoite, unei patrule fixe, unui post de sub-ofițeri, unei patrule mișcătoare (pânda, cursa). Conducerea luptei se va face după principiul: ziua se luptă cu focul, noaptea cu baioneta; grupul care primește focul se culcă la pământ și așteaptă ordinul capului; nu se trag focuri decât la distanțe mici (mai mici ca 100 m.) ochind jos, și numai focuri de salvă; pentru a preîntâmpina pornirile nervoase, soldații vor avea puștile descărcate; pentru a nu fi descoperiți din cauza luminei lunii, nu se va pune baioneta la armă decât în clipa luptei.

Sfătuiesc ca, pentru a nu obosei prea mult oamenii, și deci pentru a nu-i desgusta, e bine a nu-i ține afară toată noaptea la aceste exerciții, ci a face să alterneze: unele în întâia jumătate a nopții, altele în a doua jumătate.

5. Instrucțiunea Intrunită

După ce instrucțiunea individuală s-a terminat, se trece la instrucțiunea colectivă, al cărei scop este instrucțiunea ofițerilor de toate gradele.

Această instrucțiune e teoretică și practică.

Instrucțiunea teoretică se capătă prin cetirea cărților referitoare la ea. Din cetire ofițerul va deduce preceptele și sfaturile, cari se aplică diferitelor operațiuni de noapte. Inițierea în tehnica acestor operațiuni e ușoară, căci principiile după cari ele se fac purced din principiile generale ale tacticei, cărora îmbunătățirile armamentului nu le au putut impune până astăzi nicio schimbare însemnată.

Instrucțiunea practică se sprijine pe învățământul teoretic. Ea începe cu instrucțiunea plutonului și se termină cu aceea a detașamentelor mixte.

Pentru a asigura instrucțiunea ofițerilor e neapărată

trebuință a așeză instrucțiunea plotonului, companiei (escadronului), batalionului și detașamentului mixt compus din un batalion, un escadron și o baterie, în cele trei stări în cari ele se pot găsi în războiu. Odată așezată această instrucțiune, se va trece la exerciții de aplicațiune, executate cu detașamente mari de tăria unui regiment, unei brigade și chiar a unei diviziuni mixte.

Instrucțiunea Plotonului. Aceasta e temelia instrucțiunii practice a ofițerului și desăvârșirea instrucțiunii sub-ofițerului.

În operațiunile de noapte toată atențiunea capului plotonului va fi dată următoarelor puncte:

Să se ferească de a fi surprins, acoperindu'și frontul și, când e nevoie, flaneurile cu câteva patrule de supraveghere;

Să păstreze asupra trupei puterea autorității sale și sugestiunea energiei sale;

Să țină, în orice împrejurare legătura intimă cu trupa de care atârnă, sau cu care cooperează.

Ca și pentru căprărie, exercițiile de aplicațiune se fac la început sub formă de repetițiune a celor de zi. Mai târziu, ele se vor face pe un teren necunoscut¹⁾.

Întâiul exercițiu va constă în instalarea unui post mic cu întregul lui sistem: așezarea postului mic pe locul ce i s-a destinat; așezarea santinelelor duble; determinarea punctelor ce trebuiesc supravegheiate; itinerariul ce trebuie urmat de diferitele patrule; legătura postului mic cu posturile vecine, comunicațiunea înapoi, etc.

Al doilea exercițiu va cuprinde: paza unei poriri (halta păzită); pânda și susținerea unor pânde; mijloacele pentru a atrage pe vrăjmaș în cursă; etc.

Al treilea exercițiu: Recunoașterea; scopul urmărit;

¹⁾ E. Bujac. *Marches et opérations de nuit.* Paris, H. Ch. Lavauzelle.

intinerariul stabilit; precauțiuni în timpul marșului; măsuri luate pentru a îndeplini misiunea și pentru a asigura în urmă retragerea trupei.

Al patrulea exercițiu: Atacul.

Instrucțiunea Companiei. Este continuarea, completarea și perfecționarea instrucțiunii plotonului.

Întâiul exercițiu: Formațiunile de marș și măsurile de pază ce se ieau pentru mănținerea legăturii și disciplinei și pentru garantarea reușirii marșului, când compania merge pe drumuri sau peste câmp; întrebuintarea călăuzelor, mijloace de orientare după stele, cu harta și cu busola.

Al doilea exercițiu. Staționarea: Așezarea unei garde-mare cu tot sistemul ei de pază, cu două ore înaintea căderii nopții. Inimicul va fi figurat numai prin câteva grupuri de soldați conduși de gradați isteti, (chiar și de ofițeri), pentru a întreține vigilența santinelor și a da de lucru posturilor mici și gardei-mari.

Al treilea exercițiu: Ca și precedentul, însă se vor așeza două garde-mari față în față (doă partide). Se va presupune că gardele-mari se găsesc la capătul unor linii de avant-posturi, adică cu un flanc încadrat (se va defini bine limita acestui flanc) și altul exterior, pentru a se studia acest caz particular al pazei și al surprinderii avant-posturilor.

Al patrulea exercițiu, va constă în paza unui cantonament ocupat după ce a însărat. Compania va instala posturi de pază la toate intrările localității, cari cad în paza sa și va lua toate măsurile de pază prescrise de regulamentul asupra serviciului în campanie.

Cătră sfârșitul acestei ședințe se va încerca atacul cantonamentului dat de un grup de soldați condus de un ofițer.

Al cincilea exercițiu. Lupta companiei: Formațiunile și mijloacele de luptă. Mersul de apropiere. Oprirea companiei în apropierea pozițiunii atacate. Asaltul pozițiunii. — Dispozițiunile pentru apărare în timpul nopții; supravegherea pozițiunii care se apără; legarea pozițiunii de rezistență cu interiorul ei prin telefon, semnale optice și acustice.

În prima ședință se va ataca o pozițiune a cărei apărare e numai figurată prin câțiva luptători. În a doua ședință se va ataca o pozițiune ocupată de o companie. O a treia ședință va fi consacrată evacuării unei pozițiuni în fața vrăjmașului.

Ei bine să se execute aceste exerciții și în timpul iernei cu oamenii vechi, instruiți, din mai multe companii, mai cu samă când pământul e acoperit cu zăpadă, fiindcă atunci condițiunile de vizibilitate sunt cu totul schimbate. Luând măsuri ca manevra să nu țină prea mult și distribuind oamenilor ceaiu cald, înainte de plecare și după întoarcere, aceste exerciții nu pot avea nici o urmare ră pentru sănătatea trupei.

La toate aceste exerciții se va explica trupei ca, îndată ce începe lupta, soldatul trebuie să aibă baioneta la pușcă pentru a o întrebuiți mai mult decât focul, căci noaptea „glontele mai mult greșăște, iar baioneta nemerește“. Dar, pentru a înlătura accidentele nu se va pune baioneta, sau se va pune cu teaca ei. De asemenea, se va explica trupei că luptătorul trebuie să tragă noaptea jos, căci focul se deschide la distanță mică; dar ca, pentru a înlătura accidentele nenorocite, la exerciții se trage ținând țava puștei sus.

Orice exercițiu de companie cu două partide va fi precedat de o conferință făcută de comandantul batalionului, se va executa după o temă dată de acesta, și va fi urmat de o critică făcută tot de acesta pe terenul de exercițiu.

Instrucțiunea Batalionului. Are de scop instrucțiunea comandanților de batalion și pregătirea lor pentru operațiunile unităților mai mari și detașamentelor mixte.

Instrucțiunea batalionului se face tot după normele instrucțiunii companiei. Ea se începe cu exercițiile privitoare la cele trei stări ale batalionului, vrăjmașul fiind figurat prin mici patrulare conduse de ofițeri, și se încheie cu exerciții cu două partide.

Directorul acestor exerciții este totdeauna comandantul Regimentului. Ele sunt precedate de conferențe și urmate de critica acestuia.

Observațiuni. Exercițiile de noapte trebuiesc făcute progresiv, de la ușor la greu, de la simplu la complex.

Operațiunile de noapte nu se caută ci se impun. La alcătuirea temelor de operațiuni se va ține sama de această împrejurare, pentru a nu execută decât operațiuni cari pot avè loc în războiu.

Din cele spuse se vede că, pentru instrucțiunea de noapte a soldatului și a gradaților, trebuie a se dà:

Instrucțiuni Individuale a soldatului, cel puțin	7 ședințe,
„ Grupului	5 „
„ Plotonului	4 „
„ Companiei	5 „
„ Batalionului	5 „
Total . . .	<u>26 ședințe.</u>

Acest număr este un minimum, care trebuie neapărat pentru a pregăti trupele de Infanterie ca să poată lua parte la marile operațiuni de noapte.

Pentru a dà ființă reală acestei instrucțiuni, trebuie ca trupele de Infanterie să înscrie în programele diferitelor perioade de instrucțiune, și anume în fiecare săptămână, ședințe pentru instrucțiunea de noapte.

Pentru ca ședințele de noapte să nu fie luate de trupă și de gradați ca un supliment al programului zilei, ceea ce pentru ei e tot una cu o corvadă, se va avea grija, ca după o ședință de noapte, să se suprima din programul zilei următoare un număr de ore de lucru proporțional cu lucrul de noapte. Astfel, dacă după ședința de noapte trupa a intrat în cazarmă la miezul nopții, instrucțiunea va începe a doazi la ora 9 a. m. Dacă ședința a ținut toată noaptea, trupa va stă în repaos adoazi până la prânz.

Făcându-se așa, nu se va abuză de puterile soldatului și se va da instrucțiunii de noapte însemnătatea meritată.

Programele pentru această instrucțiune se vor așeza de comandanții respectivi.

La fiecare inspecțiune periodică se va consacra cel puțin o noapte pentru inspecțiunea instrucțiunii de noapte.

În darea de samă anuală asupra instrucțiunii trebuie să se deschidă un anumit capitol care să cuprindă : progresiunea instrucțiunii de noapte făcută în corp, numărul ședințelor executate și rezultatele dobândite.

6. Instrucțiunea Cavaleriei.

Instrucțiunea de noapte a Cavaleriei trebuie să se facă cu aceeași stăruință ca a Infanteriei, căci și ea de aci înainte, mai mult ca în trecut, va împărți cu Infanteria fie singură, fie în unire cu aceasta, sarcinile operațiunilor de noapte.

Fără a ne scobori prea adânc în istoria militară pentru a căuta exemple ca acele din bătălia de la Ji-liște (lângă râul Râmna), unde cavaleria lui Ion Vodă cel Cumplit, comandată de Vornicul Dumbravă, execută una din cele mai însemnate operațiuni de noapte, întorcând armata turco-munteană și lovind-o pe la spate

cu toată puterea până ce o zdrobește, vom găsi destule exemple în războaiele mai recente, cari arată îndeajuns ce e în stare să facă o cavalerie bine instruită și bine condusă.

Astăzi Cavaleria, grație mijloacelor de luptă de cari dispune: pușca, mitraliere, tunuri și detașamente de cicliști, e mai liberă în mișcări și deci mai în măsură ea să execute singură operațiuni de noapte, pe o scară mai largă și mai întinsă.

În războaiele viitoare, Cavaleria va fi întrebuințată:

1. În serviciul de siguranță în staționare, pentru paza ei, sau a trupelor de celealte arme, și în serviciul de recunoaștere și de cercetare;

2. Ca să pună mâna pe un punct de trecere: pod, strâmtoare, și să'l păstreze până la sosirea Infanteriei;

3. Ca să surprindă cantonamentele și bivuacurile cavaleriei, sau chiar ale celorlalte arme;

4. Ca să întoarcă pe inamic, în cooperățiune cu Infanteria care atacă pozițiunea, și să'i taie retragerea (a se vedè operațiunile contra Karsului, războiul din 1877—78);

5. Ca să desăvârșască, în revărsatul zilei, isbânda dobândită de Infanterie printrun atac dat spre sfrișitul nopții;

6. Ca să confirme, după căderea nopței, rezultatul luptei de zi, printru demonstrațiune, care nu poate avè decât un înțeles moral: pecetluirea victoriei. (Năvala diviziunii a 6-a de cavalerie prusiană, în sara de 16 August, către sfârșitul bătăliei de la Rezonville).

Se vede lesne de aci că rolul Cavaleriei, izolată sau în unire cu celelalte arme, este destul de însemnat în operațiunile de noapte, și că serviciile ce e chemată să aducă armatei sunt onorabile. Însă, ca să le poată îndeplini, i să cere o instrucțiune tactică desăvârșită, pe care nu o însușește astăzi.

Cavaleria, ca și Infanteria, trebuie să știe să meargă,

să se păzască în mers sau pe loc, și să lupte noaptea. Această instrucțiune se capătă după aceleași reguli și urmând aceeași metodă ca instrucțiunea Infanteriei.

7. Instrucțiunea Artileriei

Acțiunea Artileriei e mult mai neînsemnată decât a Cavaleriei în operațiunile de noapte ale războiului de câmpie.

Artileria nu poate interveni în lupta de noapte de cât în cazul excepțional, când a putut pune tunurile în baterie înainte de a insera și a avut timp ca să și repereze tragerea; aceste condițiuni însă nu se pot îndeplini decât în războiul de pozițiune, sau într-o bătălie care, neterminându-se în întâia zi, se va continua a doazi. În războiul de asediu, acțiunea Artileriei e, sau poate fi, continuă, noaptea ca și ziua.

La marșurile de noapte, Artileria supără mersul coloanei, de aceea nu se ieă decât când lupta se prelungește până se luminează de ziuă, adică atunci când ea poate să intre în luptă. În acest caz, ea nu se intercalează în coloană, ci se pune la coadă și i se dă o trupă de Infanterie, care să o păzască deaproape.

De asemenea, și când Infanteria își propune să ocupe noaptea o pozițiune, pe care voește apoi să o stăpânească cu orice preț, prezența Artileriei este neapărată, fiindcă se poate întâmpla ca adoazi, desdedimineață, vrăjmașul să caute, printr-o întoarcere ofensivă, să recucerească pozițiunea.

Din aceste considerațiuni rezultă următoarele:

În ofensivă. Locul Artileriei în coloană nu e nici în cap, fiindcă sgomotul ce face poate să compromită reușita surprinderii; nici intercalată în coloană, fiindcă,

în cazul unei isbiri neașteptate cu vrăjmașul, poate da loc la învâlmășale primejdioase. Locul ei e la coada coloanei.

Ea nu intervine în primele faze ale luptei, decât atunci când ar fi nevoie să abată un obstacol, pe care numai tunul poate să'l suprime. Locul ei este, dar în timpul luptei, la rezerva generală a detașamentului care operează. Ea nu e însoțită de trenul de luptă, deoarece munițiunea de la chesoane îi ajunge pentru ceea ce are să facă.

Artileria mai poate fi chemată să iee parte cu Infanteria, sau cu Cavaleria, la o acțiune demonstrativă (atac prefăcut). Demonstrativa neavând trebuință să întrebuințeze surprinderea, Artileria va intra în acțiune chiar mai curând decât într-o luptă normală, căci ea nu va urmări atâta efectivul material cât cel moral.

In defensivă. Nu trebuie să se imobilizeze Artileria pe pozițiunea de rezistență a Infanteriei. Locurile Artileriei se aleg în raport cu operațiunile cari vor avea loc adoazi. Dacă avant-garda (avant-posturile) trebuie să se mențină pe terenul ce a ocupat, e de ajuns să se recunoască și să se pregătească pozițiunile, pe cari are să le ocupe Artileria îndată ce ziua va îngădui intrarea ei în acțiune. Rezistența pe teren noaptea e o curată luptă de infanterie, și, dacă această infanterie e constrânsă, după ce a încercat tot ce i-a stat în putere, să se retragă din primele sale pozițiuni, comandantul avant-gardei (avant-posturilor) va avea puțința să improvizeze o adoa pozițiune de rezistență, unde va lupta până despre ziuă, până la sosirea trupelor din cantonamente. Artileria, instalată în apropierea acestei pozițiuni, va bate toate drumurile și coridoarele cari duc la pozițiune.

Dacă, din potrivă, arier-garda (avant-posturile) nu

are să lupte pe terenul, pe care se află (sau păzește), decât atâta cât trebuie ca să acopere adunarea, sau scurgerea trupelor dinapoi, comandantul arier-gardei (avant-posturilor) își va așeză artileria, la cea dintâie alarmă, pe pozițiunea de rezistență pregătită dinainte ¹⁾.

Sunt însă împrejurări când acțiunea Artileriei în timpul nopții e posibilă și folositoare. Exemplul următor adevărește.

„In ziua de 13 Octobre, grupul de Artilerie al colonelului Sliusarenko luptase adăpostit după o creastă. Colonelul aveă postul său de observațiune la 600 m. de bateriele sale, cu cari eră legat prin telefon și semnalizatori. In fața lui Japonezii ocupase după amiază satul Koutkaï; Rușii, ocupând șanțuri-adăpost la 500 sau 600 m. mai la Nord, îi împedecau de a eși din pozițiune. Colonelul primise ordin ca să bată, chiar noaptea, marginea acelui sat, pentru a împedecă pe Japonezi de a atacă pozițiunea rusă. Eacă cum istorisește colonelul Sliusarenko acțiunea artileriei sale:

„Pentru a execută misiunea ce mi se încredințase, „am regulat cu multă băgare de samă tragerea tuturilor „baterielor mele pe marginea satului Koutkaï, care făceă „față șanțurilor ocupate de regimentul de Siev, și am „ordonat baterielor ca să se pregătească pentru tragerea „de noapte.

„Lângă fiecare tun încărcat se găsau încă 16 car- „tușe cu focosul pus la distanța recunoscută și doă „lanterne aprinse: una pentru a vedè focoasele, alta „pentru a verifică nivelul și a lumină aparatele de „ochire în timpul ochirii asupra lanternei mele, pusă „pe movila unde mă aflam și care serveă ca punct de „ochire (a se vedè regulele tragerii de noapte, art. 219 „din Regulamentul nostru asupra Instrucțiunii Artileriei de Câmp). La fiecare tun, un om de pichet trebuia

1) E. Bujac. *Marches et opérations de nuit*. Paris, H. Ch. Lavauzelle.

„să se uite la mine și să pună mâna pe cordiță, fără
 „alt ordin, îndată ce mă va vedea descriind cercuri cu
 „lanterna. Apoi, telefoniștii se chiamau neîncetat pentru
 „a nu se lăsa să'i fure somnul. Ceilalți au fost lăsați
 „să doarmă, dar pentru scurt timp.

„La ora 1 a. m., s-au auzit întâiele focuri de
 „pușcă, și o împușcătură neconținută despre Koutkaï
 „însoțită de strigătul „Banzaï“. Intro clipă apuc lan-
 „terna, iar telefonistul comandă „foc“. Mugetul celor
 „doăzeci și patru de tunuri deșteaptă toată lumea.

„Acum, e un iad curat: fiecare tun trage șase-
 „sprezece lovituri și apoi o altă serie de tot atâtea. După
 „cincisprezece minute ordon încetarea focului în mijlocul
 „unei tăceri adânci. Atacul Japonezilor fusese respins.

„După o pauză de zece minute, ordon să se exe-
 „cute o tragere progresivă. Pe lângă mine, care 'mi
 „treceam noaptea pe movilă, se scurgeau grupuri de ră-
 „niți din regimentul de Siev, cari 'ntruna ziceau: „Mul-
 „țămită lui Dumnezeu și Artileriei noastre, i-am respins“.
 „Liniștea fù restabilită la ora 2.30 a. m. Ordonaiu
 „să se pregătească din nou pentru a face față unui
 „nou atac“¹⁾.

Artileria, ca și Cavaleria, își poate lega acțiunea, în operațiunile de noapte, cu Infanteria. Astăzi, mai mult chiar decât în trecut, mulțumită îmbunătățirilor aduse tunului de câmp, cari 'l îngăduesc să tragă indirect, adică asupra unei ținte nevăzută pe teren dar văzută pe hartă, aproape în aceleași condițiuni ca artileria de cetate, cooperatiunea artileriei va fi foarte folositoare noaptea, ca și ziua, în bătăliile de pozițiune. Acțiunea ei câștigă și mai mult când armata dispune de proiectoare foto-electrice, cari luminează câmpul din fața pozițiunii și permit capilor Artileriei de a'și da sama de efectul tragerii aproape ca și ziua.

¹⁾ Le Comt. Niessel. Guide pour le chef d'une petite unité d'Infanterie. Paris, H. Ch. Lavauzelle.

Instrucțiunea de noapte pentru Artilerie e redusă la cea mai simplă expresiune. Artileria nu manevrează noaptea, ci vine să ocupe pozițiuni, de unde va trage în zori de ziuă; sau ocupă de cu ziua pozițiuni, de unde va trage în timpul nopții. În cazul întâiu, manevra se reduce la un simplu marș de apropiere executat noaptea, iar acțiunea la o tragere de zi. În cazul al doilea, ocuparea pozițiunii de luptă se face ziua, când se stabilesc în general toate datele tragerii, după regulile tragerii indirecte. Toată greutatea acțiunii în cazul acesta este de ordin tehnic; ea se rezumază astfel: o regulare desăvârșită a tragerii făcută ziua, și o legătură sigură între comandantul grupurilor de Artilerie și recunoașterile Artileriei, trâmise dincolo de cea mai înaintată linie a Infanteriei, pentru a supraveghè pe vrăjmaș și a da de știre îndată ce coloanele sale părăsesc locul de staționare și se îndreaptă cătră pozițiune. Aceste recunoașteri trebuie conduse de ofițeri de Artilerie.

Dacă câmpul de bătaie e luminat cu proiectoare foto-electrice, cari cercetează câmpul, regularea tragerii asupra țintelor prinse în fășia luminoasă se face după regulile stabilite pentru tragerea de ziuă. Dar, pentru ca regularea să se poată face cu înlesnire, e trebuință de o instrucțiune practică, care nu se dobândește decât în urma unor numeroase exerciții de tragere, făcute noaptea cu ajutorul proiectoarelor.

În rezumat, instrucțiunea Artileriei pentru operațiunile de noapte constituie o parte a instrucțiunii tragerii; ea e mai mult tehnică decât tactică.

8. Instrucțiunea Detașamentelor Mixte.

Această instrucțiune este încheierea instrucțiunii precedente; ea să execută în garnizoane, în taberele de instrucțiune și în timpul manevrelor de toamnă, după

programe, întocmite de comandanții de garnizoană, de brigade și de directorii manevrelor.

Când instrucțiunea fiecărei arme în parte a fost întreg făcută, instrucțiunea detașamentelor mixte e lesne de dobândit.

Și pentru detașament trebuie să avem în vedere cele trei stări: marșul, staționarea și lupta.

Marșul detașamentului. Când marșul detașamentului este mai lung, se iau toate măsurile pentru a se face cu rânduială și a duce trupele la obiectivul ce li s-a dat. Următoarele regule trebuiesc atunci păzite:

Dacă se poate, se recunoaște drumul ce trebuie străbătut;

Se caută călăuze în număr îndestulător pentru a le împărți la diferitele elemente ale coloanei. Inșă, oricât de bine ar cunoaște acestea drumurile, încrederea în ele trebuie să fie relativă și comandantul coloanei e ținut să verifice arătările lor, însoțindu-le cu militari, cari au instrucțiune și aptitudini speciale pentru orientare;

Se modifică ordinea de marș, lăsând trenurile, trăsurele și caii la mână la coada coloanei. Cavaleria, afară de o mică parte întrebuințată în serviciul de siguranță și al coloanei, se lasă la coadă;

Se strâng distanțele între grosul coloanei, avantgarda și arier-garda sa. Coloanele mai mari se fracționează;

Pentru a garantă reușita operațiunii, coloana nu se mai formează, ca ziua, prin încolonarea trupelor la punctul inițial, ci se adună toate, înainte de a pleca, întrun punct dat (loc de adunare). Prin această dispozițiune se obolesc de sigur mai mult soldații, dar se dobândește siguranța de a înlătură orice greșală inițială:

Când marșul trebuie să țină mai multe ore, întreaga coloană se va opri din oră în oră, și chiar din jumă-

tate în jumătate de oră, pentru ca toate trupele să se oprească și să plece deodată. Semnalele nu se vor întrebuința decât departe de inamic, adică atunci când paza secretului nu oprește;

Drumul urmat, și mai cu samă bifurcărilor, se jalonează, pe măsură ce avant-garda înaintează, prin mijlocul semnalelor (lanterne de semnalizatori, călăreți), cari intră în coloană la arier-gardă, îndată ce aceasta a ajuns în dreptul lor;

La coada fiecărei unități se lasă un soldat, pe jos sau călare, cu felinarul surd, care luminează înapoi;

În capul fiecărui batalion va merge un călăreț sau un ofițer călare, care, din timp în timp, se va opri pentru a lăsa să se seurgă tot batalionul și apoi va trece iar în cap;

Se hotărăsc semnalele cu felinarul, sau cu fluierul, pentru a comunica de la o unitate la alta;

În apropiere de inamic, orice semnal, acustic și optic, e oprit până în momentul când se dă asaltul.

Paza și Staționarea. a) În defensivă, se păzesc următoarele reguli:

Se alege mijlocul de pază, care prieste mai mult condițiunilor momentului și împrejurărilor tactice, topografice și atmosferice, în cari se găsește detașamentul. Prescripțiunile regulamentului asupra serviciului în campanie sunt destul de bine și larg așezate;

Se dă cea mai mare desvoltare părții mișcătoare a sistemului de pază, pentru a înlătura surprinderile cari sunt lesne de făcut pe timp rău (ceață, ploaie, ninsoare, . .) și spre ziuă;

Se hotărăsc și se recunosc, din timpul zilei, locurile de rezistență, drumurile cari duc la ele, și la nevoie se și jalonează. Când detașamentul stă mai multe zile pe loc, se fac chiar exerciții, cu trupele, pentru ocuparea acelor pozițiuni;

Se organizează un sistem întreg de corespondență între posturile mici, gardele mari, rezervă și cantonamente. Cel mai bun mijloc ni'l dă astăzi telefonia. În lipsă, sau alături cu acesta, se întrebuițează și mijloacele optice. Când se dispune, se întrebuițează proiectoarele foto-electrice pentru a lumina terenul din fața sistemului de pază și mai ales părțile pe unde se crede cu mai multă probabilitate că vrăjmașul va veni să atace;

Se dă cea mai mare băgare de samă locuitorilor: în țara amică, pentru a trage folos de la ei; în țara inamică, pentru a împedecă spionarea.

b) În ofensivă, măsurile de pază sunt:

Se face, dacă se poate, o recunoaștere chiar în timpul nopței. În orice caz, în lipsă de recunoaștere, se ia notă de toate informațiunile ce s-au putut căpăta asupra inamicului: rapoartele emisarilor, declarațiunile dezertorilor, prizonierilor, etc.;

Se păstrează, chiar față cu ai săi, cel mai mare secret asupra operațiunii ce se întreprinde;

Dacă scopul marșului este un atac de noapte, marșul nu trebuie să fie lung, căci cu cât va fi mai lung cu atât se vor pute ivi obstacole neprevăzute, în stare de a întârziă ajungerea la obiectiv și de a împedecă ca atacul să se dea înainte de ziuă, ceea ce îl face să și peardă caracterul de surprindere.

Lupta. a) *Ofensivă.* Pe lângă regulile deja formulate, adaug și pe cele următoare:

Orice operațiune de noapte trebuie să fie bine motivată, căci fără trebuință absolută nimeni nu merge, nici nu luptă noaptea. Înainte de a stabili planul operațiunii, trebuie să se euleagă cât se poate mai multe știri, precise și controlate, de la inamic. Se aleg totdeauna ofițerii cei mai destoinici pentru a conduce,

sau a comandă în subordine, o operațiune de noapte. Calitățile ce li se cer sunt: energia, hotărîrea și vitejia, unite cu spiritul de dependență, care e de mare trebuință în operațiunile de noapte pentru a lega, strâns și inteligent, pe ofițerii în subordine cu capul lor. Prin dependență nu se înțelege însă inerția, ci moderarea unei inițiative prea îndrăznețe, care ar pute să răstoarne toate combinările făcute pentru a duce la bun sfârșit operațiunea întreprinsă;

În luptele de noapte nu trebuie să ne prea bizuim pe cooperarea mai multor coloane răslețe. Noaptea nu se manevrează, ci se merge drept la țintă;

Intregul detașament se aduce, într-o singură, sau mai multe coloane vecine, cât se poate mai aproape de punctele ce se atacă. Numai după ce au ajuns aci, fiecare frântură din detașament se îndreaptă către obiectivul sau: atacul hotărîtor, atacul prefăcut, amenințarea liniei de retragere.

Atacul hotărîtor se dă într-un singur punct. Atacul prefăcut să dă, dupe împrejurări, aproape sau mai departe de atacul hotărîtor, observându-se următoarea regulă: să se pronunțe înaintea atacului hotărîtor, pentru a atrage rezervele apărării spre el; să nu înceapă prea mult înaintea celui hotărîtor, pentruca vrăjmașul să nu aivă timp de a'și da sama de situațiune și de a'și restabili echilibrul forțelor; să nu se dea prea aproape de punctul ales pentru atacul hotărîtor, căci atunci rezerva inamicului, adusă pentru a o opune atacului prefăcut, se va pute lesne îndreptă asupra celui hotărîtor;

Orice atac însemnat de noapte e întotdeauna însoțit de o mișcare de încunjur, făcută cu un detașament special, cu scopul de a ocupa linia de retragere a inamicului, care obicinuit e aceea pe unde pot să'i vină ajutoare. Cavaleria poate fi cu folos însărcinată cu această operațiune;

Formațiunile cele mai simple sunt și cele mai bune:

Trupa în ordine strânsă și eșelonată în adâncime. Fiecare coloană are rezerva sa. Rezerva generală trebuie să fie solid constituită, ea merge înapoia trupelor însărcinate cu atacul hotărîtor; ea organizează în timpul opririi și dării atacului — până când îi vine rîndul ca să intre în acțiune — pozițiunea de sprijin, pe care o va ocupa în caz de neisbîndă;

Oricare ar fi formațiunea, fracțiunea din cap trebuie, dacă e descoperită, să atace fără multă zăbavă cu baioneta.

Un batalion dispune unitățile sale astfel: compania din cap în coloana gata, să treacă în linie pentru a ataca cu baioneta; cele-lalte o vor urma în linie de coloane; la trebuință o companie se va ține în rezervă la 150 m. înapoia liniei a doua.

Pentru rest se va urma după prescripțiunile regulamentului Infanteriei.

b) Defensiva. Pe lângă cele așezate la staționarea și la paza detașamentului mixt, rămân puține de adăogat:

Se pregătește cu multă grijă organizarea apărării pozițiunii, după regulile date de regulamentul tactic și de regulamentul special al lucrărilor de campanie;

Se hotărăște rolul special al fiecărei garde-mari și al rezervelor de avant-posturi, și se fac exerciții cu trupele pentru a le deprinde să și facă rapede și bine datoria;

Defensiva nu poate să isbutească decât prin ofensivă. Prin urmare, îndată ce și va da sama de adevărata intențiune a atacătorului, defensiva va căuta să i răstoarne voința, impunându-i pe a sa, printr'o zdravănă contra-ofensivă;

Dacă e silită să se retragă, cele din urmă elemente ale rezervei vor susține retragerea, care se va face în liniște și fără greutate dacă va ști să se servească cu pricepere de curse¹⁾.

¹⁾ E. Bujac. *Marches et opérations de nuit.*

Defensiva în luptă întrebuințează focul. Întrebuințarea focului de salve pe două și chiar mai multe rânduri e foarte efecace și poate, dacă e executat cu sânge răce, să țintuiască singur atacul (lupta de la Podol, 1866); dar, singurul mijlocul pentru a respinge atacul, este luarea ofensivei. Sarcina aceasta revine rezervei. În orice caz, focul de voie trebuie să proseris.

Fiindcă focul perde adesa, chiar la distanțe mici, puterea hotărâtoare de care e însuflețit în timpul zilei (la atacul colinei Putilov, în noaptea de 16 spre 17 Octobrie, trăgătorii Regimentului 19 Rus sunt primiți de Japonezi cu un foc puternic la 50 de pași; totuși ei înaintează întră în șanțurile japoneze, trec peste ele, atacă și cucerește o adoa linie de șanțuri . . .), se întâmplă în luptele de noapte ca cei doi adversari se agată de teren la mica distanță unul de altul pentru a pregăti un nou atac. Această împrejurare a făcut atât pe Ruși cât și pe Japonezi, în războiul din Mandciuria, să întrebuințeze noaptea grenadele de mână, pentru a slăbi pe vrăjmaș înainte de a da pept cu el, în războiul de câmpie ca și în cel de asediu. La urmă, întrebuințarea lor devenise atât de necesară încât soldații improvizau singuri grenade, de cari se serveau atât în ofensivă cât și în defensivă.

În ofensivă, patrulele cari preced prima linie poartă un număr oarecare de grenade. Ele caută a se apropia cât mai mult de inamic (30 pași), pentru a pute arunca asupra'i grenadele în momentul când linia atacului va ajunge în dreptul lor. În loc de patrule se pot trimite înaintea liniei de luptă, la 30 sau 40 m., oameni însărcinați ca să arunce grenade înainte de a se da asaltul.

În defensivă se poate face o întrebuințare și mai variată și mai mare de grenade. Se vor întrebuința pentru a împedeca vrăjmașul de a se strânge în unghiurile moarte la mică distanță, cari obicinuit se găsesse în apropierea creștelor sau la marginea localităților

ocupate, sau pentru a alungă un inamic care stă tupilit la o mică depărtare după un asalt respins.

Toate pânzile, posturile înaintate și patrurile se pot aprovizionă cu grenade. Aruncând grenade asupra oricării trupe inimice, care merge înainte trecând pe lângă ele, aceste mici grupuri vor provoca o mare neorânduială, vor face să se nască sfiata, și, în orice caz, vor servi ca cel mai bun semnal pentru a vesti atacul inamicului. Dacă trupele știu să întrebuințeze grenadele de mână în lupta de noapte, mai cu samă pentru atacul și apărarea satelor și grupurilor de case, cari constituie noaptea cele mai bune puncte de sprijin, grenadele vor pute aduce servicii aproape egale cu cele aduse de artilerie.

Trebue dar să se țină socoteală de folosul lor și să li se studieze întrebuințarea în exercițiile ce se fac în timp de pace¹).

¹) Le Com^t Niessel. Guide pour le chef d'une petite unité d'Infanterie opérant la nuit. Paris, H. Ch. Lavauzelle.

INSTRUCȚIUNI PRIVITOARE LA ÎNTREBUINȚAREA FORTIFICAȚIUNII PE CÂMPUL DE BĂTAIE

1. Considerațiuni trase din războiul Ruso-Japonez

„Unul din faptele caracteristice ale războiului Ruso-Japonez este dezvoltarea extraordinară ce a avut, în amândouă părțile, *fortificarea câmpului de bătăie*. Mersul încet al întregului războiu și al operațiunilor tactice a dat prilejul unei large întrebuințări.

„Se înțelege bine că Rușii, cari, în general, au așteptat pe Japonezi în pozițiuni organizate dinainte, au făcut o mare întrebuințare de lopată și de târnăcop. De altă parte, războiul a confirmat trebuința neînlatărată de a ascunde pe teren lucrările de apărare. Pentru adăposturile artileriei ruse, s-a întâmplat mai de multe ori că nu s-a ținut deajuns sama că gura tunurilor nu trebuie să fie prea aproape de pământ. Praful și noroiul, ce se rădicau după fiecare lovitură, erau pentru Japonezi un prețios semn, care-i îngăduia să descopere și să prindă sub focul lor bateriile inimice.

„Din punctul de vedere al Infanteriei, s-a recunoscut, ca foarte folositoare, construirea unor adăposturi simple în șanțuri, cu tavanul de scânduri, sau de mănunchi de gaolian, acoperit cu puțin pământ. Asemeni adăposturi au fost în stare să ferească pe cei adăpostiți de sfărâmatorele shrapnelor și ale obuzelor-torpile.

Această constatare mai fusese făcută în Africa de Sud în timpul războiului Burilor.

„Japonezii, ca și Rușii, au întărit cu cea mai mare grijă fiecare pic de pământ cucerit, și, chiar când au atacat, s-au folosit de orice prilej ca să se acopere cu pământ. Oamenii lor, când erau culcați pe linia de luptă (în ofensiva), săpau și trăgeau focuri alternativ.

„În ceea ce privește trupa, se poate afirma fără nicio îndoială că ea trebuie să întrebuinteze unelta de lucru pretutindeni când are timp, fără a micșura însă răpezececiunea și puterea acțiunii sale prin foc. Deci, se cuvine să se țină mai mult sama, la instrucțiunea noastră din timp de pace, de aceste lucrări de întărire; în deosăbi, construirea șanțurilor, executate noaptea de oameni în pozițiunea culcată, ar trebui să facă obiectul unor exerciții cât se poate de dese, *fără a perde însă din vedere că victoria e numai rezultatul focului și marșului care'i apropie din ce în ce mai mult de inamic, și că ea nu atârână în nici un caz de lucrările de fortificațiune.*

„Dar, nu se cade ca, în conducerea războiului, să luăm drept modele absolute rezultatele observate în Extremul Orient și să facem din fortificațiunea pozițiilor punctul de plecare al acțiunii.

„Se poate întâmplă, e adevărat, ca condițiunile strategice particulare ambelor partide—deoparte sosirea înceată a ajutoarelor, de altă parte oprirea cauzată de asediul Port-Arthurului, la care se mai adaogă lipsa mijloacelor de comunicațiune și condițiunile climaterice ale teatrului de războiu—să fi făcut necesară încetineala prea mare a mersului acțiunii. Dar, trebuie să și recunoaștem că direcțiunea strategică și tactică a operațiilor a contribuit mult ca să se dea luptelor forma aceasta caracteristică.

„Când e vorba de o bătălie ca cele dela Rosbach, Leuthen, Iena, Sedan, și în general de o bătălie de ex-

terminare, în care ruina se abate răpede asupra unuia din adversari, nu se găsește nici timp, nici prilej, ca să se facă întăriri. Astfel de succese nu sunt însă rezultatul împrejurărilor exterioare, ci al puterii morale de care e însuflețit generalul de căpetenie, putere care nu i permite să transforme evenimentele și să domnească absolut peste ele, dar care poate să aivă asupra lor o oarecare influență și să le modifice foarte simțitor în felul voinei sale.

„De altfel, nu se poate tăgădui marea putere pasivă a întăririlor, făcute după un plan metodic și bine condus. Abia dacă se găsește un caz, în care întăriri astfel făcute au fost în adevăr luate prin asalt.

„Rușii au părăsit de voia lor pozițiunile întărite dela Ta-Ce-Kiao și dela Hai-Ceng înainte de a se fi produs un atac serios. Posturile înaintate de la Liao-Yang, de la Nan-Șan, nu au fost serios apărate. De altă parte, Rușii păstrară, timp de două zile, cu toate sforțările desperate ale Japonezilor, linia principală a apărării de la Liao-Yang, la aripa dreapta, unde nu se produse decât un singur atac adevărat; tot astfel fû și cu toată linia întăririlor provizorii cari apărau de aproape orașul: Japonezii nu putură pătrunde în ele decât foarte târziu după plecarea Rușilor din ele. Bătălia de la Mukden ne îngăduie să facem aceleași constatări pentru pozițiunea pregătită dinainte pe Șa-Ho și pentru întăririle de la apusul Mukdenului.

„Cu toate aceste, fortificațiunile nu au putut înălătura Rușilor retragerea și înfrângerea. Ruperea echilibrului, care i-a aruncat din întăririle lor, a fost totdeauna funcțiune de condițiunile generale ale luptei, a cării desvoltare rezultă din hotărârile comandamentului superior. . . “¹⁾

¹⁾ Le Comt. Löffler. La Guerre Russo-Japonaise (Paris, 1907).

2. Folosul Intăririlor

Din considerațiunile citate se pot trage următoarele reguli:

Lucrările de întărire artificiale (făcute de mâna omului) și punerea în stare de apărare a obstacolelor și accidentelor terenului, aflate pe câmpul de luptă, pot veni mult în ajutorul trupelor cari luptă, când sunt făcute cu rost, acolo unde trebuie și când trebuie.

Șanțurile adânci, cu masa acoperitoare puțin înaltă, sunt cele mai bune adăposturi. Când timpul, sau pământul în care se sapă, nu ne îngăduie, ne vom mulțumi și cu șanțuri puțin adânci cu masa înaltă; dar atunci trebuie neapărat să ascundem vederii masa acoperitoare așternând pe ea: vara verdeață; iarna zăpadă, când pământul e acoperit cu zăpadă.

Și în ofensivă întrebuițarea uneltelor purtate poate fi de mare folos pentru o trupă care e vremelnic silită să se oprească pe câmpul de luptă sub focul apărării. Rădicând rapide mici masse de pământ, cari să acopere pe luptătorii culcați, cât timp vor fi siliți să stea pe loc, se va asigura încheștarea trupelor pe pozițiunea pe care au ajuns și va înlesni mult operațiunile următoare. Tot în ofensivă se poate întrebuiți cu folos întăririle, pe cari le vor organiza pe câmpul tactic rezerva, sau rezervele, în marșul lor de apropiere; ele vor constitui niște bune pozițiuni de culegere, pe cari vor lupta fracțiunile de trupe însărcinate să susțină retragerea trupelor, cari au fost silit să înceteze lupta și să părăsească câmpul de bătaie.

Pregătirea drumurilor nevăzute de vrăjmaș, cari leagă între ele trupele ce luptă pe acelaș front, sau cari înlesnesc mișcarea rezervelor spre frontul de luptă, deschiderea drumurilor prin păduri, desființarea obstacolelor cari împiedică înaintarea trupelor spre vrăjmaș, sau legătura trupelor cari luptă pe o pozițiune, înfiin-

țarea trecerilor peste obstacole, sunt tot atât de folositoare trupelor ca și întăririle.

Pentruca întrebuițarea fortificațiunii pe câmpul de luptă să poată fi folositoare, să cere celor ce se folosesc de ea:

Să și dea bine samă de situațiunea tactică în care se găsească;

Să cunoască procedările de luptă ale adversarului și efectele armelor lui;

Să știe să prețuiască cum trebuie valoarea terenului;

Să și dea seamă de puterea de lucru a trupelor și de mijloacele lor de lucru (unelte).

3. Organizarea apărării unei pozițiuni

1) Comandantul trupelor, care se hotărăște să primească lupta oprindu-se pe o pozițiune, își alege pe harta, pe cât poate, acea pozițiune, căutând ca orientarea și întinderea ei să fie în raport cu efectivul trupelor de cari dispune și cu scopul urmărit de comandantul superior.

2) Una e a organiza o pozițiune și alta a o ocupa. De multe ori e trebuință să se pregătească mai multe fronturi de apărare, dacă vrăjmașul poate să vină înaintea pozițiunii pe mai multe direcțiuni. Inșă, din aceste fronturi nu se va ocupa decât acele cari vor face față direcțiunii, sau direcțiunilor, pe unde se va vedea că vine dușmanul.

3) Pentru a preîntâmpina întoarcerea pozițiunii, trebuie să se organizeze apărarea aripelor și flancurilor, cari pot fi întoarse, potrivit cu eșalonarea ce se dă trupelor însărcinate cu paza flancurilor (rezervele de la aripe). Pe aripe trupele se așază în adâncime și se covârșesc în afară unele pe altele; tot așa trebuie să se așeze și întăririle de pe flancurile vulnerabile.

4. Cu cât o parte a frontului pozițiunii e mai tare organizată cu atât va pute fi apărată cu trupe mai puține. Inapoia unui front tare nu trebuie să se țină decât foarte puține rezerve de sectoare. La o aripă tare organizată nu trebuie să se țină o rezervă de aripa puternică. Întărirea solidă a unei pozițiuni îngăduie dar a se întrebuiți pentru apărarea ei o mică parte din trupele disponibile, rămânând ca cea mai mare parte să se întrebuițeze ca rezervă mobilă — trupa de manevră — cu care comandantul să manevreze înapoia pozițiunii pentru a zădărnici orice încercare de întoarcere din partea vrăjmașului și pentru a luă la timp contraofensiva înapotrivă'i. — In ofensivă aceeași regulă, același principiu tactic: „L-tul Colonel Kiwimura a avut grijă, întrun articol de revistă, să ne inițieze în această tactică, rezultatul înfrățirii unei îndrăsnețe ofensive cu o chibzuită furișare“. „Credem, zice el, că în proce-

„dările noastre de atac am întrecut poate modelele „europenești, și această mulțămită legăturai cu fortifi-
 „ficațiunea de câmpie. Aceasta ne servește nu pentru „defensivă, dar ca loc de odihnă în timpul mersului „înainte. Pe linia trăgătorilor, un om trage pe când „tovarășul său sapă; dar noi nu facem asta ca arma-
 „tele europenești. Indemânaticii noștri soldați sapă cul-
 „cați. Ei nu fac în chipul acesta țintă inamicului, și „linia cea mai înaintată se îngroapă în pământ fără „a prinde de veste. Liniele cari urmează 'și găesc ast-
 „fel locul pregătit. Cum noi obicinuim să întărim în „chipul acesta fiecare etapă a atacului, ne putem lipsi „de rezerve puternice. Noi mergem înainte de la început „cu toate puterile noastre și nu păstrăm decât o re-
 „zervă destul de tare înapoia aripelor 1)“.

5. Pe o pozițiune de luptă, artileria formează

1) Le Chef d'Escadron d'Artillerie R. Meunier. La Guerre Russo-Japonaise (1906).

scheletul, sau canavaua; iar infanteria umplutura, sau țesătura. Se cere, pentru aceasta, ca locurile alese pentru artilerie să fie bune, să o îngăduie ca să bată în toate părțile terenul dinaintea pozițiunii, să 'și concentreze focurile în anumite puncte pentru ca astfel să mărească puterea de rezistență a țesăturii care e infanteria (principiul legăturii armelor).

6. Intrebuințarea mascelor, adică a *întăririlor prefăcute*, neocupate de apărători, cari pot ascunde vederii vrăjmașului adevăratele întăriri și rânduiala mijloacelor apărării, fără ca prin aceasta să 'i stânjânească focurile, este de mare folos pentru buna conducere a apărării.

7. Recunoașterea pozițiunii trebuie să se facă, pe cât se poate, de comandantul trupelor însoțit de capul statmajorului, de comandanții artileriei și pionierilor și de comandanții în subordine. Dacă se poate, recunoașterea se face plecând de la terenul pe care va trebui să 'l întrebuinteze atacul. — În principiu se alege o singură linie de apărare, care se organizează cu toate mijloacele de cari se dispune. — Organizarea și ocuparea pozițiunilor înaintate nu sunt bune decât în anumite cazuri, pe cari terenul, scopul urmărit și situațiunea tactică le impun. Intrebuințarea lor însă e normală în războiul de asediu.

8. După ce recunoașterea pozițiunii s-a terminat, se împarte pozițiunea în sectoare de lucru, cari corespund sectoarelor de ocupare și de apărare.

Sectoarele nu se întăresc prin lucrări continue — adică printr-o linie continuă de întăriri — ci prin grupuri de întăriri, dispuse așa ca să asigure baterea terenului dinaintea lor și dinaintea intervalelor neîntărite (curtine). Pentru a satisface această trebuință se cere ca lungimea intervalelor să nu treacă peste bătaia apropiată a armei. Dacă intervalele nu sunt mai mari ca 500 metri, bătaia lor cu focurile întăririlor colaterale

e desăvârșit asigurată, apărătorii lor putând trage focuri cu înălțătorul culcat.

9. Timpul și mijloacele de lucru, de cari se dispune, călăuzesc singure regularea și conducerea lucrărilor. Cel dintâiu lucru, ce trebuie urmărit, e eficacitatea focurilor; în urmă numai trebuie să vină adăpostirea luptătorilor. Așa fiind, ordinea în care se vor executa lucrările este:

Curățirea câmpului de bătaie, care are de scop ca să suprimă tot ce poate împedea întrebuintarea focului până la bătaia eficace a pușei (1.000—1.200 m.);

Reperarea distanțelor pe teren, cu privire la pușcă și la tun;

După ce s-au îndeplinit aceste două trebuințe, se trece la protecțiunea luptătorilor, care se obține săpând șanțuri și organizând masse acoperitoare, măște, etc. Și pentru aceste există o clasare, în ordinea folosinței lor.

Mai întâiu, se asigură apărarea flancurilor vulnerabile și centrelor însemnate de rezistență, cari ar fi slabe prin natura lor; apoi, se trece la complectarea apărării frontului de luptă.

După ce și aceste s-au satisfăcut, se îmbunătățește apărarea prin șanțuri de staționare pentru rezerve, prin șanțuri de comunicațiune, cari leagă rezervele cu întăririle lor, prin drumuri cari îngăduie mișcarea trupelor mobile în interiorul pozițiunii, etc. Insfârșit, dacă timpul și mijloacele mai îngăduie, se organizează și obstacole (pedici), pasive și active, înaintea întăririlor.

10. Se întâmplă adese — cum s-a văzut în cel din urmă războiu — ca cele dintâi măsuri, în vederea organizării unei apărări, se ieau noaptea. În acest caz, trebuie să se lucreze înaintea creștelor pentru a pute vedea înainte, îndată ce se va lumina de ziuă. Organizarea ce se face înapoia creștelor se poate continua și în timpul zilei, fiindcă se execută, în principiu, într'o zonă defilată de vederea artileriei atacului.

De obște, pentru ca organizarea unei pozițiuni să se poată însgehabă noaptea în bune condițiuni, trebuie ca examinarea pozițiunii—fizionomia terenului și direcțiunile periculoase—să se facă înainte de a înopă. Lucrul de noapte cere un îndoit timp ca ziua.

11. Când ofensiva e silită să se oprească brusc și să se acopere răpede, elementele cele mai înaintate se întăresc unde se găsesc; aceasta însă nu trebuie să o împedee de a se folosi de zona defilată cum s-a spus mai sus. Recunoașterea poate să se facă tot așa de răpede cum își face artileria pe ale sale. Scopul trebuie atins cum s-o putè. Comandamentul comunică scopul ce urmărește și mijloacele ce socoate că are să întrebuinteze. Aceste date fiind cunoscute, fiecare va ști ce are de făcut¹).

12. În principiu, lucrările pentru întărirea unui câmp de bătaie se fac de trupele cari vor fi însărcinate să le ocupe și să le apere.

13. Răsboiul din Mandciuria a confirmat, mai mult decât răsboiul ruso-ture din 1877—78, folosul întrebuintării fortificațiunii trecătoare pentru întărirea câmpului de bătaie, și, implicit, trebuința de a se înzestră trupele de infanterie cu unelte purtate.

Până în anul 1908, infanteria diferitelor armate dispuneau de următoarele unelte purtate:

Elveția, 1 uneltă purtată pentru 3 oameni;

Italia, 1 uneltă purtată pentru 2 luptători (aproximativ);

Germania, 1 uneltă purtată pentru 2 luptători;

Anglia, 1 uneltă purtată pentru fiecare luptător;

Austria, 1 uneltă purtată pentru fiecare luptător;

afară de aceste, fiecare batalion are o despărțire spe-

¹ L. Piarron de Mondesir (professeur à l'École supérieure de Guerre): Essai sur l'emploi tactique de la fortification de campagne. 1906, Berger-Levrault, Paris.

cială „pionierii batalionului“, compusă din 2 subofițeri și 16 oameni echipați cu tot felul de unelte;

Rusia, 1 uneltă purtată pentru fiecare luptător, aproximativ (adică de fiecare companie 200 unelte, din cari 170 de săpat);

Japonia, tinde să dea 1 uneltă purtată pentru fiecare luptător (în timpul războiului avea 1 uneltă pentru 2 luptători);

Bulgaria, 1 uneltă purtată pentru 1 luptător (200 unelte de companie, din cari 120 lopate, 60 târnacoape și restul securi).

Infanteria noastră are astăzi numai 112 unelte de companie (96 lopate și 16 târnacoape), adică mai puțin de 1 uneltă pentru 2 luptători. Raportul e mic; echilibrul cu armatele vecine e rupt și în această privință. Mai mult decât atâta, corpurile din nou înființate nu dispun nici de acest număr; regimentele de rezervă nu au încă nicio dotațiune și își așteaptă rândul ca să li se dea din depozitele armatei; iar aceste au neapărată trebuință de a se reproviziona. Mărturisirea ce fac mă costă, fiindcă în anul 1896 a mai trebuit să lupt, cu slabele mele puteri, pentru a împedeca reducerea aproape totală a uneltelor infanteriei propusă de Comitetul Infanteriei; iar astăzi sunt silit din nou să 'mi spun cuvântul, pentru a face să se vadă starea de inferioritate în care se găsește infanteria română din punctul de vedere al mijloacelor esențiale de luptă, de cari are mai multă trebuință decât acum cincisprezece ani.

4. Lucrările de întărire întrebuințate pentru organizarea unui câmp de bătăie

1) Lucrările de întărire se fac în general cu profilul șanțului-adăpost; ele se așază pe teren așa ca să'l poată bate pe toată lungimea cuprinsă între gura puștei

și bătaia ei eficace. Unde această condițiune nu se poate îndeplini se recurge la frângerea frontului (linia de luptă), adică se crează unghiuri intrande, de unde apărătorii pot bate cu focuri flancante unghiurile moarte, nebătute de focurile directe.

2) Punctele de sprijin, aripele, flancurile (coastele), se apără prin întăriri formate de reunirea șanțurilor-adăpost cu șanțurile de staționare (șanțuri-ocrotitoare), și sunt orientate așa ca să facă față tuturilor direcțiilor de atac și să procure în același timp garnizoanei lor o siguranță întreagă, mai cu samă când sunt împrejurite cu obstacole.

Obicinuit acestor întăriri—închise la gât, numite redute—li se dă dimensiuni convenite ca să poată fi ocupate și apărate de o companie de Infanterie. Profilul lor poate fi mai tare și înălțimea liniei de foc mai mare decât ale liniilor de șanț-adăpost.

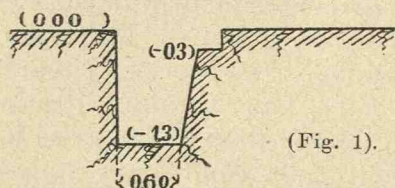
O redută se organizează astfel: Se începe mai întâiu lucrul pe fețele de luptă—front și flancuri—și, numai după ce se dă acestora dimensiunile neapărat trebuincioase pentru a pute servi apărătorilor, se începe lucrul laturei de la spate, menită în general să asigure staționarea garnizoanei redutei, adăpostind-o de focuri cât timp nu e nevoie să intre în luptă, adică să fie dusă pe fețele de luptă.

Când mijloacele îngăduie, se începe lucrul deodată pe toate laturele redutei. Când timpul și mijloacele mai îngăduie se organizează obstacole împrejurul redutei; iar în interiorul ei se construiesc adăposturi-blindate, traverse deacurmezișul crestei de foc și se deschid șanțuri de comunicațiuni între fețele de luptă și șanțul de staționare.

Lungimea crestei de foc a unei redute se hotărăște dând cel puțin 80 cm. de creastă de foc fiecărui luptător.

3) Profilul cel mai bun al șanțului-adăpost ar fi

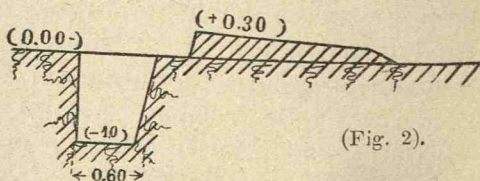
desigur cel îngropat, fără masă acoperitoare, căci e complet ascuns vederii, dar el nu se poate face dacă lipsese mijloacele de a arunca departe pământul scos din șanț. Adâncimea șanțului e de 1^m.30 și lărgimea la fund de cel puțin 0.60 cm.

(Fig. 1).

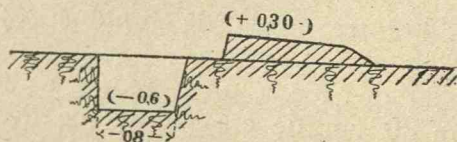
Luptătorul ochește și trage focuri ținând cotul stâng în tăietura făcută la 0.30 cm. mai jos de linia de foc (fig. 1). Acest profil se poate întrebuița cu folos pe pante descendente și în pământ lesne de săpat.

Profilul cel mai obicinuit este acela care are o masă acoperitoare cam de 0.30 cm. înălțime și o adâncime de 1 m. (fig. 2). In regulă generală, cu cât pământul se sapă mai greu, cu atâta adâncimea șanțului se micșurează, pentru a mări înălțimea masei acoperitoare, așa ca amândoa împreună să dea protecțiune luptătorului în picioare, care e cea mai bună pozițiune de tragere pentru un trăgător adăpostit.

(Fig. 2).

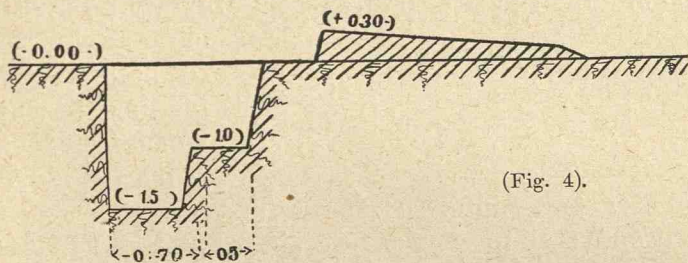
Când timpul, sau mijloacele, nu îngăduie, se începe prin a da șanțului profilul trăgătorului în genunchi

(Fig. 3).

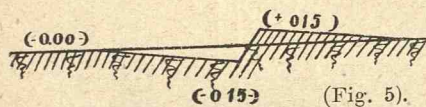
(fig. 3), care are o largime de 0.80 cm. la fund și o adâncime de 0.50 la 0.60 cm. Acest profil, când timpul mai îngăduie, se poate transformă în profil pentru trăgătorii în picioare, adâncind șanțul.

Profilul șanțului-adăpost pentru trăgătorii în picioare, ca și cel pentru cei în genunchi, se poate transforma în profil întărit, pentru organizarea centrelor de rezistență, care are o adâncime la fund de 1^m.50, o banchetă pentru trăgători largă de 0.50 cm. și adâncă de 1 m. (fig. 4).

(Fig. 4).

Pentru protecțiunea trăgătorilor culcați pe timpul opririlor lungi în faza pregătirii atacului și pe un câmp prea neted, sau pentru liniile înaintate ale unei pozițiuni întărite (dacă sunt), se întrebunțează sacii cu pământ (sau năsip), sau ranițele, dacă nu sunt lăsate înapoi, cari se pun ca pavază înaintea trăgătorilor culcați. Ele se completează la nevoie prin mici gropi,

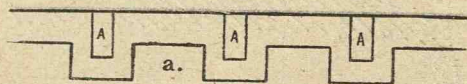

(Fig. 5).

adăpost se completează prin așezarea raniței sau sacului cu pământ, deasupra masei de pământ. Luptătorii trag focuri așezându'și pușca în partea dreaptă a raniței, așa ca trupul și capul să le fie mascat de raniță, sau de sac. Prin urmare, pe o linie de trăgători culcați, adăpostiți în astfel de gropi, tragerea se face printre intervalele dintre ranițe sau saci, cari formează un fel de ferăstrui (crenele). Aceste gropi se pot uni și adânci, când e timp, fie de lanțul trăgătorilor cari le au în-

ceput, fie de liniile din urmă cari succesiv le ocupă, pentru a li să dă un profil de șanț-adăpost.

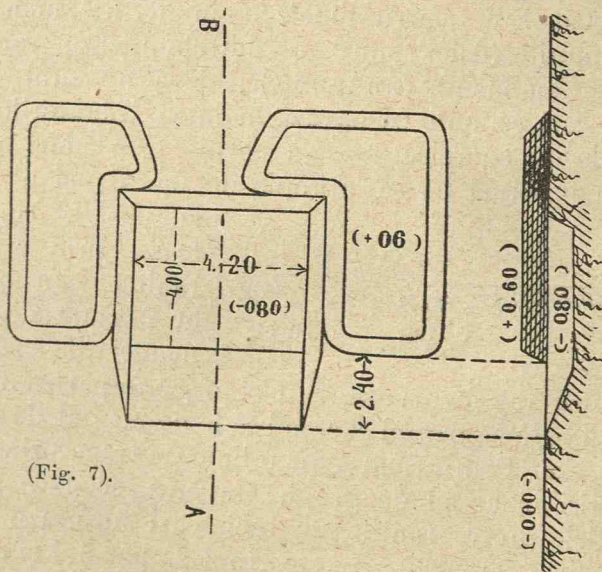
4) Când e timp se organizează, din distanță în distanță, de acurmezișul unei linii de șanț-adăpost, niște traverse, cu scopul de a limita efectele obuzelor cari se sparg pe taluzul posterior al șanțului (cum ar fi punctul *a*), sau să proteagă pe luptători împotriva șrapnelor, cari se sparg la o mică înălțime deasupra pământului, sau împotriva loviturilor cari bat șanțul în lungul lui.

(Fig. 6).

Când e timp se pot face și adăposturi cu tavan în șanțurile-adăpost.

5) Construcțiunea adăposturilor pentru tunuri nu

(Fig. 7).

e putincioasă decât când o pozițiune se pregătește de mai înainte, sau cel puțin înaintea începerii focurilor.

Pentru ca inamicul să nu poată descoperi cu ușurință locurile unde sunt tunurile, se vor uni adăposturile lor printrun șanț cu o masă acoperitoare de aceeași înălțime ca masa adăposturilor, dar cu o grosime mai mică.

În luptele în contra pozițiilor întărite, sau în războiul de asediu, trebuie a se întrebuiți adăposturi pentru tunuri mult mai tari, unite cu șanțuri de comunicațiune între tunuri și baterii și prevăzute cu adăposturi pentru chesoanele de munițiuni.

Depărtarea între tunuri poate varia, după împrejurări, între 20 și 10 m. Când sunt mai multe baterii vecine, depărtarea minimă între ele va fi de 30 metri. Când chesonul se pune lângă tun lărgimea platformei adăpostului este de 4^m.20 (fig. 7); iar când se pune numai tunul lărgimea ei se reduce la 2^m.10.

Când se fac adăposturi deosebite pentru chesoane, ele se așază înapoi și pe flancul liniei tunurilor. Platforma adăpostului are 3 m. lățime și o lungime egală ca de atâtea ori 2^m.10 cm. câte chesoane sunt; iar masa acoperitoare o înălțime de 0.80 cm.

TABLA DE MATERII

PREFAȚA

INTRODUCERE

Răsfoirea Istoriei Țărilor Române și Vecine

	<u>Pag.</u>
1. <i>Perioada de Înălțare a Țărilor Române</i>	1
2. <i>Perioada de Cădere a Țărilor Române</i>	12
3. <i>Perioada renașterii și războiul pentru neatârarea României</i>	19

Dreptul Statelor de a trăi libere

1. <i>Sanțiunea acestui drept o da puterea armată</i>	42
2. <i>Soarta Țărilor Române a atârnat totdeauna de puterea armatei lor</i>	50
3. <i>Situațiunea Regatului Român față de Statele vecine</i>	53
4. <i>Armata este expresiunea puterii de viață a unei țări</i>	68

ARMATA NOASTRĂ

1. <i>Puterea unei armate e produsul virtuților și calităților națiunii din care ese</i>	75
2. <i>Condițiunile cerute unei armate ca să fie tare</i>	78
<i>Puterea organică a armatei noastre</i>	84
<i>Puterea numerică a armatei noastre</i>	105
3. <i>Insemnătatea comandamentului</i>	118
<i>Comanda și conducerea masselor se sprijin pe legea firească a împărțirii muncii</i>	118
<i>Armata are nevoie de un bun comandament</i>	130

ȘCOALA COMANDAMENTULUI

Comandamentul este funcțiunea caracteristică a ofițerului

	Pag.
1. Cum se dobândește știința comandamentului	141
Legătura dintre elementele constitutive ale Armatei: elementul luptător și elementul neluptător	145
Organizarea serviciilor armatei: a) Serviciile luptătorilor și b) Serviciile neluptătorilor	149
a) Serviciile luptătorilor	151
b) Serviciile neluptătorilor	159
2. Pregătirea Comandamentului	160
Metoda întrebunțată	171
Căluza instrucțiunii	173

Instrucțiunea teoretică (fără ajutorul trupei)

1. Ordine permanente și Regulamente militare	187
2. Cetine, Convorbiri și conferințe militare. Lucrări scrise	196
3. Studiul temelor tactice scrise	207
4. Exerciții tactice pe hartă (jocul de războiu)	212
Exerciții pe hartă, cari se execută în corpuri	213
Exerciții și manevre pe hartă, cari se execută în ganizoane	216
5. Studiul temelor tactice pe teren (călătorii de instrucțiune)	223
Programul de lucru al călătoriei de instrucțiune a unui corp de armată (sau grup de diviziuni)	232
6. Manevre de cadre	241

Instrucțiunea practică (cu ajutorul trupei)

1. Exercițiile și manevrele de garnizoană	256
2. Instrucțiunea în Taberile Regionale	263
Menirea Taberelor de Instrucțiune Regionale	"
Cauzele pentru cari Taberile Regionale nu au dat rezultatele așteptate	274
Cum trebuie condusă instrucțiunea în Taberile Regionale	290
Aplicațiune: Instrucțiunea unei Brigade	301
Programul întrebunțării timpului	"
Conducerea instrucțiunii	303
Prescripțiuni de ordine	312
Intrebunțarea timpului	314
Rezultatele obținute	322
3. Marșuri și aplicațiuni tactice în regiuni necunoscute	327
4. Manevrele de toamnă	329
Scopul manevrelor	"
Timpul	332
Efectivele	337
Mijloacele	339
Diferențele categoriilor de manevre	344

	<u>Pag.</u>
<i>Organizarea manevrelor</i>	347
Dispozițiuni generale	"
Executarea programului	349
<i>Instrucțiuni asupra serviciului arbitrilor</i>	360
<i>Executarea manevrelor</i>	368
<i>Observațiuni asupra executării manevrelor</i>	373
<i>Critica manevrelor</i>	376

A N E X E

Instrucțiuni privitoare la marșuri, staționare și lupte

1. <i>Marșari</i>	385
2. <i>Staționarea</i>	387
3. <i>Lupta</i>	391

Instrucțiuni privitoare la operațiunile de noapte

1. <i>Considerațiuni generale și prescripțiuni regulamentare</i>	407
2. <i>Justificarea prescripțiunilor regulamentare</i>	416
3. <i>Principiele după cari trebuie condusă această parte a instrucțiunii</i>	418
4. <i>Instrucțiunea Individuală</i>	422
Instrucțiunea soldatului	"
Instrucțiunea grupului	433
5. <i>Instrucțiuneaă Intrunită</i>	434
Instrucțiunea Plotonului	435
Instrucțiunea Companiei	436
Instrucțiunea Batalionului	438
6. <i>Instrucțiunea Cavaleriei</i>	439
7. <i>Instrucțiunea Artileriei</i>	441
8. <i>Instrucțiunea Detașamentelor Mixte</i>	445
Marșul detașamentului ¹	446
Paza și staționarea	447
Lupta	448

Instrucțiuni privitoare la întrebuițarea fortificațiunii pe câmpul de luptă

1. <i>Considerațiuni trase din războiul ruso-japonez</i>	453
2. <i>Folosul întăririlor</i>	456
3. <i>Organizarea apărării unei pozițiuni</i>	457
4. <i>Lucrări de întărire întrebuițate pentru organizarea unui câmp de bătăie</i>	462